Bundel - Natuur Landbouw & Gezondheid van 27 juni 2022

Agenda bijlagen

Nieuwe spreektijd 3 uur.docx

Agenda uitloopvergadering NLG 27 juni.docx

Verslag ter voorvisie uitloopvergadering NLG 27 juni.docx

1 heropening

2 B-agenda Natuur

2.a 13:15 - Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie

Voorstel voor behandeling:
Met elkaar en de gedeputeerde deze concept versie van de Regionale Veenweide Strategie bespreken en input meegeven voor de definitieve versie die in het najaar met een voordracht terug komt in de commissie.
Toelichting:
De concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0) beschrijft de strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO_2) uit veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen van bodemdaling in het landelijk gebied van de provincie Noord-Holland. Het is een strategie voor de (middel)lange termijn: 2030 met een doorkijk naar 2050. De kaders uit het landelijke Klimaatakkoord zijn leidend in de aanpak. Gedeputeerde Staten besluiten de concept-RVS 1.0 vrij te geven voor consultatie onder externe partners en aan Provinciale Staten te sturen voor bespreking in de Statencommissie NLG.

Dossier 9655 voorblad

RVS 1.0-concept-2022-05-17.pdf

Brief aan PS over toezenden concept Regionale Veenweide Strategie 1.0.pdf

3 Rondvraag gedeputeerde Rommel

Rondvragen CDA stikstof agrarische sector

Rondvraag GroenLinks stikstof.docx

Rondvraag CDA CU beroep bezwaar aangewezen gebieden NNN.docx

Schriftelijke beantwoording vraag CDA en CU over NNN.pdf

Schriftelijke beantwoording aanvullende rondvragen CDA cie NLG 27 juni 2022.pdf

4 B-agenda recreatie

4.a 14:15 - Recreatie: Ladder van Leisure

Voorstel voor behandeling:
Met elkaar en de gedeputeerde de Ladder van Leisure bespreken en aangeven of motie 88 van 2021 als afgedaan kan worden beschouwd.
Toelichting:
De toenemende recreatiedruk vraagt om een goede afwegingen om de impact van de recreatieve activiteiten op de natuur, landschap en omgeving te kunnen beoordelen. Met de Ladder van Leisure wordt inzichtelijk wat de impact is van recreatieve activiteiten op de omgeving waar deze activiteiten plaatsvinden. Met het vaststellen van de Ladder van Leisure kan motie 88-2021, aangenomen door Provinciale Staten op 28 juni 2021, worden afgedaan.

Dossier 9960 voorblad

210628_SP-Motie Ladder van Leisure.pdf

Ladder van Leisure.docx

Eindrapport NH natuur- en recreatiegebieden.pdf

Eindrapport NHnatuur-DeelB-deelregionale rapport.pdf

Brief aan PS over afdoening motie Ladder van Leisure (M88-2021).pdf

5 B-agenda Landbouw

5.a 15:00 - Agenderingsverzoek CDA Brief LTO Informatievoorziening situatie Oekraïne

Het CDA verzoekt de brief op de C-agenda onder nr. 21M van LTO met als onderwerp informatievoorziening situatie in Oekraïne ter bespreking te verplaatsen naar de B-agenda van de commissie NLG op 13 juni 2022.
Aanleiding
Gedeputeerde Ilse Zaal heeft toegezegd om te onderzoeken of de oorlog in Oekraïne invloed heeft op de voedselvoorziening en of aanpassing van landbouwbeleid in Noord-Holland nodig is. Dit naar aanleiding van onze motie waarvan het dictum luidde:
1. Eventueel samen met het rijk of binnen IPO-verband te onderzoeken wat de oorlogssituatie in Oekraïne en de sancties tegen Rusland betekenen voor de voedselzekerheid op korte en langere termijn
2. Te bekijken of het Noord-Hollandse beleid dat betrekking heeft op landbouw en voedselproductie aanpassing behoeft als gevolg van de oorlogssituatie en dit terug te koppelen aan PS.
De gedeputeerde heeft aangegeven tevens in gesprek te gaan met LTO en haar bevindingen terug te koppelen aan de Staten. Nu ontving PS een brief van LTO met enkele krantenartikelen over dit onderwerp. Afgelopen week is dit onderwerp ook besproken in Brussel bij een vergadering van het Comité van de Regio's, waarbij gedeputeerde Ilse Zaal aanwezig was. Wij zouden dit onderwerp daarom graag inhoudelijk bespreken met de rest van de commissie en de gedeputeerde.
Het behandeldoel
De vraag die het CDA aan de orde wil stellen en bespreken met de rest van de commissie en de gedeputeerde: Wat zijn de bevindingen van de gedeputeerde en hoe kan de provincie op een positieve manier bijdragen aan voedselzekerheid?

CDA NLG C naar B verzoek Brief LTO voedselvoorziening.docx

6 Rondvraag gedeputeerde Zaal

7 15:45 - A-agenda Water

7.a.1 Amendement aangenomen in PS van ZH; aanvulling op het voorstel tot wijziging reglement voor Rijnland

Aan PS is eerder de voordracht tot wijziging van het reglement van Rijnland toegezonden ter besluitvorming. Besluitvorming in PS van Zuid-Holland heeft geleid tot een geamendeerd voorstel. PS van Noord-Holland worden over dit besluit en de gevolgen daarvan voor haar eigen voordracht geïnformeerd.

Dossier 10278 voorblad

Amendement 721 ZH - Beukering (JA21) - Geborgde zetels.pdf

Brief aan PS over Amendement aangenomen in PS van Zuid-Holland (1 5-6-.pdf

7.a.2 Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels

Voorstel voor behandeling:
De brief van GS bespreken en opnieuw adviseren aan PS over de voordracht nu het voorstel gewijzigd is aangenomen in Zuid-Holland.
Toelichting:
Op 24 mei jl. is de Statenvoordracht aangaande 'Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels' aan Provinciale Staten verstuurd. Op 13 juni is de voordracht in de commissie NLG besproken en geconcludeerd is dat het als hamerstuk naar PS van 4 juli gaat.
Echter heeft op 15 juni jl. Provinciale Staten van Zuid-Holland dit voorstel gewijzigd aangenomen. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland informeren met een brief Provinciale Staten van Noord-Holland over de besluitvorming in Provinciale Staten van Zuid-Holland aangaande de reglementswijziging Rijnland en de gevolgen hiervan voor de Statenvoordracht hieromtrent die reeds aan Provinciale Staten van Noord-Holland is verstuurd.

Dossier 9928 voorblad

Statenvoordracht wijziging reglement Rijnland 2022-5-17.pdf

Nota van antwoord reglement voor Rijnland 2022 -2022-5-18.pdf

Brief aan PS over wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland.pdf

8 sluiting

Nieuwe spreektijd na overstap van VVD naar JA21

Fractie	Zetels	Cie 3 uur
GroenLinks	**9**	13 min.
VVD	**7**	11 min.
D66	**6**	11 min.
PvdA	**6**	11 min.
JA21	**6**	9 min.
CDA	**4**	10 min.
FvD	**3**	6 min.
PvdD	**3**	9 min.
PVV	**3**	9 min.
SP	**3**	9 min.
ChristenUnie	**1**	8 min.
50+ / PvdO	**1**	8 min.
Denk	**1**	8 min.
Fractie Baljeu	**1**	4 min.
Liberaal NH	**1**	4 min.
GS (25%)		*36 min.*

Provincie Noord-Holland

Agenda Natuur Landbouw & Gezondheid

Datum	27-06-2022
Tijd	13:15 - 15:45
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	Nicole van der Waart
Toelichting	Deze vergadering is de uitloopvergadering van NLG 13 juni. De vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via https://noord-holland.stateninformatie.nl. De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is niet meer mogelijk om in te spreken in de vergadering.

1	**heropening**
2	**B-agenda Natuur**
2.a 13:15	**Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie (B-agenda 13-06-2022)** Voorstel voor behandeling: Met elkaar en de gedeputeerde deze concept versie van de Regionale Veenweide Strategie bespreken en input meegeven voor de definitieve versie die in het najaar met een voordracht terug komt in de commissie. Toelichting: De concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0) beschrijft de strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO_2) uit veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen van bodemdaling in het landelijk gebied van de provincie Noord-Holland. Het is een strategie voor de (middel)lange termijn: 2030 met een doorkijk naar 2050. De kaders uit het landelijke Klimaatakkoord zijn leidend in de aanpak. Gedeputeerde Staten besluiten de concept-RVS 1.0 vrij te geven voor consultatie onder externe partners en aan Provinciale Staten te sturen voor bespreking in de Statencommissie NLG.
3	**Rondvraag gedeputeerde Rommel**
4	**B-agenda recreatie**
4.a 14:15	**Recreatie: Ladder van Leisure (B-agenda NLG 13-06-2022)**

Voorstel voor behandeling:
Met elkaar en de gedeputeerde de Ladder van Leisure bespreken en aangeven of motie 88 van 2021 als afgedaan kan worden beschouwd.

Toelichting:
De toenemende recreatiedruk vraagt om een goede afwegingen om de impact van de recreatieve activiteiten op de natuur, landschap en omgeving te kunnen beoordelen. Met de Ladder van Leisure wordt inzichtelijk wat de impact is van recreatieve activiteiten op de omgeving waar deze activiteiten plaatsvinden. Met het vaststellen van de Ladder van Leisure kan motie 88-2021, aangenomen door Provinciale Staten op 28 juni 2021, worden afgedaan.

5 B-agenda Landbouw

5.a Agenderingsverzoek CDA Brief LTO Informatievoorziening situatie Oekraïne

15:00

Het CDA verzoekt de brief op de C-agenda onder nr. 21M van LTO met als onderwerp informatievoorziening situatie in Oekraïne ter bespreking te verplaatsen naar de B-agenda van de commissie NLG op 13 juni 2022.

Aanleiding
Gedeputeerde Ilse Zaal heeft toegezegd om te onderzoeken of de oorlog in Oekraïne invloed heeft op de voedselvoorziening en of aanpassing van landbouwbeleid in Noord-Holland nodig is. Dit naar aanleiding van onze motie waarvan het dictum luidde:
1. Eventueel samen met het rijk of binnen IPO-verband te onderzoeken wat de oorlogssituatie in Oekraïne en de sancties tegen Rusland betekenen voor de voedselzekerheid op korte en langere termijn
2. Te bekijken of het Noord-Hollandse beleid dat betrekking heeft op landbouw en voedselproductie aanpassing behoeft als gevolg van de oorlogssituatie en dit terug te koppelen aan PS.
De gedeputeerde heeft aangegeven tevens in gesprek te gaan met LTO en haar bevindingen terug te koppelen aan de Staten. Nu ontving PS een brief van LTO met enkele krantenartikelen over dit onderwerp. Afgelopen week is dit onderwerp ook besproken in Brussel bij een vergadering van het Comité van de Regio's, waarbij gedeputeerde Ilse Zaal aanwezig was. Wij zouden dit onderwerp daarom graag inhoudelijk bespreken met de rest van de commissie en de gedeputeerde.

Het behandeldoel
De vraag die het CDA aan de orde wil stellen en bespreken met de rest van de

commissie en de gedeputeerde: Wat zijn de bevindingen van de gedeputeerde en hoe kan de provincie op een positieve manier bijdragen aan voedselzekerheid?

6 **Rondvraag gedeputeerde Zaal**

7 **sluiting**

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	27 juni 2022
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. S. Neeskens
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter		: mw. N.M. van der Waart
Commissiegriffier		: mw. S. Neeskens
Plv. commissiegriffier		: mw. J. Faber
Leden van de commissie:	50PLUS/PVDO	: --
	CDA	: mw. W. Koning-Hoeve en mw. C.D.M. Kuiper-Kuijpers
	CU	: mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl en M.C.A. Klein
	DENK	: E.S.J. Mangal (*via MS Teams*)
	D66	: mw. L. Gonggrijp, mw. A.C. Kapitein en mw. A.J.C.E. Strens (D66)
	Fractie Baljeu	: --
	FvD	: J. Dessing
	GroenLinks	: M.T. Cardol en A. Er (*via MS Teams*)
	JA21	: I.J.M. Mantel
	PvdA	: mw. A.A.J. Jellema en G.J. Leerink
	PvdD	: J.P. Hollebeek en I. Kostic
	PVV	: R. van Tiggelen (duo-commissielid) (*via MS Teams*)
	SP	: mw. H. Bouhlel-Lascaris (duo-commissielid) en mw. J.M.E. de Groot
	VVD	: B.G.P. de Wit
Gedeputeerden:	C. Loggen (VVD), J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD), E. Stigter (GL) en mw. I. Zaal (D66) (*via MS Teams*)	
Afwezig: *(met bericht van verhindering)*	--	
Notulist:	mw. F.E. Bijvoet (Moneypenny BV)	

Agenda

1. Heropening
2. Inspreekhalfuur
- 2.a Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie (B-agenda 13-06-2022)
3. Rondvraag Gedeputeerde Rommel (Leefbaarheid, gezondheid en milieu en OD NZKG en ODIJ)
4. B-agenda Recreatie
- 4.a Recreatie: Ladder van Leisure (B-agenda NLG 13-06-2022)
5. B-agenda Landbouw
- 5.a Agenderingsverzoek CDA Brief LTO Informatievoorziening situatie Oekraïne
6. Rondvraag gedeputeerde Zaal
7. A-agenda Water
- 7.a.1 Amendement aangenomen in PS van ZH; aanvulling op het voorstel tot wijziging reglement voor Rijnland
- 7.a.2 Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels
8. Sluiting

1. Heropening

De **voorzitter** heropent de vergadering om 13.15 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom bij de uitloopvergadering van de commissie NLG. Op maandag 13 juni jl. is men er niet in geslaagd om de volledige agenda af te ronden.

2. Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie (B-agenda 13-06-2022)

De **voorzitter** licht toe dat op 13 juni jl. de eerste termijn en de beantwoording daarop door gedeputeerde Rommel aan de orde zijn gekomen. Laatstgenoemde zal hiervan een korte samenvatting geven. Vervolgens wordt de gelegenheid geboden voor een tweede termijn. De voorzitter verzoekt de Statenleden daarin eventuele onbeantwoorde vragen uit de eerste termijn mee te nemen.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) wijst allereerst op het voorliggende interessante boekje, dat laat zien wat de provincie in vijf jaar tijd in het veenweidegebied heeft gedaan. Zij raadt de Statenleden derhalve aan om het mee te nemen en te lezen.
De vermindering van de CO_2-uitstoot en het tegengaan van de bodemdaling vormen een leerproces. De provincie heeft te maken met schuivende panelen. Niets is zo verwonderlijk als hetgeen in de afgelopen twee weken gebeurd is. De provincie is bezig met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Rijk heeft besloten om in de Bestuursovereenkomst Klimaat & Energie ook de vermindering van de CO_2-uitstoot op te nemen. De provincie zal die lijn gaan volgen. Die wijkt weliswaar af van hetgeen gedeputeerde op 13 juni jl. zei. Er komt namelijk geen Regionale Veenweide Strategie (RVS) 2.0 of RVS 3.0, maar een gebiedsprogramma 2023.

Gedeputeerde Staten (GS) begrijpen dat de Statenleden heel graag voortvarend te werk willen gaan en precies willen weten wat de provincie gaat doen. Het betreft een lerend proces, maar het is belangrijk dat de provincie laat zien wat zij doet. Gedeputeerde heeft reeds aangegeven dat het lastig is om per gebied een CO_2-reductiedoel te formuleren. De huidige opgave betreft 0,9 megaton. Gedeputeerde wil dit graag als doel meenemen. De andere provincies gaan er op eenzelfde manier mee om. De provincie Zuid-Holland gaat mogelijk met een percentage werken. Noord-Holland wil de vergelijking met de "Groene Hart"-provincies maken. De RVS 1.0 lijkt reeds op die van Zuid-Holland en Utrecht. Mochten er verschillen in komen waarmee Noord-Holland iets kan, dan neemt gedeputeerde die graag mee. Zoals reeds aangegeven, vindt de uitwerking plaats in de gebieden. Mede gelet op de zoetwatervraag die GS nog niet helemaal duidelijk is, maar ook de verantwoordelijkheid met betrekking tot het grondwater, is het eigenlijk onmogelijk om echt per gebied een doel te stellen. Gedeputeerde hoopt dat de Statenleden haar daarin kunnen volgen.

Voorts komt er bij de minister een herijking vandaan, met cijfers die nog ter discussie staan. Dat maakt het voor gedeputeerde heel lastig om een voorstel te doen waarbij de Staten bijvoorbeeld kaders per gebied zouden kunnen stellen. Gedeputeerde verneemt graag hoe zij daarover denken.

Per gebied volgt er een uitwerking, met maatwerk. De commissie heeft ook gevraagd om een overzicht van instrumenten. In paragraaf 3.2 van het concept is dat opgenomen. Het betreft een op

basis van de Omgevingsvisie NH2050 vastgestelde instrumentenmix. Mocht gaandeweg blijken dat de provincie nog wat extra instrumenten nodig heeft, dan zal gedeputeerde het daarin aanpassen. Het voorliggende concept ligt ter consultatie voor. Gedeputeerde verneemt in tweede termijn graag welke vragen en opmerkingen de Statenleden zouden willen meegeven.

De **voorzitter** vat samen dat er geen RVS 2.0 of RVS 3.0 zal verschijnen, maar dat een en ander in de gebiedsprogramma's wordt verwerkt. Zij vraagt wanneer die in de commissie NLG behandeld zullen worden. Is de planning gelijk gebleven?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het gebiedsprogramma nog dient te worden opgesteld. Zij vindt het lastig om daar dan nu een termijn voor te geven, aangezien het net vers van de pers is. Het moet ook eerst in het NPLG landen. Zodra er meer zicht op is, zal gedeputeerde erop terugkomen. Overigens gaat de provincie intussen gewoon door met haar werk.

De **voorzitter** merkt op dat het te zijner tijd dan ook in de strategische agenda verwerkt zal worden.

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft een ordevoorstel. Kan de gedeputeerde proberen om enkele vragen die in eerste termijn gesteld zijn te beantwoorden?

De **voorzitter** wijst erop dat op 13 juni jl. in tijdnood wel een beantwoording heeft plaatsgevonden. Zij stelt voor om, zonder alles opnieuw te doen, thans te refereren aan de onbeantwoorde vragen en deze mee te nemen in tweede termijn.
Zij geeft de Statenleden hiertoe de gelegenheid.

Tweede termijn

Mevrouw **Kapitein** (D66) wil graag drie punten meegeven voor de versie 3.0.

- *Doelstellingen*: D66 wijst in dit kader op de aanpak van de provincie Utrecht. Gedeputeerde heeft aangegeven dat ze in lijn met het Groene Hart graag wil samenwerken met de provincies Zuid-Holland en Utrecht. Het zou fantastisch zijn als daarbij ook de systematiek van Utrecht gevolgd gaat worden wat betreft het stellen van doelen.
- *Loket voor veenweideboeren* die iets willen en op deze manier gericht geholpen kunnen worden met informatie, klankborden, plannen etc., idealiter in combinatie met zaken die al lopen en waar energie voor is, in lijn met de huidige versie die er ligt. Bijvoorbeeld in nauwe samenwerking met de waterschappen en in aansluiting bij het huidige, door het veld succesvol ervaren Landbouwportaal. Of als tweede alternatief een loket bij de agrarische collectieven, zoals omschreven in het eindrapport IPV, dat gedeputeerde zojuist aan de commissie liet zien. Wellicht kan er ook iets worden gedaan met het idee van het CDA wat betreft erfcoaches.
- *Rol van de natuur en de natuurorganisaties*: per gebied zal er een uitwerking komen. Dat is allemaal onderdeel van een groter geheel. D66 vindt het belangrijk dat dit ook in samenwerking met natuurorganisaties plaatsvindt. Want als er over bodemdaling of waterpeilverhoging wordt gesproken, kan men dat niet alleen voor landbouw doen. Een en ander geldt dan uiteraard ook voor natuur. Natuurorganisaties zijn bereid om te helpen en het behalen van de doelstellingen te faciliteren.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) hoorde gedeputeerde zeggen dat CO_2-reductie een leerproces is. De PVV beaamt dit. De natuur doet er iets minder dan 4 seconden over om 0,9 megaton stikstof uit te stoten. De heer Van Tiggelen verwijst naar zijn in beeld gebrachte achtergrond met een grafiek. Deze betreft een meting van wat het CO_2-gehalte van de atmosfeer doet, zoals gemeten is in 1958. De PVV wil meegeven dat de mensheid in de afgelopen twee decennia de uitstoot heeft weten te verdrievoudigen. Die verdrievoudiging is echter niet meetbaar in de grafiek. In theorie bestaat de vermeerdering wel, zij het dat deze te klein is om te meten. Dit komt doordat hetgeen de mens uitstoot geen deuk in een pak boter slaat. Die 42 gigaton lijkt veel -- dat is het ook als je het zou moeten optillen -- maar de atmosfeer met een massa van 5,3 miljoen gigaton raakt daarvan niet onder de indruk. Zowel de metingen als recent gedane berekeningen tonen aan dat de mensheid geen invloed van betekenis heeft op het CO_2-gehalte van de atmosfeer. De PVV raadt derhalve aan om met die flauwekul te stoppen.

De heer **Dessing** (FvD) bedankt de PVV voor het bruggetje naar de inleiding van het CO_2-verhaal. Zoals bekend is ook Forum voor Democratie niet onder de druk van het doel van CO_2-reductie. Stel echter dat het een doel op zich is waaraan iets moet gebeuren. Dan nog vindt Forum voor Democratie de veenweidestrategie absoluut geen goed idee. De natuur staat in deze strategie immers niet op de eerste plaats. De provincie is voornemens €18 miljoen uit te geven aan maatregelen die niets opleveren. Het is derhalve weggegooid geld. Sterker nog, de natuur zal worden aangetast.
De heer Roodzand, een aquatisch ecoloog, heeft in de raad van Zaanstad een heel helder verhaal gehouden en toegelicht waarom de verhoging van het waterpeil, een van de middelen om de reductie te realiseren, middels verbrakking van de polders, een heel slecht idee is. Het vermindert de biodiversiteit. Bedreigde diersoorten zullen verdwijnen. Maar ook weidevogels zullen verdwijnen omdat hun voeding, namelijk de insecten, ook niet meer gedijen door het brakke water. Dat is dus eigenlijk heel erg slecht.

Daarnaast zullen in de sloten, die vervolgens ook verbrakken, heel veel vissoorten verdwijnen, waaronder de karper, en gaan er meer exoten ontstaan die niet wenselijk zijn. De boeren gebruiken de betreffende sloten uiteraard ook voor irrigatie en als watervoorziening. Zij worden momenteel al heel hard gepakt door alle stikstofmaatregelen. Forum voor Democratie vindt het derhalve een heel erg slecht idee en stelt nog een soort van reflectievraag aan de gedeputeerde. Vindt de gedeputeerde, die staat voor de natuur, het nou echt een goed idee om €18 miljoen uit te gaan geven aan maatregelen waarmee de natuur zal worden aangetast?

> Statenlid **Cardol** (GL) is enigszins verrast door de bijdrage van de heer Dessing (FvD), die zijn inbreng begon met de opmerking dat hij de natuur en de ontwikkeling daarvan voorop wil stellen. Vervolgens komt hij met een uitleg die alleen maar te maken heeft met het verbrakken van één polder, Polder Westzaan, alsof dat de strategie is voor het hele veenweidegebied. Stelt de heer Dessing daarmee de veenweidestrategie -- hierin wordt gesproken over het opzetten van het peil, dat over het algemeen met zoetwater in plaats van zoutwater gebeurt -- gelijk met de verbrakking die voor één polder is aangekondigd?

De heer **Dessing** (FvD) gaf het als voorbeeld, maar het is wel heel tekenend. Het gaat niet alleen om één polder. Het is een plan waarbij het grondwater verhoogd moet worden. Hiertoe zijn twee mogelijke bronnen:

- Het IJsselmeer, maar dat betreft een bekken voor de drinkwatervoorziening. Men moet derhalve goed nadenken over dat kostbare water.
- Het Noordzeekanaalgebied. Het betreft dan niet alleen Polder Westzaan, want er zijn meerdere punten. Met al het water dat via sluizingen Noord-Holland binnenkomt, ontstaat op een gegeven moment de situatie dat als je ergens het waterpeil gaat verhogen, je gaat verbrakken. Sterker nog, op die manier is er sprake van een kleine verbrakking, waardoor het net niet lijkt dat het effect heeft, maar het effect is wel dat het ecologisch systeem wordt vernietigd en er niets voor in de plaats komt. Dus per definitie is het zelfs nog slechter.

Statenlid **Cardol** (GL) vindt het een wat merkwaardig verhaal, aangezien de heer Dessing (FvD) zich alleen maar op de Polder Westzaan concentreert. Overigens bestrijdt Statenlid Cardol de opvatting dat het alleen maar een verslechtering van de natuur in de Polder Westzaan zal betekenen. Het zal zijns inziens juist een impuls voor de biodiversiteit in de polder zijn. Dan nog begrijpt Statenlid Cardol niet waar de redenering vandaan komt dat een en ander geldt voor het gehele veenweidegebied. Hij is derhalve benieuwd naar de reactie van de gedeputeerde.

Mevrouw **De Groot** (SP) was eveneens aanwezig bij de aangehaalde inspraak van de heer Roodzand. Zij beaamt dat laatstgenoemde heeft aangegeven dat het soort vissen en de vegetatie wijzigen. Maar juist omdat Polder Westzaan een Natura2000-gebied is, wil je eigenlijk een vegetatie en een dierenleven die voldoen aan de aanleiding om er een Natura2000-gebied van te maken. Ook om die reden moet brak water worden ingelaten, en niet alleen om het tegengaan van de bodemdaling.

De heer **Dessing** (FvD) wil kort reageren. Hij hoort bepaalde partijen eigenlijk zeggen dat de provincie geld gaat uitgeven aan een maakbare natuur. Het is echter al Natura2000-gebied. Er is reeds sprake van een gezonde biodiversiteit, die willens en wetens worden aangetast met enkel en alleen het doel om CO_2 te gaan reduceren. Forum voor Democratie vindt dat een heel slecht signaal en een heel erg slecht idee.

Statenlid **Cardol** (GL) wil graag een paar vragen herhalen waarop hij zijns inziens nog geen antwoord heeft gehad en die meegegeven kunnen worden voor het vervolg, hoewel dat vervolg met de aankondiging van zojuist door de gedeputeerde toch ineens een beetje onduidelijk is geworden. GroenLinks had begrepen dat de notitie een 1.0-versie betrof en dat een aantal zaken nadrukkelijk was doorgeschoven naar een 2.0-versie en een 3.0-versie. Laatstgenoemde versies zullen er echter nooit komen. Vervolgens wordt er gezegd dat het in de gebiedsgerichte plannen moet komen, waarvan de planning nog niet bekend is. Statenlid Cardol dacht echter dat voor het NPLG er in feite halverwege volgend jaar een gebiedsaanpak moet liggen. Hij neemt dus aan dat in die aanpak de gebiedsgerichte doelen ten aanzien van CO_2-uitstoot en bodemdaling zullen staan. Dan resteert dat hij het nog liever in die 1.0-versie zou willen hebben. Mede gelet op het feit dat de bijdragen van de insprekers op 13 juni jl. gericht waren op het geven van helderheid en duidelijkheid, meent GroenLinks dat de provincie er ontzettend veel belang bij heeft om zo snel en helder mogelijk te zijn over de voorgenomen richting. Statenlid Cardol kan zich best voorstellen dat het in de gebiedsgerichte aanpak terugkomt, aangezien dan ook naar een integrale benadering kan worden gekeken. Tegelijkertijd blijft hij van mening -- in dat opzicht vindt hij de verwijzing naar de provincies Utrecht en Zuid-Holland ook enigszins bijzonder -- dat bijvoorbeeld Utrecht veel helderder is wat betreft haar veenweidestrategie over de doelstellingen die ze per polder of per

deelgebied hebben. Het zou heel mooi zijn als dat aangevuld kan worden met doelstellingen per deelgebied binnen Noord-Holland. Dat geldt in het bijzonder voor 't Groene Hart. Waarom is de provincie niet veel helderder terwijl dat wel mogelijk is? Sijas Akkerman van Natuur en Milieufederatie Noord-Holland zei voorgaande vergadering dat door het formuleren van doelen per gebied het geheel behapbaar en overzichtelijk wordt. De provincie heeft er derhalve een ontzettend groot belang bij om het op een zo'n kort mogelijke termijn te doen.

Voorts is gesproken over het HAKLAM-principe ("*Hoger peil Als het Kan, Lager Als het Moet*"). Statenlid Cardol begrijpt het nog altijd niet goed, aangezien het zijns inziens een volstrekt loos principe is. Wie bepaalt op basis waarvan wat kan en wat moet? De heer De Jong van Natuurmonumenten gaf aan dat er in Utrecht al veel duidelijker kaders worden gesteld bij het HAKLAM-principe. GroenLinks zou graag zien dat Noord-Holland hier ook voor kiest. Dat kan gewoon door helder te zijn over de peilbesluiten die de provincie zou willen nemen. Gedeputeerde Rommel zei in haar eerste termijn overigens dat binnen een aantal maanden misschien de verhoging van het peil in de polders kan worden aangegeven en worden meegenomen in de versie 1.0 die het najaar dient te worden vastgesteld. Mocht dat echter niet mogelijk zijn, dan kan een en ander in ieder geval worden meegenomen in de gebiedsgerichte plannen, die naar alle waarschijnlijkheid halverwege 2023 volgen. Statenlid Cardol hoopt hierop een antwoord te krijgen van gedeputeerde.

Op 13 juni jl. heeft Statenlid Cardol ook een vraag gesteld over de instrumenten. Hij meent, in tegenstelling tot de gedeputeerde, dat ze niet duidelijk zijn opgenomen in onderhavig stuk. Met enige moeite zou het echter mogelijk moeten zijn om het uit de tekst te kunnen halen. De provincie Utrecht geeft bijvoorbeeld ook gelijk een aantal instrumenten aan waar ze op dit moment nog niet over beschikt, maar die ze wel meent nodig te hebben en waarvan ze heel concreet aangeeft: "*In Q zoveel van dit jaar hebben wij dat instrument ontwikkeld.*" Een voorbeeld is een subsidieregeling voor boeren die meewerken aan het tegengaan van bodemdaling. Gedeputeerde Rommel heeft vorige vergadering aangegeven dat het grondbeleid en de bijbehorende uitgangspunten eigenlijk leiden tot een grondbank in Noord-Holland. Statenlid Cardol raadt aan om dat helder uit te leggen in het stuk. De organisaties vragen zich immers af waarom Noord-Holland geen grondbank heeft. Gedeputeerde kan blijkbaar prima uitleggen waarom het grondbeleid zoals dat nu geformuleerd is, met de uitgangspunten, feitelijk fungeert als een grondbank. Statenlid Cardol zou dat derhalve heel graag in de zin terugzien.

Statenlid Cardol sluit af met een heel belangrijk punt voor zijn fractie. Waarom geeft de provincie de LTO voortdurend zo'n exclusieve positie in al dit soort processen. Het is volstrekt helder dat de organisatie moet meepraten, aangezien deze zeer belangrijk is. Er zijn echter steeds meer boeren, ook in Noord-Holland, die al stappen zetten richting de doelen van de Voedselvisie: biologische boeren, Caring Farmers et cetera. Gedeputeerde eindigde met de opmerking: "*Ja, maar ze kunnen allemaal reageren op de stukken.*" Statenlid Cardol meent echter dat de veenweidestrategie een structurele plek aan de vergadertafels moet krijgen. In het stuk staan wel de natuurorganisaties, maar van boerenorganisaties wederom enkel de LTO. GroenLinks vindt dat onvoldoende en zou heel graag een toezegging van de gedeputeerde willen hebben dat er verder wordt gekeken dan de LTO en ook andere boerenorganisaties een plek krijgen in de uitvoeringsorganisatie voor de veenweidestrategie.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) hoort Statenlid Cardol (GL) spreken over de plek van LTO. Zij is het met hem eens dat ook andere organisaties, zoals de Nederlandse Melkveehouders (NMV), mee zouden moeten kunnen praten. Statenlid Cardol doet nu echter net alsof biologische boeren geen lid zijn van LTO, terwijl dit juist wel het geval is. Kan hij hierop reageren.

Statenlid **Cardol** (GL) beaamt dat de LTO een organisatie is waar heel veel verschillende boeren lid van zijn, omdat het de enige organisatie betreft die vaak mag meepraten aan vergadertafels in Nederland. Statenlid Cardol ziet echter dat er op dit moment een ontwikkeling gaande is waarbij boerenorganisaties in opkomst zijn die toch een andere visie hebben dan de boeren die LTO vertegenwoordigt. Van de week zag hij nog een oproep van biologische boeren die zeiden dat zij tijdens het hele stikstofvraagstuk nog niet één keer bij de bewindslieden in Den Haag uitgenodigd zijn om mee te praten, terwijl LTO voortdurend aan tafel zit. Dat zou moeten veranderen, aangezien LTO zelden expliciet spreekt over de ontwikkeling voor de biologische boeren en boeren die op een andere manier op weg zijn naar natuurinclusieve landbouw.

De heer **Leerink** (PvdA) meent dat in de eerste termijn al behoorlijk wat punten zijn meegegeven aan de gedeputeerde. Het belangrijkste punt dat de heer Leerink reeds naar voren heeft gebracht, gaat over de doelstellingen. Hij heeft getracht aan te geven dat vier jaar geleden de piketpalen geslagen zijn wat betreft de bodemdaling. Thans ligt er een veenweidestrategie waarin het eigenlijk nog niet mogelijk blijkt om zelfs maar doelstellingen te formuleren. Het gaat derhalve langzaam. De Partij van de Arbeid hoopt dienaangaande helderheid van de gedeputeerde te krijgen. Die doelstellingen zijn immers echt nodig, ook voor PS om hun controlerende taken uit te voeren. Gedeputeerde kan niet zeggen: "*We zijn heel fijn aan het werk met iedereen, maar neemt u maar van mij aan dat er iets moois uitkomt*", terwijl het ondertussen heel lastig blijkt om doelstellingen te formuleren. Er zullen onderlinge afspraken gemaakt moeten worden over de definiëring van de doelen en over de wijze waarop deze uitgewerkt moeten worden. De heer Leerink wil er derhalve meer over horen, zeker nu blijkt dat de versie 1.0 min of meer de eindversie is en volgende versies volgen niet langer volgen. En van de gebiedsplannen is nog niet bekend wanneer ze komen. Het blijft heel onbevredigend dat er vier jaar geleden piketpalen zijn geslagen, maar dat er vervolgens wordt gegaan van de ene strategie naar de volgende verwijzing en naar weer een nieuw bestuurlijk construct. Het blijkt echter heel lastig om grip te krijgen op hetgeen men eigenlijk wil, namelijk concrete doelen en een plan van aanpak wat betreft de realisatie. De heer Leerink vreest dat er straks weer drie jaar voorbij zijn, maar dat men niks is opgeschoten. Er is in de commissie NLG reeds een aantal keren over gesproken. Het signaal is steeds hetzelfde, maar men komt niet verder met elkaar. De heer Leerink hoopt dat hier verandering in komt.

De heer **Dessing** (FvD) haakt aan op het betoog en de vraag van de Partij van de Arbeid waarom het eigenlijk zo moeilijk is om die doelen te stellen. Hij stelt voor het hoofddoel, de CO_2-reductie, voor nu even te parkeren. De subdoelen blijken heel moeilijk te formuleren. Anders waren ze reeds lang gedefinieerd. Kan het ermee te maken hebben dat de subdoelen, zoals het in stand houden of zelfs het verbeteren van de natuur, erg bemoeilijkt worden door het hoofddoel? Sterker nog, kan het zijn dat het de natuur géén goeddoet als van het hoofddoel wordt uitgegaan? De heer Dessing hoort hierop graag een reflectie van de heer Leerink (PvdA).

De heer **Leerink** (PvdA) begrijpt dat eenieder op zijn of haar eigen manier zoekt naar doelen en het onderbouwen daarvan. Hij zou niets liever willen dan de discussie daarover aan te gaan in de commissie NLG. Waarom is een bepaald doel wél realistisch en nastrevenswaardig, en een ander misschien juist niet? Daartoe is uiteindelijk wel een soort voorbereiding nodig, een concept, waarover de commissie NLG kan spreken. De heer Leerink zou graag een voorstel zien, waarin onderbouwd wordt waarom tot een bepaalde uitwerking wordt gekomen. Zolang dat er niet ligt, komt de provincie niet veel verder.

De heer **Dessing** (FvD) heeft een korte vervolgvraag. Als het zo makkelijk zou zijn geweest en de natuur zo makkelijk in stand gehouden zou kunnen worden, dan zouden die doelen er al liggen. Maar kennelijk is het niet zo eenvoudig. Daarop doelde de heer Dessing. Is het niet moeilijk, juist door die doelen, om de natuur te behouden of zelfs te verbeteren?

De heer **Leerink** (PvdA) vindt de woorden van de heer Dessing (FvD) wat te kort door de bocht. Hij beaamt weliswaar dat het ingewikkeld zal zijn en wil het derhalve niet bagatelliseren. Hetgeen nu in de veenweidestrategie naar voren komt, heeft duidelijk gemaakt dat het enorm complex is. Het is derhalve niet gemakkelijk om daarin te manoeuvreren. In die zin heeft de heer Leerink ook respect en bewondering voor de manier waarop er gewerkt wordt. Maar uiteindelijk moet men toch komen tot doelen waarover men met elkaar kan spreken, al was het maar omdat doelen de uitgangspunten van het beleid vormen. Zonder doelen geen beweging.

Mevrouw **De Groot** (SP) sluit zich grotendeels aan bij de heer Leerink (PvdA), Statenlid Cardol (GL), en mevrouw Kapitein (D66) wat betreft de doelen en wellicht ook de instrumenten die nog nodig zijn. Zij wil enigszins verengen door te verwijzen naar de Polder Westzaan. De heer Dessing (FvD) gaf reeds aan dat het in de gemeenteraad van Zaanstad onlangs aan de orde is geweest. Uit die bespreking zijn een paar interessante gezichtspunten naar voren gekomen. Zo kunnen de boeren uit de Polder Westzaan -- het zijn er "slechts" zeven -- zich niet verenigen met voorliggende veenweidestrategie. Ze vrezen voor hun inkomen, want ze hebben veel geïnvesteerd. Ze menen dat ze al voldoende zorg besteden aan de natuur. Mevrouw De Groot noemt bijvoorbeeld het weidevogelbeheer, de bloeiende grasranden etc.

De provincie moet de betreffende boeren perspectief bieden. Laatstgenoemden zullen zich aan een stikstofbeleid moeten onderwerpen, hoe dat er dan ook uit zal gaan zien. Overigens is de SP voorstander van zowel de verbrakking van de Polder Westzaan als van een veel strenger stikstofregime dan dat er nu geldt. De SP vindt wel dat ook de industrieën veel minder stikstof zullen moeten gaan uitstoten. Noord-Holland, meer specifiek De Zaanstreek, heeft Olam, Cargill, Tata en Schiphol. Deze zijn al vele malen ter sprake gebracht. Intussen heeft de SP ook een motie rondgestuurd -- de leden van de commissie hebben deze waarschijnlijk reeds ontvangen -- voor het zorgvuldig onderzoeken hoe het zit met de kwaliteit van het water dat uit het Noordzeekanaal in de Polder Westzaan zal worden ingelaten. Het gebiedsvreemde water dat nu de Polder Westzaan wordt ingelaten -- dat komt voornamelijk uit de Voorzaan -- is ook niet schoon. De situatie straks, als er water uit het Noordzeekanaal wordt ingelaten -- heeft te maken met de ontploffing in een autoclaaf van Philips Duphar in 1963, waarbij heel veel dioxine in het Noordzeekanaal is gekomen. Die werd nooit opgeruimd.

De huidige situatie is als volgt. Fabrieksvreemd zoetwater wordt ingelaten, alsmede sulfaat en sulfide. Beide situaties zijn dus eigenlijk niet goed. Mevrouw De Groot schat zo in dat de situatie met water in het Noordzeekanaal ongunstiger is dan het inlaten van het huidige water. De Staten moeten een keuze gaan maken. Ze moeten er hoe dan ook voor zorgen dat de waterkwaliteit verbeterd wordt en voldoet aan de Kaderrichtlijn Water. De SP is erg voor het verbrakken van het Natura2000-gebied Polder Westzaan, maar past ervoor om vergiftigd water uit het Noordzeekanaal in te laten. Daarom moet een en ander goed onderzocht worden en moeten de Staten uitvoerig geïnformeerd worden. Daartoe heeft de SP een motie vreemd opgesteld en rondgezonden. De partij is van plan om die in te dienen.

De heer **Dessing** (FvD) reageert op het verhaal van mevrouw De Groot (SP). Enerzijds zegt zij dat ze de boeren in de Polder Westzaan perspectief bieden. Anderzijds is zij echter voorstander van zowel het handhaven van de stikstofregels die eraan zitten te komen én het verbrakken van de polder. Vormen die twee zaken gecombineerd niet juist een doodslag voor de boeren van Westzaan?

Mevrouw **De Groot** (SP) meent dat de provincie de boeren dusdanig perspectief moet bieden dat ze kunnen omschakelen naar biologisch. Dat is in sommige gevallen in Westzaan al aan de orde. De provincie moet hen ook stimuleren om te gaan doen aan circulaire landbouw. Ze moeten ook aangesteld kunnen worden en betaald worden als natuurbeheerder. Er zijn ongelofelijk veel mogelijkheden om de boer een aanpassing te laten doen naar de huidige situatie. Daar moet echter geld in geïnvesteerd worden.

De **voorzitter** vat samen dat de SP een motie heeft voorbereid. Deze zal mogelijk worden ingediend als een motie vreemd bij de eerstvolgende PS-vergadering. De 1.0-versie, de "*80%-versie*", betreft een B-stuk en zal niet in PS worden behandeld. De voorzitter constateert dat er thans geen nadere reacties op de motie zijn.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat gedeputeerde in haar beantwoording heeft aangegeven dat ze wil bekijken of ze het waterpeil in alle veenweidegebieden kan ophogen naar 30 centimeter. Het CDA schrikt daarvan en benadrukt dat maatwerk noodzakelijk is en dat het waterpeil overal ophogen naar 30 centimeter niet zomaar kan. Hoe gaat de gedeputeerde onderzoeken waar dit zou kunnen zonder verdere consequenties en waar het tot problemen of nadelige gevolgen gaat leiden, en het dus níet kan?
Verder vraagt het CDA zich ernstig af hoe de gedeputeerde met de veenweidestrategie verdergaat in relatie tot de landelijke stikstofkaart, die 10 juni jl. is gepresenteerd. CDA Noord-Holland is van mening dat een generieke stikstofreductie van 47% in alle veenweidegebieden niet acceptabel is. Boeren en koeien zijn nodig om de veenweidegebieden te beheren. In het veenweidegebied is nagenoeg geen intensieve veehouderij. Het veenweidegebied wordt gekenmerkt door vee en grasland, dus weide en weidevogels. Het CDA hoort graag hoe de gedeputeerde zal omgaan met de stikstofkaart ten aanzien van de veenweidegebieden. Soms is er ook stikstofreductie in tegenstelling tot CO_2-reductie. Gaat de gedeputeerde in overleg met minister Van der Wal over aanpassingen ten aanzien van het veenweidegebied?
In de beantwoording gaf de gedeputeerde ook aan dat ruige mest nog in onderzoek is. Wanneer denkt zij meer te weten over het gebruik van ruige mest en drijfmest in veenweidegebieden, nu

blijkt dat ruige mest juist zorgt voor extra stikstofuitstoot? Het CDA is vooral voorstander van technische oplossingen in het veenweidegebied om de bodemdaling tegen te gaan. Gedeputeerde Rommel sprak ook over toekomstperspectief voor boeren in het veenweidegebied. Dat vindt het CDA belangrijk. In veel gevallen zijn zij eigenaar van de grond en het bedrijf en zijn zij ook nodig voor het beheer van het gebied. Hoe ziet de gedeputeerde dat toekomstperspectief waarover zij spreekt voor zich, als alleen inkomstenderving wordt gecompenseerd voor aangepast gebruik van land in veenweidegebieden? Dan heeft de boer geen kans om op die hectares wat te verdienen. Wat voor compensaties zijn mogelijk in de toekomst?

In de media werd afgelopen week veel geschreven over de teelt van vezelgewassen. Maar om ervoor te zorgen dat daar toekomstperspectief in zit, zal er toch eerst een verwerkende industrie moeten zijn, inclusief een afzetmarkt. Op een werkbezoek in Oost-Duitsland heeft de commissie een man ontmoet die zelf lisdodde teelde en zelfstandig zijn eigen huis ermee isoleerde. Maar als één man dat zelf doet, betekent dat niet dat er een afzetmarkt is en dat er een verwerkende industrie is. Bij de verdere uitwerking van de veenweidestrategie zou het CDA graag goed onderzocht willen zien of er ook echt markt voor is. De partij wil graag dat de gedeputeerde een realistisch beeld blijft geven van de situatie.

> Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of het CDA ermee bekend is dat vorige week een aantal bouwbedrijven juist een oproep heeft gedaan richting de overheid om de boeren te helpen om de teelt voor biobased materialen te stimuleren, omdat zij dat hard nodig hebben, zeker gelet op de transities die reeds in de bouw moeten plaatsvinden.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) kent dat precieze initiatief niet, maar zij kan zich voorstellen dat het er wel is. Om die reden vraagt zij de gedeputeerde om alleen realistische mogelijkheden te beschrijven, waarvoor ook echt een verwerkende industrie en een afzetmarkt zijn. Als die initiatieven er zijn, dan is dat natuurlijk goed. Het moet echter wel realistisch zijn.

> Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) haakt in op de lisdoddeteelt, ook in reactie op de interruptie van Statenlid Kostic (PvdD). Er is wat onzekerheid met betrekking tot de uitstoot van methaan. Dat staat ook in voorliggend rapport. De lisdoddeteelt blijkt meer methaan uit te stoten dan andere verkeerde stoffen te reduceren. Er kan derhalve niet heel groot op worden ingezet.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) sluit zich aan bij de woorden van mevrouw Hoogendoorn (CU). Er is nog flink wat onderzoek nodig om te bekijken of lisdoddeteelt een nuttige oplossing kan zijn.

> Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft nog een vervolgvraag. Als het CDA zich zorgen maakt over methaan, moet het aantal koeien in het gebied dan niet naar beneden worden gebracht? Dat is toch de grootste bron van methaanuitstoot?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) antwoordt dat als de provincie het tot een moerasgebied laat worden, er nog meer methaan wordt uitgestoten. Zoals de gedeputeerde aangeeft, is het derhalve een ontwikkelproces met onderzoeken.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of het CDA ermee bekend is dat het niet waar is dat de koeien meer methaan uitstoten.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) meent dat dat niet klopt en stelt voor om daar later nog eens de cijfers naast te leggen.
Hoewel het CDA geen voorstander is van verbrakking, zal het waarschijnlijk toch de motie van de SP steunen, aangezien de partij het ermee eens is dat er extra onderzoek naar moet komen. Het CDA vindt het goed dat onderhavige visie nog ter inzage wordt gelegd. Aansluitend ziet de fractie graag de reactienota van de gedeputeerde terug, opdat allen dan kennis kunnen nemen van alles wat ingediend is op de visie en zij er opnieuw over kunnen spreken.
De gedeputeerde verwees in antwoord op vragen uit de eerste termijn naar de Voedselvisie en regeneratieve landbouw. Hoe kan zij zekerheid geven aan boeren dat er een verdienmodel zal zijn met regeneratieve landbouw? Deze vorm van landbouw leidt in veel gevallen tot minder opbrengsten per hectare en meer kosten. Producten worden dus duurder. Welke consumenten gaan die duurdere producten kopen? Zeker in deze tijd van stijgende voedselprijzen blijken veel consumenten niet bereid of niet in staat om meer te betalen voor voedsel, dat op alternatieve wijze geteeld is. Het CDA wil de toezegging dat bij de uitwerking van de veenweidestrategie gedegen rekening wordt gehouden met het verdienmodel voor de boer en het feit dat veel consumenten geen hogere prijs kunnen of willen betalen voor hun voedsel. Het CDA gaat ervan uit dat gedeputeerde in dit kader geen onrealistische plannen maakt, maar dat zij echt de realiteit onder ogen ziet. Kan zij dat toezeggen?

Tot slot wijst mevrouw Koning-Hoeve op de rode boerenzakdoek. Dat is deze dagen het teken dat er perspectief moet zijn voor de voedseltelers en de agrarische familiebedrijven, ook in Noord-Holland, en de veenweidestrategie. Kan de gedeputeerde dat ook echt meenemen?

Statenlid **Cardol** (GL) vindt de opmerking van mevrouw Koning-Hoeve (CDA) terecht. Het is belangrijk dat er perspectief is voor de boeren. Maar is dat volgens het CDA eigenlijk alleen maar het geval als wordt doorgegaan op de ingeslagen weg met de landbouw van dit moment?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) antwoordt dat het CDA natuurlijk ook begrijpt dat er sommige dingen moeten worden aangepast, maar wel in een tempo en op een manier dat bedrijven daar ook in mee kunnen, en dat voedselteelt ook mogelijk blijft, dat er toekomstperspectief blijft, ook voor die familiebedrijven. Het mag niet allemaal om zeep worden geholpen.

Statenlid **Cardol** (GL) concludeert dat voor het CDA het tempo dat de boeren en de bedrijven aankunnen bepalend is voor het tempo van het project, en dus niet wat de aarde aankan.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat als men zegt: "*De CO_2-uitstoot en stikstofuitstoot moeten heel snel gereduceerd worden*", men daarmee alle voedseltelers verliest en het dan het helemaal niet goed gaat. Het is dus in het belang van heel Nederland en van de wereldbevolking dat het op een tempo gebeurt waarin ook de agrarische sector en de voedselteelt mee kunnen gaan.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of het CDA het met haar eens is dat er in Nederland ongelooflijk veel voedsel wordt verbouwd voor wereldmarkt en eigenlijk maar relatief heel weinig voedsel voor de interne markt. Er zou eigenlijk kunnen worden overgeschakeld naar bijvoorbeeld minder vleesvee, minder melkvee en wellicht ook wel minder tuinbouwprojecten dan nu het geval is.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) is het totaal niet eens met mevrouw De Groot (SP). Als alles wat Nederland importeert aan bijvoorbeeld citrusvruchten, koffie, thee, avocado's et cetera, wordt afgetrokken van hetgeen Nederland exporteert, komt het bijna op nul uit. Hetgeen Nederland exporteert, gaat voornamelijk naar Duitsland. De producten die in Nederland c.q. Noord-Holland geteeld worden, kunnen heel gemakkelijk en goed geteeld worden, met heel weinig milieu-impact.

De heer **De Wit** (VVD) was niet van plan om zijn inbreng in eerste termijn te gaan herhalen. Hij wil in ieder geval meegeven wat volgens de VVD de belangrijkste doelstellingen zijn. Wat de heer De Wit betreft, draait het om twee zaken: enerzijds het verduurzamen van het veenweidegebied, passend bij wat de "draagkracht" is van het gebied. Als er nu niks wordt gedaan en men nog tien jaar verdergaat op deze voet, is het duidelijk dat boeren een probleem gaan krijgen. Dat zien boeren zelf ook wel in. De bodem blijft immers gewoon zakken. En tot in oneindigheid daarmee doorgaan, is uiteindelijk voor niemand een optie. Er is wat de VVD betreft wel één kritische succesfactor, namelijk dat ook ondernemers die het willen dat ook gaan meemaken over tien jaar in dat gebied. Als men daar niet in slaagt, dan vindt de VVD dat het beleid faliekant gefaald heeft. Het zou dan ontevreden resultaten opleveren. De heer De Wit verwijst naar de discussie van de vorige keer over wat er lokaal aan kaders en doelen dient te worden meegegeven. Gedeputeerde heeft gewezen op de beperkingen die daarbij gelden. De heer De Wit denkt wel dat er voor het gehele gebied een opgave is gedefinieerd als het gaat over het tegengaan van bodemdaling en het halen van CO_2-reducties. De VVD vraagt zich wel af hoe boeren kunnen worden meegenomen als een en ander niet vertaald kan worden naar een lager niveau en de provincie vervolgens kan zien of over het geheel van het gebied de beoogde resultaten zijn behaald. Er zit een spanningsveld in. De heer De Wit komt er nog niet helemaal uit hoe daarmee dient te worden omgegaan. Hoe krijg je enerzijds de mensen mee om een bepaald traject in te gaan? De heer De Wit meent dat er dan echt iets nodig is per polder, en uiteindelijk per bedrijf. Hoe ga je anderzijds gedurende deze tien jaar zien dat er daadwerkelijk ook resultaten worden geboekt, want anders kan voor het gehele gebied niet beoordeeld worden of het de goede kant opgaat. Die zorg wil de VVD nogmaals neerleggen. Mocht er nog een aanvullende reflectie op zijn, anders dan de inleiding van zojuist van de gedeputeerde, dan hoort de VVD die graag.

De heer **Dessing** (FvD) hoort de VVD zeggen dat het een uitdaging is om de boeren mee te krijgen in de opgave. Zijn de doelstellingen niet dusdanig onrealistisch dat het eigenlijk gewoon onmogelijk is om de boeren daarin mee te krijgen?

De heer **De Wit** (VVD) meent van niet. De doorrekeningen zijn gemaakt over de doelstellingen voor het gehele gebied. Het maximale is gedaan om te bepalen wat het doel moet kunnen zijn op dit moment. De vertaalslag moet vervolgens gemaakt worden van een doorrekening op macroniveau naar maatregelen en impact op lokaal niveau. Dat gesprek is tot op heden niet gevoerd. De heer De Wit sprak onlangs nog een boer in dit gebied, die zei: "*Ik wil wel. Ik zie ook voor mezelf een probleem en het belang om wat te gaan doen, maar ik moet wel weten wat het voor mij betekent.*"

Daar zit het spanningsveld en daar moet de provincie op leveren. Het doel dat er thans ligt, acht de heer De Wit op basis van de macroberekening waarvoor die gemaakt is -- dus niet per bedrijf per gebied -- realistisch.

De heer **Dessing** (FvD) merkt op dat hij daarover van mening verschilt met de heer De Wit (VVD). Forum voor Democratie vindt dat macrodoel zelfs al onrealistisch.

De heer **De Wit** (VVD) neemt dat ter kennisgeving aan.

Statenlid **Kostic** (PvdD) wil het graag hebben over de boeren die mee willen bouwen aan de toekomst. Het veenweideprobleem speelt al jaren. Ook hier moet één feit heel helder zijn. Net zoals bij alle andere crises die zich inmiddels hebben opgestapeld, is één groot deel van de oplossing om het aantal landbouwdieren naar beneden te brengen. De Partij voor de Dieren vraagt GS om de volgende vier aspecten richting dat gebiedsprogramma mee te nemen, om moties te voorkomen:

- In kaart brengen hoeveel winst er geboekt kan worden op de reductie van broeikassen, door in te zetten op minder koeien en meer plantaardig. Die duidelijkheid wil het CDA ook hebben, dus dat is fijn. Een en ander heeft direct te maken met de veenweideproblematiek. Het betekent immers meer ruimte voor het verhogen van het waterpeil, nog los van de gigantische methaanreductie die bij een juiste aanpak kan worden gerealiseerd. Voorts kan er op meerdere andere vlakken winst worden behaald en het sluit mooi aan op de Noord-Hollandse ambities voor een eiwittransitie en voor wat Europa van Nederland wil. Deze veenweidestrategie zal in een meer integraal gebiedsprogramma verder worden aangepakt. Het lijkt Statenlid Kostic goed om het daarin ten minste mee te nemen, teneinde erover te kunnen spreken.
- In het verlengde daarvan een verzoek aan GS om boeren te verbinden met alternatieve verdienmodellen en met de relevante bedrijven in de keten, zodat het de transitie naar meer plantaardig versneld kan worden. Ook het CDA steunt dit. De boeren kunnen niet alles uit zichzelf doen. Zij moeten verbonden worden aan partijen die vervolgens hun producten gaan afzetten. Een mooi voorbeeld betreft de veeboeren in Friesland die deels of geheel overgaan op de teelt van biobased bouwmaterialen als inkomstenbron. Zij zijn daar een samenwerking aangegaan met een bouwgroep. Andere provincies zorgen ervoor dat zulke ontmoetingen en samenwerkingen makkelijker plaatsvinden. Daarmee zorg je dus ook voor een betere afzetmarkt. Een en ander gaat dus samen. De Partij voor de Dieren verzoekt GS om het ook voor de provincie Noord-Holland wat beter op te pakken. Mogelijke hulpmiddelen zijn een transitiecoach en het loket waarover D66 sprak. Statenlid Kostic raadt om dergelijke suggesties mee te nemen.
- De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) adviseerde in het kader van de veenweideproblematiek om 50% bodemdalingreductie voor 2030 te halen. Gaat dat lukken?
- Er lijkt nu geen enkele interesse in de nieuwe instrumenten die de Omgevingswet biedt. Eigenlijk komt de provincie al die jaren niet goed verder. Het lijkt de Partij voor de Dieren verstandig om in ieder geval te kijken welke extra instrumenten uit de Omgevingswet kunnen worden ingezet. Zij verzoekt GS om deze in kaart te brengen.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor in hun inbreng in eerste termijn. Zij geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):
Gedeputeerde Rommel heeft weer heel veel gehoord. Thans vindt de consultatieronde plaats, zodat bekeken zal worden wat er meegenomen en verwerkt kan worden in de RVS 1.0 en op welke wijze. De reactienota komt daar natuurlijk ook bij. GS zullen nog meer partijen gaan spreken.
Gedeputeerde wil een en ander helder hebben. In oktober zal er nogmaals over de 1.0-versie. Deze wordt vervolgens in november ook in PS voorgelegd. Het gebiedsprogramma 2023 levert niet zozeer een verschuiving op. Het wordt volgend jaar juli gewoon behandeld met zo veel mogelijk richtingen die kunnen worden aangeboden. Gedeputeerde tekent daarbij aan dat het maatwerk betreft. Zij raadt de Statenleden nogmaals aan om het rapport straks mee te nemen. Voorts benadrukt zij dat de provincie doorgaat met hetgeen waarmee zij reeds bezig was. Het is derhalve geen startpunt. Het lijkt wellicht zo, maar dat is niet het geval. De provincie is nog bezig in de gebieden.

Mevrouw **De Groot** (SP) hoort gedeputeerde zeggen dat halverwege 2023 wordt overgegaan naar de gebiedsprogramma's. Wordt daarin direct de stikstofstrategie opgenomen?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat de provincie in juli 2023 een gebiedsplan moet hebben. Dat is reeds een jaar bekend. De provincie is er ook mee bezig. Gedeputeerde had gehoopt dat het plan er eerder zou liggen. Er is echter sprake van enige data-achterstand. Deze gegevens zijn echt wel benodigd voor het plan. Dit traject komt er dus naast te lopen.
Gedeputeerde loopt de bijdragen van de verschillende fracties langs. Zij neemt alle opmerkingen van de Statenleden ter harte in de uitwerking naar de RVS 1.0.

Tegen mevrouw Kapitein (D66) zegt gedeputeerde dat bij het schrijven van het programma voor Noord-Holland de programma's van Zuid-Holland en ernaast zijn gelegd. Mevrouw Kapitein geeft aan dat Utrecht de doelstellingen per gebied wel vastgesteld heeft. Gedeputeerde verzoekt haar derhalve om dat ook te mailen aan mevrouw Janny Gerritsen, beleidsadviseur bodemdaling van de provincie Noord-Holland. Zoals laatstgenoemde reeds aangaf, heeft gedeputeerde die betreffende kaderstelling namelijk overgenomen. Gedeputeerde zou derhalve graag wat specifieker willen vernemen wat mevrouw Kapitein bedoelt. GS menen immers hetzelfde te doen als de andere provincies.

De optie voor een loket voor de veenweideboeren staat in voorliggend boekje. De agrarische natuurvereniging Water, Land & Dijken is er thans mee bezig. Een en ander stond ook reeds in de technische vragen. Op de vragen over de erfcoaches komt gedeputeerde graag terug. De provincie gaat onderzoeken waar het het best kan worden ondergebracht. Gedeputeerde omarmt de suggestie en vindt het ook heel erg belangrijk. Wel dient bekeken te worden in welk programma het past, met de middelen die er al dan niet zijn. Gedeputeerde verwacht dat de provincie er wel uit gaat komen, aangezien het heel belangrijk is. In sommige gevallen wordt de optie reeds aangeboden, zij het dan als maatwerk. Mevrouw Koning-Hoeve (CDA) gaf aan dat bij zo'n loket ook de boeren zich kunnen melden die nog niet in zo'n transitie zitten en die nog niet met ambtenaren spreken, maar die wel met de handen in het haar zitten. Gedupeerde zal dat gaan onderzoeken, mede in overleg met gedeputeerde Zaal, die ook over landbouw gaat.

Gedeputeerde Rommel wijst voorts op de rol van de natuurorganisaties. Deze zijn er reeds bij betrokken. Afgelopen weken heeft er nog overleg plaatsgevonden. Voorts worden samen met de ambtenaren de programma's uitgewerkt.

De heer Dessing (FvD) en Statenlid Cardol (GL) refereerden aan Westzaan. Het gaat daar om het tegengaan van bodemdaling, met de boeren die er zitten. Het gaat daar niet per definitie om de natuur. Deze zal zich in het N2000-gebied aanpassen aan de habitat en de richtlijnen die daarin zijn vastgesteld. Maar vooropgesteld, in Westzaan blijft landbouw bestaan. De provincie heeft de boeren nodig en een en ander wordt in overleg gedaan. In Westzaan is in overleg met de boeren een visie opgesteld. Dat is een eerste stap naar wat er nu verder moet worden onderzocht, juist ook in Westzaan. Wat betekent die verbrakking voor de boeren? Hoe ziet het eruit? Voorts moeten er nog cijfers komen. Een en ander zal in het gebiedsprogramma nader worden geduid.

Gedeputeerde heeft reeds aangegeven wanneer de RVS 1.0 vastgesteld wordt. Jegens GroenLinks merkt zij op dat er niks vooruit wordt geschoven. De provincie is reeds in de gebieden bezig. Gedeputeerde heeft reeds overleg met Laag Holland. De lisdoddeteelt vindt reeds plaats in de Burkmeer. Er is ook sprake geweest van pech. Met de azolla bijvoorbeeld is het helaas niet zo goed gelopen als gevolg van de azolla-tor.

Wat betreft de kaders roept gedeputeerde GroenLinks op om een en ander aan mevrouw Gerritsen te laten zien. Noord-Holland heeft het immers gekopieerd uit Utrecht. Gedeputeerde wil er derhalve geen discrepantie over laten bestaan. Als er onzekerheid over blijft bestaan, dan moet er richting de RVS 1.0 nog een keer over gesproken worden.

Wat het peilbesluit betreft worden momenteel de mogelijkheden onderzocht en bestudeerd. Alles wat in de versie 1.0 verwerkt kan worden, zal daarin worden meegenomen.

De instrumenten zullen worden aangescherpt. Statenlid Kostic (PvdD) vroeg om te inventariseren wat er nog ligt. Gedeputeerde wil ook nog even kijken of er nog instrumenten zijn die zij zelf heeft uitgezocht om te laten onderzoeken en waarover zij nog niet de zekerheid heeft dat de Statenleden haar gedachtegang kunnen volgen.

Voorts hebben GS reeds toegezegd dat zij de grondbank in onderhavig stuk zullen toelichten. Twee weken geleden is er al uitvoerig over gesproken en de commissieleden hebben toen al heel veel punten meegegeven. Een en ander is vanzelfsprekend nog niet volledig geland in deze consultatieronde. Gedeputeerde benadrukt nogmaals dat zij echt goed zal kijken. Het algehele doel is 0,9 megaton voor de gehele provincie. Mevrouw De Groot (SP) onderstreepte het verhaal van gedeputeerde door op te roepen om integraal te kijken naar de gebiedsbrede aanpak: de bodemdaling, het stikstof en het water, maar wel met perspectief voor de boer. Het stellen van doelen is ontzettend lastig. Gedeputeerde wil het net zo graag als de commissieleden. Het heeft haar immers geholpen bij haar discussie met het Rijk over het stikstofverhaal. Gedeputeerde vraagt de commissieleden er vertrouwen in te hebben dat zo gauw er meer helderheid is, zij die echt wil geven. Thans weet zij echter niet hoe vanwege het feit dat nog niet duidelijk is hoe het zit met het zoetwater en het grondwater.

Statenlid **Cardol** (GL) vertrouwt gedeputeerde hierin. Nu noemt zij echter weer als doelstelling die 0,9 megaton CO_2-reductie. Dat betreft de opgave uit het Klimaatakkoord. Het is prima dat die ook in de veenweidestrategie staat. Je zult echter maar boer zijn en denken: "*O, we moeten dus megaton CO_2-reductie realiseren; dan weten we in ieder geval waar we aan toe zijn.*" Zo werkt het echter niet. Om die reden vraagt Statenlid Cardol aan GS om het zo snel mogelijk door te werken naar doelen per gebied. Dan is het nog steeds moeilijk -- dat is ook aan de orde bij het stikstofverhaal -- maar begint er zo langzamerhand voor ondernemers in een gebied wat meer duidelijkheid te komen, waar ze aan toe zijn. Zo'n algehele doelstelling is prima, maar niet voldoende om het gebiedsproces in te gaan.

Gedeputeerde **Rommel** snapt dat heel goed. De provincie moet echter wel de feiten en data op orde hebben. Er volgt nog een herijking vanuit de minister. Zo snel als die er is, zal gedeputeerde samen met de Staten naast die RVS 1.0 de doelen vaststellen. Als dat gelijkloopt met het gebiedsprogramma, dan kan het daarmee oplopen, maar anders komt gedeputeerde echt wel richting de Staten met de boodschap "*ik kan nu doelen vaststellen*" of "*ik kan nu voor dit gebied een doel vaststellen*". Zij wil het echt doen op basis van de data en van wat mogelijk is. Voor Westzaan kan gedeputeerde de doelen ook nog niet vaststellen. Daar moeten nog wat onderzoeken worden gedaan. Maar zo gauw dat kan, komt gedeputeerde echt terug bij PS. Zij hoopt dat de Staten echter weten dat er absoluut geen onwil aan de orde is.

Naar aanleiding van de vraag over andere boerenorganisaties dan LTO merkt gedeputeerde op dat zij heel veel organisaties. Deze zijn er ook bij betrokken. Zij noemt de voorbeelden Wij.land, Caring Farmers, Bio Noord-Holland, Hollands Agrarisch Jongeren Kontakt. Kortom, er zijn heel veel meer partijen dan LTO betrokken.

Statenlid **Cardol** (GL) gelooft onmiddellijk dat gedeputeerde de genoemde boerenorganisaties allemaal spreekt en ze tegenkomt in de processen. Zijn vraag was echter of de organisaties ook een structurele rol krijgen in de programma-organisatie.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) bevestigt dat ze aan tafel zitten en ook structureel betrokken zijn bij de gesprekken met de ambtenaren.

De heer **Dessing** (FvD) heeft een vervolgvraag op het stellen van doelen. Hij hoorde gedeputeerde zeggen dat er met name voor Westzaan nog wat onderzoek gedaan moet worden. Is de volgorde echter niet meestal dat éérst onderzoek dient te worden verricht om te kijken of de doelen überhaupt wel realistisch zijn? Hoe kun je nou een doel stellen als je niet weet of het haalbaar en realistisch is?

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) gaf bij het voorbeeld Westzaan dat er nog geen doelen kunnen worden gesteld omdat daar samen met alle partijen in het gebied een visie is ontwikkeld. Er is gezegd: "*We gaan nu onderzoeken wat er mogelijk is in dit gebied, zodat er ook een toekomstperspectief voor de boeren bestaat, want dat is een opgaven vanuit het Klimaatakkoord en daarvan weten we nog niet alles.*" Dus pas later kan worden vastgesteld wat daar mogelijk is. Als dan die herijking er is, kan pas bekeken wat er aan doelen kan worden gesteld.

De heer **Dessing** (FvD) concludeert dat dan dus zou kunnen blijken dat die doelen al dan niet haalbaar en realistisch zijn. Klopt dat?

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) wijst erop dat de eerdere inschatting van 0,67 megaton door nieuwe cijfers is bijgesteld naar 0,9 megaton. Als je onderzoek gaat doen, kun je dus de daadwerkelijke feitelijke situatie zien.

Tegen de heer Leerink (PvdA) merkt gedeputeerde op dat het gegeven dat de doelstelling niet wordt vastgesteld, niet betekent dat er geen CO_2-reductie zal worden gerealiseerd. De provincie is namelijk overal aan de gang. Er moet echter onderbouwd worden waarom bepaalde dingen worden gedaan. Het betreft maatwerk in alle gebieden. Zo gauw als gedeputeerde een herijking en ook de cijfers heeft, zal zij bij de Statenleden terugkomen om doelen vast te stellen, hetzij in het gebiedsprogramma, hetzij op een andere wijze.

De heer **Leerink** (PvdA) sluit aan bij de vergelijkbare vraag die Statenlid Cardol (GL) zojuist teruggaf. Hij gelooft gedeputeerde direct als zij zegt dat ze erop terugkomt op het moment dat zij de indruk heeft dat het kan. Hopelijk snapt zij echter de frustratie van de commissieleden, die denken: "*We zijn vier jaar onderweg; als we dan nog niet eens onze doelen kunnen vaststellen, hoe komen we dan in godsnaam vooruit*". Het perspectief dat gedeputeerde dan schetst met weer een gebiedsplan, praten et cetera biedt, mede gelet op de gehele voorgeschiedenis, niet gelijk het vertrouwen dat men denkt: "*Dan komt het goed.*" Dat kan vandaag niet uit de lucht worden gehaald, maar het is wel de reden waarom men af en toe met elkaar in de clinch ligt.

Gedeputeerde **Rommel** heeft daar begrip voor. Tegelijkertijd hoopt zij dat de commissieleden haar ook begrijpen dat ze echt wel realistische en haalbare doelen wil vaststellen. Het is immers voor de Staten ook niet wenselijk dat zij over twee jaar moeten toegeven dat ze zich vergist hebben.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) reageert nog even op de inbreng van de heer Leerink (PvdA). Zij vindt dat er nu heel zielig wordt gedaan alsof de provincie niet weer waar ze aan toe is. Volgens haar weten echter de boeren op dit moment niet waar ze aan toe zijn. De provincie moet daarin een slag slaan om te laten zien dat zij een betrouwbare overheid vormt. Wellicht kan gedeputeerde namens de provincie Noord-Holland daarin ook wel een voorbeeldrol innemen. De boeren hebben op dit moment vooral perspectief nodig.

De heer **Leerink** (PvdA) merkt op dat hij geen duidelijkheid vraagt voor het zaaltje hier, maar voor de mensen die het betreft. Als dat niet goed overkomt, is hij blij dat gedeputeerde er nog eens een dikke streep onder heeft gezet.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) zegt richting het CDA dat het ophogen van het waterpeil naar 30 centimeter een suggestie betreft, aangezien het in alle gebieden maatwerk betreft. Door integraal te zeggen dat het een doel is, vindt gedeputeerde lastig om uit te leggen. Je moet immers per gebied, met dat toekomstperspectief voor de boer, bekijken wat je daar kunt doen. Het ligt voor iedere boer weer anders. Ook in Westzaan hebben alle boeren gezamenlijk gezegd: "*We willen ook kijken hoe we een gezamenlijk toekomstperspectief kunnen maken, doordat we aanvullende diensten verlenen.*" Dat vergt echt maatwerk.

Mevrouw **De Groot** (SP) meent dat het bieden van maatwerk aan de boeren in Westzaan wellicht toch niet zo goed geland is. Zij hebben als insprekers in de gemeenteraad namelijk protest aangetekend tegen de veenweidestrategie, omdat zij het er niet mee eens zijn. Wellicht heeft gedeputeerde toch nog een missie op dit punt.

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat zij niet voornemens is om hier de raadsvergadering van Westzaan over te doen. Partijen zijn in goed overleg, maar gedeputeerde meent dat het niet iets is om in de Staten te bespreken.

De brief over de landelijke stikstofkaart wordt thans in de Tweede Kamer besproken. Er vindt nog een debat over plaats. Er zijn nog verschillende moties die behandeld moeten worden. Gedeputeerde heeft zelf ook nog een aantal vragen over de kaart. Maar de lijn is dat de Staten in mei 2021 de stikstofdoelen hebben vastgesteld. Daar is men in de gebiedsgerichte aanpak mee aan de slag en gaat men mee door. In juli 2023 wordt er een gebiedsplan samengesteld. Gedeputeerde gaat verder met de kaders die gesteld zijn. Als alles in kaart is gebracht, zal er ook een vergelijking plaatsvinden van hoe een en ander zich verhoudt tot de kaart van de minister. De minister noemde een paar punten waarover nog niet eerder was gesproken, zoals de veenweide, NNN e.d. Gedeputeerde zag zaken op de kaart die zij niet kon uitleggen en begreep. De minister heeft toen gezegd dat het komende jaar nu juist gebruikt wordt om dergelijke zaken met elkaar te bespreken, te bekijken waar dan de mismatches zitten en te bepalen wat je al dan niet wil en kunt doen. Dat zal de komende tijd worden bekeken.

Gedeputeerde Rommel vindt een dergelijke stikstofkaart ongelukkig, omdat iedereen logischerwijs gelijk gaat kijken waar hij/zij op die kaart staat en wat een en ander voor hem of haar betekent. Die hele brief leest men dan niet meer, terwijl daarin juist staat dat het een richtinggevend kader betreft. Gedeputeerde had liever die kaart gehad tezamen met een uitleg. Dat is echter niet gebeurd, hetgeen de verantwoordelijkheid van de minister gaat. De provincie gaat derhalve door met de kaders die de Staten gesteld hebben. Als dan later mocht blijken dat waar dan ook, op welke manier dan ook en waarom dan ook er iets aan bijgesteld moet worden, bijvoorbeeld omdat het in een bepaald natuurgebied hartstikke goed gaat, dan wil gedeputeerde dat het bij de Staten terechtkomt, opdat zij daarover kunnen spreken.

De heer **Dessing** (FvD) acht dat een goed vooruitzicht. Kunnen GS wellicht een overzicht leveren van de stand van zaken van de beheersmaatregelen uit de beheersplannen van de Natura2000-gebieden? En welke effecten zijn daarbij zichtbaar, qua observaties en metingen? En welke maatregelen gaan er nog genomen worden? Alsdan weet men waarover gesproken wordt.

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat dat gebeurt in de evaluaties die nu plaatsvinden. Dat gaat gevolgtijdelijk. Er zijn niet voldoende mensen en ook niet voldoende capaciteit om het allemaal tegelijk te doen. Sommige moet je gezamenlijk bekijken en andere wat later. Er volgen derhalve nu evaluaties voor de beheerplannen. Daarin wordt zichtbaar wat een en ander heeft betekend. Vervolgens komt er nieuw beheerplan voor ieder N2000-gebied, waarin men kan zien wat er nog moet gebeuren.

De heer **Dessing** (FvD) informeert naar de planning.

Gedeputeerde **Rommel** merkt op dat in 2016 de meeste beheerplannen zijn vastgesteld. Deze duren zes jaar. Gedeputeerde heeft hiervan een overzicht. Dit is reeds een keer met de Staten gedeeld. Gedeputeerde zal het (laten) opzoeken en nasturen, opdat men weet in welk jaar precies welk gebied aan de orde is.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) sprak over de ruige mest in de veenweide en over een onderzoek daarnaar. Gedeputeerde heeft geprobeerd om iemand te pakken te krijgen, maar mevrouw Koning-Hoeve meent dat hierover reeds een onderzoek bestaat. Gedeputeerde moet hier even naar kijken en komt er bij de Statenleden op terug. Ook het landelijke moet onderzocht worden. Zoals mevrouw Koning-Hoeve al zei, is ruige mest voor de weidevogels hartstikke fijn maar voor de stikstofreductie niet. Daarom moeten in alle gebieden maatregelen worden genomen en de verbanden met elkaar worden afgewogen.

Gedeputeerde heeft net een toekomstperspectief gegeven. Het betreft een opdracht vanuit het Klimaatakkoord. Over de verdienmodellen zal minister Staghouwer een landelijk inzicht moeten geven. Gedeputeerde Zaal zal daar bij betrokken worden.

Het marktonderzoek lisdodde betreft een proef. Thans worden er al hele isolatieplaten van lisdodde vervaardigd. Gedeputeerde heeft goede hoop, maar de afzet is momenteel nog klein. Het zal door de markt opgevangen moeten worden. Gedeputeerde kan dat echter sturen. Het betreft innovatie en dat kost tijd.

Richting de heer De Wit (VVD) beaamt gedeputeerde dat de geformuleerde doelstelling van 0,9 megaton voor het gehele gebied geldt. Het kost maatwerk en moet vertaald worden naar een lager niveau, zodat met alle mensen in het gebied wordt gesproken hoe een en ander gerealiseerd kan worden.

De Partij voor de Dieren vraagt GS om nog vier aspecten richting het gebiedsprogramma mee te nemen. Gedeputeerde beaamt dat er geen link zit tussen het aantal koeien en de grondwaterstand. Minder koeien wil niet per se zeggen dat daarmee de bodem sneller stijgt.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of gedeputeerde het met haar eens is dat het waterpeil moeilijk of niet omhoog kan doordat er koeien rondlopen?

Gedeputeerde **Rommel** wijst op hetgeen in het stuk staat. Wat betreft de 0,9 megaton en de match tussen hetgeen voor de koeien kan met welke reductie verlangd wordt, komt het heel dicht bij elkaar. De waterstand kan best iets hoger gezet worden. Dat is maatwerk en zal beter onderzocht worden. De methaanuitstoot kan als gevolg daarvan wel weer toenemen, dus alles in de gebieden moet me elkaar bekeken worden.

De Partij voor de Dieren heeft het voorts over het verbinden boeren en de eiwittransitie. Gedeputeerde is heel hard mee bezig.

Statenlid **Kostic** (PvdD) stelde de vraag aan deze gedeputeerde omdat het in dezen over de veenweidegebieden gaat en er een kans ligt om de plantaardige transitie te koppelen aan de kansen voor boeren. Is gedeputeerde bereid om daarin mee te denken en dit mee te nemen in de transitie? Dan kan men én veenweideproblemen oplossen én de boeren toekomstperspectief bieden.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat het college heel integraal werkt. Gedeputeerde Zaal is er heel hard mee bezig. Dat wil niet zeggen dat zij dat op alle andere gebieden doet, met uitzondering van het veenweidegebied, omdat gedeputeerde Rommel daarover gaat. In heel veel gebieden is gedeputeerde Loggen, als verantwoordelijke voor de waterkwaliteit, erbij betrokken. Het college werkt derhalve heel integraal. De gedeputeerden lezen met elkaar mee en trekken heel veel in gezamenlijkheid op.

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft een heel concrete vraag. Er wordt toegewerkt naar een soort gebiedsprogramma. Het college gaat alles integraal meenemen. Neemt gedeputeerde dan ook mee wat de kansen zijn als er meer getracht wordt om de boeren te stimuleren en hen te verbinden met de rest van de markt, richting het plantaardige? Dus minder koeien maar meer richting plantaardig, bijvoorbeeld voor bouwstoffen et cetera. Gaat gedeputeerde het meenemen om het in ieder geval te onderzoeken? Bij de technische beantwoording kwam Statenlid **Kostic** erachter dat het überhaupt niet is meegenomen in de plannen.

Gedeputeerde **Rommel** vraagt expliciet welk probleem niet is meegenomen.

Statenlid **Kostic** (PvdD) antwoordt dat de oplossing om meer in te zetten op plantaardig en minder koeien ontbreekt.

Gedeputeerde **Rommel** geeft aan dat in ieder gebied nader onderzoek plaatsvindt, wat maatwerk moet opleveren. Gedeputeerde gaat zich niet mengen in het werk dat een ondernemer doet. Een en ander kan als optie worden meegenomen en nader onderzocht, maar gedeputeerde Zaal is degene die er extra op inzet. Van de instrumenten die extra worden onderzocht, wordt ook besproken hoe ze meegenomen kunnen worden in de veenweidestrategie.

De heer **Van Tiggelen (**PVV) heeft nog een vraag. Zijn fractie heeft een relevant en aantoonbaar feit aangedragen aangaande de uiterst beperkte invloed van de mensheid als geheel op het CO_2-gehalte in de atmosfeer. Waarom blijft de gedeputeerde ervoor kiezen om dit aantoonbare feit nog steeds te negeren?

Gedeputeerde **Rommel** heeft gehoord dat de heer Van Tiggelen (PVV) het een "*aantoonbaar feit*" noemt. Zij neemt het als mededeling mee, maar kijkt daar anders tegen aan. Op grond van het Klimaatakkoord moet er gereduceerd worden. Voorts moet men de bodemdaling tegengaan.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat als de gedeputeerde belangstelling heeft voor wetenschappelijke documenten waarin een en ander uit de doeken wordt gedaan, hij er 36 heeft liggen.

De **voorzitter** gaat ervan uit dat gedeputeerde Rommel dit aanbod ter kennisgeving aanneemt. Zij bedankt gedeputeerde voor haar beantwoording. De 80%-versie van de Regionale Veenweidestrategie gaat nu de consultatieronde in en in oktober kan de 1.0-versie worden verwacht. Deze zal dan als A-stuk in de commissievergadering NLG worden geagendeerd, alsmede in PS. Alsdan kunnen de Statenleden zien wat er met hun aanbevelingen is gedaan.

De voorzitter wijst erop dat de spreektijd van een aantal partijen snel teruglopen. Na agendapunt 3. En een korte schorsing zal zij derhalve een tussenstand geven.

3. Rondvraag Gedeputeerde Rommel (Leefbaarheid, gezondheid en milieu en OD NZKG en ODIJ)

Er zijn drie aanmeldingen ontvangen voor de portefeuille van gedeputeerde Rommel:

- Rondvraag van CDA over het stikstofbeleid;
- Rondvraag van GroenLinks over stikstof: *deze is vervallen doordat er voorgaande keer reeds een mededeling is gedaan over het stikstofverhaal*.
- Rondvraag van het CDA en de ChristenUnie over NNN en de mogelijkheid tot bezwaar.

Rondvraag CDA over het stikstofbeleid

De **voorzitter** geeft mevrouw Koning-Hoeve (CDA) allereerst het woord voor een korte samenvatting.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat zij bij de vorige vergadering reeds drie vragen had ingediend. Intussen heeft zij daarop een kleine aanvulling. De zeven vragen luiden als volgt.

1. Vrijdag 10 juni jl. kwam de minister voor Natuur en Stikstof met een brief aangaande stikstofbeleid. Een eerste reactie heeft de gedeputeerde reeds gegeven. Het CDA wil echter graag weten hoe gedeputeerde de agrarische sector in Noord-Holland daar precies bij gaat betrekken, opdat er toekomstperspectief voor deze sector blijft bestaan en er duidelijkheid is over wat er in Noord-Holland gebeurt.

2. Ten tweede heeft het CDA vernomen dat de kaarten met daarop de aangegeven reductiepercentages grotendeels niet kloppen. Is gedeputeerde bereid om voor Noord-Holland de kaart te checken en van alle gebieden die als "*stikstofgevoelig*" staan ingetekend, ook zorgvuldig te bekijken of ze wel echt stikstofgevoelig zijn en ook in de aangegeven mate?

3. Kan de gedeputeerde beloven dat er geen extra oppervlakte wordt toegevoegd aan stikstofgevoelige gebieden?

4. Op de kaart van de minister van 10 juni jl. wordt een reductieopgave rechtstreeks gekoppeld aan NNN-gebieden. Dat was nooit de afspraak. Hoe gaat gedeputeerde ervoor zorgen dat die rechtstreekse koppeling weer van de kaart verdwijnt?

5. De KDW's (kritische depositiewaarden) blijken op veel plaatsen onhaalbaar te zijn. Eigenlijk klopt het instrument dus gewoon niet. Is gedeputeerde bereid om te gaan werken met een ander systeem en om bij de minister aan te dringen op een ander systeem?

6. Hoe gaat Noord-Holland het sociaaleconomisch perspectief laten meewegen bij de gebiedsprocessen?

7. Via het internationale onderzoeksbureau Eurofins (gespecialiseerd in grondmonsters) blijkt dat het calciumgehalte in natuurgebieden te laag is en mede daardoor de natuur verslechtert. Is gedeputeerde bereid om de bodem van alle N2000-gebieden in Noord-Holland via een representatief aantal grondmonsters te laten onderzoeken op calciumgebrek en zo nodig een plan te ontwikkelen om het calciumgehalte weer op peil te krijgen om daarmee bij te dragen aan herstel van de natuur?

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):
Gedeputeerde Rommel merkt op dat zij thans niet in staat is om de vier vragen die gisteren nog zijn nagezonden, te beantwoorden. Zij kan wel een richting geven en duiden en die antwoorden nasturen.

Gedeputeerde gaat derhalve in op de eerste drie vragen. De Staten hebben de doelen voor de stikstofreductie in mei 2021 vastgesteld. Gedeputeerde houdt zich daaraan vast. De minister heeft richtinggevende kaders gesteld. Op een later moment zal er overleg plaatsvinden over hoe een en ander voor Noord-Holland uitpakt.

Alle sectoren doen mee aan stikstofreductie. Gedeputeerde is ook in overleg met de industrie. Onderhavige kaart betreft alleen de agrariërs. Wat betreft de NNN en de veenweidegebieden werden GS ook verrast, aangezien zij die nog niet kennen. Gedeputeerde wil daar ook graag in overleg. Het gaat daar niet alleen om de boeren. In de NNN-gebieden zijn de boeren keihard nodig om de natuur te beheren. Zij zijn in het grootste gedeelte heel extensief aan de slag. In die zien kun je dus niet eens zo heel veel stikstof reduceren. Het betreft echter maatwerk. Daarbij komt dat in sommige NNN-gebieden heel veel particulieren zitten. De minister heeft het erover dat bij de primaire landbouw de 95% reductiedoelstelling niet geldt. Gedeputeerde houdt zich daar even niet aan vast. Zij gaat aan de slag met de doelen die de Staten gesteld hebben, met de gebiedsgerichte aanpak. Voorts gaat zij met de minister in overleg over de richtinggevende zaken die zij gesteld heeft als de provincie heeft bekeken hoe in haar gebieden uitpakt.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft een vervolgvraag. Gedeputeerde zegt dat de Staten de doelen hebben vastgesteld. Dat zijn de KDW's. In de loop der tijd blijkt echter steeds meer dat de KDW's niet kloppen en dat een groot deel gewoon niet haalbaar is en een aanpassing behoeft. Hoe gaat gedeputeerde daar dan mee om? Dan moet het beleid in Noord-Holland echt aangepast worden.

Gedeputeerde **Rommel** wijst erop dat dat dit een van de vragen betreft waarop zij later zal terugkomen, aangezien deze pas gisteren gesteld zijn. Gedeputeerde kan wel reeds een richting geven. Zij heeft ook bij de minister aangegeven dat de KDW een indicator is. Als je alle boeren uit Noord-Holland weghaalt, zal de KDW niet gehaald worden. Er is immers ook nog sprake van scheepvaart, buitenland, industrie en een groot vraagteken rond ammoniak uit zee. Dat laatste laat

gedeputeerde nog uitzoeken, aangezien zij niet weet wat een meetcorrectie precies inhoudt en wat zij daartegen moet doen.
De minister acht de KDW op dit moment heilig omdat de rechter zegt dat er niks anders is. Gedeputeerde wil in de gebieden zelf onderzoeken hoe die natuur eruit ziet, ook met het oog op de beheerplannen. Wellicht is er een casus waarmee wetenschappelijk kan worden aangetoond dat het goed gaat in het natuurgebied. Dat wil overigens niet zeggen dat de natuur geen probleem heeft. Stikstof behoeft echter niet de aanleiding te zijn. Zo kunnen de herstelmaatregelen of de waterkwaliteit niet voldoende zijn. Er zijn veel meer indicatoren voor de natuur. Als echter aangetoond kan worden dat de natuur robuust genoeg is om de stikstof uit die omgeving aan te kunnen, is gedeputeerde bereid om naar de minister en de rechter te stappen om te laten zien dat het daar goed gaat. Het gaat om de instandhoudingsdoelstellingen van de natuur.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) informeert of vragen 2. en 3. ook nog behandeld zullen worden.

Gedeputeerde **Rommel** verexcuseert zich voor het feit dat ze deze vergeten is te beantwoorden en gaat er alsnog op in.
Op de kaart van de minister staat langs het IJsselmeer een groene strook weergegeven, die een bufferzone moet voorstellen. Het IJsselmeer is echter geen stikstofgevoelige natuur. Gedeputeerde plaatst daar derhalve de nodige vraagtekens bij. Zij zal die vragen aan de minister voorleggen. Flevoland heeft dit ook reeds gedaan. Gedeputeerde zal er vervolgens op terugkomen bij de Statenleden. Als Noord-Holland maatwerk geleverd heeft in de gebieden en in kaart heeft welke stikstof ze gaat reduceren, dan gaat gedeputeerde de vergelijking maken met wat de minister zou willen en gaat zij met haar in overleg om aan te geven waarom Noord-Holland op deze wijze aanpakt.

Voorts werd gevraagd of gedeputeerde kan beloven dat er geen extra oppervlakte wordt toegevoegd aan stikstofgevoelige gebieden. Laatstgenoemde vindt dat een heel lastige. Aan de stikstofgevoelige gebieden kan zij zelf niets aan toevoegen maar enkel iets vanaf halen als het goed gaat. De minister kan daar wél iets mee doen, zoals met het veegplan dat nu aan de orde is. Gedeputeerde kan er derhalve niets over beloven.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft nog een kleine vervolgvraag. Heeft de provincie zelf geen invloed op het toevoegen of afhalen van de stikstofgevoelige gebieden? Klopt het dat gedeputeerde toevoegen moet toestaan en dat zij dat zelf niet kan tegenhouden?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat als een en ander op basis van de Europese richtlijnen geschiedt, de minister wat met de N2000-gebieden kan doen. Gedeputeerde kan er echter niets mee doen, behalve de minister aangeven waarom het niet zo zou zijn en hopen dat ze naar haar luistert.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording. De resterende vragen worden zo spoedig mogelijk schriftelijk toegezonden aan de Statenleden.

Rondvraag van het CDA en de ChristenUnie over NNN en de mogelijkheid tot bezwaar

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat er in de commissie RWK insprekers waren omdat daar de kaart met intekening van de NNN-gebieden werd behandeld. Bij deze aanwijzing van de gebieden als NNN is er volgens de toelichting door gedeputeerde in de nota van beantwoording geen mogelijkheid voor bezwaar of beroep, omdat er geen directe juridische consequenties zijn. Er zijn op termijn echter wel consequenties voor de eigenaren. Wat als er over vijf jaar bijvoorbeeld geen agrarisch natuurbeheer meer mogelijk is? Op welke manier kunnen grondeigenaren dan toch hun recht halen bij wijzigingen van de NNN-ambitiekaart?

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):
Gedeputeerde heeft een heel lang en technisch antwoord gekregen. Zij wil de Staten dat antwoord niet ontzeggen en zal het hun toesturen. Gedeputeerde licht de essentie toe.
Bij het natuurbeheerplan zitten de beheertypenkaart en de ambitiekaart, maar dat heeft geen verbinding of verplichting naar de burgers toe. Daar kan dus niks mee gedaan worden. Tegen die begrenzing en het aanpassen van de NNN kan geen beroep worden ingesteld. Tegen het wijzigingsbesluit kan wel worden opgekomen als het vertaald worden in de bestemmingsplannen of in de omgevingsvergunningen. Dan is het wel mogelijk om daar een procedure tegen aan te spannen.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor haar toelichting. Het uitgebreidere antwoord zal eveneens aan de Staten worden toegezonden.
De voorzitter rondt het agendapunt af en deelt de resterende spreektijden. Aansluitend gaat zij over tot een korte schorsing.

Schorsing van 15.00 uur tot 15.07 uur

4. B-agenda Recreatie

4.a Recreatie: Ladder van Leisure

De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft als eerste het woord aan mevrouw Bouhlel (SP) als indiener van onderhavig agendapunt. Aansluitend worden de overige commissieleden in de gelegenheid gesteld om hun inbreng in eerste termijn te leveren. De voorzitter vraagt hun om bij de bespreking van het stuk ook aan te geven of motie 88 als afgedaan kan worden beschouwd.

Eerste termijn

Mevrouw **Bouhlel** (SP) meent dat het Eindrapport Natuur en Recreatiegebieden duidelijk en overtuigend is. Het laat zien wat de SP al lange tijd probeert te leggen, namelijk dat in 70% van de recreatiegebieden sprake is van een probleem. Als er te veel recreanten in de natuur komen, delft de natuur het onderspit. De SP hoopt dat met dit eindrapport nu ook echte stappen gezet gaan worden. Daar kan de Ladder van Leisure bij helpen. Het is de bedoeling dat de juiste balans tussen recreatieve druk en draagkracht van natuurlandschap en omgeving juist is, en dat de negatieve impact van recreatie en toerisme geminimaliseerd wordt. Op pagina 4, eerste alinea, van de Ladder of Leisure wordt aangegeven dat er ingezet moet worden op structurele oplossingen voor nu en in de toekomst, en dat daarmee de balans gewaarborgd wordt. Hier kan de SP alleen maar achter staan. Echter wijst de praktijk anders uit. Neem de festivals in het Twiske. De provincie geeft gewoon de natuurvergunningen af. Sterker nog, ze geeft voor het Lentekabinet een vergunning

voor vijf jaar en sponsort het ook nog eens. De spandoeken zeggen genoeg.

In de brief aan PS d.d. 25 mei jl. geeft gedeputeerde aan dat er een afweging gemaakt wordt van verschillende belangen om een goede balans te bewaren, omdat niet alles overal kan. De SP ziet dat alleen het grote geld bepaalt. Daar zijn niet alleen de festivals een voorbeeld van. Mevrouw Bouhlel attendeert op de Donkere Duinen in Den Helder, waar 150 plaatsen voor tenten, campers en tourcaravans plaats moeten maken voor 35 luxe vakantievilla's, en op Sandervoerde, waar alle chalets en stacaravans plaats moeten maken voor vakantievilla's. Voorts wijst zij op de Formule 1, waarbij ook helemaal geen rekening gehouden is met de natuur. Dus hoezo balans. De SP heeft de behoefte om naast de recreatieve druk per gebied ook de recreatieve mogelijkheden te classificeren. De fractie denkt daarbij aan intensieve recreatie, dus de festivals, en de extensieve recreatie, zoals wandelen. De SP kan niet akkoord gaan met de afdoening van de motie, omdat zij iets anders voor ogen had. Ook zal zij met een motie komen om het areaal van recreatie en natuur te vergroten naar 5.000 ha extra.

De **voorzitter** noteert dat de SP niet akkoord is met de afdoening van de motie.

> De heer **Van Tiggelen** (PVV) hoorde de SP net beweren dat er bij de Formule 1 geen rekening zou zijn gehouden met de natuur. Hij kan mevrouw Bouhlel aanbevelen om zich wat beter te (laten) informeren.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) weet uit zeer betrouwbare bron dat er vervuild asfalt is gebruikt om de tribune te bouwen.

> De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat er granulaat is neergelegd voor de veiligheid. Bij tribunes van 42 rijen hoog wil je immers niet meemaken dat ze instorten wanneer ze volbeladen zijn met mensen. Het is nog steeds een grote leugen dat de Formule 1 geen rekening zou hebben gehouden met de natuur. Bepaalde beschermde diersoorten zijn daar zorgvuldig afgevangen en elders uitgezet. En terugkeren is fysiek voorkomen. Dat er rekening zou zijn gehouden met de natuur, klopt gewoonweg niet.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) gaat die discussie niet aan met de heer Van Tiggelen (PVV), aangezien zij ieder een eigen mening hebben.

De heer **Hollebeek** (PvdD) wijst erop dat de motie van de SP vroeg om een Ladder van Leisure. Wat is de uitkomst? Geen ladder, maar vier kwadranten van twee variabelen met twee uitersten. De heer Hollebeek begrijpt dat het samenspel tussen de variabelen "*intensiviteit van een recreatieve activiteit*" en de "*gevoeligheid van een gebied*" eigenlijk vragen om twee ladders die in elkaar geschoven dienen te worden. Het lijkt de heer Hollebeek dan ook logisch om terug te komen in de commissie met de mededeling dat de werkelijkheid iets te gecompliceerd is om aan deze opdracht te voldoen en om input te vragen hiermee om te gaan. Maar zoals gezegd is ze gekozen met kwadranten, met deze twee variabelen die slechts uitgedrukt worden in twee uitersten. Een platgeslagen model dat ook aan de werkelijkheid geen recht doet. Het enige voordeel van de gekozen methodiek is dat er wel een mogelijkheid gebiedt tot een simpele en betere categorisering: "*intensief – extensief*", "*gevoelig – niet gevoelig*". Het zou dus heel gemakkelijk kunnen zijn, wat de Partij voor de Dieren ook echt iets waard is. Maar zelfs dit lijkt nog te hoog

gegrepen. "*Intensief – extensief*" blijkt duidelijk ingewikkeld. Er wordt gezegd dat het niet zozeer gaat om het type activiteiten, maar meer om de invulling en veelal om de intensiteit van het gebruik (bijvoorbeeld de groepsgrootte). Dat vindt de heer Hollebeek wel een mooie indicator. Over de verstoringsgevoeligheid wordt gezegd dat de Natura2000-status een belangrijke indicator is voor hoge natuurwaarden als ook de NNN-status. Het objectief vaststellen van verstoringsgevoeligheid is helaas niet mogelijk. Het is dus ook niet duidelijk definieerbaar. Maar Natura2000-status lijkt toch wel het meest zekere criterium voor gevoeligheid. Volgens deze systematiek zouden activiteiten van grote groepen in Natura2000-gebieden dus in ieder geval de kwalificatie "disbalans" verdienen. Dat leidt automatisch tot de vraag of het verlenen van vergunningen om tienduizenden bezoekers in de Natura2000-gebied "een dansje te laten doen", om de woorden van gedeputeerde te gebruiken, terwijl op korte afstand, zoals gisteravond nog tijdens de sport- en feestweek van Aalsmeer daarmee dan definitief verleden tijd? Maar nee, volgens de brief aan PS is de Ladder van Leisure nadrukkelijk niet bedoeld om individuele activiteiten te toetsen. Over het afdoen van de motie kan de heer Hollebeek dus duidelijk zijn:

a) er is iets anders opgeleverd dan gevraagd;
b) de categorieën zijn niet helder gedefinieerd;
c) het opgeleverde lijkt geen daadwerkelijke beleidsmatige functie te hebben.

Kortom, de motie is wat de Partij voor de Dieren betreft niet afgedaan.
De heer Hollebeek heeft voorts nog een nabrander. Het zou de Partij voor de Dieren verstandig lijken om hier eens een BOT-overleg aan te wijden, om van gedachten te wisselen over een werkbare wijze om de intensiviteit van recreatieve activiteiten en de gevoeligheid van recreatiegebieden met elkaar te wegen en dat eventueel een beleidsmatige plek te geven. De heer Hollebeek kijkt in deze naar de SP, als indiener van de motie.

De heer **De Wit** (VVD) beperkt zich tot het aandragen van de spreektekst van zijn collega Roosendaal, die deze voor de voorgaande vergadering had voorbereid. Hij verexcuseert zich op voorhand dat hij op vragen wellicht niet het meest acute antwoord beschikbaar heeft.
Allereerst bedankt de heer De Wit bedankt GS voor de gedane analyses. Het is opvallend en tegelijkertijd begrijpelijk dat mensen graag dichtbij huis recreëren. Verdichting van het stedelijk gebied kan ook niet zonder meer recreatie en investeringen daarvoor in de buurt van de mensen die er gaan wonen. Vooral mensen met een lagere sociaaleconomische klasse hebben niet altijd de keuze om verder te reizen en milieubewuste hogere economische klassen willen het niet of zouden het niet móéten willen. Hun soort recreatie en natuurbeleving, zoals gedefinieerd in de gepresenteerde archetypes, zijn daardoor beperkter. Ontspanning en inspanning in de buitenlucht, ontmoetingen met elkaar en de natuur moeten daarom vooral vanuit de provincie en gemeenten rondom de stedelijke gebieden, actiever ondersteunen. Als recreatie heel soms bijt met natuurdoelstellingen, zoals bij Spaarnwoude, en de daarom afgewezen ontgrenzing van het NNN, vindt de VVD dat men moet nadenken over de wijze waarop je toch meer mogelijkheden tot recreatie in de buurt ontwikkelt, of anders natuur compenseert in minder drukke gedeelten van de provincie. Star beleid is niet per se het beste beleid. Het overbruggen van schijnbare tegenstellingen vraagt om creativiteit.

In plaats van zich te verliezen in details en aannames zou de VVD liever zien dat er algemene uitgangspunten komen voor beleid voor recreatie dichtbij de stad, in relatie tot de groei van inwoners en toeristen. Als er meer inwoners en/of structureel meer bezoekers zijn in

recreatiegebieden, wordt het dan niet tijd om vooruit te kijken en naast de NNN ook gebieden te ontwikkelen voor nieuwe recreatie? Meer bomen -- dat is goed voor mens en natuur -- maar dan zonder de NNN en alle regels en beperkingen die erbij komen. Een Bosplan 2.0, een verbinding van de Amsterdamse Scheggen of een intensiever recreatief gebruik van de Stelling van Amsterdam en de verbinding van de forten door fiets- en wandelpaden. De VVD wil het daar graag met het college over hebben en hoopt dat dat ook geldt voor de resterende commissieleden.
De **voorzitter** informeert of de motie wat de VVD betreft is afgedaan.

De heer **De Wit** (VVD) antwoordt bevestigend, zeker als het voornoemde vervolggesprek kan worden gevoerd.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) is verrast hoe gedegen GS de uitvoering van deze motie ter hand hebben genoten. Dat is een andere optiek dan die van sommige voorgaande sprekers. Mevrouw Jellema complimenteert GS met de uitputtende uitwerking en het inzicht dat gegeven wordt. De winstwaarschuwing is wel dat de nu ontwikkelde ladder, of een kwadrant, niet bindend is. Dat is natuurlijk wel enigszins een domper op de feestvreugde. GS schrijven dat zij de Ladder onder de aandacht zullen brengen van de gemeenten en overige betrokkenen, en hun stimuleren deze in onderlinge samenwerking te agenderen en gebruik te maken van de systematiek.

De Partij van de Arbeid is bang dat het allemaal veel te vrijblijvend zal zijn. Er komen tot 2030 een half miljoen mensen bij in Noord-Holland, die allemaal zullen willen en moeten recreëren. Zo komt er nog meer druk op de recreatie- en natuurgebieden komen.

> De heer **Hollebeek** (CU) heeft een vraag aan mevrouw Jellema (PvdA). Zij zegt dat GS gedegen te werk zijn gegaan. Is zij echter niet ook van mening dat het duidelijker zou zijn geweest als er een expliciete scheiding tussen intensief en extensief te maken? Thans zijn er vier kwadranten, maar de grens is een beetje schimmig. Vindt mevrouw Jellema dat gedegen?

Mevrouw **Jellema** (PvdA) merkt op dat als de heer Hollebeek (CU) haar hele betoog heeft gehad, dan zal hij zien dat zij ook de angst heeft dat het te vrijblijvend is. GS schrijven ergens in het stukken dat ze geen enkele pressie kunnen uitvoeren en dat het aan de gemeenten is om er al dan niet verdere invulling aan te geven en de vinger aan de pols te houden.

De Partij van de Arbeid is bang dat het allemaal te vrijblijvend zal blijven, want er komen een half miljoen mensen bij in de provincie. Dat zal nog meer druk gaan geven. En dan is er nog de handhaving. Een handje boa's kan dat nooit allemaal handhaven. De verrobotisering gaat onderhand lustig door. Zie het laatste voorbeeld in de Donkere Duinen. De SP heeft er ook al aan gerefereerd. Een oude familiecamping is zojuist verkocht aan een projectontwikkelaar die er 35 luxe villa's op gaat zetten, à raison €600.000 per stuk.

Het gemeentebestuur heeft vorig jaar als voorbeeld in de Donkere Duinen nog verboden om daar een verhard pad door het bos aan te leggen, met natuurlijke materialen, zodat daar ook rolstoelen e.d. overheen kunnen. Dat mocht echter niet, omdat het een Natura2000-gebied betreft. En dat terwijl er nu aan de rand van dat bos 35 villa's moeten worden gebouwd. Zou dat dan wel mogen, met alle aan- een toeloop daarnaartoe? Hoe gaan GS dit allemaal doen? Welke garanties hebben PS

dat die ladder of kwadranten ook echt gebruikt gaan worden? Welk pressiemiddel of welke overtuigingskracht heeft de gedeputeerde dan om het wél in goede banen te gaan leiden, zeker als de provincie in de aankomende jaren zo veel meer recreanten erbij krijgt?

Het afdoen van de motie kan wat de Partij van de Arbeid echter wel. Daarbij geldt echter wel dat het nu pas begint. Mevrouw Jellema vraagt de gedeputeerde derhalve met klem hoe zij hier nu invulling aan gaat geven. Een kwadrant of een ladder is een goed middel, maar dan moet het natuurlijk ook wel echt ingezet gaan worden.

Mevrouw **Hogendoorn** (CU) bedankt GS voor de uitwerking van de Ladder of Leisure. Voor haar fractie is het nog wel wat onduidelijk hoe deze concreet gaat helpen. Mevrouw Hogendoorn zou dit punt wel willen benutten om bij punt 3., de inrichting, te pleiten voor structurele sanitaire voorzieningen. Dat zal echter geen verrassing zijn. De opvallende uitschieter in het Eindrapport Natuur- en Recreatiegebieden is de druk die het Haarlemmermeerse Bos ondergaat. Onderaan de lijst bungelt dit zo druk bezocht recreatiegebied. Dit is voor mevrouw Hogendoorn geen verrassing, want zij komt er regelmatig. Het is niet zo'n bijzonder mooi gebied, maar wel functioneel als recreatiegebied, dichtbij huis. Die drukte is ook niet zo gek als je 20 jaar terug twee vinexwijken uit de grond stampt en nauwelijks extra recreatiemogelijkheden biedt. Het zou mooi zijn als bij toekomstige woningbouw in de Haarlemmermeer, die ook op stapel ligt, ook gekeken wordt naar waar deze mensen gaan recreëren. Naast het Haarlemmermeerse Bos is er ook nog het kleinere Venneperhout en de Tholenburgerplas, maar deze worden ook al heel druk bezocht. Er moet dus echt meer en beter nagedacht worden over waar de toekomstige bewoners hun vrijetijd kunnen doorbrengen. Wordt derhalve de informatie uit het rapport meegenomen in de ontwikkelplannen voor nieuwe woonwijken? Uiteraard geldt deze vraag voor projecten in de gehele provincie. Hoe gaat gedeputeerde ervoor zorgen dat dit soort situaties niet opnieuw ontstaan, waardoor er een tekort ontstaat aan recreatiemogelijkheden?

Over het algemeen is er grote behoefte aan recreatie, zeker bij een toenemend aantal inwoners. Op pagina 24 staat dat bij 32 van de 37 gebieden de auto het meest gekozen vervoersmiddel is om er te komen, ook in gebieden met vooral lokale bezoekers. Hoe kan er zodanig worden gestuurd dat mensen met de fiets of OV komen of dichterbij huis blijven? Nog betere fietspaden, beter OV; er zijn vast mogelijkheden om de ingesleten patronen te doorbreken.

De **voorzitter** informeert of de motie volgens de ChristenUnie is afgedaan?

Mevrouw **Hogendoorn** (CU) laat dat graag nog even afhangen van de beantwoording.

Statenlid **Er** (GL) merkt op dat GroenLinks zowel bij de Ladder van Leisure als bij de eindrapporten meer duidelijkheid over de toepassing en de uitwerking ervan. Aan het einde van de Ladder van Leisure wordt aangegeven dat deze vooral onderdeel moet worden van een gezamenlijk proces en dat deze onder de aandacht zal worden gebracht van betrokken partijen. Wat GroenLinks betreft wordt er echter te weinig ingegaan op hoe dit precies gaat gebeuren en op welke wijze de TBO's en andere betrokken partijen dit zouden kunnen gaan implementeren, en welke gevolgen ervan verwacht mogen worden. Op deze manier vreest GroenLinks dat het snel ergens achterin de kast belandt en dat er straks niet meer naar wordt omgekeken.

Voorts sluit het ook helemaal niet aan op de toon van de eindrapporten. Laatstgenoemde rapporten klinken heel erg alarmerend. Op dit moment is er in bijna alle delen van Noord-Holland een groot tekort aan recreatieruimte. Dit heeft hele grote gevolgen voor de natuur, want die staat die heel erg onder druk. In de rapporten worden vervolgens verschillende perspectieven en ontwikkelingsstrategieën genoemd. In de brief wordt vervolgens aangegeven dat GS samen met de TBO's, de gemeenten en de natuurorganisaties al die ontwikkelingsstrategieën verder gaan uitwerken. GroenLinks vindt dit echter opnieuw vrij summier en vooral erg vrijblijvend, terwijl het rapport eigenlijk heel erg duidelijk is over de alarmerende gevolgen voor de natuur in de provincie, maar ook voor de recreatiemogelijkheden. Wat GroenLinks betreft gaat gedeputeerde daarom een stuk verder en hoort de fractie graag op welke manier het daadwerkelijk geïmplementeerd gaat worden en wat daarvan verwacht mag worden.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) hoorde Statenlid Er in één zin "*natuur en recreatie*" zeggen. Bedoelt ze daarmee "*natuur in recreatie*" of zijn het twee aparte elementen die in ogenschouw moeten worden genomen? Mevrouw Jellema hoorde het net ook bij de Partij voor de Dieren en de heer De Wit (VVD) hield er ook een betoog over. Je kunt een recreatiegebied beginnen -- 40 tot 50 jaar geleden is de provincie met een aantal gestart -- en na een halve eeuw na dato is het tot natuur geworden of wordt het als zodanig bestempeld. Dat is het grote heikele punt in deze discussie. Wat bedoelt Statenlid Er derhalve met "*natuur en recreatie*"? Beschouwt zij dat als één of als twee verschillende elementen?

Statenlid **Er** (GL) vindt het logisch dat het in één is. Zoals mevrouw Jellema (PvdA) zelf ook zegt, zijn heel veel recreatiegebieden achteraf natuurgebieden geworden. Voor GroenLinks staat zeker de natuur voorop. De fractie begrijpt dat er een hoge druk staat op de recreatie en daar moet ook zeker een oplossing voor gevonden worden, maar dat moet niet ten koste van de natuurgebieden gaan.

De **voorzitter** informeert of voor GroenLinks de motie als afgedaan kan worden beschouwd.

Statenlid **Er** (GL) beschouwt de motie zeker niet als afgedaan, mede gelet op de vragen zij aan het einde van haar betoog heeft gesteld.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):
Gedeputeerde Zaal zit vanwege corona in isolatie en is derhalve digitaal aanwezig.
Vooraf is het belangrijk om op te merken dat het rapport in principe losstaat van de motie. De motie was eerder ingediend en het rapport hebben GS op basis van de Visie recreatie en toerisme laten uitbrengen. Omdat het zo nauw met elkaar samenhangt, hebben GS het rapport met deze brief meegezonden, maar de reactie van GS op de motie is geen antwoord op alle vragen, aanbevelingen en conclusies uit het rapport. Gedeputeerde Zaal wil die op een nader moment nog met de commissie NLG bespreken. De Ladder van Leisure kan wel een goede bijdrage leveren, in ieder geval aan een van de aanbevelingen uit het rapport. Maar de noodzaak om meer te doen aan recreatiemogelijkheden en de door de Statenleden erkende zorg voelt gedeputeerde ook sinds zij het rapport heeft gelezen. Gelet op die 500.000 extra inwoners in Noord-Holland voorziet de

provincie echt een groot tekort op het gebied van recreatie in het groen. Dat vraagt een veel bredere afweging, oplossing en gesprek met de Staten dan alleen ten aanzien van deze motie. GS wilden de Staten echter ook niet onthouden op dit moment.

Gedeputeerde Zaal meent dat SP en de mede-indieners van deze motie eigenlijk wel een heel goed punt hebben. Zij is derhalve ontzettend blij dat de motie is ingediend, ook al constateert zij dat ze het over de uitvoering niet helemaal eens zijn. Gedeputeerde vindt het wel belangrijk dat die motie er ligt en dat daarmee aan de slag wordt gegaan. In 70% van de gebieden ontstaat een probleem rondom heet draagvlak.

Wat het draagvlak betreft, bemerkt gedeputeerde dat er door sommige Statenleden heel erg gefocust op bepaalde activiteiten. Gedeputeerde zou daar juist van weg willen blijven. Het gebrek aan draagvlak in een natuurgebied of een recreatiegebied kan niet aan één soort activiteit worden gekoppeld. Het gaat om het brede verhaal, een brede afweging. De groepsgrootte is al genoemd, maar het gaat ook om de wijze van recreatie. Het gaat voorts om de manier waarop de mensen er komen, het soort natuur, de afstand van de natuur tot de activiteit, et cetera.

> Mevrouw **Jellema** (PvdA) hoort gedeputeerde spreken over "*draagvlak*", maar zij bedoelt waarschijnlijk "*draagkracht*". Klopt dat?

Gedeputeerde **Zaal** beaamt dat zij inderdaad "*draagkracht*" bedoelt.
Die draagkracht van recreatiegebieden hangt dus met verschillende aspecten samen. Er moet derhalve gekeken worden naar de balans als geheel. Gedeputeerde meent dat dit instrument daar zeker goed bij kan helpen. Tegen de heer Hollebeek merkt zij op dat dit instrument niet enkel het kwadrant betreft, maar ook de interventieladder verderop in het stuk, waarbij ook de ingrepen, de instrumenten en het handelingsperspectief worden beschreven. Dat is de daadwerkelijke ladder in samenhang met het kwadrant.

Voorts is gevraagd of je dit dan niet zou moeten gebruiken voor individuele toetsing van bijvoorbeeld een festival. Dat lijkt gedeputeerde niet wenselijk en niet mogelijk, want daarvoor geldt gewoon de vergunningsprocedure. Soms gaat de provincie over de vergunning en soms gaat ook een gemeente over een vergunning. Of soms besluit het recreatieschap. De provincie kan daar geen classificering voor aangeven. Daarmee zou zij immers de bevoegdheid van de gemeenten doorkruisen, hetgeen niet mogelijk en niet wenselijk is. Om die reden wordt de Ladder van Leisure vooral gebruikt voor bredere afwegingen, bijvoorbeeld bij een uitvoeringsvisie van een recreatieschap of bij een TBO of juist ook voor de uitvoering van de provinciale Visie recreatie en toerisme. Een veel nadere classificering op in te delen activiteiten is niet mogelijk, zodat de provincie daar niet aan kan voldoen.

Voorts is gevraagd hoe de provincie nu verdergaat. Er zijn al een aantal TBO's die geïnteresseerd hebben gereageerd en graag verder willen spreken met de provincie. Gedeputeerde zal het natuurlijk ook agenderen bij de recreatieschappen waarin de provincie is vertegenwoordigd. Omdat het een probleem is dat de hele provincie aangaat, is het streven om juist ook schapoverstijgend, met de TBO's, de natuurgebieden en partijen als Waternet, te gaan kijken:

1. hoe we op een goede manier zorgen dat er voldoende recreatiemogelijkheden blijven bestaan voor het groeiend aantal inwoners van Noord-Holland, en

2. hoe we die Ladder van Leisure goed kunnen inzetten, opdat we het instrument ook daadwerkelijk gaan gebruiken.

Er is al heel positief gereageerd. Gedeputeerde Zaal kan een TBO niet dwingen om het te gebruiken, maar naar aanleiding van de reacties is haar huidige gevoel dat het zeker gebruikt gaat worden. Zij zal haar positie binnen de schappen daar ook voor gebruiken.

De heer **Hollebeek** (PvdD) hoort gedeputeerde zeggen dat waar we het kunnen gebruiken. In het verleden heeft de provincie te maken gehad met ambitiedocumenten. Hoe verhoudt zo'n ladder zich daartoe? Hoe is daar bruikbaar voor de Staten?

Gedeputeerde **Zaal** meent dat de heer Hollebeek (PvdD) een heel goed voorbeeld noemt van een situatie waarin het instrument gebruikt kan worden. Sommige schappen werken met ambitiedocumenten. Andere schappen werken met een visie en een uitvoeringsprogramma. Die Ladder van Leisure gaat ook echt een instrument zijn dat de provincie in zo'n schap, met de gemeenten die er ook in zitten, kan gebruiken om zo'n ambitiedocument of zo'n visie met uitvoeringsprogramma vorm te geven. De Staten kunnen het dan over het geheel langs de Ladder leggen. Maar als het goed is, zullen GS de Staten meenemen in hoeverre de Ladder van Leisure gebruikt is.

Gedeputeerde Zaal schets nog een ander voorbeeld. Bij Twiske-Waterland wordt thans gewerkt aan een zonering, om juist die balans te vinden tussen natuur en recreatie en ook die daadkracht te versterken. Ook daarbij zal zo'n ladder een goed instrument kunnen zijn. Gedeputeerde ziet derhalve hele concrete manieren om dat ook in de praktijk te brengen. Maar er zijn eigenlijk twee voorbehouden omdat de provincie daar gewoon niet over gaan. Voor individuele vergunningen gelden regimes en soms hebben andere partijen de bevoegdheid. De provincie kan een en ander dan niet afdwingen, maar het wel onder de aandacht brengen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) hoort gedeputeerde Zaal zeggen dat zij met TBO's in overleg is en dat ze dit instrument willen gaan gebruiken, hetgeen mooi is. Er zijn echter nog andere partners die dat eigenlijk ook zouden moeten doen. Mevrouw Jellema wijst op bijvoorbeeld de gemeenten. De SP wees reeds op de Donkere Duinen in Den helder. Mevrouw Jellema heeft het uitgerekend. Als daar die 35 villa's komen, levert dat de gemeente Den Helder ongeveer €100.000 aan toeristenbelasting op. Dat is wel een hele leuke incentive voor zo'n gemeente. Hoe ga je die dan toch overtuigen dat het misschien niet zo'n heel goed idee is en dat ze die ladder zouden moeten gebruiken. En als ze hem zouden gebruiken, zouden ze volgens mevrouw Jellema niet anders dan tot de conclusie kunnen komen dat het niet zo'n goed idee is om daar 35 luxe vakantievilla's te plaatsen.

Gedeputeerde **Zaal** gaat de Ladder of Leisure ook zeker aandacht brengen bij de gemeenten, zowel de gemeenten waarmee de provincie in een schap zitten als ook de anderen gemeenten, vooral in Noord-Holland Noord. Uiteindelijk blijft het natuurlijk de afweging van een gemeente of een activiteit aan het bestemmingsplan voldoet. Gedeputeerde treedt niet in die bevoegdheid.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) vraagt hoe gedeputeerde het dan gaat aanpakken als de gemeenten de Ladder van Leisure naast zich neerleggen omdat ze toch de dollartekens in hun ogen blijven zien?

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat ze daar niets aan kan doen. Het is een stimulerend, vrijwillig instrument. Op het moment dat een gemeente bepaalt dat het bijvoorbeeld aan het bestemmingsplan voldoet en een omgevingsvergunning verleent, en deze niet in strijd zijn met de provinciale Omgevingsverordening over andere regelgeving, dan heeft de provincie wat dat betreft geen juridische bevoegdheden. Het betreft dan een afweging van de gemeente. Gedeputeerde zou daar ook niet aan willen tornen.

Gedeputeerde komt tot een afronding. Dit is wat de provincie binnen haar bevoegdheden kan doen met deze Ladder van Leisure. Het gaat om een bredere afweging van bijvoorbeeld visies en ambitiedocumenten, maar niet van individuele activiteiten. Gedeputeerde zal hem verder onder de aandacht brengen van alle partijen die men maar kan bedenken in de recreatieve wereld. Daarmee is nog steeds naar de mening van GS deze motie afgedaan. Dat neemt niet weg dat men met elkaar voor een veel bredere opgave staan naar aanleiding van het rapport. De VVD vroeg om ook dat gesprek verder te voeren. In het rapport staat dat vooral gedragsverandering wordt beoogd. Handhaving is de meest "eenvoudige" maar ook de meest negatieve vorm van sturing. In het rapport staat voorts dat men er met elkaar voor moet zorgen dat er voldoende groen is en dat er ook meer recreatiemogelijkheden komt. Dat wordt met deze Ladder niet opgelost, maar gedeputeerde gaat daar wel heel graag het gesprek over aan met de Staten, alsmede met alle partners in het veld die bij deze Ladder betrokken zijn. Dat aanbod wil gedeputeerde graag doen, ook voor degenen die vragen hebben gesteld die eigenlijk veel verdergaan dan onderhavige motie.

De **voorzitter** vraagt hoe een en ander er dan uit komt te zien. De behoefte aan een gesprek is inderdaad geuit. Er is een BOT-overleg geopperd. De voorzitter vraagt of gedeputeerde hiertoe een specifieke suggestie heeft. Of zal de commissie dat zelf inrichten?

Gedeputeerde **Zaal** gaat niet over de agenda van de Staten, maar meent dat een BOT-overleg een mooie manier zou kunnen zijn. Er dient dan wel onderling bekeken te worden of het raadzaam is het voor of na het gesprek van gedeputeerde met de sector (de TBO's, de recreatieschappen etc.) in te plannen.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording. Een aantal partijen heeft aangegeven dat de motie wat hun betreft nog niet is afgedaan. Een aantal andere partijen kon er wel mee leven, maar gaf aan dat een en ander afhankelijk is van de wijze waarop het verdergaat. Volledigheidshalve maakt gedeputeerde in tweede termijn nogmaals een ronde.

Tweede termijn

Mevrouw **Bouhlel** (SP) geeft aan dat haar fractie de motie nog niet als afgedaan beschouwt en dat zij uitkijkt naar de volgende gesprekken, in de vorm van een BOT of anderszins.

De heer **Hollebeek** (PvdD) beschouwt de motie als niet afgedaan.

De heer **De Wit** (VVD) beschouwt de motie wél als afgedaan.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) merkt op, mede richting de SP, dat in de motie wordt gevraagd de Ladder

van Leisure te gebruiken als kader voor alle recreatieve activiteiten. Daarvan wordt heeft de gedeputeerde gezegd dat zij geen doorzettingsmacht heeft c.q. wil aanwenden, omdat ze niet wil treden in de bevoegdheden van bijvoorbeeld gemeenten. Is dat de reden waarom de SP de motie niet als afgedaan beschouwt? Mevrouw Jellema vindt hem namelijk heel uitputtend behandeld. Of je het nou een "Ladder" of een "kwadrant" noemt, kun je toch moeilijk ontkennen dat deze motie zeer uitputtend is uitgewerkt, voorzien van een bijlage met al die onderzoeken. De tweede bullet is wellicht niet afgedaan, maar dat betreft een verschil van inzicht en niet zozeer een onjuiste uitwerking.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) meent dat de motie niet is afgedaan omdat die anders geïnterpreteerd is dan de SP die bedoeld heeft. Dat is niet veranderd na de beantwoording van gedeputeerde Zaal. De SP vindt dat er nog wel mogelijkheden zijn. Mevrouw Bouhlel noemt de festivals als voorbeeld. De makkelijkste stap is om eens te kijken naar de natuurvergunningen. De groepsgrootte is een eerste punt van aandacht.

Mevrouw **Hogendoorn** (CU) vindt het lastig, aangezien de indieners van de motie niet tevreden zijn. Tegelijkertijd is er wel heel veel werk gedaan en begrijpt mevrouw Hogendoorn de beantwoording van gedeputeerde. Zij kiest ervoor om de motie toch als niet afgedaan te beschouwen.

Statenlid **Er** (GL) kampt enigszins met hetzelfde dilemma als de ChristenUnie. Zij begrijpt volledig de beantwoording van de gedeputeerde, maar aangezien de indieners niet tevreden zijn, beschouwt GroenLinks de motie derhalve ook als niet afgedaan.

De **voorzitter** wijst erop dat een aantal partijen in eerste termijn niet het woord hebben gevoerd. Hun stem is thans alsnog nodig om tot een meerderheid te komen voor het al dan niet afdoen van de motie.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) beschouwt de motie als afgedaan.

De **voorzitter** merkt op dat D66 in de chat heeft afgegeven dat de motie is afgedaan.

De heer **Mantel** (JA21) beschouwt de motie als afgedaan.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat de motie wat zijn fractie betreft is afgedaan.

De **voorzitter** constateert dat de fracties van Forum voor Democratie en DENK thans niet (langer) aanwezig zijn. Zij maakt tezamen met de griffie de som op. Er wordt gewerkt met een gewogen peiling. De motie wordt door een meerderheid als afgedaan beschouwd (VVD, Partij van de Arbeid, D66, CDA, JA21 en PVV) en zal als zodanig worden doorgeleid naar het Presidium. Wél wordt meegegeven dat een aantal bedenkingen waren en dat in ieder geval een BOT-overleg in gang wordt gezet.
Met name de SP geeft aan dat de motie niet is uitgevoerd zoals bedoeld. Dat zit 'm er met name in dat die ook als kader gebruikt moet worden.
De voorzitter geeft het woord aan gedeputeerde Zaal voor een reactie.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):

Gedeputeerde Zaal wil er nog kort op reageren. Het punt van de SP dat het gebruikt moet worden voor de toetsing van individuele activiteiten is onmogelijk. Daarbij geeft gedeputeerde mee dat de provincie op basis van de natuurvergunning niet lichtvaardig vergunningen afgeeft. Dat betreft een streng kader. Er wordt rekening gehouden met het ecologische aspect. Er zit een beheerplan onder. Er wordt straks in verschillende schappen met zoneringen gewerkt. Het zit derhalve goed in elkaar. Op het moment dat de natuur wordt aangepast door een activiteit, dan wordt de vergunning niet verleend. Daar behoeft derhalve niet naar te worden gekeken, aangezien een en ander al is geregeld. Wat er nu bijkomt -- gedeputeerde is blij dat de SP daarmee is gekomen -- is dat er juist op een bredere basis, binnen een schap, een regio of zelfs de provincie, een goede afweging gemaakt kan worden over wat waar mogelijk is, en waar er instrumenten zijn om het gedrag van mensen te beïnvloeden. Gedeputeerde bedankt de commissie voor het feit dat de motie met een, weliswaar kleine, meerderheid is afgedaan. Zij gaat hiermee met heel veel plezier aan de slag. Ze benadrukt dat de provincie er nog niet klaar mee is. Een deel van de vragen die vandaag gesteld zijn, komt later terug in een BOT-overleg. Er ligt immers een grote, gezamenlijke opgave.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording en rondt het agendapunt af.

5. B-agenda_Landbouw

5.a Agenderingsverzoek CDA Brief LTO Informatievoorziening situatie Oekraïne

De **voorzitter** geeft als eerste het woord aan mevrouw Koning-Hoeve van CDA, als zijnde indiener van het agendaverzoek.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat de oorlog in Oekraïne een grote impact heeft op de agrarische markten. Oplopende kosten voor energie en grondstoffen wakkeren de zorgen over voedselzekerheid aan. De voedselprijzen stijgen enorm. Afgelopen week sprak minister Hoekstra van Buitenlandse Zaken ook over angst voor voedselschaarste en stijgende hongersnoden. Volgens de financieel analist is het belangrijk om te bekijken wat er gebeurt met het thema duurzaamheid en voedsel. Met de gevolgen van de oorlog zijn er ander prioriteiten ontstaan. Wil je echt kunnen investeren in duurzaamheid, dan zal de consument daarvoor moeten betalen. Maar nu de prijzen stijgen om andere redenen gaat het heel lastig worden om de consument nog meer te laten betalen voor een duurzaam product. Zouden we niet moeten bekijken of we de ambities op het gebied van duurzaamheid kunnen aanpassen? Een deel van onze inwoners is simpelweg niet in staat om nog meer te betalen voor voedsel en energie.

Mevrouw Koning-Hoeve vervolg met een citaat van een financieel analist: "*De Europese Unie moet gaan nadenken over voedselzekerheid voor de eigen burgers. Over die geopolitieke component is bij het opstellen van de boer-tot-bordstrategie en de Green Deal nooit nagedacht.*" De analisten wijzen erop dat het grote voedselaanbod als een vanzelfsprekendheid werd gezien. Door de vergroeningsplannen nemen de landbouwopbrengsten af en door de oorlog door Oekraïne krimpt het aanbod gigantisch. Dan heb je echt een probleem. Het kan niet anders dan dat de Europese landbouwpolitiek tegen het licht wordt gehouden. Het CDA is van mening dat ook in Noord-Holland dat moet gebeuren. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid moeten ook in balans zijn met verdienmodellen en met voedselzekerheid. Misschien moeten we er op een andere manier naar kijken, bijvoorbeeld door meer met technieken te werken dan met de afschaling van

productie. In de artikelen aangeleverd bij de ingekomen stukken van heden staat dat er wereldwijd al sprake is van een ernstig voedseltekort. "*Na virus en oorlog komt de honger*", luidt een van de koppen. Het getuigt niet van medemenselijkheid als de provincie Noord-Holland alleen maar bekijkt of zij zelf nog wel genoeg te eten heeft. Zij heeft ook een verantwoordelijkheid voor mensen elders in de wereld. Er zijn al langzaamaan wat aanpassingen. In sommige landen in de braaklegregeling opgeschort om meer voedsel te telen. De Verenigde Naties vrezen dat de oorlog miljoenen armen in actuele nood zal brengen. Kijk naar de geschiedenis. Veel rampen die tot hongersnoden hebben geleid, zijn al gepasseerd in de geschiedenis. Wat leert de provincie daarvan?

Een omslag naar duurzaamheid door samenwerking tussen bedrijven en innovaties kan op dit moment zeker gebeuren. Dat is een goede weg. Maar twijfel is er bij het uit de productie halen van land of sterk extensiveren. Bij extensivering krijg je in veel gevallen dat je maatregelen moet nemen die niet meer gefinancierd kunnen worden. Dat is voor velen onmogelijk. Het CDA wil GS en PS verzoeken om bij verdere uitwerking van het beleid rond duurzaamheid, de voedselvisie, de omzetting van landbouwgrond naar natuur et cetera, rekening te houden met de hedendaagse situatie in de wereld. Kijk of een pas op de plaats nu nodig is om sterke prijsstijgingen verder te voorkomen en toenemende honger in de wereld tegen te gaan. Het CDA hoort graag op welke punten men elkaar hierin kan vinden, zowel van de andere partijen las van de gedeputeerde.

De **voorzitter** bedankt mevrouw Koning-Hoeve (CDA) voor haar inleiding en geeft het woord aan de overige Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

Mevrouw **Kapitein** (D66) bedankt het CDA voor het agenderingsverzoek. Het is vreselijk wat er in Oekraïne gebeurt en vreselijk wat de consequenties daarvan zijn. Is er daarmee een tekort aan voedsel in de wereld? De meningen verschillen daarover. Mevrouw Kapitein wijst op het standpunt van de agrarische econoom Petra Berkhout. Volgens haar komt er nauwelijks Oekraïens graan naar Nederland. Zelfs wereldwijd is er niet een tekort aan voedsel. Er zijn volgens haar wel andere grote problemen, namelijk de toegankelijkheid, de verdeling en de prijs van voedsel. Deze problemen bestonden al, maar de oorlog heeft deze versterkt. De zorgen zijn terecht, maar het zijn eerder economische en sociale problemen. De vraag voor de provincie Noord-Holland luidt wat zij met een eventueel voedseltekort kan. Betekent dit dat zij haar grond alleen voor landbouw moet reserveren? Of moet ze minder snel haar grond aan woningen geven of minder natuur creëren? Nee, dat wil D66 niet in Noord-Holland. Het is wel een bevestiging dat Nederland c.q. de provincie voor haar voedsel minder afhankelijk zou moeten zijn van wat er elders in de wereld gebeurt. Oftewel, kortere ketens. Voorts moet er nog sneller worden omgeschakeld naar duurzame landbouw, zoals Tineke de Vries van LTO Akkerbouw ook zegt. De transitie van dierlijk naar plantaardig zou idealiter nog hoger op de agenda moeten komen. Voor de sociale kant van voedsel moet integraal naar de totale keten worden gekeken. In de provinciale Voedselvisie ligt voor al deze zaken een mooie basis. D66 meent dat er goede stappen worden gezet.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of mevrouw Kapitein (D66) niet ziet dat in bijvoorbeeld Ethiopië en Bangladesh enorme hongersnoden ontstaan omdat er gewoon geen granen meer naartoe gebracht kunnen worden, omdat deze er simpelweg niet zijn?

Mevrouw **Kapitein** (D66) beaamt dat haar fractie inderdaad ziet dat daar hongersnoden ontstaan, hetgeen zij vreselijk vindt. Het is echter de vraag wat daarvan de echte oorzaak is. Heeft het niet veel meer een economische en een sociale oorzaak dan dat er te weinig voedsel is?

Statenlid **Kostic** (PvdD) hoort weer de fossiele agrolobby die zich er zorgen over maakt dat er te weinig ruimte is voor de landbouw en dat er honger dreigt. Als dat echt de zorg van het CDA zou zijn, dan zou de fractie vandaag nog moeten pleiten voor de transitie naar minder dierlijk en meer plantaardig. Bij de technische briefing is reeds besproken -- wetenschappers bevestigen het bovendien al jaren -- dat de meeste grond thans gebruikt wordt voor veevoer en dat is ontzettend inefficiënt. Dierlijke producten maken gemiddeld slechts 18% van de calorieën in ons dieet, maar de veehouderij neemt wereldwijd 83% van de landbouwgrond in beslag. 61% van de EU-graanvoorraad gaat gewoon naar veevoer. Twee derde van de oppervlakte van Nederland gaat naar veevoer. Dus er is voldoende voedsel in de wereld -- dat zeggen alle wetenschappers -- maar het wordt gewoon niet goed verde00eld.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of de Partij voor de Dieren niet ziet dat voor dierlijke consumptie vaak geteeld wordt op gronden waar vaak niks anders geteeld kán worden, bijvoorbeeld gras in veenweidegebieden? Ook in andere landen gebeurt dat vaak op hele grote gronden waar geen tarwe of anderszins geteeld kan worden, maar enkel gras en andere producten voor dierlijke consumptie.

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft daarover twee opmerkingen. Allereerst is het maken van dierlijke producten zo inefficiënt dat zelfs indien, hypothetisch gezien, een deel van de grond (de veenweidegebieden) wordt teruggegeven aan de natuur en de rest van de grond gebruikt wordt voor landbouw, zij het minder dan nu, er veel meer mensen gevoed kunnen worden dan met het huidige systeem mogelijk is. Zo inefficiënt is het. Dit zegt niet alleen de Partij voor de Dieren, maar ook Oxford, Harvard, Leiden en noem maar op. Statenlid Kostic blijft zich erover verbazen dat men op deze fossiele weg blijft zitten en het CDA hier steeds op blijft hameren. Het is onwetenschappelijk, onverantwoord en gewoon niet eerlijk naar de boeren. Laten men met elkaar optrekken om de boeren in de transitie te helpen richting meer plantaardig en niet dit soort sprookjes steeds verkopen. Het gaat ook ten koste van de armste mensen in de wereld, want zij moeten concurreren met de westerse vee-industrie. Dat is de reden waarom de problemen die het CDA nu schetst, ontstaan.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) is het totaal niet eens met Statenlid Kostic (PvdD). Er zal misschien een deel van de gebieden die nu voor de teelt van producten voor dierlijke consumptie gebruikt worden, omgezet kunnen worden, maar lang niet alles. Er zijn zo veel landen waar echt die dieren nodig om eiwit dat voor hen opneembaar is, om te zetten in eiwitten voor mensen. Mevrouw Koning-Hoeve is het derhalve niet eens met de Partij voor de Dieren.

Statenlid **Kostic** (PvdD) betreurt het dat de wetenschap niet gevolgd wordt door het CDA. Ten slotte merkt zij op dat er een viertal hamsterende handelaren in onder andere veevoer, dat nu de voedselprijzen opdrijft. Het komt er dus op neer dat de armste delen van de wereld moeten concurreren tegen de westerse veehouderij. Laat de provincie vooral opzetten op meer plantaardig

en de boeren daarbij helpen. Hopelijk zijn GS het daarmee eens.

Statenlid **Cardol** (GL) houdt het heel kort en sluit zich aan bij de vorige twee sprekers.

De heer **De Wit** (VVD) heeft op de iPad een bericht staan van de Verenigde Naties, die in mei al waarschuwden voor oplopende voedseltekorten en daarmee hongersnoden, met name in de armste delen van de wereld. Dat komt niet alleen door de huidige oorlog die gaande is, maar ook door de impact van corona en de klimaatverandering. Deze constateringen leren dat voedsel niet als vanzelfsprekend mag worden beschouwd. Bij een stijgende wereldbevolking is er de plicht om ook na te denken over hoe men in godsnaam alle monden nog gaat voeden. Goede voeding is het begin van iedere dag. De VVD meent dat de provincie Noord-Holland daar ook haar steentje aan moet bijdragen. Dat betekent dus dat niet alleen de landbouw van belang is voor bijvoorbeeld het beheren van de natuur of het kenmerkende landschap, maar ook gewoon voor diehard voedselproductie.

De heer De Wit refereert aan hoogleraar Rob de Wijk, die er ook bijzondere podcasts over heeft. Hij zegt eigenlijk dat voedselvoorziening op dit moment onderdeel is van de oorlogsmachine van Poetin. Het betreft nu een incidenteel conflict, maar kan ook best zo zijn in andere toekomstige conflicten. De heer De Wit sluit zich aan bij de woorden van het CDA dat de Europese Unie veel beter haar agrobusinessmodel zou moeten plotten en moet de provincie Noord-Holland op korte termijn oog blijven houden voor voedsel in de mondiale keten. Hij meent wel dat er gewaakt moet worden dat er niet al te grote stappen worden gezet omwille van het incident dat nu mondiaal plaatsvindt en welke impact Noord-Holland daarop kan hebben. De heer De Wit meent de provincie het met name binnen de eigen invloedssfeer moet houden. Hij blijft derhalve bij de boodschap die hij net ook heeft verkondigd in het kader van de veenweidestrategie. Er zijn veel opgaven in de landbouw op dit moment, over water, stikstof en bodem. Daarnaast zijn er opgaven wat betreft bedrijfsopvolging -- zijn er nog mensen die interesse hebben om in deze sector te werken? -- en risico op misoogsten door bijvoorbeeld een veranderend klimaat. Al die uitdagingen komen nu samen. Wat de VVD betreft is er één randvoorwaarde voor alle oplossingen, namelijk dat de sector en de mensen in die sector het ook nog moeten kunnen meemaken. Dat is de belangrijkste oproep van de VVD. Daar moet de provincie binnen haar invloedssfeer maximaal op inzetten. Dat betekent bijvoorbeeld in de aanpak van de stikstof, waarover ongetwijfeld nog veel zal worden gesproken, dat dat dus ook belangrijk is. Het gaat ook om de boer die het moet kunnen meemaken. Dat gaat de VVD inbrengen in de komende discussies binnen de provincie.

Mevrouw **Hogendoorn** (CU) merkt op dat Oekraïne de graanschuur van Europa is c.q. was. Nederland kan dat graan betalen, maar arme landen betalen hiervoor de prijs. Het is jammer dat dit punt nu gekaapt wordt voor de discussie "*vlees versus plantaardig*", terwijl het eigenlijk gaat over het punt voedselvoorziening en voedselzekerheid. Het is heel goed om te bespreken en scherp te houden hoe de provincie hieraan kan bijdragen.

Mevrouw **De Groot** (SP) meent dat deze discussie verdraaid veel lijkt op de discussie over het Groningse gas. Met andere woorden: Groningen mag nog verder gaan zakken doordat er daar gas vandaan gehaald wordt, omdat er oorlog in Oekraïne is. Natuurlijk is het zo dat mensen door deze crisis mogelijk getroffen worden door hongersnood, maar het is ook door het eigen "kolonialisme" of de omgang van de wereld dat de mensen in die landen zijn overgestapt van het eten van granen

die ze daar teelden naar het graan dat in Oekraïne wordt geteeld. Dat geldt misschien ook wel een beetje voor Nederland, aangezien het ook niet heel erg veel tarwe verbouwt voor het eigen brood. Mevrouw De Groot vindt het een beetje lastig om het CDA direct weer de gelegenheid te zien aangrijpen om over te gaan op een nog hogere voedselproductie in Noord-Holland.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) geeft aan dat ook zijn fractie zich zorgen maakt over de voedselzekerheid op korte en langere termijn. Daar heeft zij verschillende redenen voor, die vandaag niet allemaal behandeld kunnen worden. De heer Van Tiggelen benoemt er vijf:

1. De situatie in Oekraïne, waar enkele procenten van de graanproductie wereldwijd vandaan komt. Zeemijnen verhinderen het uitvaren van de betreffende bulk carriers. Wie daarvoor verantwoordelijk is, laat de heer Van Tiggelen even onbesproken.
2. De PVV betreurt dat ervoor wordt gekozen om een groeiende bevolking te combineren met een kaalslag in de agrarische sector op aantoonbaar irrationele gronden. Deze laatste bewering vergt enige toelichting. De PVV hecht eraan dat mensen begrijpen op grond van welke feiten de PVV tot deze conclusie komt. Wanneer wordt gesproken over reactieve stikstofverbindingen en boeren, gaat het over ammoniak (NH3). Het komt de PVV voor dat niet iedereen beseft hoe enorm weinig er van dit gas aanwezig is in de atmosfeer. Het gaat om slechts enkele miljardste delen van de lucht, niet meer. Diverse boeren hebben de laatste tijd methoden uitgevonden, inclusief werkende proefopstellingen die uitstoot aan de bron weten af te vangen met 95% tot zelfs 100% effectiviteit. De bewering dat er geen andere opties zouden zijn voor de boeren lijkt de PVV op gespannen voet te staan met de werkelijkheid. Waarom hoort men daar niks meer over? Sinds 1990 is de hoeveelheid ammoniak in de lucht met 65% afgenomen. In welke mate heeft de natuur hier positief op weten te reageren? Hoe is dat gemeten? Wanneer er geen sprake is van natuurherstel, op grond van welke feiten zou verdere vermindering dan opeens wél natuurherstel opleveren? Men probeert ons wijs te maken dat ammoniak, dat lichter is dan lucht en pas neerslaat bij regen, zou neerslaan op het naastgelegen Natuur2000-gebied. Het is zelfs zo dat ammoniak nog iets lichter is dan hete lucht in en heteluchtballon. En dat zou moeten neerslaan op het naastgelegen Natura2000-gebied?
   Er ligt af en toe iets op de auto van de heer Van Tiggelen dat veel zwaarder is dan ammoniak, te weten zand uit de Sahara, vele duizenden kilometers verderop. Je kunt soms iedereen in de maling nemen, sommige mensen kun je altijd in de maling nemen, maar je kunt niet altijd iedereen in de maling nemen. De laatste tijd wordt in diverse publicaties melding gemaakt van stikstoftekort in de natuur, onder anderen door een groep Duitse dendrologen en boeren die zich zorgen maken om een lager eiwitgehalte in tarwe en rogge als gevolg van stikstoftekort. Het heeft er alle schijn van dat er geen strijd gaande is tegen stikstof, maar tegen boeren die iets hebben waar behoefte aan is, namelijk vierkante meters.
3. Een geheel andere bedreiging voor de voedselzekerheid zou een nieuwe periode van global cooling zijn die overigens reeds lijkt te zijn begonnen, zoals door diverse wetenschappers aangekondigd. De laatste jaren worden wereldwijd aan de lopende band koude- en sneeuwrecord gebroken. Deze zijn niet te zien of te horen bij de NPO. Deze ontwikkeling gaat op termijn ernstige gevolgen hebben voor de landbouw en voedselvoorziening. Hierdoor worden de boeren nog veel belangrijker dan ze nu al zijn. Met name de fruitteelt zal hier als eerste door worden getroffen. De bijdrage aan voedselzekerheid zou als eerste stap vergen dat het stikstofsprookje door de shredder gaat. De politiek doet hier iets wat ook op andere onderwerpen gaande is: geld dat de burger niet heeft, besteden aan oplossingen die niet werken, ter bestrijding van problemen die er niet zijn.

4. De voedselzekerheid staat onder druk doordat de kunstmatig hoge energieprijzen de visserijsector en de glastuinbouw in een onmogelijke situatie brengen, waarbij het stilleggen van de bedrijfsvoering steeds vaker de enige optie is. Meer uitgeven dan er binnenkomt, is iets waar alleen de overheid langdurig mee wegkomt. De visserij en de glastuinbouw kunnen die grap niet uithalen.
5. Voedsel moet er niet alleen zijn, maar je moet het ook nog kunnen betalen. €60 miljard uitgeven aan een klimaatsprookje en stikstofgekte kost de 8 miljoen huishoudens in dit land €7.500 per huishouden. Daar kun je aardig wat boodschappenkarretjes mee vullen. Op het moment is de overheid bezig met het plegen van economische euthanasie op een groeiend deel van de bevolking. Een krasse uitspraak die de heer Van Tiggelen toch wil maken. De PVV verwacht niet dat men naar haar zal luisteren. Haar lijkt de enige vreedzame manier om van dit wanbeleid af te komen, het verstandig hanteren van de rode potloden op 15 maart 2023.

De bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en geeft het woord aan gedeputeerde Zaal voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):
Gedeputeerde Zaal bedankt mevrouw Koning-Hoeve (CDA) voor het agenderen van dit belangrijke onderwerp. Het is goed dat er in Provinciehuis een keer het gesprek over wordt aangegaan. Wat in Oekraïne gebeurt, is natuurlijk vreselijk, in de eerste plaats vanuit humanitaire overwegingen. Ook de economische gevolgen zijn aanzienlijk, zowel op mondiaal niveau en ook qua voedsel, maar ook op provinciaal niveau. Op dat laatste zal gedeputeerde zich vandaag focussen. Naar aanleiding van de vraag van het CDA is gedeputeerde het gesprek aangegaan met de sector. De fractie is best geschrokken van de consequenties die de oorlog heeft voor de provinciale agrarische sector, zowel ten aanzien van de prijzen voor grondstoffen, veevoer en kunstmest, als voor de glastuinbouw de enorme prijsstijging van energie. Gedeputeerde ziet ook dat ondernemers in Noord-Holland moeilijke keuzes moeten maken om bijvoorbeeld maar de kassen leeg te laten staan of geen investeringen te doen. Zij maakt zich daar zorgen om, maar in algemene zin kan de voedselproductie Noord-Holland gelukkig wel doorgaan. Vorige week heeft er in de commissie EFB een technische briefing plaatsgevonden, waaruit bleek dat het bijvoorbeeld qua import en export nog redelijk te overzien is in deze provincie. Maar nogmaals, de gevolgen zijn op individueel ondernemersniveau best groot. Daarover moet men derhalve het gesprek blijven aangaan. Het probleem mondiaal, Europees en landelijk. Gedeputeerde wil nog één ding zeggen over het Noord-Hollandse beleid. Uiteindelijk laat de oorlog in Oekraïne zien dat de wijze waarop er nu voedsel wordt geproduceerd en geconsumeerd niet de wereldbevolking gaat voeden. Dat moet echt anders. Gelukkig draagt de provincie Noord-Holland daar met haar Voedselvisie een steentje aan bij. Dat gaat om een verduurzaming in de hele keten. Dat gaat ook om een meer regionale voedselvoorziening in de korte keten. Het gaat om regenerieke en kringlooplandbouw. Belangrijk is ook dat de eiwittransitie niet de enige oplossing is. Indien wat er wordt geproduceerd op die landbouwgrond eerst door de dieren en dan door de mens wordt geconsumeerd, draagt dat ook bij aan een duurzamer voedselsysteem. Dus het is een combinatie van verschillende zaken, waarbij de kosten eerlijk verdeeld moeten worden over de keten. Dat is ook de reden waarom de provincie met de Voedselvisie ook de ketenbenadering heeft neergelegd, omdat de kosten niet allemaal gedragen moeten worden door de boeren, maar ook door de consument en de lagen daartussen. Het is een enorme uitdaging om in alle ketenlagen de eerlijke prijs door te voeren. Gedeputeerde hoopt dat het ministerie daar ook naar zal kijken.
Een kort antwoord op de vraag van mevrouw Koning-Hoeve (CDA) is dat de oorlog in Oekraïne juist

laat zien dat het beleid op het gebied van verduurzaming -- ook door de glastuinbouw van het gas af, maar ook op basis van de Voedselvisie -- alleen maar bevestigt hoe noodzakelijk en urgent het is dat alle lagen -- provincie, Rijk en EU -- een bijdrage gaan leveren aan de wijziging van het voedselsysteem. Gedeputeerde hoopt dan op een duurzame toekomst waarin iedereen in de wereld gevoed kan worden, maar ook op perspectief en een goed verdienmodel voor de boeren, die toch maar dat voedsel voor iedereen produceren.

De **voorzitter** constateert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn. Tot besluit geeft zij het woord aan mevrouw Koning-Hoeve (CDA).

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) begrijpt enerzijds de reactie van gedeputeerde Zaal. Ten dele is zij het hiermee eens. Anderzijds is zij wel een beetje teleurgesteld dat zij niet meer laat blijken dat we qua voedsel in een wereldmarkt en wereldeconomie leven, waaraan we ons niet zomaar kunnen onttrekken. Natuurlijk is het CDA het met haar eens dat het goed is om de korte ketens te stimuleren, maar dat zal nooit de wereldhandel verdrijven. Gedeputeerde kan ook niet beargumenteren dat Nederland gaat stoppen met koffie drinken, thee drinken of chocolade eten. Nederland blijft onderdeel van de wereldmarkt, ook qua voedsel. Mevrouw Koning-Hoeve blijft er derhalve voor pleiten dat gedeputeerde daar toch naar gaat kijken en dat ook Noord-Holland die bijdrage blijft leveren aan de voedselzekerheid in Europa en de rest van de wereld.

Beantwoording door gedeputeerde **Zaal** (D66):
Gedeputeerde Zaal heeft niet gezegd dat zij alle voedsel uit de korte keten wil. De ambitie hiertoe in de Voedselvisie bedraagt 25%. Dat betekent dat er nog 75% van verder kan komen. Voorts is zij het met mevrouw Koning-Hoeve (CDA) eens dat er in Noord-Holland ook avocado's, koffie en chocola wordt geconsumeerd. Het betreft derhalve een van de maatregelen. Gedeputeerde benadrukt dat juist om de wereldbevolking te kunnen voeden, het zo belangrijk is dat er naar een ander systeem van productie en consumptie en alle lagen daartussen wordt gegaan, dus een betere manier om met de bodem om te gaan, meer plantaardig, meer regeneratief. Dan kan dat gerealiseerd worden. Maar gelet op de huidige manier maakt gedeputeerde zich ook zorgen over de toekomst.

De **voorzitter** bedankt het CDA en de gedeputeerde voor respectievelijk het agenderingsverzoek en de beantwoording en rondt het agendapunt af.

6. Rondvraag gedeputeerde Zaal

Er zijn geen aanmeldingen ontvangen.
De **voorzitter** gaat over tot een korte schorsing.

Schorsing van 16.20 uur tot 16.25 uur

7. A-agenda Water

7.a.1 Water: Amendement aangenomen in PS van ZH; aanvulling op het voorstel tot wijziging reglement voor Rijnland

7.a.2 Water: Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels (A-agenda NLG 13-06-2022)

De **voorzitter** heropent de vergadering. Zij licht toe dat onderhavig onderwerp op 13 juni jl. reeds is besproken. Er is toen geconcludeerd dat het als hamerstuk naar PS kon worden doorgeleid. Echter, op 15 juni jl. hebben de Provinciale Staten van Zuid-Holland het voorstel gewijzigd aangenomen. GS van Noord-Holland hebben PS geïnformeerd met een brief over de besluitvorming aangaande de reglementswijziging en de gevolgen hiervan.
De commissie zal hedenmiddag de brief bespreken en PS opnieuw adviseren over de voordracht.

Als eerste geeft de voorzitter het woord aan gedeputeerde Loggen voor een korte toelichting.

Gedeputeerde **Loggen** (VVD) merkt op dat het redelijk uitzonderlijk is dat een reeds behandeld voorstel opnieuw ter tafel komt, zeker ook in ogenschouw genomen dat er een wetswijziging op dit onderwerp wordt verwacht. Het amendement loopt daarop vooruit. Een en ander leidt tot de nodige administratieve rompslomp. Het zou chiquer zijn geweest als de Staten van Zuid-Holland en de Staten van Noord-Holland het in gezamenlijkheid hadden opgepakt. Om die reden hebben GS gemeend om PS drie opties voor te leggen over hoe te handelen. Zij doen dit op neutrale wijze, opdat de Staten de volledige vrijheid hebben om tot een besluitvorming te komen.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Loggen voor diens toelichting. De drie benoemde opties luiden als volgt:

1. Besluiten op 4 juli conform voordracht 24 mei, uitgezonderd het onderdeel over de geborgde zetels;
2. Besluiten op 4 juli conform voordracht 24 mei, met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland;
3. Voordracht aanhouden tot PS van 19 september.

De voorzitter geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

De heer **Mantel** (JA21) bedankt GS voor de drie gegeven opties in deze bijzondere casus. JA21 kan zich vinden in de voorgestelde wijziging die de collega-Statenleden van Zuid-Holland hebben aangenomen (optie 2). De fractie heeft daarom de intentie om het voorstel zoals aangegeven onder b. in te dienen in de Statenvergadering van 4 juli a.s. Graag hoort JA21 wat de visie van de andere partijen op dit onderwerp is, aangezien het recentelijk ook landelijke politieke aandacht heeft gekregen.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat ook het CDA zich kan vinden in optie 2, oftewel het indienen van een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland.

De heer **De Wit** (VVD) heeft er in de vorige commissievergadering reeds op gewezen dat het zijn fractie geen goed plan lijkt om een ander beleid te voeren dan in Zuid-Holland. De VVD heeft derhalve de insteek om daartoe te komen. Optie 2 heeft derhalve haar steun.

Statenlid **Cardol** (GL) kan zich niet vinden in het voorstel uit Zuid-Holland. Noord-Holland heeft het er echter maar mee te doen, aangezien het niet mogelijk is om twee verschillende voorstellen op te leggen aan Rijnland. GroenLinks zal derhalve waarschijnlijk wel voor optie 2 (b.) stemmen.

Gedeputeerde Loggen heeft voorgaande commissievergadering een tijdspad voorgesteld. Het zou enorm kunnen helpen als dat tijdspad er vóór de PS-vergadering van 4 juli a.s. ligt. Of kan gedeputeerde wellicht nu al de zekerheid bieden dat, indien het besluit pas in september wordt genomen, de reglementswijziging alsnog tijdig wordt doorgevoerd en het bij de verkiezingen in 2023 kan worden meegenomen? Als die toezegging er niet komt, zal GroenLinks helaas moeten besluiten voor optie 2 (b.)

De **voorzitter** merkt op dat GroenLinks ruim door haar spreektijd heen is.

De heer **Hollebeek** (PvdD) sluit zich volledig aan bij de inbreng van Statenlid Cardol (GL). De Partij voor de Dieren wil een en ander het liefst zo democratisch mogelijk en zo snel mogelijk. Hoe minder geborgde zetels en hoe sneller, hoe beter. De Partij voor de Dieren opteert derhalve vooralsnog voor optie 3 (voordracht aanhouden tot PS van 19 september). Mocht het echter niet mogelijk zijn om duidelijkheid te krijgen voor september, dan zal de fractie akkoord gaan met zeven in plaats van negen geborgde zetels.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) geeft aan dat de voorkeur van haar fractie eveneens uitgaat naar optie 3. Net als GroenLinks en de Partij voor de Dieren vindt ook D66 het echter wel belangrijk dat de wijzigingen zo snel mogelijk kunnen worden doorgevoerd. Kan gedeputeerde derhalve bevestigen dat het eerder toegezegde tijdspad bij optie 3 niet in het geding komt? Naar aanleiding van diens reactie zal mevrouw Gonggrijp uiteindelijk afwegen of haar fractie voor optie 3. (voorkeur) dan wel voor optie 2. kiest.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) sluit zich aan bij de woorden van de heer Mantel (JA21). De PVV spreekt derhalve haar voorkeur uit voor optie 2 (conform voordracht 24 mei, met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland).

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat haar fractie graag meegaat in het landelijke en derhalve optie 3 verkiest.

Mevrouw **Bouhlel** (SP) spreekt haar voorkeur eveneens uit voor optie 3.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn. Zij concludeert dat een aantal keren optie 2(b). is verkozen en een aantal keren optie 3 (afhankelijk van mogelijke toezeggingen over het tijdspad).
De voorzitter geeft het woord aan gedeputeerde Loggen voor diens beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Loggen** (VVD):
Gedeputeerde Loggen acht het verstandig om een aantal zaken uit elkaar te houden. Ten eerste is er sprake van een in de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel, dat nog door de Eerste Kamer heen moet. Statenlid Cardol (GL) heeft ervoor gepleit om het tijdspad in beeld brengen. Hier is ook een toezegging op ontvangen. Rond 12 juli a.s. is het aan GS om het, ijs en weder dienende, vast te stellen. Voornoemd traject is pas aan de orde op het moment de wet formeel bekrachtigd is. De volgende vraag luidt dan of de provincie er klaar voor is en, zo ja, wanneer?

Het tweede traject is dat er reeds een reglementswijziging in gang is gezet, waarmee het aantal geborgde zetels van negen naar zeven wordt gebracht (gelijk aan de rest van de provincie Noord-Holland). Daarop is een nieuw amendement ingediend teneinde iets te doen aan de verhouding van de geborgde zetels. Vervolgens zijn er drie opties in kaart gebracht. De Staten moeten echter rekening houden met de theoretische mogelijkheid dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel aanhoudt of verwerpt. Dan ontstaat er opnieuw vertraging. Optie 2 (b.) voorziet erin dat vooruitlopend daarop het traject toch doorgang kan vinden. Gedeputeerde kan zich voorstellen dat een amendement van dergelijke strekking ook op een positief advies van GS kan rekenen, opdat men vooruitlopend op alles in ieder geval synchroon loopt in het reglement voor Rijnland. Daarmee wordt voorkomen -- mocht de Eerste Kamer tot een ander oordeel komen -- dat op dit onderdeel vertraging ontstaat.

Gedeputeerde heeft de Staten goed gehoord. Het meest pragmatische is om zo veel mogelijk gelijktijdig op te lopen. Het traject over het tijdspad heeft er weliswaar alles mee te maken, maar het zit er net naast. Een en ander wordt thans inzichtelijk gemaakt en komt richting de Staten.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Loggen voor diens beantwoording, maar heeft weliswaar geen harde toezegging gehoord. Er is behoefte aan een korte tweede termijn.

Tweede termijn

De heer **Mantel** (JA21) bedankt gedeputeerde voor diens heldere antwoord. Hij gaat er op dit moment van uit dat JA21 het amendement zal indienen conform in optie 2 (b.) is voorgesteld.

De **voorzitter** constateerde reeds in eerste termijn dat ook CDA, VVD en PVV hier voorstander van zijn. Zij bespeurde nog wel enige twijfel over het tijdspad bij ChristenUnie, GroenLinks, D66, Partij voor de Dieren en SP. Deze fracties hebben derhalve hun voorkeur uitgesproken voor optie 3.

Statenlid **Cardol** (GL) merkt op dat hij geen harde toezegging heeft gehoord van de gedeputeerde ten aanzien van het tijdspad. Hij ziet zich conform eerder aangegeven derhalve genoodzaakt om voor optie 2 te kiezen. Hij wil enkel voor uitstel gaan (optie 3) als helder is dat een en ander nog mogelijk is binnen de huidige Statenperiode. Die helderheid wordt thans niet gegeven, zodat GroenLinks op dit moment voor optie 2 kiest, in de hoop dat in september alsnog een nieuw besluit kan worden genomen om de geborgde zetels conform het initiatiefvoorstel van de Kamerleden Bromet en De Groot af te schaffen.

De **voorzitter** noteert optie 2 (b.) voor GroenLinks en informeert nogmaals naar het standpunt van D66.

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) beaamt dat gedeputeerde geen heel harde toezegging heeft gedaan. D66 houdt het desondanks liever bij optie 3. Als gedeputeerde echter niet kan toezeggen dat er geen vertraging in het proces ontstaat, vreest mevrouw Gonggrijp dat D66 toch ook zal moeten ombuigen naar optie 2.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft een rotsvast vertrouwen in de Eerste Kamer en gaat voor optie 3.

De **voorzitter** wijst erop dat het een gewogen peiling betreft en gaat over tot een telling. Zij concludeert dat er een meerderheid is voor optie 2 (b): het vaststellen van het ontwerpbesluit met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland. JA21 neemt het initiatief om dit amendement in te dienen, vooralsnog met steun van JA21, CDA, VVD, PVV en GroenLinks.

De voordracht zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar de PS-vergadering van 4 juli dan wel 11 juli a.s.

8. Sluiting

De **voorzitter** bedankt de commissieleden voor hun aanwezigheid. Het betreft de laatste vergadering van de commissie NLG voor het zomerreces. Zij ziet de Statenleden echter graag nog tegemoet tijdens de PS-vergaderingen op maandag 4 juli a.s. en maandag 11 juli a.s. en sluit de vergadering om 16.43 uur.

De eerstvolgende reguliere vergadering van de commissie NLG vindt plaats op maandag 5 september a.s.

8. 23. Sluiting

De **voorzitter** geeft aan dat de rest van de bespreking op 27 juni gaat plaatsvinden. Vandaag is bereikt dat de Jaarstukken zijn besproken en de kaderbrief. Ook is afgesproken het verslag van deze bespreking als adviesstuk toe te voegen aan de behandeling door PS op 4 juli. De financiële stukken van de omgevingsdiensten worden als hamerstuk doorgevoerd, evenals de wijziging voor het reglement van bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake de geborgde zetels. Op verzoek van deze commissie worden de financiële stukken van de recreatieschappen als bespreekstuk doorgevoerd. De wijziging gemeenschappelijke regeling Waterschap Loosdrecht wordt een hamerstuk.
Bij het volgende deel van deze vergadering wordt doorgegaan met de tweede termijn van de veenweidestrategie. Verder komt aan de orde: de rondvraag van gedeputeerde Rommel, de recreatieportefeuille waar het gaat om de B-stukken, de Ladder van Leisure en het agenderingsverzoek van Landbouw van de CDA brief LTO informatievoorziening situatie Oekraïne. Dat betekent dat de **voorzitter** allen graag terugziet op 27 juni in de hybride vergadering die start om 13.15 uur. Zij wijst op de prachtige folder die voor allen klaar ligt en schorst om 17.45 uur deze vergadering tot 27 juni.

De eerstvolgende reguliere vergadering van de commissie NLG vindt plaats op maandag 5 september a.s.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	9655
Extern Zaak ID	1510289
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	27 juni 2022
Agendapunt	2.a
Titel	Natuur: Vaststellen concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 en vrijgeven voor consultatie
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
RVS 1.0-concept-2022-05-17.pdf
Brief aan PS over toezenden concept Regionale Veenweide Strategie 1.0.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	6 juni 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	13 juni 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	**27 juni 2022**
Ingekomen stukken ter kennisname	30 juni 2022

Toelichting

De concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0) beschrijft de strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO2) uit veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen van bodemdaling in het landelijk gebied van de provincie Noord-Holland. Het is een strategie voor de (middel)lange termijn: 2030 met een doorkijk naar 2050. De kaders uit het landelijke Klimaatakkoord zijn leidend in de aanpak. Gedeputeerde Staten besluiten de concept-RVS 1.0 vrij te geven voor consultatie onder externe partners en aan Provinciale Staten te sturen voor bespreking in de Statencommissie NLG.

Provincie Noord-Holland

Regionale Veenweide Strategie 1.0

Concept-RVS 1.0
17 mei 2022

VOORWOORD 4

DEEL 1 REGIONALE VEENWEIDE STRATEGIE 1.0. 5

1 INLEIDING 6

1.1 Klimaatakkoord 6
1.2 Bodemdaling en CO2-emissie 7
1.3 Impulsgelden 7
1.4 Gezette stappen 7
1.5 Doel Regionale Veenweide Strategie 1.0 8

2 ALGEMEEN 9

2.1 Landelijke doelstelling vertaald naar Noord-Hollandse taakstelling 9
2.2 Veenweidegebieden Noord-Holland (waar de RVS 1.0 betrekking op heeft) 9
2.3 CO2-uitstoot in Noord-Holland 13
2.4 Mogelijke maatregelen 15
a. Ophoging van de grondwaterstandsmaatregelen 15
b. Bodem 17
c. Natte teelten 17
2.5 Relevante visies en beleidsdocumenten 18
2.5.1 Nationale en provinciale omgevingsvisies 18
2.5.2 Coalitieakkoord 2019-2023 ‘Duurzaam doorpakken’ 18
2.5.3 Andere opgaven, visies en plannen, zoals het NPLG 18
2.6 Hoofdlijnen Regionale Veenweide Strategie 1.0 20
2.7 Het verdere proces (RVS 2.0) 21
2.8 Kennisontwikkeling en innovatie 22
2.9 Een robuust en klimaatbestendig watersysteem 23
a. Watervraag/waterbeschikbaarheid 23
b. Waterbergingscapaciteit 24
c. Waterkwaliteit 24
d. Inrichting van het watersysteem 25
2.10 Samenwerking in (integrale) gebiedsprocessen. 25
2.10.1 Laag Holland 25
a. Beschrijving Laag Holland 25
b. Lopende projecten Laag Holland 26
2.10.2 Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) 28
a. Beschrijving Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) 28
b. Lopende projecten Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) 29

2.11 Monitoring en evaluatie 30
2.12 Doorkijk 2050 30

3 FINANCIERING, INSTRUMENTEN EN COMMUNICATIE 32

3.1 Financiën 32
3.1.1 Beschikbare rijksmiddelen 32
3.1.2 Benodigde financiering voor behalen van het doel in 2030 32
3.2 Instrumenten 33
3.3 Communicatie 33
3.3.1 Betrekken, informeren, adviseren en samenwerken, draagvlak 33
3.3.2 Bewoners, maatschappelijke partijen en overige belanghebbenden 33
3.3.3 Wat doen we zelf 34

DEEL 2 BESTEDING RIJKS IMPULSGELDEN 1

Besteding Rijks Impulsgelden 1

BIJLAGEN 4

Bijlage A – Drooglegging (zomer) 4
Bijlage B – Slootafstanden 5
Bijlage C – Kwel en infiltratie 6
Bijlage D – Lijst organisaties waarvan feedback is ontvangen 7
Bijlage E – Deelkaarten van de kaart uit figuur 4 8

VOORWOORD

In deze Regionale Veenweide Strategie 1.0 staat hoe de provincie Noord-Holland de uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems en daaraan gekoppelde bodemdaling wil tegengaan. Een belangrijke stap, want het verminderen van de uitstoot van CO2, methaan en lachgas in onze veenweidegebieden draagt substantieel bij aan het beperken van klimaatverandering.
Het gaat in onze provincie om zo'n 14.500 hectare aan agrarische veenweidegebieden in Laag Holland (het gebied tussen Amsterdam-Noord en Alkmaar) en het Groene Hart (Noord-Holland beneden het Noordzeekanaal).
De focus ligt op een duurzaam toekomstperspectief/handelingsperspectief voor de landbouw en met name melkveehouderijen én het behalen van de afgesproken klimaatdoelen.
We doen dit samen met de agrariërs, bewoners, maatschappelijke partijen, natuurorganisaties en overheden in de gebieden.
Bodem, water, landbouw en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. We pakken deze opgaven dan ook samen op en leveren maatwerk. Daardoor komt er naast landbouw ook meer ruimte voor weidevogels en versterking van de biodiversiteit.

We kiezen nu voor onderzoek en experimenten. Dat leidt tot nieuwe inzichten. Deze Regionale Veenweide Strategie 1.0 is op hoofdlijnen. Vooral het 'weten' staat centraal.

Het terugdringen van de CO2-uitstoot zal er één zijn van de lang adem. Noord-Holland zet onder andere in op de (innovatie)kracht van ondernemers. Waar mogelijk sluiten we aan bij lopende projecten en gebiedsprocessen. Zo investeren we in onderzoek op een melkveebedrijf in Laag Holland naar een infiltratietechniek met een pomp, waarmee het veen wordt vernat. En in de Rondehoep loopt een gebiedsproces gericht op een duurzaam toekomstperspectief voor de polder. Daarbij zijn niet de overheden, maar agrarische ondernemers de trekkers van het proces.

Zo blijven we samen werken aan een provincie waar het goed wonen, werken en leven blijft.

Esther Rommel
Gedeputeerde voor Natuur en Landschap

DEEL 1 REGIONALE VEENWEIDE STRATEGIE 1.0.

1 INLEIDING

1.1 Klimaatakkoord

In 2016 heeft toenmalig staatssecretaris Dijksma (Rijksoverheid, 2021) het VN-Klimaatakkoord van Parijs ondertekend namens de 28 lidstaten van de Europese Unie. Het akkoord ging per 2020 in. In het Klimaatakkoord van Parijs is afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot anderhalve graad Celsius ten opzichte van de pre-industriële referentieperiode (1850-1900). Om dit doel te halen hebben EU-lidstaten met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 minimaal 40% minder broeikasgassen moet uitstoten. De Europese Commissie toetst de klimaatplannen van de EU-lidstaten aan de gestelde doelen.

Op 28 juni 2019 heeft het toenmalige kabinet daar met het Klimaatakkoord invulling aangegeven. In het akkoord staan meer dan 600 afspraken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Het kabinet heeft met het nationale Klimaatakkoord één centraal doel: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49 % ten opzichte van 1990. Dit is vastgelegd in de Nederlandse Klimaatwet.

Onderstaand is een letterlijk citaat uit het klimaatakkoord opgenomen. Dit vormt daarmee de belangrijkste randvoorwaarde voor de invulling van de RVS 1.0.
'Het Nederlands veenweidegebied is een kwetsbaar en waardevol gebied met als belangrijk kenmerk dat een groot deel in gebruik is voor de melkveehouderij. Wij willen wereldwijd de eerste zijn die komt met een klimaatgerichte aanpak veenbodems. Door kennis te ontwikkelen via langjarig onderzoek kan het, beheerste experiment van wereldformaat, Nederland koploper maken en een wezenlijke bijdrage leveren aan het voorkomen van klimaatverandering mede door deze kennis ook verder te verspreiden.

Maatregelen moeten afgestemd worden op het toekomstperspectief voor de boeren, de waterhuishoudkundige mogelijkheden en het type veenbodem. Daarmee komt ook meer ruimte voor weidevogels en versterking van biodiversiteit. Daar past een maatwerkaanpak bij en geen uniforme aanpak. Het bedrijfsperspectief van de boer is het uitgangspunt, waarbij bestaande verdienmodellen pas overboord kunnen worden gegooid als alternatieve verdienmodellen beschikbaar zijn.'

De totale reductieopgave van broeikasgassen tot 2030 is 48,7 Mton CO2-eq (is 49%) geworden, waarvan 3,5 Mton voor rekening van de sector landbouw en landgebruik komt.

Figuur 1 overzicht sectoren afgesproken CO2-reductie klimaatakkoord

Hieronder valt 1 Mton CO2-equivalenten als gezamenlijk opgave voor de veenweideprovincies en dan specifiek de CO2-eq emissie die in veenbodems die leidt tot bodemdaling. Daarmee gaat deze RVS 1.0 niet over andere vormen van bodemdaling zoals verzakking van infrastructuur of funderingen, tektoniek, gaswinning of klink.

In april 2021 is het Europees Parlement en de EU-lidstaten het eens geworden over een nieuwe Europese Klimaatwet. Daarin wordt vastgelegd dat de Europese Unie in 2050 klimaatneutraal is. Om dat doel te bereiken moet in 2030 de uitstoot van broeikasgassen zoals CO2 met 55 procent zijn afgenomen ten opzichte van 1990. Ook lijkt het er op het moment op dat er Europees nieuwe afspraken worden gemaakt om in 2035 tot klimaatneutraliteit te komen voor de sector landgebruik. De doorvertaling van deze verhoogde Europese doelstelling naar de reductieopgave van Nederland, en die van de sector landbouw en landgebruik, moet nog plaatsvinden.

1.2 Bodemdaling en CO2-emissie

Het klimaatakkoord staat niet op zichzelf, maar heeft een directie relatie met de in de Omgevingsvisie NH2050 genoemde opgave ten aanzien van bodemdaling.
Het terugdringen van de CO2-emissie uit het klimaatakkoord en de daaraan gekoppelde terugdringing van de bodemdaling is van belang voor de klimaatbestendigheid, veiligheid en waterrobuustheid van de provincie.
Ons schiereiland wordt tegen overstromingen beschermd door een stelsel van keringen en duinen. De verdediging tegen het water is een grote en voortdurende opgave die alles te maken heeft met (de waarde van) de functies op, aan en achter de dijk, zoals landbouw. Door zeespiegelstijging en bodemdaling wordt deze opgave alleen maar groter. Niet alleen voor de waterkeringen rondom, maar ook om verzilting en verdroging in bijvoorbeeld de droogmakerijen het hoofd te kunnen bieden.

Daar waar we de CO2-emmissie en de bodemdaling willen verminderen, doen we dat integraal en gebiedsgericht, in samenwerking met anderen, rekenschap gevend van de belangen van de landbouw, natuur en leefomgeving. We denken in de richting van het ontwikkelen van kansrijke verdienmodellen voor gebieden en houden daarbij rekening met de ketenaanpak en de planologie. Het kan betekenen dat we nieuwe landschapsvormen accepteren.

1.3 Impulsgelden

Eind 2020 heeft Noord-Holland € 18 miljoen Impulsgelden Veenweide van het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) gekregen. Deze gelden zijn bestemd voor uitvoeringsactiviteiten in de Veenweidegebieden om een start te maken met het reduceren van de CO2-uitstoot. Deze Impulsgelden moeten uiterlijk 31 december 2025 zijn besteed. Een eerste brief hierover is op 10 september 2020 aan de Provinciale Staten verzonden.
Over de inzet van deze Impulsgelden leest u meer in deel 2 van dit document. Deel 1 benoemt de kaders op basis waarvan in deel 2 de besteding kan worden begroot.

1.4 Gezette stappen

In 2018 is het "spoorboekje 2018-2019 naar een programma Bodemdaling".
In dat spoorboekje staat het besluit om een programma bodemdaling voor de veenweidegebieden te gaan ontwikkelen; en dit programma te ontwikkelen langs de volgende vier sporen:
1. betrekken, informeren, adviseren en samenwerken;
2. visievorming en instrumentarium
3. innovatie en ontwikkeling;
4. gebiedsgerichte projecten.

Eind 2018 heeft dit geresulteerd in de richtinggevende uitspraken bodemdaling veenweidegebieden. Deze richtinggevende uitspraken leidden tot het rapport 'Haren kost geen tijd' waarin de conclusie is opgenomen dat bodemdaling wel urgent, maar niet acuut is. Hiermee wordt aangegeven dat niet gewacht kan worden, maar ook dat er tijd is om verstandige, beproefde en kosten effectieve maatregelen te bedenken en die zich te laten bewijzen.
Samen met het klimaatakkoord leiden de eerdere documenten tot de Regionale Veenweide Strategie 1.0.

1.5 Doel Regionale Veenweide Strategie 1.0

De kaders uit het klimaatakkoord zijn leidend in de aanpak. De Regionale Veenweide Strategie 1.0 (RVS 1.0) voor de Noord-Hollandse veenweidegebieden omvat daarom de strategie voor het verminderen van broeikasgasemissies (CO2) uit veenbodems en het daaraan gekoppelde afremmen en waar mogelijk stoppen van bodemdaling in het landelijk gebied van de provincie Noord-Holland. We streven daarbij zoveel mogelijk naar een realistisch en haalbaar doel, met respect voor de eigendommen van eigenaren/ gebruikers en aandacht voor wat het vraagt van de bewoners.
Het is een strategie voor de (middel)lange termijn: 2030 met een doorkijk naar 2050.
De aanpak van provincies verschilt; de rode draad in alle RVS-sen is de focus op een duurzaam toekomstperspectief/handelingsperspectief voor de landbouw en het halen van de doelstelling zoals afgesproken in het klimaatakkoord.

Het terugdringen van de CO2-uitstoot in de veenweiden zal er één zijn van lange adem. Dit kan in de praktijk een spanningsveld opleveren tussen aan de ene kant zo snel mogelijk zekerheid bieden aan agrariërs, realistisch en haalbaar en aan de andere kant ruimte geven aan het met elkaar vinden van oplossingen en bekijken hoe het wel kan.

De CO2-emissie resulteert in een verlaging van de bodem (in mm). De verlaging van de bodem heeft consequenties voor andere dossiers zoals funderingen van woningen en infrastructuur. De RVS 1.0 beperkt zich tot het realiseren van dit klimaatdoel. De overige componenten van bodemdaling worden betrokken bij de uitvoering in de gebieden. De integrale gebiedsprocessen nemen alle aspecten van zowel klimaatwinst als bodemdaling mee.
In de omgevingsvisie staat dat we streven naar het stoppen van bodemdaling en het herstellen ervan. Dit zal vooral na 2030 aan de orde zijn. Tot die tijd ligt de focus op het behalen van het klimaatdoel en het daarmee remmen van de bodemdaling.

2 ALGEMEEN

2.1 Landelijke doelstelling vertaald naar Noord-Hollandse taakstelling

In de Kamerbrief van 13 juli 2020 over het Veenplan 1e fase is aangegeven dat in Nederland 436.000 hectare (ha) organische bodems aanwezig zijn, waarvan 274.000 ha veengrond en 162.000 ha moerige gronden.
Op basis van het Klimaatakkoord, Veenplan en Quickscan is via ambtelijk overleg tussen provincie, LNV en Deltares voorgesteld om de inzet van de middelen van het Klimaatakkoord voor de veenweide te focussen op de venige en moerige gronden in agrarisch gebruik in de kustvlakte, waar peilbeheer en vernatting mogelijk is. En daarbij geen onderscheid te maken tussen nattere of drogere gronden, ook al is de opgave voor gronden met een hoge grondwaterstand (vooralsnog) lastiger.

In de kamerbrief zijn 3 type maatregelen genoemd:

- Hogere grondwaterstanden bij productiegrasland van melkveehouderijen via infiltratietechnieken (WaterInfiltratieSystemen (WIS) zoals onderwaterdrainage en greppelinfiltratie en daarnaast via aanpassing waterpeilen);
- Omzetting van grasland naar natte teelten;
- Omzetting van grasland naar natte natuur;

Over het effect van bodemmaatregelen in de vorm van klei in veen, niet kerende grondbewerking, bemesting met vaste mest is nog onvoldoende bekend. Daarnaast is onvoldoende duidelijk wat het effect van de verschillende maatregelen op de verschillende veensoorten is. Een andere mogelijke oplossing voor het tegengaan van CO2-emissie is verbrakking.

Er is geen onderscheid gemaakt tussen nattere of drogere gronden, ook al is de opgave voor gronden met een hoge grondwaterstand (vooralsnog) lastiger. Het is aan iedere provincie om dit in hun Veenweide Strategie mee te nemen en daar een voorstel voor te doen.

In de regiegroep Veenweide (alle overheden en maatschappelijke partners) is een indicatieve verdeling van de 1Mton CO2-emissiereductie voor veenweide afgesproken. Hierin zitten veel onzekerheden. Er is afgesproken op basis alle provinciale RVS-sen te bekijken of deze taakstelling moet worden aangepast.

Provincie	Gr	Fr	Ov	Ut	NH	ZH
Percentage	5-8%	28-31%	11-14%	12-14%	14%	22-27%
Opgave (Mton) /jaar	0,05-0,08	0,28-0,31	0,11-0,14	0,12-0,14	0,14	0,22-0,27

Op basis van deze afspraak heeft Noord-Holland een taakstelling van 0,14 Mton reductie per jaar van de uitstoot van broeikasgassen (CO2-equivalenten).

2.2 Veenweidegebieden Noord-Holland (waar de RVS 1.0 betrekking op heeft)

Veenvorming was in West-Nederland een indirect gevolg van de zeespiegelstijging na de laatste ijstijd. Er werd steeds meer zand op de kust afgezet, waardoor er strandwallen ontstonden en het achterland werd afgesloten van de zee. Ongeveer vijfduizend jaar geleden brak de zee geregeld door de strandwalgordel heen en vormden zich kwelders en lagunes achter de strandwallen (zie figuur 2).

Het gebied werd steeds zoeter door de aanvoer van regenwater en rivierwater. In het West- en Noord-Nederlandse laagland konden zich in die natte omstandigheden uitgestrekte moerasbossen ontwikkelen. Hierin werd het zogenaamde Hollandveen gevormd. Dit veen is gevormd uit de resten van verschillende soorten planten, zoals biezen, gagel, riet en zelfs elzen. De ontginning van dit veenlandschap begon zo'n duizend jaar geleden door het graven van greppeltjes en sloten die afwaterden op de al bestaande veenstroompjes zoals bijvoorbeeld de Zaan. De bomen werden gerooid en de vegetatie werd verbrand. Op de zo ontgonnen veengronden kon veeteelt en akkerbouw worden bedreven. Als gevolg van de ontwatering begon het veen in te klinken (Groen, Poort, & Marsman, 2018).

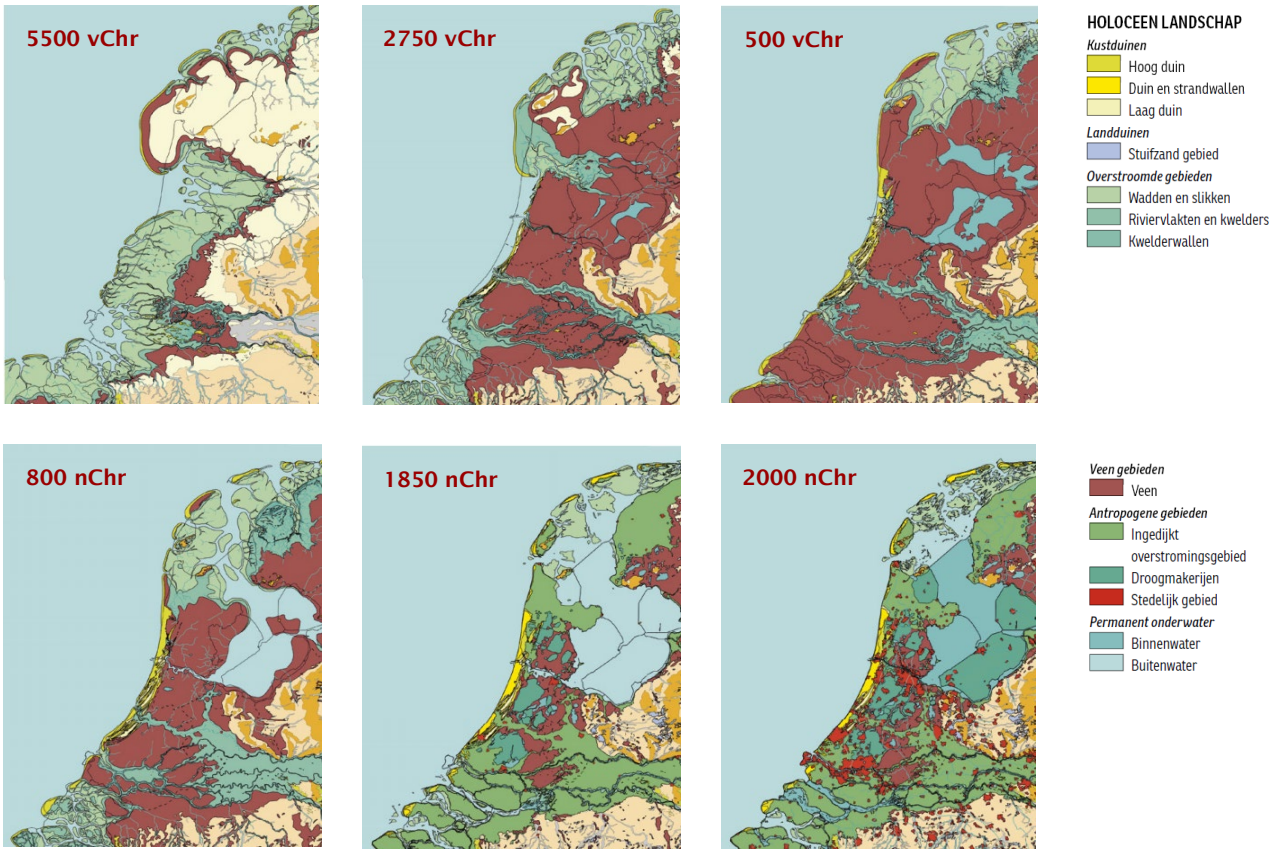

Figuur 2 Ontstaan veenweidegebieden 5000 v Chr. – heden (Vos, 2015)

Het land begon te dalen, terwijl de zeespiegel langzaam steeg. Als gevolg van de maaivelddaling traden steeds vaker overstromingen op. Om dit te lijf te gaan werden vanaf de elfde eeuw dijken aangelegd.
De totaalbalans is dat in de afgelopen duizend jaar het veenlandschap 3 tot 4 meter is gezakt, terwijl de zeespiegel sinds het landbouwkundig gebruik met 1,5 meter is gestegen (Groen, Poort, & Marsman, 2018).

In figuur 3 is een vereenvoudigd schema opgenomen van verlanding/veenvorming:

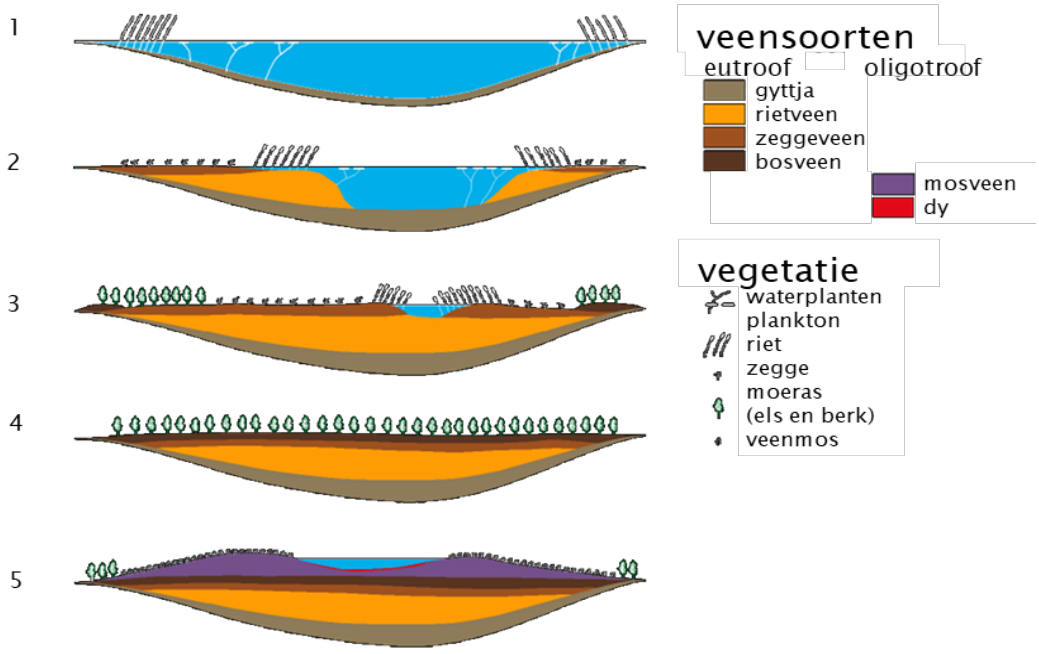

Figuur 3 Vereenvoudigde veenvorming naar Veenvorming door Visscher 1949 bewerkt door (Erkens, Meulen, & Meulen, 2010) en overzicht veensoorten in West-Nederland (Edugis, 2021)

Stap 1. Allereerst (eutrofe situatie = voedselrijk) zijn in een plas o.a. planten en plankton aanwezig. Wanneer deze afsterven zinken ze naar de bodem en vormen een dikke laag op de bodem (Gyttja).

Stap 2. Wanneer de plas minder dan 2m diep is, kan er riet gaan groeien. Bij afsterven vormt dit een laag rietveen.

Stap 3. De overblijvende laag water wordt begroeid met zeggen.

Stap 4. Als het veenpakket boven het waterpeil uitstijgt kan er moerasbos gaan groeien (els, grauwe wilg en zachte berk).

Stap 5. Wanneer het veenpakket steeds hoger komt, wordt de invloed van voedselarm (oligotroof = voedselarm) regenwater groter. Het bos verdwijnt en nemen veenmossen toe.

Op basis van de meest recente bodemkaart uit 2018 is op figuur 4 te zien, waar welke soorten veen voorkomen.

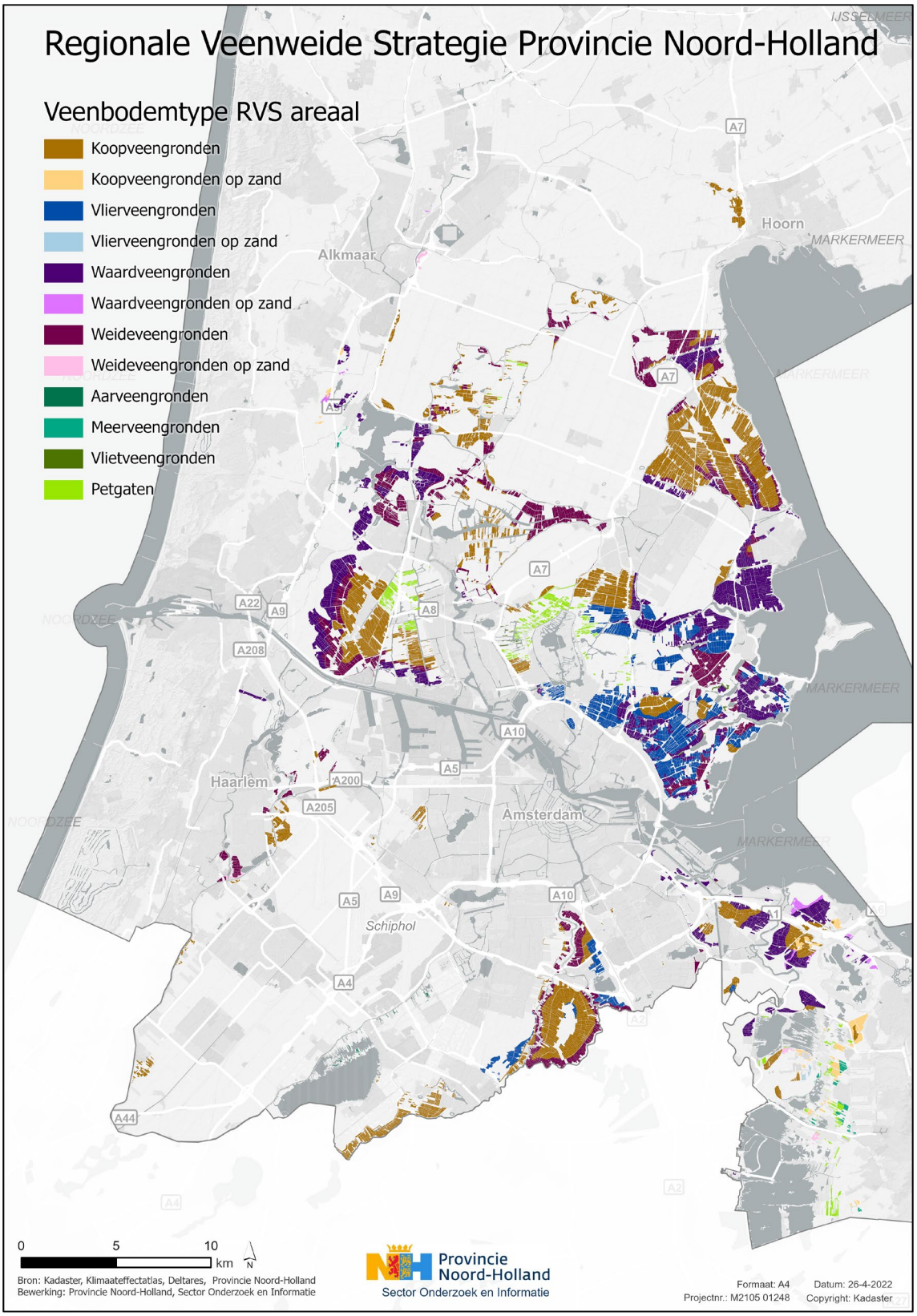

Figuur 4

De op de kaart in figuur 4 aangegeven Noord-Hollandse veenweidegebieden, zijn de veenweidegronden waar de RVS 1.0 betrekking op heeft. In Bijlage E zijn kaarten van deelgebieden opgenomen, zodat beter te bekijken is, welke veenweidegebieden zijn meegenomen. In diezelfde bijlage is een toelichting opgenomen waarin staat welke keuzes zijn gemaakt en welke bestanden zijn gebruikt ten behoeve van het maken van de kaart.

In Noord-Holland ligt 19.900 ha veenweidegebied.
Hiervan is 14.500 hectare gelegen in de gebieden buiten de natuurgebieden (NNN). In het klimaatakkoord is voor de NNN-gebieden een andere categorie benoemd; namelijk Bomen, Bos en Natuur. Daarom blijven de NNN-gebieden buiten beschouwing; deze oppervlakte is ruim 5000 hectare groot.

In Noord-Holland is geen (grootschalige) veenakkerbouw, dus alles valt binnen de categorie veenweidegebied. Dit betreft zowel veenweidegebieden in Laag Holland als in het Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.).

Van de oppervlakte in Noord-Holland, behoort ca. 11.000 ha bij Laag Holland (78%) en de rest, zijnde 3.500 ha, bij het Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) (22%).
Samen vormt dit voor de Veenweidestrategie 14.500 ha agrarisch veenweidegebied.

De veenweidegebieden zijn in drie waterschappen gelegen. Het aandeel dat binnen het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) is gelegen beslaat 78%. Het aandeel gelegen binnen het Waterschap Amstel-, Gooi en Vecht (AGV) bedraagt 20% en het resterende aandeel van 2% is gelegen binnen het Hoogheemraadschap van Rijnland.

2.3 CO2-uitstoot in Noord-Holland

Bij veenoxidatie komen drie soorten broeikasgassen vrij, CO2 (koolzuurgas), N20 (lachgas) en CH4 (methaan). Lachgas (+ 265 x) en methaan (+ 28 x) zijn krachtigere broeikasgassen dan CO2, maar worden veel minder uitgestoten in het veenweidegebied. Methaan en lachgas worden om eenduidig uitspraken te kunnen doen met betrekking tot de uitstoot van broeikasgassen omgerekend naar CO2 equivalenten (CO2-eq).

Er zijn verschillende methoden om de broeikasgassenuitstoot van veen te bepalen. De lang gebruikte methode was die van ‘Van den Akker’, die een relatie legde tussen de uitstoot en de bodemdaling. Ook de methode van ‘Juransinski’ komt in veel studies terug en kent een relatie met grondwaterstand. Elk van deze methodes heeft zijn voor- en nadelen.

Inmiddels is er landelijk gewerkt aan een nieuw monitoringssysteem dat ‘SOMERS’ heet (eind 2021). Dit is het model dat door Deltares en LNV gebruikt wordt om de maatregelen van de Veenweide Strategieën door te rekenen. Daarom heeft de provincie dit model ook gebruikt voor de voorlopige berekening van de broeikasgassen-uitstoot in de veenweidegebieden van Noord-Holland.

De uitkomsten van de ‘SOMERS’ berekeningen geven een lagere broeikasgasemissie dan de modellen die door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) zijn gebruikt. In 2017 hebben de WUR en het CBS in het rapport Carbon Account berekend dat de uitstoot in Noord-Holland 0,642 Mton per jaar bedroeg.
‘SOMERS’ wordt voortdurend verbeterd en gevalideerd. Daarnaast zal dit systeem beter worden door de input van meetdata via bijvoorbeeld het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweide (NOBV).
Op basis van ‘SOMERS’ is voor Noord-Holland een uitstoot ter hoogte van 0,17 Mton per jaar berekend.

Die lagere uitkomsten op basis van het model Somers is, alhoewel in minder extreme mate dan in Noord-Holland, in alle veenweideprovincies te zien. Het Rijk heeft mede op basis daarvan besloten voor alle veenweideprovincies opnieuw de oppervlakte, uitstoot en de effectiviteit van de maatregelen door te laten rekenen, zodat deze onderling vergelijkbaar worden en deze de basis voor elke RVS kunnen bieden.
Naast het opnieuw berekenen van de cijfers t.a.v. de veenweideopgave, worden er meerdere opgaven uit het klimaatakkoord doorgerekend.
De nieuwe cijfers en mogelijk aangepaste afspraken in het kader van het klimaatakkoord zullen in RVS 2.0 worden verwerkt. Voor RVS 1.0 worden de voorlopige Noord-Hollandse getallen gebruikt (uitstoot per jaar van 0,17 Mton/jaar en een opgave van 0,14 Mton/jaar).

Voor de berekeningen van de broeikasgassenuitstoot binnen provincie Noord-Holland zijn het bodemtype, de drooglegging (zomer en winter) en de slootafstanden gebruikt.
De bodemtypes komen uit de bodemkaart (schaal 1:50.000, datum 2018). De drooglegginge (zie bijlage A) zijn bepaald op basis van de door de waterschappen aangeleverde peilen (peilgebieden en peilafwijkingen) en het meest gangbare hoogtebestand (AHN4). De slootafstanden (zie bijlage B) zijn berekend op basis van de percelen uit de gangbare Agrarisch Areaal Nederland (AAN) kaart en een GIS-analyse om de breedte te bepalen. De uitkomsten van de berekeningen zijn afhankelijk van de methode, schaal en kwaliteit van de data. Dit is een eerste benadering en dit zal aan de hand van de nieuwe landelijke ontwikkelingen en samen met onze gebiedspartners de komende jaren verder worden uitgewerkt.

Een groot deel (40%) van de drooglegginge is minder dan 40 cm beneden maaiveld, het resterende deel (60%) kent diepere drooglegginge Zie de verdeling van de drooglegginge over de waterschappen en de diepten (figuur 5).

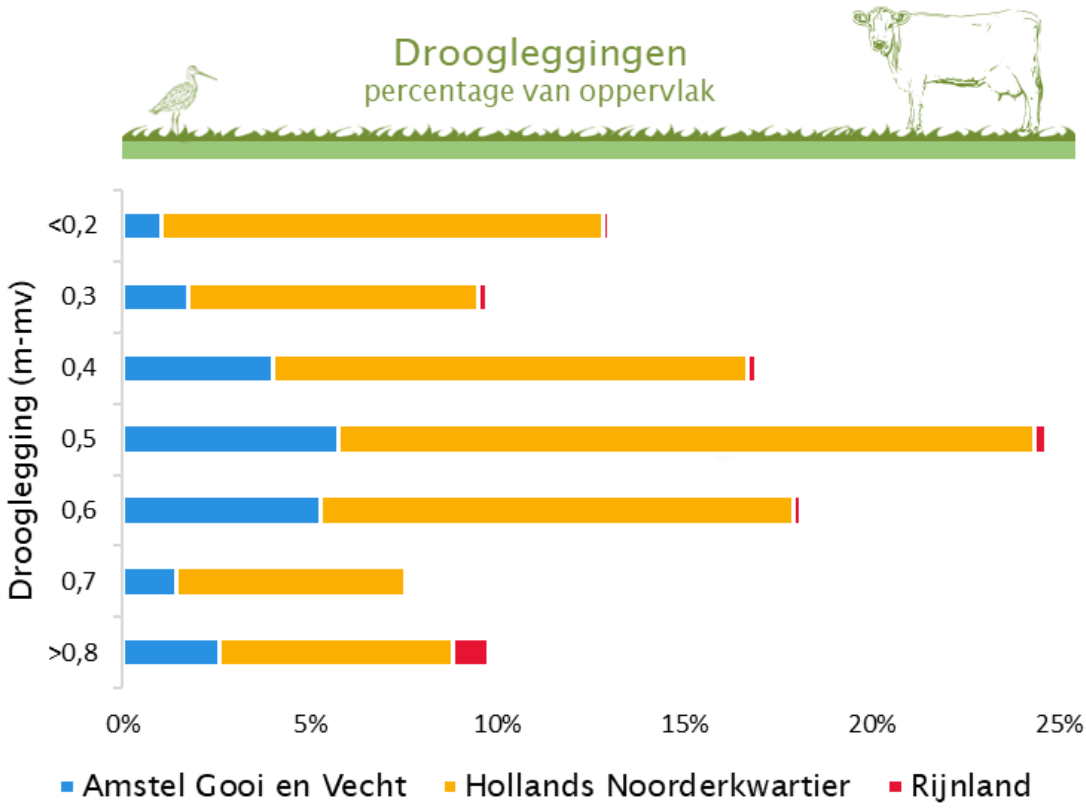

Figuur 5 drooglegging in meters beneden maaiveld van het veenweidebied en per waterschap.

Er is een groot verschil in drooglegginge in de polders en peilgebieden. Dit wordt vooral veroorzaakt door verschillende drooglegginge (gebaseerd op toegekende functies), het aantal peilafwijkingen en onderbemalingen in Noord-Holland.
De Noord-Hollandse situatie wijkt door de benoemde kenmerken af van de andere veenweideprovincies. Het monitoringssysteem 'SOMERS' brengt dat nu beter aan het licht.

2.4 Mogelijke maatregelen

Er zijn een groot aantal middelen denkbaar om de veenoxidatie (CO_2-eq. emissie) af te remmen, te stoppen of veengroei (herstellen) weer te ontwikkelen. Een aantal hebben te maken met de aanpassing van de grondwaterstand en aantal met de bodem en het beheer.
Vanzelfsprekend hebben aanpassingen aan productiemiddelen, grondwater en bodem, invloed op de productie van gras, melk en vlees. Voor een aantal van de maatregelen is al bekend wat de effecten zijn. Landelijk en regionaal zullen er verschillen optreden; maatwerk is nodig.
Een aantal van de maatregelen worden hieronder toegelicht. Deze opsomming is niet uitputtend, er komen gelukkig nog steeds nieuwe maatregelen bij en er vallen er helaas ook steeds af.

a. Ophoging van de grondwaterstandsmaatregelen

De meeste pilots en toegepaste maatregelen gaan over het ophogen van het grondwaterpeil. ER zijn verschillende methoden: via Waterinfiltratiesystemen (actief of passief) of via greppelinfiltratie (greppels dicht bij elkaar). Ophogen van het grondwaterpeil is vooralsnog de meest effectieve maatregel voor het beperken van de CO_2-emissie. Het effect van het ophogen van het slootpeil beperkt zich tot een 3-4 meter vanaf de sloot.
Vanuit SOMERS blijkt dat de combinatie van ophogen van het slootpeil in combinatie met het ophogen van het grondwaterpeil tot de meeste CO_2 winst leidt.
Het ophogen van de grondwaterstand brengt echter ook een aantal potentiële problemen met zich mee. Een te hoge waterstand kan leiden tot eutrofiëring (het vrijkomen methaan en lachgas en uitspoelen van fosfaat naar het slootwater)
Zoals in paragraaf 3.3 is weergegeven is het lijkt een grondwaterstand van 20 cm min maaiveld tot wellicht 30 cm beneden maaiveld het beste peil voor het reduceren van de broeikasgasuitstoot (balans CO_2, methaan en lachgas). Niet te nat voor de negatieve effecten van lachgas, methaan en toch nat genoeg om CO_2 emissie en oxidatie van het veen tegen te gaan.
Er zijn die diverse technieken die ophoging van de grondwaterstand opleveren. De technieken die op het individuele perceel kunnen worden toegepast worden samengebundeld door de term Water Infiltratie Systemen (WIS). Op gebiedsniveau kunnen de waterschappen andere peilbesluiten nemen, die leiden tot kleinere drooglegging van het oppervlakte waterpeil.

De navolgende WIS-maatregelen zijn doorgerekend met 'SOMERS': kleinere drooglegginge, waterinfiltratie zonder en met pomp (resp. onderwaterdrainage (OWD) en drukdrainage (DD)).
Voor de drukdrainage kan het peil in het verzamelvat hoog of medium gezet worden, waardoor het grondwaterpeil ook wat hoger of lager komt te staan.
Wat uit de onderzoeken opvalt is dat bij kleinere drooglegginge het niet meer uitmaakt welke maatregelen er worden toegepast.

Volgens het rapport 'Effecten ophoging van de grondwaterstandsmaatregelen op veenweidebedrijven in Noord-Holland' (I.E. Hoving, 2020) is greppelinfiltratie met een greppelafstand 12,5 m te vergelijken met drukdrainage (actieve waterinfiltratie) op 30 cm diepte. Het kan een reductie van de emissie opleveren van ongeveer 70 % bij een aanpassing van 50 naar 30 cm beneden maaiveld.
Bij een greppelafstand van 20 m is de reductie ongeveer 50%. Deze maatregelen zijn nog niet geïmplementeerd in het 'SOMERS' monitoringssysteem.
Voor kwelgebieden (waar waterinfiltratie mogelijk een negatief effect heeft) kan de veel goedkopere greppelinfiltratie een uitkomst bieden.

In figuur 10 zijn verschillende scenario's doorgerekend op basis van de huidige rekenregels ('SOMERS') voor de hierboven genoemde maatregelen.

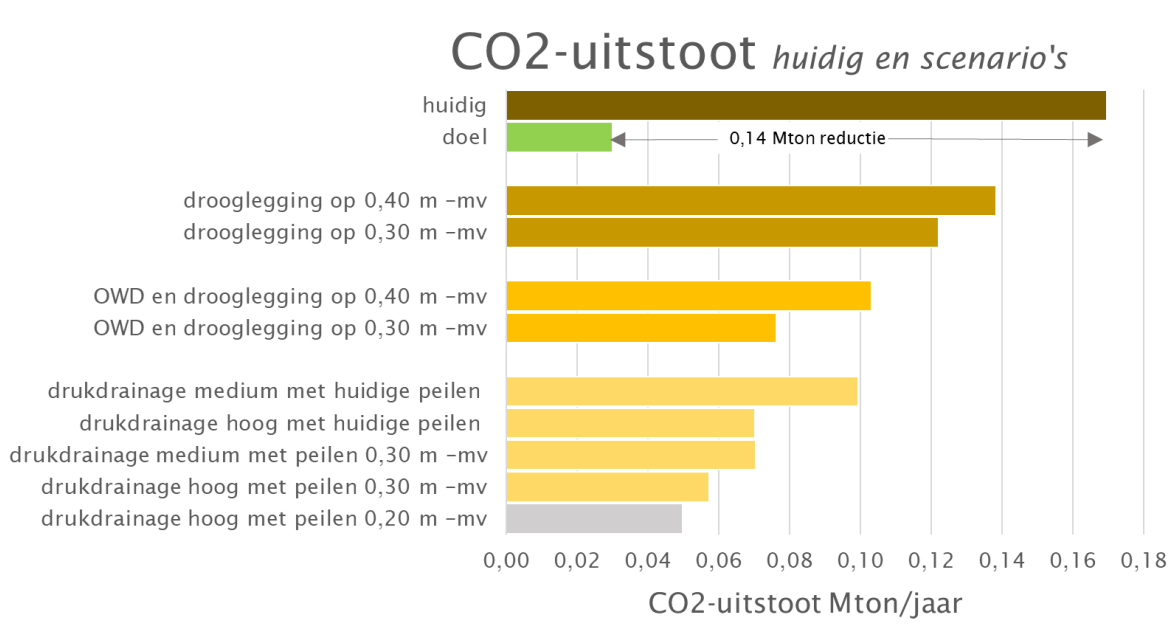

Figuur 10 CO2-emissie bij verschillende scenario's

In de eerste twee scenario's is alleen de drooglegging aangepast naar 40 cm en 30 cm beneden maaiveld. Op basis hiervan is de emissie teruggebracht naar 0,14 Mton en 0,12 Mton per jaar. Waar een drooglegging van 0,20 m -mv aanwezig is, is deze behouden.

In de volgende twee scenario's is onderwaterdrainage (ODW; waterinfiltratiesysteem) toegepast. Deze geeft een teruggang in de emissie naar 0,10 en 0,08 Mton.

Bij de scenario's met drukdrainage (DD; actief waterinfiltratiesysteem) zijn eerst de huidige peilen doorgerekend. Daarbij zijn alle drooglegginge dieper dan 50 cm beneden maaiveld opgehoogd naar 50 cm beneden maaiveld, om binnen het model te passen. Bij medium stand van de drukdrainagevat levert dit een teruggang van de emissie naar 0,10 Mton per jaar en bij een hoge stand van het drainage vat een teruggang van de emissie van 0,07 Mton.

Wanneer de drooglegging wordt aangepast aan 30 cm beneden maaiveld blijft de emissie op de medium stand van het drukvat gelijk aan het voorgaande scenario, 0,07 Mton/jaar, maar bij een hoge stand wordt deze 0,06 Mton/jaar. Een eventuele aanpassing naar 20 cm -mv levert een uitstoot op van 0,05 Mton per jaar.

Het is onwenselijk om in alle Noord-Hollandse veenweidegebieden overal een drukdrainage aan te leggen die leidt tot een grondwaterstand van 20 centimeter onder het maaiveld. Alle andere maatregelen leveren minder gunstige uitkomsten op. De conclusie is dat zelfs in het meest gunstige geval het, met deze maatregelen, onmogelijk lijkt de opgaven van 0,14 Mton/ jaar te halen.

Een van de nieuwe vraagstukken rond WIS is dat in de meeste gevallen de onderwaterdrainagebuis uit plastic (PVC) bestaat met verschillende typen omhulsels. Omdat de buisdrainage na 10 – 20 jaar moet worden vervangen komt steeds meer plastic in de ondergrond. Dit is mogelijk onwenselijk. Mogelijk biedt een biologische afbreekbare drain een oplossing hiervoor, de ervaringen hiermee leveren nog niet het gewenste resultaat. In de provincie Utrecht wordt er geëxperimenteerd met een mol drain (lege gang)

In gebiedsprocessen wordt gekeken naar de doelmatigheid van de in te zetten technieken. Zo kan het zijn dat bij sterk veraarde ondiepe veenbodems met kleine drooglegginge n het efficiënter is om greppelinfiltratie toe te passen (als het watersysteem dat toe laat) dan onderwater- of drukdrainage.

Op basis van figuur 10 en de bijbehorende teksten kan geconcludeerd worden dat het ophogen van de grondwaterstand tot maximaal 20 centimeter onder het maaiveld altijd een no-regret maatregel is en daarmee wordt omarmd in RVS 1.0.

b. Bodem

Een veelbelovende techniek, maar in een zeer experimenteel stadium, is die van klei in veen. In dat geval wordt (meestal) klei vermengd met water uitgereden over de veengronden. De kleideeltjes zakken in de bodem en hechten zich aan de veendeeltjes waardoor er minder veenoxidatie en dus minder CO2 uitstoot plaatsvindt. Hierbij lijken in het laboratorium CO2-emissiereducties te behalen zijn van 10 tot 50%, afhankelijk van klei en veentype. Het grote voordeel van deze techniek is dat grote aanpassingen aan het watersysteem achterwege kunnen blijven.
Er is uitzoekwerk nodig om het effect op elke veensoort en met elke kleisoort te onderzoeken.
Er wordt gewerkt aan proeven in zowel Laag Holland als de Rondehoep.

Verbrakking kan een gunstig effect kan hebben op de reductie van de veenafbraak. Deze techniek staat voor wat betreft het tegengaan van CO2 emissie in de kinderschoenen, maar kan via pilots verder uitgewerkt worden. Het zal lastig zijn daarvoor concrete pilots op te starten, omdat daarvoor grotere oppervlakten en aanpassing van het watersysteem nodig is. Via het gebiedsproces in polder Westzaan verwachten we meer inzicht te krijgen in de potenties van deze techniek. Onderzocht zou kunnen worden, in hoeverre water uit Polder Mijdrecht (provincie Utrecht) bruikbaar is in Noord-Hollandse gebieden binnen het Groene Hart.

Onbekend is hoeveel regeneratieve landbouw kan bijdragen aan de vermindering van de CO2-emissie. ***Regeneratieve landbouw*** *is een verzamelterm voor een manier van voedsel produceren die niet tegen maar vóór de natuur werkt* (Citaat Voedselvisie). Hieronder vallen o.a. de teelttechnieken natuurinclusieve landbouw, biologische landbouw, agroforestry of agro-ecologie. Onderzocht kan worden wat het effect is van de inzet van bodemleven, meer natuurlijke bemesting (bv vaste mest en minder kunstmest), verandering van het grasgewas (meer kruidenrijk en passend bij de veenbodem), andere teelttechnieken (lichtere machines; minder vroeg maaien; niet scheuren) kan bijdragen aan het beperken van de CO2 emissie. Regeneratieve Landbouw is tevens een opgave in het kader van de transitie van de landbouw, maar zou specifiek in de veenweide gebieden een extra effect kunnen hebben.

c. Natte teelten

Experimenten met alternatieve teelten laten grote verschillen in de effecten op de uitstoot van broeikasgassen zien. Ophoging van de grondwaterstand hoger dan 20 cm beneden maaiveld zorgt voor meer methaan uitstoot. Bij lagere waterstanden is de teelt van natte gewassen lastiger. Daarnaast is de hoeveelheid en kwaliteit van het water randvoorwaardelijk voor veel van de natte teelten. Er experimenten met drijvende elementen die laten zien dat veengroei bij grote waterdiepten mogelijk is (denk aan plassen en meren).
Veenmos heeft als potentie om 4 ton/ha/jaar (Innovatieprogramma Veen, 2019) op te slaan en veen weer te herstellen en zou kunnen fungeren als een teeltproduct voor de agrarisch ondernemer. Voor azolla, veenmos en lisdodde is een dergelijke uitkomst onduidelijk en onzeker. De afzet ontbreekt en de opbrengsten zijn nog te beperkt. Om natte teelten rendabel te maken zullen overheden fors moeten subsidiëren.
De projecten in Noord-Holland en de rest van het land zullen worden voortgezet, maar de verwachting dat natte teelten grootschalig gaan bijdragen aan reductie van de CO2 emissie zijn voorlopig naar beneden bijgesteld.

2.5 Relevante visies en beleidsdocumenten

2.5.1 Nationale en provinciale omgevingsvisies

In de Nationale omgevingsvisie van het Rijk wordt de opgave het mogelijk maken en realiseren van de transitie naar kringlooplandbouw genoemd.
Specifiek in het veenweidegebied spelen drie majeure problemen:

a. Uitstoot CO_2-equivalenten,
b. Toekomstperspectief voor landbouw, natuur en landschap
c. Bodemdaling.

Deze problemen in samenhang aanpakken (in samenloop met het Klimaatakkoord) is onderdeel van de opgave. De minister heeft dit verder uitgewerkt in het Veenplan 1e fase.

De Omgevingsvisie NH2050 van de Provincie geeft nadere uitwerking aan de ambitie om gebiedsgericht, met name in Laag Holland en het Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.), samen met de partners die daar mede voor verantwoordelijk zijn, de bodemdaling in veenweidegebieden af te remmen, stoppen en zo mogelijk te herstellen (ook opgenomen in de omgevingsverordening 2020). In de omgevingsvisie is deze ambitie vertaald naar het principe dat het landgebruik en de waterpeilen in balans worden gebracht met de draagkracht van het veenweidegebied. Hierbij staan maatwerk en een gebiedsgerichte aanpak voorop.
Als randvoorwaarde geldt dat ontwikkelingen minimaal waterneutraal moeten zijn: ze mogen in geen enkel geval een verslechtering betekenen voor het watersysteem (geen achteruitgang van de waterkwaliteit, geen afname van de hoeveelheid open water, geen afname van het waterbergend vermogen, geen toenemende bodemdaling of versnippering in peilvakken). Op basis van toenemende kennis en inzichten is dit een moeilijk haalbare randvoorwaarde. Op dit terrein zullen in de toekomst keuzes moeten worden gemaakt. In de RVS 2.0 zal dit nader worden uitgewerkt.
De Regionale Veenweide Strategie 1.0 is een nadere uitwerking onder de Omgevingsvisie NH2050.

2.5.2 Coalitieakkoord 2019-2023 ‘Duurzaam doorpakken’

Bodemdaling is al lang een probleem in de veenweidegebieden en niet voor niets benoemd in het Coalitieakkoord Provincie Noord-Holland 2019-2023, “Duurzaam Doorpakken”. Daarin staat ook dat de provincie zich inzet om gebiedsgericht, de bodemdaling te remmen, te stoppen en waar mogelijk te herstellen.

2.5.3 Andere opgaven, visies en plannen, zoals het NPLG

De Regionale Veenweide Strategie 1.0 is weliswaar een sectoraal document, benoemd in het klimaatakkoord en de klimaatwet, maar kan niet op zichzelf staan.
In het Noord-Hollandse veenweidegebied spelen meer uitdagingen. Denk hierbij aan het Stikstofdossier, Waterkwaliteit (KRW), de landbouwtransitie en de energietransitie. Met het nieuwe regeerakkoord is een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) aangekondigd. Met dit NPLG wil het Rijk de uitdagingen in de landbouw en de natuur aanpakken. Wat dit NPLG voor de Regionale Veenweide Strategie gaat betekenen is nog onduidelijk. De consequenties hiervan zullen in de RVS 2.0 worden verwerkt.
Verder lopen er diverse regionale plannen en samenwerkingstrajecten, vaak met het vizier op de wat langere termijn (2050), die ook kansen en aandachtspunten opleveren voor de RVS. Hierbij moet in elk geval worden gedacht aan het integrale gebiedsprogramma Laag Holland, de Voedselvisie 2020-2030 en het Masterplan Biodiversiteit.

Klimaatadaptatie

Voor klimaatadaptatie is ons beleid neergelegd in de notitie klimaatadaptatie.
In het landelijk gebied zijn de gevolgen voor klimaatverandering duidelijk zichtbaar en voelbaar. Het stelt daar namelijk grenzen aan het gebruik en beheer. Naast wateroverlast staat de beschikbaarheid van voldoende schoon en zoetwater door klimaatverandering onder druk. De toename van de watervraag als gevolg van economische ontwikkelingen verhogen die druk. We hebben een aanzienlijke rol in (de inrichting van) het landelijk gebied. Juist hier is het van belang dat er integraal wordt gewerkt aan een programma waarbij diverse provinciale belangen samenvallen, zoals natuur, landbouw, cultuurhistorie, landschap, recreatie en de relatie met de bebouwde omgeving. De gevolgen van de klimaatverandering in het gebied bepalen uiteindelijk voor een groot deel waar en hoe de toekomstige gebruiksfuncties kunnen voortbestaan of dat gebruiksfuncties uiteindelijk moeten transformeren. Bij dit thema is er overlap met het Deltaplan Zoetwater en is de integrale doorvertaling in een provinciale visie op het landelijk gebied essentieel.
Analoog aan onze Omgevingsvisie, ons coalitieakkoord en de NOVI, streven we ernaar om in het landelijk gebied de opgave voor klimaatadaptatie geïntegreerd, gebiedsgericht en in samenwerking op te pakken. Om de afwenteling naar de toekomst te voorkomen, zoeken we vooral naar het combineren van functies en doelen en voorkomen daarmee enkelvoudig ruimtegebruik.

Strategiedocument Zoet Water

Aan alle zoetwaterregio's en aan Rijkswaterstaat/Ministerie van Infrastructuur en Water is gevraagd een zoetwaterstrategiedocument op te stellen waarin de lange termijn strategie en de maatregelen ten aanzien van zoet water worden toegelicht. Deze documenten moet bijdragen aan inzicht in de strategie en maatregelpakketten van de verschillende regio's.
Noord-Holland valt in 2 regio's. Noord Nederland en West Nederland. De grens tussen beide gebieden ligt op het Noordzeekanaalgebied.
Binnen de Noord-Hollandse veengebieden is sprake van dalingsgevoelige bodems, historische bebouwing met kwetsbare funderingen en veendijken. Het peilbeheer is cruciaal voor de waterveiligheid en vergt aanvoer, juist in droge zomers. De afhankelijkheid van aanvoer uit het hoofdwatersysteem hoort historisch bij het gebied. In het lage deel kan water vanuit het IJsselmeer worden aangevoerd. Dit deel van de regio is volledig ingericht op wateraanvoer vanuit het hoofdwatersysteem om het peil te handhaven en om de belangrijkste functie, de landbouw, te faciliteren.
Door zoute kwel treedt in een brede strook langs de Noordzee-, Wadden- en IJsselmeerkust verzilting op. Ook door de zoutlekken bij de zeesluizen treedt verzilting op. Door doorspoeling kan de kwaliteit van het water op orde worden gehouden en kan beregening uit het oppervlaktewater plaatsvinden.
In de eerste fase van het deltaprogramma Zoetwater is de regio ervan uitgegaan dat met het nieuwe peilbesluit de extra watervraag als gevolg van ontwikkelingen in de landbouw redelijk goed op te vangen is door optimalisatie van het watersysteem en maatregelen en innovaties in het regionale watersysteem.
In aanloop naar de tweede fase (onder andere ook door de droogte van 2018) is geconstateerd dat niet alle ontwikkelingen kunnen worden voorzien van voldoende zoet water.
In het (ongevraagde) advies van de Deltacommissaris Zoet Water van april 2022 staat dat de samenhang van de zoetwateropgave met de transities in het landelijk gebied nodig is, omdat sommige opgaven randvoorwaardelijk zijn voor de oplossing. Bijvoorbeeld het verminderen van CO2 uitstoot en daarmee het remmen van de bodemdaling in het veengebied is randvoorwaardelijk voor natuurherstel op de zandgronden. Want het remmen van de bodemdaling vraagt extra aanvoer van schaars zoetwater. Natuurherstel op de zandgronden vraagt reductie van stikstofdepositie én herstel van de grondwaterstanden. Dit moet samenkomen in een gebiedsgerichte balans tussen de grondwaterwinning, ontwatering en aanvulling, ook om te voldoen aan de internationale verplichtingen voor grondwaterafhankelijke natuur. Dit vraagt een integrale aanpak waarbij keuzes gemaakt zullen moeten worden.

Kaderrichtlijn Water

Het belang van schoon oppervlaktewater is evident, zowel voor mensen (drinkwater, landbouw, industrie, zwemwater) als de natuur. Op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn voor alle oppervlaktewaterlichamen ecologische en chemische doelen/normen gesteld.
In het Regionaal Waterprogramma Noord-Holland 2022-2027 zijn voor de deelprogramma's oppervlaktewater en grondwater uitgewerkt, welke doelen we als provincie willen bereiken en hoe hieraan een bijdrage wordt geleverd met een breed pakket aan maatregelen.
Ten aanzien van de veenweide gebieden is het navolgende opgenomen. Bij veenafbraak komen nutriënten vrij die leiden tot (verdere) belasting van het oppervlaktewater. Dit kan, afhankelijk van andere eutrofiëringsbronnen zoals bemesting, een verslechtering van de ecologische kwaliteit tot gevolg hebben. De provincie voert een beleid om bodemdaling in veengebieden tegen te gaan door maatregelen te nemen die veenafbraak beperken. Met een gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt aan het stoppen of remmen en waar mogelijk herstellen van bodemdaling.

2.6 Hoofdlijnen Regionale Veenweide Strategie 1.0

De reductie van de CO2 kent geen blauwdruk. We moeten zelf en samen met anderen leren hoe we de CO2 reductie aanpakken. We kiezen daarom voor een lerend proces en een lerende werkaanpak. Onderzoek en experimenten leiden tot nieuwe inzichten, herberekeningen en maken concretisering van de strategie in deze fase lastig. Er is constant sprake van nieuwe inzichten, waardoor het noodzakelijk is dat de RVS is een integraal, 'levend' en tegelijkertijd indicatief document moet zijn. De conclusie kan evenwel zijn, dat de opgave van 0,14 Mton CO2-eq. reductie in 2030, haast onmogelijk te realiseren is. Dit wordt nader uitgelegd in paragraaf 2.3.
Deze concept-RVS 1.0 (weten, leren en experimenteren) is de eerste in een reeks. Hierna volgen nog een RVS 2.0 (willen, gebiedsprocessen waarna inzicht in maatregelen en draagvlak) en een RVS 3.0-versie (werken, grootschalige uitrol en inzicht in uitvoering en financiering) waarin de keuzes steeds richtinggevender en concreter worden en de uitvoering van maatregelen steeds verder zal worden uitgewerkt. Hoewel ook in de RVS 1.0 al belangrijke uitgangspunten worden bepaald, zijn er op dit moment ook nog veel 'schuivende panelen'. Zo werkt het Rijk, op basis van het regeerakkoord, aan een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Daarnaast wordt het Veenplan 1.0 dit jaar geëvalueerd. Het is heel goed mogelijk dat op basis van deze rijks trajecten nog belangrijke wijzigingen in de RVS 2.0 en 3.0 moeten worden aangebracht.

Duidelijk is dat veel nog uitgezocht, geëxperimenteerd en uitgevonden moet worden. Daarom zetten we in op (innovatie)kracht van ondernemers en steken we in op no-regret maatregelen om zodoende toch alle stappen richting het reduceren van de CO2-eq. emissie te kunnen zetten.
De gekozen aanpak is mede gebaseerd op de small wins-theorie van Katrien Termeer en past bij de beleidscyclus PLAN → DO → CHECK → ACT → PLAN (zie figuur 6).

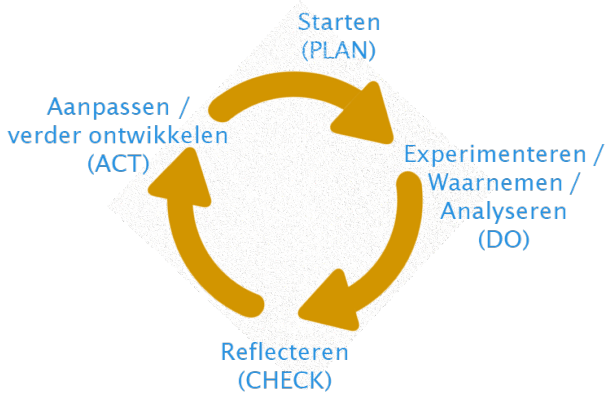

Figuur 6, schematische weergave beleidscyclus.

Een aantal uitgangspunten worden hierbij gehanteerd:

- ✓ Waar mogelijk wordt verbinding gezocht met lopende projecten en processen en worden meekoppelkansen benut. Voor wat betreft het gebied Laag Holland wordt aangesloten bij de lopende gebiedsprocessen van het integrale gebiedsprogramma Laag Holland. Voor wat betreft het gebied het Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) staat men nog aan het begin van het proces en wordt gekeken of er aansluiting mogelijk is bij de bestaande structuren in het kader van het Groene Hart, MRA en de Oostelijke Vechtplassen, incl. de Amstelscheg en Westeinderscheg.
- ✓ Daar waar in integrale gebiedsprocessen beleidskeuzes worden gemaakt zullen deze later een plaats krijgen in RVS 2.0, zodat daarmee zoveel als mogelijk is duidelijkheid aan het gebied en de eigenaren wordt gegeven.
- ✓ Op basis van het klimaatakkoord is aandacht voor een duurzame (melk)veehouderij die ook het landschap beheert, bijdraagt aan de leefbaarheid en aan de slag gaat met maatschappelijke verduurzamingsopgaven. Agrariërs passen actieve en passieve waterinfiltratietechnieken toe of testen andere methoden uit die reductie van de CO2-emissie tot gevolg hebben.
- ✓ Verhogen van de grondwaterstand is altijd no regret (mits niet hoger dan 20 cm onder maaiveld), maar mogelijk zijn later meer maatregelen nodig.
- ✓ In het peilbeheer wordt het HAKLAM principe toegepast. HAKLAM staat voor Hoger peil Als het Kan, Lager Als het Moet. Bij de meeste waterschappen is dit in de experimenteerfase. Dit past bij het lerende proces dat de Regionale Veenweide Strategie 1.0 kenmerkt. Uiteraard moet HAKLAM het behalen van de doelstelling van minder CO2 uitstoot ten goede komen.

Het terugdringen van de CO2-emissie zal er één zijn van lange adem.
Het vindt plaats in het agrarisch gebied, veelal op de gronden van agrarische bedrijven. Om de juiste maatregelen en investeringen te kunnen doen, moet duidelijk zijn welke maatregelen en instrumenten helpen en welke niet en wat het effect is op de productie en het bedrijfsresultaat. Ook moet het doel en de oplossing, zoals de overheden die voor zich zien, duidelijk zijn. In de praktijk kan dit een spanningsveld opleveren tussen aan de ene kant het zo snel mogelijk bieden van die zekerheid aan agrarische ondernemers en aan de andere kant ruimte geven aan het gaandeweg met elkaar vinden van oplossingen (het lerende karakter van de aanpak)

2.7 Het verdere proces (RVS 2.0)

De veenweideprovincies stellen elk een RVS op. Deze RVS-sen geven samen invulling aan en input voor de evaluatie van het veenplan 1.0 van het ministerie van LNV en het klimaatakkoord. De evaluatie van Veenplan 1.0 vindt in 2022 plaats. De evaluatie zal leiden tot een veenplan 2.0. De condities en voorwaarden vanuit dit veenplan 2.0 zullen meegenomen moeten worden bij het opstellen van RVS 2.0 (eind 2024). Naast het veenplan is de ontwikkeling van het Nationaal Programma Landelijk Gebied een belangrijke. Dit wordt het programma, waarin de opgaven - in het landelijk gebied - samen komen. De reductie van de CO2 emissie maakt daar onderdeel van uit. Ook zullen de benodigde financiële middelen via het NPLG aan de provincies beschikbaar worden gesteld.
Hoe het NPLG wordt vormgegeven, werkt het ministerie van LNV uit. Q2 2022 wordt het plan van aanpak om te komen tot het NLPG vastgesteld.
Ondanks al deze onzekerheden wordt in Noord-Holland gewerkt aan no-regret maatregelen, zodat daar waar mogelijk stappen worden gezet naar het remmen en stoppen van de CO2 emissie en daarmee de bodemdaling. De opgave wordt langs drie lijnen aangevlogen: Kennisontwikkeling en Innovatie, Samenwerking in Gebiedsprocessen en een Toekomstbestendig Watersysteem.
Via de integrale gebiedsprocessen zullen de principes uit de RVS 1.0 verder worden opgepakt en samen met de stakeholders verder worden uitgewerkt. Hiervoor is nog geen blauwdruk, het is ook daar een lerend proces.

2.8 Kennisontwikkeling en innovatie

De RVS 1.0 is opgesteld wetende dat er nog veel kennisvragen zijn. Op nationaal niveau wordt gewerkt aan onderzoek en monitoring in het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOBV), het Nationaal Kennisplatform Bodemdaling (NKB) en het Platform Slappe Bodem (PSB).

Door het Ministerie van LNV is € 76 mln. onderzoeksgeld gereserveerd. Een deel van dat geld wordt geïnvesteerd in het Nationaal Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL). In dit programma is het vervolg op het innovatieprogramma veen (IPV) opgenomen. Dit programma dat zich focuste op de veenweiden in Laag Holland wordt in 2022 beëindigd.
Het VIP-NL (landelijk) werkt met vier sporen:

- ***Spoor 1: water:***
  (waterinfiltratiesystemen, greppelinfiltratie, waterverbruik, waterkwaliteit, waterbuffering, regionale watervraag);
- ***Spoor 2: Bodem:***
  (klei in veen, verbrakking, verzuring, bodemleven, bemesting);
- ***Spoor 3: Landgebruik***
  (beweiding, natte teelten, veenmos, maisteelt op veen, agrarisch natuurbeheer, klimaatbuffers veenweidenatuur);
- ***Spoor 4: Integrale bedrijfsvoering***
  (nieuw biodivers veenweidebedrijf, markt en ketenvorming, boeren op hoog water, kringloopwijzer/farm management tools, carbon credits).

LNV heeft het programma in 2021 voorgefinancierd en vraagt aan de provincies vanaf 2022 om 37,5% cofinanciering. In deel 2 van deze RVS wordt aangegeven welke cofinanciering aan Noord-Holland gevraagd wordt.
De onderzoeken worden vanuit kennisdeling en monitoring landelijk gecoördineerd onder andere via het al eerder genoemde VIP-NL. De Noord-Hollandse onderzoeken zullen via landelijke programma's zoals VIP-NL en via het NOBV plaatsvinden. En er zijn een aantal onderzoekslocaties in Noord-Holland gelegen, denk aan het onderzoek van het veenmosaangroei (Ilperveld; VIP-NL) en Lisdoddeteelt (Ankeveen; NOBV). In hoofdstuk 3 wordt op de individuele gebieden ingegaan en daar waar mogelijk de link met het VIP-NL gelegd.

Ophoging van de grondwaterstand van veen leidt tot vermindering van de CO2-eq. emissie en kan zelfs leiden tot vastlegging van CO2-eq. (bijvoorbeeld bij veenmosaangroei).
Recent onderzoek van het NOBV geeft aan dat vanaf een drooglegging van 20 cm en minder onder maaiveld een toename van methaanuitstoot optreedt. Het optimum tussen CO2 reductie en methaanuitstoot ligt - in wat tot nu toe gemeten is een grondwaterstand van 20 cm onder het maaiveld. Dit betekent de veenweidegebieden flink natgehouden moeten worden, maar niet te nat moeten worden voor een optimale broeikasgasreductie. Deze methaanuitstoot is een andere uitstoot dan die van melkvee. En daarmee onvergelijkbaar.
Helaas kunnen hogere grondwaterstanden er ook voor zorgen dat nutriënten (denk aan fosfaten) sneller naar het oppervlaktewater uitspoelen. Ook hiervoor is het van belang dat de grondwaterstand niet te dicht bij het maaiveld komt.
Het lijkt erop dat voor de reductie van broeikasgassen een grondwaterstand van 20 tot 30 centimeter beneden maaiveld het meest optimaal is. Als er sprake is van grotere peilvakken met ongelijke bodems, kan het ene perceel bij een grondwaterstand van bijvoorbeeld 20 cm onder maaiveld, terwijl een ander perceel een diepere grondwaterstand kent. Dat zal dan bij de gebiedspecifieke uitwerking bekeken moeten worden. In de RVS 2.0 zal hierover aan de hand van voortgezet onderzoek van met name het NBOV meer worden opgenomen en in algemene zin.
Bij grondwaterstanden van 20 of 30 centimeter of dieper zal overlast van bijvoorbeeld insecten achterwege blijven.

In of naast de veenweidegebieden zijn kwellocaties en wegzijgingslocaties aanwezig (zie bijlage C). Denk hierbij vooral de randen van de gebieden met grote hoogte verschillen zoals bij de overgang naar de droogmakerijen of naast de 't Gooi. Maatregelen kunnen een averechts effect geven op het voorkomen van de oxidatie van het veen of op het watersysteem. De potentiële maatregelen en het effect daarvan op kwel en wegzijging is tot nu toe in onderzoek onderbelicht gebleven. Daar zal in de interprovinciaal verband aandacht voor gevraagd worden.

2.9 Een robuust en klimaatbestendig watersysteem

Het bodem- en watersysteem zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en vormen samen de basis voor het landbouwkundig gebruik en de mogelijkheden voor natuur. Het is een vier-eenheid met een grote onderlinge relatie en wisselwerking. Bij het aanpakken van de opgave is dit van groot belang: draaien aan de ene 'knop' heeft effecten op de andere drie. In het vinden van oplossingen voor bodemdaling/terugdringen van de CO2-emissie hebben we oog voor al deze samenhangende zaken, dus voor de verbindingen tussen bodem, water, landbouw en natuur.

In het geval van gebied brede toepassing van de bodemdaling remmende maatregelen zullen aanpassingen in het waterbeheer nodig zijn. De aanpak van vermindering van CO2-emissie/bodemdaling raakt dan ook direct aan het functioneren van het watersysteem. Verhogen van grondwaterstanden is een effectieve maatregel om bodemdaling te remmen en CO2 emissie te beperken. Maatregelen die hierbij passen zijn (oppervlaktewater)peilopzet en waterinfiltratiesystemen. Deze maatregelen vragen wat van de inrichting en beheer van het watersysteem.
Er spelen in elk geval vier belangrijke vraagstukken:

Vraagstuk a: Watervraag/waterbeschikbaarheid.
Vraagstuk b. Waterbergingscapaciteit.
Vraagstuk c. Waterkwaliteit.
Vraagstuk d: Inrichting van het watersysteem.

Voor deze vraagstukken zijn niet alleen naar technische oplossingen nodig, maar roepen ook de vraag op om "anders om te gaan met water". We sluiten voor de uitwerking aan bij het Deltaprogramma Zoetwater en het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling en werken samen met andere veenweidenprovincies en -waterschappen.
Inzicht is nodig over hoe we het watersysteem beter in te richten is, om voorbereid te zijn op (extreme) klimaatscenario's.

a. Watervraag/waterbeschikbaarheid

CO2 uitstoot remmende maatregelen waarbij de (grond)waterstand wordt opgezet, vragen om extra zoet water. De hogere grondwaterstanden leiden tot meer verdamping. Met de huidige stand van kennis is het slechts globaal mogelijk te bepalen hoeveel extra water er daadwerkelijk nodig is voor het treffen van bodemdaling remmende maatregelen. Dit hangt af van het type maatregel/vernattingsstrategie maar ook van lokale bodem omstandigheden. Het rapport dat door de Deltacommissaris Zoet Water wordt opgesteld zal daar meer inzicht in gaan bieden.

Voor de effectiviteit van bodemdaling remmende maatregelen is het beschikbaar zijn van voldoende water een voorwaarde. Dit water moet goed verdeeld en getransporteerd kunnen worden naar alle hoeken van een gebied. Dit vraagt soms aanpassingen in de inrichting van het watersysteem. Mogelijk kan de grotere vraag ook ten dele worden opgevangen met slim peilbeheer. De vraag of de benodigde extra hoeveelheid zoet water ook daadwerkelijk beschikbaar is in de veenweidegebieden, is minstens zo belangrijk. Extra zoet water is ook nodig voor het terugdringen van de grotere zouttong landinwaarts als gevolg van de hogere zeespiegel en voor het aanvullen van het IJsselmeer in het kader van drinkwatervoorziening.

Het verdelingsvraagstuk is van bovenregionale orde en is inmiddels landelijk geagendeerd. In de Nationale Verdringingsreeks valt het thema Bodemdaling onder categorie 1. Dit is de categorie met de hoogste urgentie in periode van waterschaarste (voorkomen van onomkeerbare schade). De extra zoetwatervraag voor veenweidegebieden heeft in droge perioden daarmee gevolgen voor de watervoorziening van andere gebruiksfuncties. Een integrale afweging is nodig op het verdelingsvraagstuk.

b. Waterbergingscapaciteit

CO2 uitstoot beperkende en bodemdaling remmende maatregelen waarbij de (grond)waterstand wordt opgezet, beïnvloeden de bergingscapaciteit van het watersysteem. In welke mate de bergingscapaciteit vermindert, verschilt per vernattingsstrategie (mate en vorm waarin het grondwater en/of oppervlaktewaterpeil wordt opgezet). Peilopzet geeft verandering in de bergingscapaciteit van een watergang en werkt (in beperkte mate) ook door in de beschikbare bodemberging. De aanleg van een waterinfiltratiesysteem geeft veranderingen in de grondwaterstanden en daarmee in de beschikbare bodemberging van een perceel. Zowel bij peilopzet als bij de aanleg van waterinfiltratiesystemen neemt de beschikbare waterbergingscapaciteit van een gebied dus af. Uit onderzoek in de provincie Utrecht blijkt dat waterinfiltratiesystemen doorgaans leiden tot een hogere kans op wateroverlast in de zomerperiode en tot een lagere kans op wateroverlast in de winterperiode, omdat ze dan vooral drainerend werken. Dit is een recent inzicht van Waternet en wordt nu verder onderzocht.
Of wateroverlast daadwerkelijk schade tot gevolg heeft, hangt samen met de duur van de overlast en de vorm van het landgebruik. Er is meer inzicht nodig in de consequenties van bodemdaling remmende maatregelen op de waterbergingscapaciteit van een gebied, de mate van wateroverlast en schade als gevolg van de verschillende strategieën in het veenweidengebied. Het is niet alleen nodig om meer zicht te krijgen op de wenselijkheid van mitigerende maatregelen in de inrichting van het watersysteem. Maar ook of aanpassingen in het landgebruik en het beheer van het watersysteem een oplossing kunnen zijn om overlast te voorkomen. Mogelijk leidt een ander landgebruik of een langzame aanpassing van het watersysteem en aanpassingen van de landbouw ertoe dat wateroverlast in de praktijk anders uitpakt (tot minder schade leidt, via infiltratiebuizen sneller in de bodem zakt e.d.). Dan kunnen normen voor wateroverlast worden aangepast.

c. Waterkwaliteit

Het remmen van de CO2 uitstoot en de bodemdaling via hogere grondwaterstanden leidt tot minder veenafbraak en daarmee op langere termijn tot minder uit- en afspoeling van nutriënten uit de bodem naar de sloot en minder baggervorming in veensloten. Dat is gunstig voor de waterkwaliteit. Toch zijn er ook andere, ongewenste effecten die de waterkwaliteit en daarmee het halen van de doelen van de Kader Richtlijn Water kunnen beïnvloeden:

- de aanvoer van meer zoetwater kan betekenen dat meer gebiedsvreemd water moet worden ingelaten van een andere waterkwaliteit;
- in natte periodes kan een gebied dat is voorzien van een WIS versneld bodemwater afvoeren. Dit leidt tot versnelde uitspoeling van nutriënten uit het perceel naar de sloot en tot meer baggeraanwas; bij hogere grondwaterstanden (bijv. plas-dras) kunnen extra fosforverbindingen uitspoelen.
- opzetten van oppervlaktewaterpeil kan leiden tot oeverafkalving.

Er is meer onderzoek nodig naar de effecten van bodemdaling remmende maatregelen op de waterkwaliteit en naar mogelijke mitigerende maatregelen. Denk aan een optimale dimensionering van het waterinfiltratiesysteem, een optimale wijze van peilopzet, meer begroeide natuurvriendelijke oevers of ijzerzandfilters in de verzamelbuizen van het infiltratiesysteem. De aanpak van waterkwaliteit, biodiversiteit en de aanpak van bodemdaling kunnen en moeten hierbij hand in hand gaan.

d. Inrichting van het watersysteem

Het remmen van de bodemdaling via het verhogen van de grondwaterstand vraagt mogelijk aanpassingen in de inrichting van het watersysteem. Er is meer zoetwater nodig en dat water moet ook goed tot in alle hoeken van de veenweiden worden verdeeld en getransporteerd. Daarnaast moet een gebied ook robuust en klimaatbestendig zijn, bijvoorbeeld om een piekbui (tijdelijk) op te vangen. Mogelijk kunnen kunstwerken (pompen, stuwen) worden aangepast of kunnen peilscheidingen of kades worden opgehoogd. Sturen op grondwaterstanden kan betekenen dat peilvakken kleiner worden. Dat is goed voor het remmen van de bodemdaling, maar gaat in tegen het principe van grote watereenheden die juist vanuit bedrijfsvoering van de waterschappen gewenst zijn. De vispasseerbaarheid van kunstwerken moet worden geborgd. Er is meer inzicht, onderzoek en doorrekening nodig van al deze effecten en mitigerende maatregelen.

2.10 Samenwerking in (integrale) gebiedsprocessen.

Ten behoeve van de uitvoering van de reductie van de CO2 emissie uit de veenweide bodems wordt integraal gewerkt aan toekomstbestendige polders waarin de vele opgaven die er zijn in het landelijk gebied samen worden opgepakt. Daarbij is het van belang dat bij maatregelen die je neemt voor één doel, gekeken wordt naar andere doelen in dat gebied en naar een lange termijn visie. Zo kan met experimenteren worden begonnen en met het scheppen van goede verdienmodellen. Hierdoor kan de transitie van deze veenweidegebieden in komende jaren steeds meer op gang kan komen. 2030 is te dichtbij voor het realiseren van een transitie, maar daar staat tegenover dat er al wel slimme maatregelen genomen kunnen worden.
Het inzicht en de kennis gaan hand in hand met het reeds toepassen van maatregelen en het verder ontwikkelen van verdienmodellen en maatregelen gericht op de transitie van bodem, water, landgebruik en landbouw- en voedseltransitie. In het ene gebiedsproces zal eerst aan remmen van de bodemdaling door technische maatregelen worden gewerkt. In het andere zal waterkwaliteit de trekkersrol vervullen.

Noord-Holland kent twee groepen veenweidegebieden. Laag Holland boven het Noordzeekanaal en het Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.), beneden het Noordzeekanaal. In dit hoofdstuk worden de beide gebieden beschreven en wordt aangegeven welke projecten er al in die gebieden lopen.

2.10.1 Laag Holland

a. Beschrijving Laag Holland

Laag Holland omvat alle veenweidegebieden boven het Noordzeekanaal tussen Hoorn, Alkmaar en Beverwijk. Het landschap, voor de komst van de mens, bestond uit een aantal grote hoogveeneilanden. Veenrivieren voerden het water van de hoogveengebieden af naar het Almere, de voorloper van de Zuiderzee en naar het Oer-IJ. Vanaf de negende eeuw werd het veengebied ontgonnen. Toen de boeren zich in het veengebied gingen vestigen had dit grote gevolgen voor de omgeving. Het in cultuur brengen van het veengebied ging gepaard met maaivelddaling. De maaivelddaling had gevolgen voor de boeren. Omdat het land steeds natter werd was het niet meer mogelijk graan te verbouwen. De akkers werden omgezet in weidegrond en hooiland. De veenrestanten, die ontstonden na het groter worden van de Zuiderzee, moesten in de 13e eeuw van dijken worden voorzien om de veiligheid van mens en dier te waarborgen (Haartsen, 2009).

In een geologische dwarsdoorsnede van de duinen bij Heemskerk tot het IJmeer, is het veenpakket van Laag Holland dat nu nog over is duidelijk te zien de bruine kleur in figuur 7 (Vos, 2015). Ook zien we dat er op sommige plekken een dun kleidek aanwezig is (groene kleur).

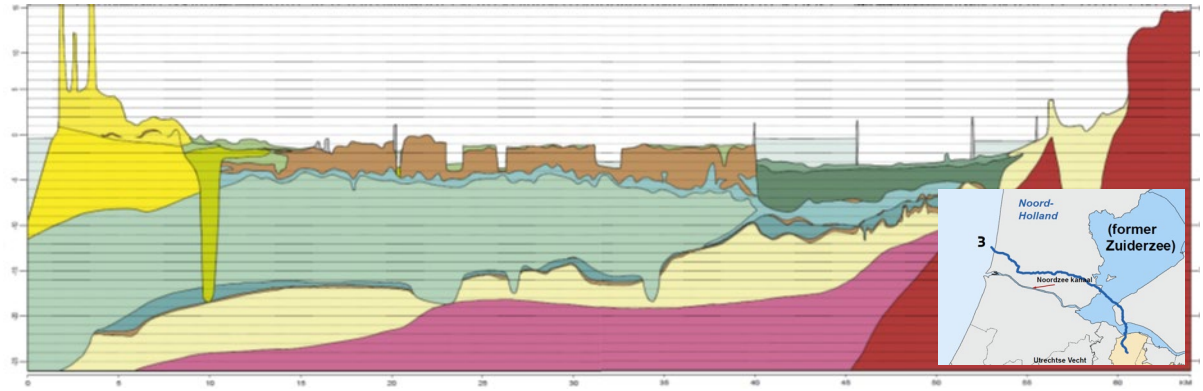

Figuur 7 Geologische dwarsdoorsnede van Laag Holland (bruin = veen, geel/paars = zand en groen/blauw = klei (Vos, 2015)

Het veenpakket wordt doorsneden door onder andere De Gouw, de Zaan, Watering, Ringvaart bij 't Twiske en veel kleinere wateren en sloten.

b. Lopende projecten Laag Holland

In het gebied tussen het Noordzeekanaal en de gemeenten Hoorn, Alkmaar en Beverwijk wordt al vele jaren gesproken over en gewerkt aan het gebiedsprogramma Laag Holland. Onderdeel van dit gebiedsprogramma zijn een aantal projecten die voortkomen uit het InterBestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP-VP). Doelstelling van het IPB-VP is enerzijds het platteland op diverse onderwerpen een impuls geven door allerlei projecten en pilots. Voor Laag Holland wordt gewerkt aan projecten gericht op het vergroten van de biodiversiteit, het verbeteren van de waterkwaliteit en het aanpakken van de bodemdaling en de klimaatopgave. Dit gebeurt zowel in de natuurgebieden, als op agrarische gronden. Anderzijds is de doelstelling om als partijen (overheden, natuurbeheerders, agrarische organisaties) elkaar beter te vinden in de samenwerking en van de pilots en elkaar te leren.
In het IBP-VP Laag Holland is een viertal projecten gericht op bodemdaling. Dit zijn de deelprojecten IBP Burkmeer, IBP Ilperveld, IBP Landelijk Noord en het IBP Kennis en ontwikkeling.

<u>Het deelproject IBP Burkmeer</u>

De gemeente Amsterdam is trekker voor een deelproject in het IBP-VP, dat raakt aan twee van haar belangrijke transities. De eerste is de transitie naar een koolstofarme economie en de tweede naar een kringlooplandbouw die in evenwicht is met de natuur. Ook wil Amsterdam graag energiezuiniger bouwen in de stad. De pilot in het kader van het IBP-VP richt zich op de teelt en afzet van lisdodde. Van de lisdodde kunnen bouwmaterialen (o.a. isolatiemateriaal) worden vervaardigd. Lisdodde vraagt een hoog waterpeil. Om deze reden zal het waterpeil in de Burkmeer worden opgezet. Door het verhogen van het waterpeil, zal de bodemdaling geremd worden.

<u>Het deelproject IBP Ilperveld</u>

In het Ilperveld wordt actief natuurherstel gekoppeld aan klimaatadaptatie door veenbehoud. Dit beoogt de regeneratie van veen door vernatting; vasthouden van schoon water is hier het leidend proces. Het gevolg zijn wetlands waarin zich weer veen vormt en waarin moerasplanten en -dieren zich herstellen van de grote drooglegging van de afgelopen halve eeuw. Landschap Noord-Holland is de trekker van dit deelproject en heeft de ambitie om in de periode 2020-2024 tenminste 50 tot 100 hectare groeiend veen te realiseren in het Ilperveld.

<u>Het deelproject IBP Landelijk Noord:</u>

Op agrarische gronden worden experimenten gedaan met het grootschalig (ca 100 ha) aanleggen van drukdrainage. Het deelproject is daarmee uit oogpunt van bodemdaling en klimaat een 'blikvanger'. Daarnaast worden experimenten gedaan met het opzetten van het waterpeil en met het verkleien van het veen. Agrarische natuurvereniging Waterland en Dijken is trekker van dit deelproject.

Het deelproject Kennis en inzicht

Het doel van dit deelproject *Kennis & Inzicht* is om in drie aparte projectonderdelen een aantal kennisvragen te beantwoorden die de deelprojecten overkoepelen, en om inzichten te ontwikkelen voor het gehele veenweidegebied Laag Holland.
In het project worden de volgende drie onderdelen bekeken:

- De klimaatopgave van Laag Holland, Wat als we niets doen?
- De Wateragenda, verdeeld in hoofdstukken voor
    a. Waterbeschikbaarheid;
    b. Wateroverlast;
    c. Waterkwaliteit.

Hierbij wordt gekeken naar de klimaatopgave van Laag Holland om de huidige jaarlijkse broeikasgasuitstoot uit het veenweidegebied van Laag Holland te bepalen. Ook wordt het effect van bodemdaling remmende en stoppende maatregelen op de waterhuishouding bekeken en getracht beter te duiden, zodat daarmee de haalbaarheid van maatregelen bij een mogelijke uitrol beter in beeld zijn. Bij dit deelproject is hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier trekker.

Overige projecten

In het Innovatieprogramma Veen wordt het veenbehoud via drie sporen onderzocht:

- veenbehoud met behoud van de melkveehouderij;
- het veen natter maken door (flexibel) beheer van het grondwaterpeil;
- veenbehoud met natte teelten.

Bij alle sporen worden onder meer de uitstoot van broeikasgassen gemeten, zodat bodemdaling en klimaateffecten in beeld worden gebracht. Ook wordt gekeken naar de gevolgen voor de biodiversiteit en het landschap. Daarnaast wordt onderzocht welk marktpotentieel natte teelten heeft en wat de economische gevolgen van een hogere grondwaterstand voor een bedrijf zijn. De onderzoeken worden op twee locaties uitgevoerd.
Er loopt een onderzoek met een infiltratietechniek met pomp op een melkveebedrijf in Assendelft. Het melkveebedrijf weet met deze techniek de grondwaterstanden heel redelijk op 30 - 40 cm onder het maaiveld te houden. Dit remt de uitstoot van broeikasgas en daarmee de bodemdaling. Bovendien kan deze techniek in potentie ook worden gebruikt om in het voorjaar het grondwaterpeil op weidevogeldoelen af te stemmen. Enkele andere veehouders doen inmiddels ook ervaring op met deze techniek, mede door subsidies die zijn verstrekt vanuit het Landbouwportaal Noord-Holland.
In de polder Zuiderveen zijn proefvakken voor de natte teelten (paludicultuur en natte veeteelt) aangelegd. In het onderzoek wordt gekeken naar de verschillende varianten en combinaties.
Het onderzoek naar natte teelten heeft zich vooral gericht op de teelt, verwerking en afzet van de lisdodde. Het is daarna verbreed met de teelt van azolla. Dit kroosvarentje haalt de stikstofbehoefte uit de lucht en is daardoor voor meerdere beleidsopgaven (zoals bijvoorbeeld kringlooplandbouw) een interessant gewas.

Klimaat- en waterrobuust Laag Nederland

In 2021 is in het kader van de Kennis en Innovatie Agenda (KIA) subsidie aan het project Klimaat- en Robuust Laag Nederland van nu naar 2100 toegekend. In de huidige discussie rond het klimaat- en waterrobuust maken van Laag Nederland wordt het huidige landgebruik als uitgangspunt genomen. Door middel van diverse technische maatregelen wordt getracht de problemen op te lossen. De vraag is of dit op de langere termijn houdbaar is. Er is behoefte aan plan voor de langere termijn waarbij wordt gekeken hoe we het landelijk gebied gaan inrichten en hoe de belangen van de diverse stakeholders daar in passen. Het project is gestart op 1 januari 2021 en eindigt 31 december 2024. Waterland-Oost is een van de deelprojecten naast

2.10.2 Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.)

a. Beschrijving Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.)

Het Groene Hart inclusief Spaarnwoude en omgeving omvat alle veenweidegebieden in de provincie Noord-Holland beneden het Noordzeekanaal en gelegen tussen de kuststrook van Haarlem en het Gooi. Het grootste gedeelte van dit gebied is gelegen binnen de grens van het Groene Hart. Een deel -oostelijk van Haarlem- ligt buiten het Groene Hart en wordt aangeduid door Spaarnwoude en omgeving. Hier liggen een paar kleine veenweidegebieden. Als er in het kader van de RVS 1.0 over Groene Hart wordt gesproken dan hoort daar Spaarnwoude en omgeving bij. Het gehele gebied is pas zo'n duizend jaar bewoond. Vanaf de Middeleeuwen lukte het de mensen zich definitief in het gebied te vestigen. Het moeras werd in snel tempo ontgonnen, boerderijen gebouwd en dorpen aangelegd, sloten en weteringen gegraven, kaden en dijken gemaakt en rivieren afgedamd. Vanaf de tiende eeuw vestigden de eerste boeren zich in het veenweidegebied op de hoge plekken in het veen en langs de veenrivieren. Loodrecht op de rivier werden sloten gegraven om het achterliggende land te ontwateren en in cultuur te brengen. Door de bochtige loop van de rivieren de Amstel en de Waver ontstond bijvoorbeeld in de polder De Rondehoep het kenmerkende perceelspatroon. De niet-verveende veengebieden worden bovenland genoemd. De grootste oppervlakten onverveend land liggen in het Waterlandse deel van de regio en in de Polder De Rondehoep. Daarnaast vinden we langs de rivieren in Amstelland kleine stroken bovenland, die ongeschikt waren voor de veenwinning. (Haartsen, 2009) In een geologische dwarsdoorsnede (figuur 8) van de duinen bij Heemstede tot het IJmeer, is het overgebleven veenpakket van de Rondehoep en tussen Abcoude en Muiden duidelijk te zien; bruine kleur.

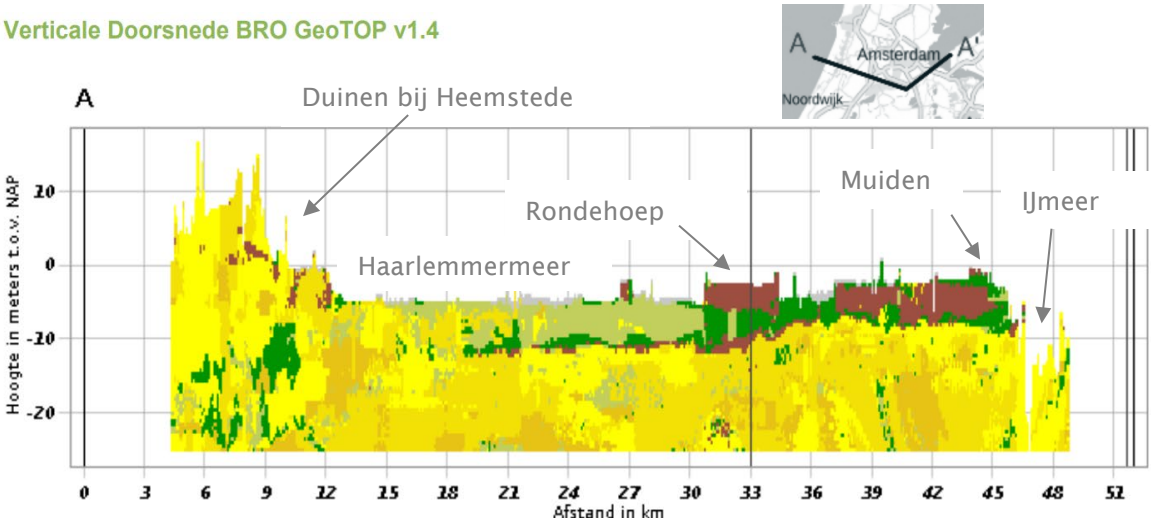

Figuur 8 dwarsdoorsnede

Eind 2017 heeft de provincie met 21 gebiedspartijen het gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend. In het gebiedsakkoord is vastgelegd dat Provincie Noord-Holland, in samenwerking met de gebiedspartners, de aanwezige (natuur)opgaven van de Oostelijke Vechtplassen in 2027 volledig gerealiseerd zal hebben.
De uitvoering en planvoorbereiding zal integraal zijn, waarbij naast het realiseren van de NNN-opgave ook de opgave voor de reductie van stikstof en het tegengaan van bodemdaling en de toekomst van de landbouw zullen worden betrokken.

Voor Spaarnwoude en omgeving geldt dat de loop van het voormalige IJ en van de veenrivieren het Spaarne en de Liede van grote invloed zijn geweest op de ontwikkeling van dit landschap. Het gebied bestond in de middeleeuwen nog grotendeels uit een ontoegankelijk veenmoeras dat achter de duinen was ontstaan en doorsneden werd door veenriviertjes. Omstreeks het jaar 1000 werd het veen in ontginning genomen door in het veen parallelle of gerende sloten te graven vanaf het Spaarne, de Liede en het IJ. Het huidige dorp Spaarnwoude is ontstaan op een oude

strandwal, maar het is niet zeker of het dorp daar al vanaf het begin van de ontginning heeft gelegen. De andere ontginningseenheden (Haarlemmerliede, Hofambacht en Houtrijk) zijn ontgonnen vanuit de Liede en het IJ. De bewoners moesten in het veen hun voeten droog zien te houden, hier was geen strandwal om op te wonen. Dit deden ze door steeds verder het veen in te trekken en door kleine huisterpjes aan te leggen. Tal van deze veenterpen en andere sporen liggen nog als archeologische overblijfselen in het gebied. Uiteindelijk zijn de inwoners van Haarlemmerliede langs de dijk van de Liede gaan wonen en zijn de andere nederzettingen gemarginaliseerd. Slechts enkele boerderijen zijn er nog van over.

Om deze veenweidegebieden te beschermen tegen het (zee)water vanuit het IJ werd een stelsel van dijken (hoge slaperdijken in achterland, zomerkaden langs het IJ) aangelegd. Daarbij werd het Spaarne afgedamd bij het huidige Spaarndam. Via sluizen bij Spaarndam en Halfweg stond de stad Haarlem in contact met het IJ. De groeiende steden Haarlem en Amsterdam hadden vanaf 1631 een gegraven trekvaartverbinding (de oudste van Nederland) met een overstappunt in Halfweg, bij de sluis naar het Haarlemmermeer. Langs deze trekvaart werd in 1839 de eerste spoorlijn van Nederland aangelegd.

In 1852 viel de Haarlemmermeerpolder ten zuiden van Spaarnwoude droog. De Lutkemeerpolder was een aangrenzend, natuurlijk meer dat in 1865 werd drooggemalen. Bij de aanleg van het Noordzeekanaal tussen 1865 en 1872 werd een groot deel van het IJ ten westen van Amsterdam drooggelegd en ingericht als landbouwpolders.

b. Lopende projecten Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.)

Binnen het gebied Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.) is sinds een paar jaar aandacht voor het onderwerp reductie van CO2-emissie en het tegengaan van bodemdaling. Het aantal lopende projecten is hierdoor minder groot dan in Laag Holland waar al veel langer wordt gewerkt aan het tegengaan van bodemdaling.

<u>Gebiedsproces Rondehoep</u>

In de Rondehoep trekken de agrarische ondernemers het gebiedsproces Rondehoep (ruim 1000 ha) samen met de overheden en maatschappelijke partijen. Het gebiedsproces Rondehoep is gericht op een duurzaam toekomstperspectief voor de polder en de daarin wonen en werkende agrarische ondernemers en een integrale aanpak van overheidsopgaven op het vlak van bodemdaling, broeikasgassen, stikstof, water, biodiversiteit en energie.
Vijf werkgroepen kijken naar diverse aspecten, vanuit een integrale blik. Een van de werkgroepen kijkt naar de mogelijkheid van aankoop van stoppende bedrijven en het inzetten van de grond ten behoeve van extensivering en ophoging van de grondwaterstand voor de bedrijven die in de Rondehoep blijven functioneren.
Het unieke aan dit project is dat de boeren in de Rondehoep het project trekken. Alle overheden zijn betrokken en denken en werken mee. Het is een gezamenlijk project elk vanuit de kennis en de drive om de benoemde (overheids-)doelen integraal en met toekomstperspectief/handelingsperspectief voor de agrarische ondernemers te realiseren.

<u>Klimaatslim boeren op veen</u>

Het project ‘Klimaatslim boeren op veen’ is een samenwerkingsinitiatief van waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen U.A. en Vereniging Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer Rijn & Gouwe Wiericke. Sinds 2020 participeren waterschap Amstel, Gooi en Vecht, LTO Noord, Provincie Zuid Holland en Provincie Utrecht ook in deze samenwerking. Het project geeft invulling aan de klimaatdoelen voor ‘landbouw en landgebruik’. Het Ministerie van LNV draagt bij aan de financiering, naast HDSR, deelnemende boeren en andere partijen. Het project Rondehoep ontvangt subsidie vanuit Klimaatslim boeren op veen, daarmee is participatie van Noord-Holland een feit geworden.

Westeinderscheg
Daarnaast loopt het kwartiermakerschap voor de Westeinderscheg waarin integraal wordt bestudeerd hoe de ontwikkeling van de dit gebied zou moeten plaatsvinden.
Hierbij spelen o.a. de volgende aspecten:
Versterken van de visie, identiteit en positionering;
Verbreding en versterking van de samenwerking met de partijen in het gebied;
Naar een intentieovereenkomst, samenwerkingsovereenkomst en uitvoeringsprogramma op basis van projectenveloppen.

Boer aan het Roer
Voor Bovenkerkerpolder en de Nieuwe Keverdijksepolder hebben we een zeer grove inschatting gemaakt op basis van het aantal hectare veenweidepercelen, uitgaan van de meest dure maatregel (AWIS). We komen dan op 3,3 miljoen waarvan 100.000 voor cofinanciering van het proces in beide polders (50.000 elk). Dit is dus allemaal zeer grof en er zijn geen harde conclusies/toezeggingen op te maken. De gebiedsprocessen moeten immers nog starten. Bij de start van de gebiedsprocessen staan voor ons echt alle mogelijk maatregelen nog open. We willen samen, met de agrariërs, op zoek.

2.11 Monitoring en evaluatie

Interprovinciaal wordt intensief samengewerkt. Dit gebeurt ook op het niveau van de waterschappen en het rijk. Al deze verbanden komen samen in het ambtelijke interdisciplinaire programma Veenweide onder het klimaatakkoord. Hierin werken alle overheden en maatschappelijke partijen samen. Het bestuurlijke gremium heet Regiegroep Veenweide. Onder aansturing van de regiegroep zijn de werkgroepen Bedrijfseconomische perspectief, kennis, instrumenten en monitoring aan de gang. Er zal in Noord-Holland geen losse monitoring worden opgezet, maar wordt aangesloten bij de monitoring die vanuit de Regiegroep in alle provincies plaatsvindt. Het voordeel hiervan is, dat de uitkomsten uniform vergelijkbaar zijn en met LNV zijn afgestemd.

Ten behoeve van het opstellen van de RVS 2.0 zal RVS 1.0 geëvalueerd worden. De belangrijkste input voor deze evaluatie is de evaluatie van Veenplan 1 van het ministerie van Landbouw. Omdat het van belang is de opgave van Noord-Holland in relatie tot de opgaven in de andere provincies te zien, zal daar waar mogelijk bij evaluaties op interprovinciaal niveau worden aangesloten. Daarnaast zal de RVS 2.0 wellicht samenvallen met of opgenomen worden in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

De uitgaven en programmering van de Impulsgelden zullen worden opgenomen in het Programma Natuurnetwerk (PNN) 2023.

2.12 Doorkijk 2050

In de omgevingsvisie NH2050 is opgenomen dat Noord-Holland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is. In 2050 is bodemdaling in veenweidegebieden daar waar mogelijk hersteld, maar in elk geval zoveel mogelijk gestopt en in elk geval geremd. Het lijkt op het moment onmogelijk om emissies tot 0 (nul) te reduceren. Voor herstellen van het veenweidegebied, zal daarom de naar verwachting de opslag van CO2 een belangrijke rol gaan spelen.

We zijn bereid om de aard en de invulling van bestaande natuur en landbouwgebieden te laten veranderen als we daarmee de opgaven en problemen oplossen. Daar waar we de bodemdaling willen verminderen, doen we dat integraal en gebiedsgericht, in samenwerking met anderen, rekenschap gevend van de belangen van de landbouw, natuur en leefomgeving. We denken in de richting van het ontwikkelen van kansrijke verdienmodellen voor gebieden en houden daarbij

rekening met de ketenaanpak en de planologie. Het kan betekenen dat we nieuwe landschapsvormen accepteren.

Het jaar 2050 ligt echter zo ver weg en de ontwikkelingen volgen zich zo snel op, dat we hierop verder zullen ingaan bij RVS 2.0

3 FINANCIERING, INSTRUMENTEN EN COMMUNICATIE

3.1 Financiën

3.1.1 Beschikbare rijksmiddelen

Voor de aanpak in de veenweidegebieden is met het Veenplan van Rijkswege € 276 mln. beschikbaar gesteld, waarvan:

- € 100 miljoen als Impulsgelden voor de jaren 2020 en 2021 om beweging te brengen in gebiedsprocessen en het opstellen van Regionale Veenweide Strategieën, als eerste stap richting realisatie van de doelstelling in 2030 van 1 Mton CO2-eq. reductie.
  De provincies Groningen (€ 5 mln.), Friesland (€ 22 mln.), Overijssel (€ 15 mln.), Utrecht (€ 18 mln.), Noord-Holland (€ 18 mln.) en Zuid-Holland (€ 22 mln.) hebben hiervoor Impulsgelden ontvangen.
- € 76 miljoen voor kennis, ondersteuning programmalijnen en pilots (zie ook paragraaf 3.3).
- € 100 miljoen voor de uitrol van maatregelen voor de jaren 2022–2030. Dit bedrag is inmiddels opgenomen ter dekking van de middelen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In totaal is er vanaf volgend jaar tot 2028 vanuit het GLB zo'n € 446 miljoen beschikbaar voor maatregelen in veenweidegebieden.

De klimaatopgave in de Veenweidegebieden lijkt onderdeel uit te gaan maken van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en daarmee zullen de aanvullend benodigde middelen uit het daarbij behorende budget van €25 miljoen gehaald moeten gaan worden.

3.1.2 Benodigde financiering voor behalen van het doel in 2030

Het is voor RVS 1.0 lastig om de totale kosten te ramen. Er ontbreekt dekking, maar er is al wel 'startgeld' van het Rijk; de zogenaamde IMPULS-gelden. Over de besteding van deze Impulsgelden gaat deel 2 van deze RVS.
De Impulsgelden zijn bestemd voor proces en maatregelen. Gezien de investeringen die er moeten worden gedaan vraagt het totale programma om het doel van de CO2 emissie te halen een veelvoud daarvan. In RVS 2.0 zal een nadere duiding van de benodigde middelen en een onderbouwing daarvan opgenomen worden.
Dekking van de financiën voor de uitvoering van maatregelen om CO2 emissie te reduceren is een belangrijke opgave en een verantwoordelijkheid voor de gezamenlijke overheden. Voldoende financiële dekking van de totale kosten is van groot belang om als overheid een betrouwbare partner in de gebiedsprocessen te kunnen zijn.
Eenmaal met de gebiedsprocessen gestart, moeten ze ook afgemaakt kunnen worden. Hoe we dat verder vormgeven, maakt deel uit van het lerende proces.
Het oplossen van het financiële vraagstuk heeft de komende jaren grote prioriteit. Hierover gaan de gezamenlijke provincies met het Rijk in gesprek. En los daarvan vinden er gesprekken plaats over de invulling van het NPLG per provincie. Hierin zit de verbinding met de andere programma's en budgetten zoals voor de stikstofaanpak. Het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB, ANLB) biedt waarschijnlijk financiële mogelijkheden voor realisatie van opgaven in het veenweidegebied. Dit wordt nader uitgewerkt in de RVS 2.0.

3.2 Instrumenten

De opdracht vanuit het klimaatakkoord is het reduceren van CO2-emissie met draagvlak en verdienmodel voor de agrarisch ondernemer. We steken daarom vooral in op stimulerende maatregelen en instrumenten.
Hieronder volgt een overzicht van de beschikbare instrumenten.

In het kader van de Omgevingsvisie NH2050 zijn een viertal groepen van instrumenten onderkend, te weten: financiële -, juridische -, beleids- en communicatieve en participatieve instrumenten.
Bij de inzet van financiële instrumenten kan gedacht worden aan subsidies, opdrachten, bijdragen aan derden, vouchers, prijsvraag of een (revolving) fonds en bijvoorbeeld subsidies via het Landbouwportaal.
Onder juridische - en beleidsmatige instrumenten vallen de huidige Ruimtelijke Ordeningsinstrumenten. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet zullen deze worden vervangen door nieuwe instrumenten. Op 24 september 2021 is de Staten geïnformeerd over de mogelijkheden om RO-instrumenten in te zetten bij het realiseren van (provinciale)doelen. In die brief is de conclusie getrokken dat het bestaande (juridische en beleidsmatige) instrumentarium toereikend is voor het verwezenlijken van de doelen in het kader van de Voedselvisie, Masterplan Biodiversiteit en Stikstof. Het College van Gedeputeerde Staten geeft aan in te zetten op het realiseren van doelen en niet op het maken van nieuw beleid. Voor de RVS 1.0 wordt dezelfde lijn gevolgd.
Grondinstrumentarium zoals WILG en Kavelruil vallen onder het juridische instrumentarium. Deze kunnen een gebiedsproces ondersteunen. De Vijfde Nota Grondbeleid bied al voldoende ruimte voor het creëren van een grondbank of het toepassen van WILG en Kavelruil.

De instrumenten(mix) speelt vooral een rol bij de uitwerking van de RVS in de gebieden. In RVS 2.0 worden de instrumenten verder uitgewerkt voor de toepassing van specifieke instrumenten in specifieke gebieden. Daarnaast zal dan bekeken worden of inzet van nieuw instrumentarium nodig is en ontwikkeld kan worden. Daar zullen de RVS-sen van de andere provincies bij worden betrokken en de keuzes die daarin zijn gemaakt ten aanzien van een eigen bijdrage bij investeringen.

3.3 Communicatie

3.3.1 Betrekken, informeren, adviseren en samenwerken, draagvlak

De strategie zoals verwoord in paragraaf 3.1 en in de doorkijk richting 2050 in paragraaf 3.2 geeft aan dat in de RVS 1.0 vooral het ‘WETEN’ centraal staat. Veel is nog onzeker. Dat heeft direct invloed op de manier waarop belanghebbenden en andere belangrijke partijen worden betrokken en geïnformeerd. RVS 2.0 zal het belangrijke document worden.
We stellen iedereen in de gelegenheid feedback te leveren op deze concept RVS 1.0. Er moet bij de uitvoering veel samengewerkt worden en daarvoor hebben we veel partijen nodig. Door deze brede consultatie zorgen we voor afstemming en hopelijk voor het behoud van het draagvlak dat er al is.
Er is een excursie voor de commissieleden van de Statencommissie Natuur, Landbouw en Gezondheid naar het gebied Rondehoep geweest.
Daarnaast wordt er voor de vaststelling van de definitieve RVS 1.0 overlegd met de Waterschappen en de LTO en Natuurorganisaties.

3.3.2 Bewoners, maatschappelijke partijen en overige belanghebbenden

In het klimaatakkoord is de reductie van de 1 Mton CO2-equivalenten/jaar op de landbouw en het landgebruik. Daardoor zijn de eigenaren/grondgebruikers daarvan onze belangrijkste groep voor het realiseren van de doelstelling. Omdat het gebruik van de veenweide veelal ten behoeve van de melkveehouderij is, ligt de focus op hen.

Naast de agrariërs, wonen, werken en leven er veel meer partijen in datzelfde veenweidegebied. Deze bewoners, maatschappelijke partijen, landbouworganisaties, zoals LTO en natuurorganisaties en de overheden zoals gemeenten en waterschappen zijn nodig om de (integrale) projecten die in de gebieden lopen te realiseren. Deze partijen maken deel uit van het draagvlak, maatregelen kunnen hen raken of zij kunnen vanuit hun eigen situatie, bijvoorbeeld als particulier eigenaar, bijdragen aan de reductie.
De RVS 1.0 is aan de benoemde groepen (uiteraard niet aan iedereen, maar via het netwerk) voor feedback toegezonden en met een aantal hoofdrolspelers is gesproken.
De gemeenten en in het bijzonder de waterschappen, nemen een aparte positie in. Zij zijn belangrijk voor de randvoorwaarden van het verwezenlijken van de uitvoering van de reductie van CO2-emissie.
Een lijst van de betrokken organisaties wordt als bijlage 4 (bij de definitieve versie) toegevoegd.

Om de RVS 1.0 voor iedereen begrijpelijk te maken is gebruik gemaakt van een tekstschrijver.

3.3.3 Wat doen we zelf

Vanuit de Impulsgelden is het mogelijk om gronden te verwerven. Als een aankoop slaagt, worden de gronden daarna verkocht en ingezet voor extensivering en ophoging van de grondwaterstand onder de achterblijvende agrarische bedrijven. Omdat er in gebiedsprojecten integraal wordt gewerkt zal inzet in die gebieden moeten worden afgewogen in samenhang met de het realiseren van de overige doelen. Dit moet nog volledig worden uitgewerkt. Inzet van gronden, aangekocht met Impulsgelden, dienen ten alle tijden in elk geval een deel van de doelen op de beperking van de CO2-winst te moeten behalen.
Interprovinciaal werkt de werkgroep instrumenten aan met name de grondbeleidsinstrumentarium en de toepassing daarvan. Noord-Holland participeert in deze werkgroep.
Ook heeft het gebiedsproject Rondehoep een werkgroep die vanuit de toekomstbestendigheid van de blijvende agrarische bedrijven, naar grond aankopen en extensivering kijkt in relatie tot de benoemde doelen het projectplan.

Er wordt onderzocht in hoeverre de provinciale landbouwgronden binnen het veenweidegebied vernat kunnen worden. Wanneer deze gronden dan verkocht gaan worden, zal een verplichting tot het blijvend nat houden van deze percelen worden opgenomen.

Dit soort instrumenten en maatregelen passen binnen de vijfde nota grondbeleid.

DEEL 2 BESTEDING RIJKS IMPULSGELDEN

Besteding Rijks Impulsgelden

In deel 1 van deze RVS 1.0 is het beleid opgenomen op basis waarvan in dit deel 2 de besteding kan worden uitgewerkt. De Rijks Impulsgelden zijn bestemd voor uitvoeringsactiviteiten in de Veenweidegebieden om een start te maken met het reduceren van de CO2 uitstoot in die Veenweidegebieden.

De afgesproken uitgangspunten bij het besteden van de Impulsgelden zijn:

- de middelen geven een substantiële financiële impuls aan de aanpak van het reduceren van broeikasgasuitstoot uit veenweidegebieden;
- dit gebeurt met een gebiedsgerichte aanpak op basis van draagvlak,
- onder regie van provincie samen met de andere overheden, zoveel mogelijk als één overheid;
- de aanpak is gericht op een duurzaam langetermijnperspectief voor agrariërs, dus met focus op de blijvers;
- dit betekent een brede inzet van de middelen met een mix van maatregelen.

De projecten moeten uiterlijk 31 december 2025 zijn afgerond.

Daarnaast participeert de provincie in de kennisnetwerken:

- Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) € 10.000,-/jaar
- Platform Slappe Bodem (PSB) € 10.000,-/jaar

De belangrijkste kostenposten zijn de onderzoekskosten t.a.v. VIP-NL (zie deel 1, paragraaf 3.3). Gebaseerd op de ingediende voorstellen en het maximaal beschikbare bedrag bij LNV bedragen de kosten voor Noord-Holland maximaal € 1,3 miljoen, daarvoor is subsidie bij LNV ingediend; het aandeel cofinanciering voor Noord-Holland daarvan bedraagt € 0,96 miljoen. Een uitgebreidere begroting is opgenomen in figuur 1 van deel 2.

In 2021 is al een bedrag van € 361.107,00 besteed.
Dit zijn kosten die in het kader van no-regret maatregelen en het al lopende proces in de Rondehoep zijn gemaakt.

In figuur 1 is opgenomen wat de ingeschatte begroting is met de wetenschap van nu. Daarbij is ruimte ingebouwd voor nieuwe ontwikkelingen en benodigde innovaties.

Het is belangrijk dat de Impulsgelden volledig worden ingezet, daarom is gekozen voor inzet op die locaties waar energie is en draagvlak voor het inzetten van maatregelen.

Globale Begroting Impulsgelden Veenweide 2021-2025						
	Reeds uitgegeven	Begroot				
Algemeen/interprovinciaal	2021	2022	2023	2024	2025	totaal
Deelname Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB)	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 50.000,00
Deelname Platform Slappe Bodem		€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 40.000,00
Onderzoek VIP-NL (via ZH)						€ -
- Spoor 1 Water		via waterschap	via waterschap	via waterschap	via waterschap	€ -
- Spoor 2 Bodem (bv Klei in Veen)		€ 105.112,80	€ 105.112,80	€ 105.112,80	€ 35.037,60	€ 350.376,00
- Spoor 3 Landgebruik (bv natte teelten en veenmos)		€ 116.285,70	€ 116.285,70	€ 116.285,70	€ 38.761,90	€ 387.619,00
- Spoor 4 Integrale Bedrijfsvoering (bv VIC en hoogwaterboerderij)		€ 66.746,10	€ 66.746,10	€ 66.746,10	€ 22.248,70	€ 222.487,00
VIP-NL fase 2 (maximale bijdrage PNH)		€ 101.855,40	€ 101.855,40	€ 101.855,40	€ 33.951,80	€ 339.518,00
Subtotaal VIP-NL		€ 390.000,00	€ 390.000,00	€ 390.000,00	€ 130.000,00	€ 1.300.000,00
inhuur	€ 84.907,00	pm	pm	pm	pm	€ 84.907,00
subtotaal algemeen	€ 94.907,00	€ 410.000,00	€ 410.000,00	€ 410.000,00	€ 150.000,00	€ 1.474.907,00
Deelregio Laag Holland						
Assendelft		€ 69.000,00	€ 1.231.000,00			€ 1.300.000,00
Waterland/Zeevang			€ 1.300.000,00			€ 1.300.000,00
Aankoop		€ 3.000.000,00	€ 2.000.000,00			€ 5.000.000,00
Opdrachten		€ 50.000				€ 50.000,00
						€ -
overig landbouw gebied		€ 300.000,00	€ 700.000,00			€ 1.000.000,00
subtotaal Laag Holland	€ -	€ 3.419.000,00	€ 5.231.000,00	€ -	€ -	€ 8.650.000,00
Deelregio Groene Hart (inclusief Spaarnwoude en omgeving)						
Ronde Hoep (aankoop en project)	€ 266.200,00					€ 266.200,00
Aankoop		€ 2.000.000,00	€ 1.000.000,00			€ 3.000.000,00
Keverdijkse polder e.o.		€ 50.000,00	€ 500.000,00	€ 400.000,00		€ 950.000,00
Bovenkerkerpolder		€ 50.000,00	€ 350.000,00	€ 100.000,00		€ 500.000,00
Subtotaal Groene Hart	€ 266.200,00	€ 2.100.000,00	€ 1.850.000,00	€ 500.000,00	€ -	€ 4.716.200,00
Inspelen op nieuwe ontwikkelingen						
PM		€ 100.000,00	€ 2.000.000,00	€ 1.000.000,00	€ 50.000,00	€ 3.150.000,00
afronding						€ 8.893,00
Totaal	€ 361.107,00	€ 6.029.000,00	€ 9.491.000,00	€ 1.910.000,00	€ 200.000,00	€ 18.000.000,00

De monitoring en uitputting van de Impulsgelden zal worden opgenomen in het Programma Natuurnetwerk (PNN) 2023.

Laag Holland
In het integrale gebiedsprogramma Laag Holland zijn de gebiedsprocessen in Polder Westzaan en Waterland-Oost het verst gevorderd. In Polder Westzaan draagt de verbrakking van de landbouw en de natuur in de polder bij aan de vermindering van de CO2-emissie en daarmee ook aan het tegengaan van bodemdaling. Een gebiedsplan is opgeleverd. Voor de uitvoering ervan zijn financiële middelen beschikbaar, zodat realisatie plaatsvindt zonder dat beroep op de Impulsgelden gedaan wordt.
In Waterland-Oost ligt de focus op de versterking van de natuurfunctie ten oosten van het Goudriaankanaal door wijziging van de huidige NNN-begrenzingen. Nadat hierover besluiten zijn genomen, kunnen ook de andere opgaven in dit deelgebied nader worden uitgewerkt en maatregelen in uitvoering worden genomen. Het gaat in dit deelgebied om een dik veenpakket, met lokaal laagjes klei aan de oppervlakte als gevolg van diverse dijkdoorbraken. Behoud van dit dikke veenpakket is wenselijk met de bestaande technieken (drukdrainage, greppelinfiltratie) of door klei in te mengen op plaatsen waar de kleilaagjes niet aanwezig zijn (nog experimenteel). Behoud van de weidevogelbiotoop in Waterland-Oost is ook een belangrijke opgave. De lisdoddeteelt in de Burkmeer is een vorm van natte teelt in dit deelgebied. Waterland-Oost is een van de onderzoeksgebieden in het programma van LaagNederland 2100.
In het zuidelijke deel van Zeevang zijn de opgaven en de bodemgesteldheid redelijk vergelijkbaar met de situatie in Waterland-Oost.
Voor beide deelgebieden is in totaal € 1,3 miljoen vanuit de Impulsgelden begroot voor de genoemde maatregelen.

Integrale gebiedsprocessen in het Wormer en Jisperveld, Polder Mijzen, Eilandspolder, Oostzanerveld en Ilperveld zijn eveneens gestart, maar bevinden zich nog in de verkenningsfase. In dit stadium is nog onduidelijke welke maatregelen in de betreffende

gebiedsplannen opgenomen gaan worden. Hier geldt dat het in hoofdzaak natuurgebieden betreft, zodat deze projecten zonder Impulsgelden moeten worden vormgegeven.
Polder Assendelft is een landbouwgebied, met uitzondering van het Noorderveen (Natura2000 gebied). Delen van de polder kennen een nog overwegend dik veenpakket, maar het gebied in zijn totaliteit is divers. De polder kent plekken waar het veen drijft op het oude veenmoeras. Juist op deze plekken is het van belang om de CO2-emissie te verminderen/bodemdaling te stoppen om de huidige vorm van veehouderij te kunnen behouden. De mogelijkheden daartoe zijn uitgetest in het Innovatieprogramma Veen bij een veehouder in deze polder. Het betreffende bedrijf bleek heel redelijk in staat om met een grondwaterstand van 30 cm onder het maaiveld te werken, na de aanleg van drukdrainage. In de gehele polder moet de bodemsituatie goed in beeld te worden gebracht, daarna kunnen meerdere projecten voor de aanleg van waterinfiltratiesystemen in deze polder van start gaan, op basis van vrijwilligheid. De agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken neemt hiertoe het initiatief. In totaal is € 1,3 miljoen vanuit de Impulsgelden gereserveerd voor maatregelen in deze polder.

Agrarische bedrijven staan elk voor verschillende keuzes: blijven, verplaatsen, innoveren, verbreden, stoppen enz. Het verplaatsen of stoppen van bedrijven biedt de overblijvende agrarische bedrijven meer (ontwikkel)ruimte en dus toekomstperspectief. Als op die locaties maatregelen worden genomen om de CO2-emissie te verminderen/bodemdaling te remmen en/of te stoppen, dan kunnen de Impulsgelden voorzien in de opkoop van stoppende bedrijven of de kavelruil van verplaatsende bedrijven. Het ligt dus in de reden om de aankopen of kavelruilen in te zetten in de landbouwgebieden van Waterland-Oost, Zeevang (zuidelijke deel) of polder Assendelft in combinatie met de maatregelen die daar gaan worden getroffen, zoals hierboven uiteengezet.

Groene Hart (inclusief Spaarnwoude e.o.)

Boer aan het Roer / Bovenkerkerpolder
Vanuit Boer aan het Roer wordt een gebiedsproces in Bovenkerkerpolder (in Amstelscheg) verkend. In dat project wordt een toekomstperspectief 2050 geschetst, van onderop samen met gebiedspartners zoals overheden, boeren en maatschappelijke organisaties.
Het gaat om integrale uitdagingen rond bodemdaling, klimaat, toekomstbestendige landbouw, biodiversiteit/natuur, water/bodem, etc. dit proces is net gestart. Het is de bedoeling dat er geëxperimenteerd gaat worden en dat boeren die willen experimenteren voor cofinanciering vanuit de provincie in aanmerking komen.

Keverdijksepolder e.o.
In dit gebied zijn de agrarisch ondernemers met elkaar in overleg over de toekomst van de melkveehouderij in relatie tot de opgaven in de polder. Dit zal naar verwachting leiden tot een gebiedsproces, onder aanvoering van de boeren zelf. Er liggen provinciale bezittingen in de polder die daar mogelijk een rol bij zouden kunnen spelen. In de begroting is geld voor dit proces gereserveerd en ook voor pilots. De eerste gesprekken hebben plaatsgevonden en er lijkt animo om pilots uit te gaan voeren.

Aankopen
Ook binnen de veenweidegebieden in het Groene Hart staan agrarische bedrijven voor de verschillende keuzes: blijven, verplaatsen, innoveren, verbreden, stoppen enz.
Het verplaatsen of stoppen van bedrijven biedt de overblijvende agrarische bedrijven meer (ontwikkel)ruimte en dus toekomstperspectief. Als op die locaties maatregelen worden genomen om de CO2-emissie te verminderen/bodemdaling te remmen en/of te stoppen, dan kunnen de Impulsgelden voorzien in de opkoop van stoppende bedrijven of de kavelruil van verplaatsende bedrijven.

BIJLAGEN

Bijlage A – Drooglegging (zomer)

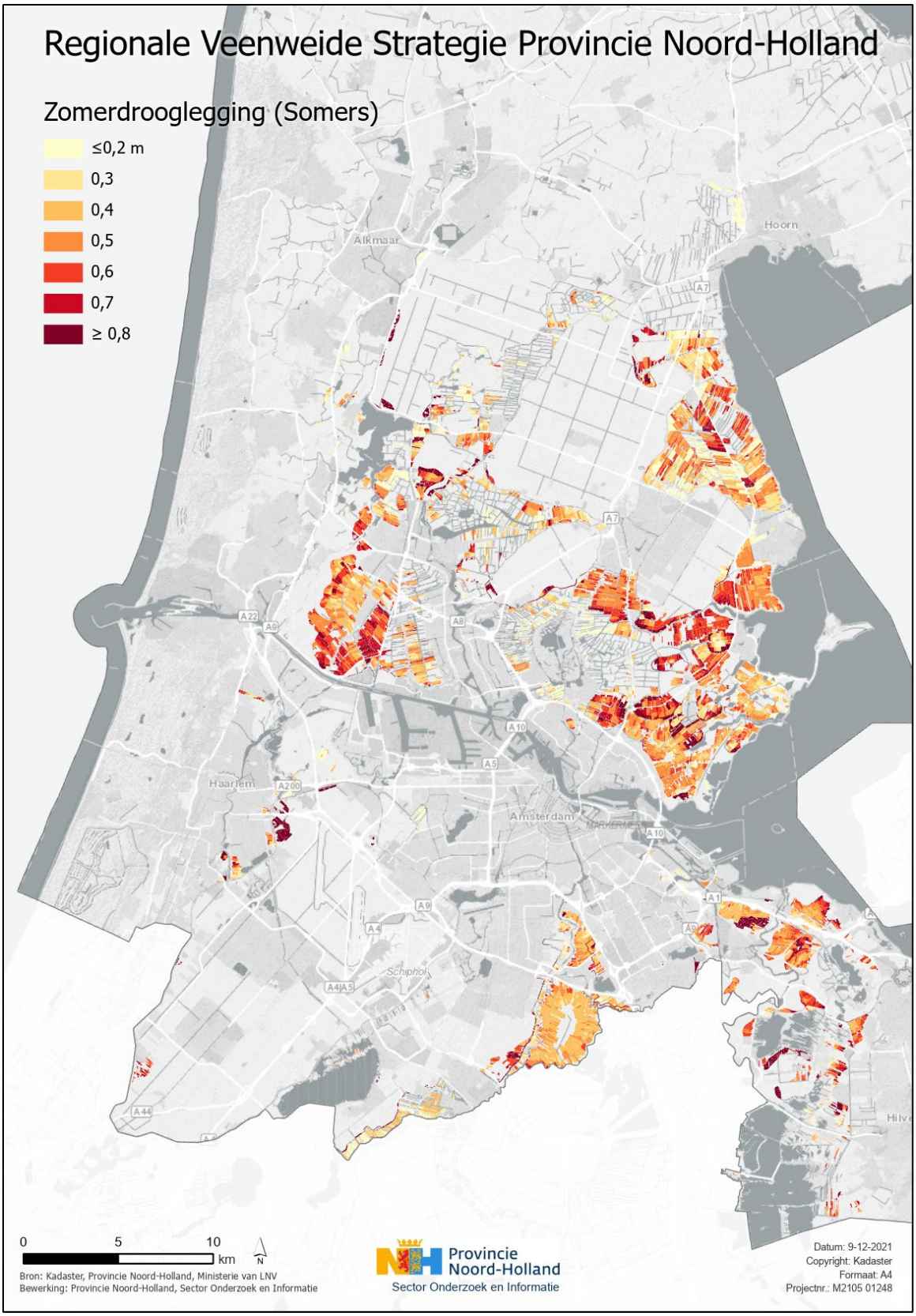

Bijlage B – Slootafstanden

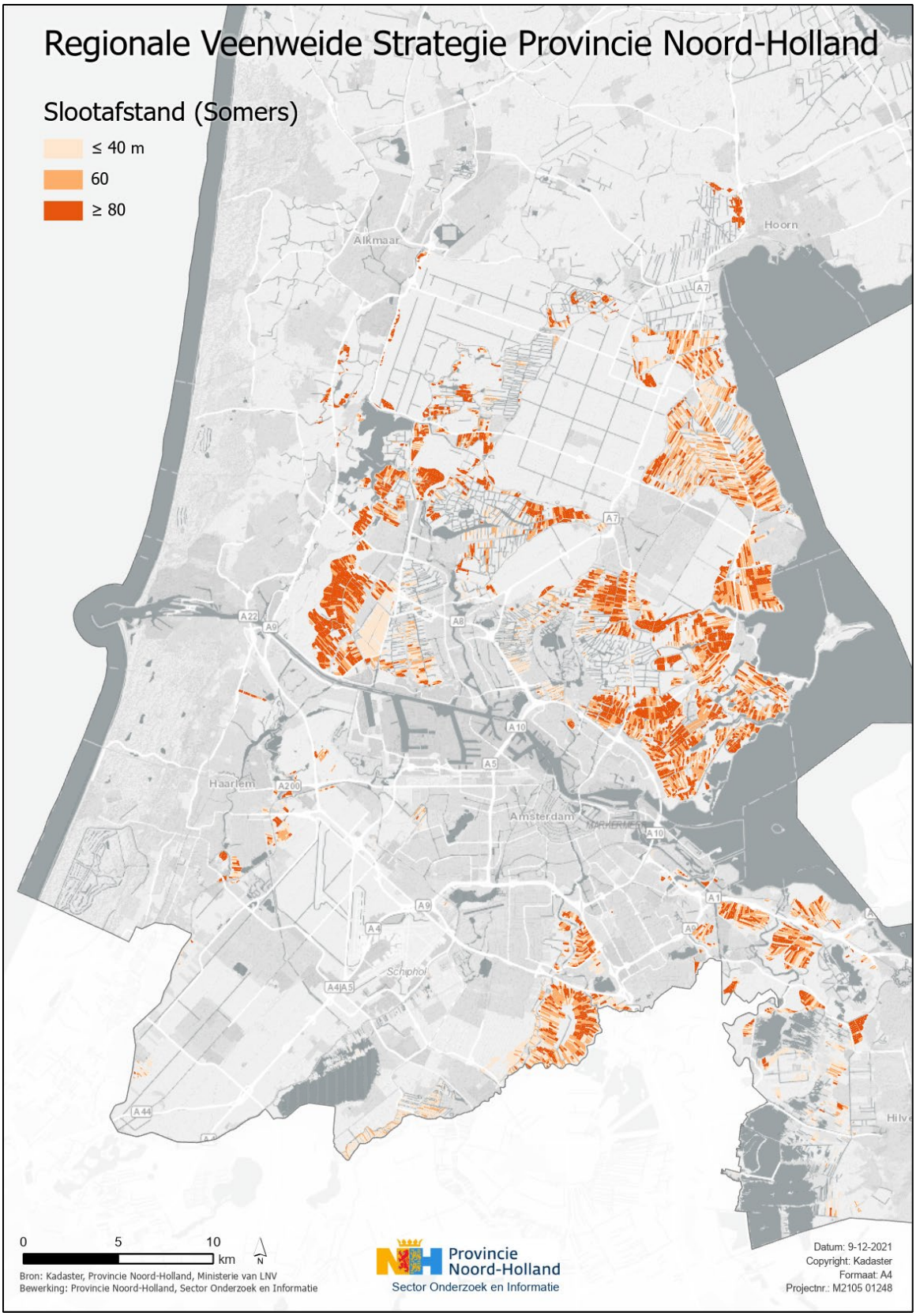

Bijlage C – Kwel en infiltratie

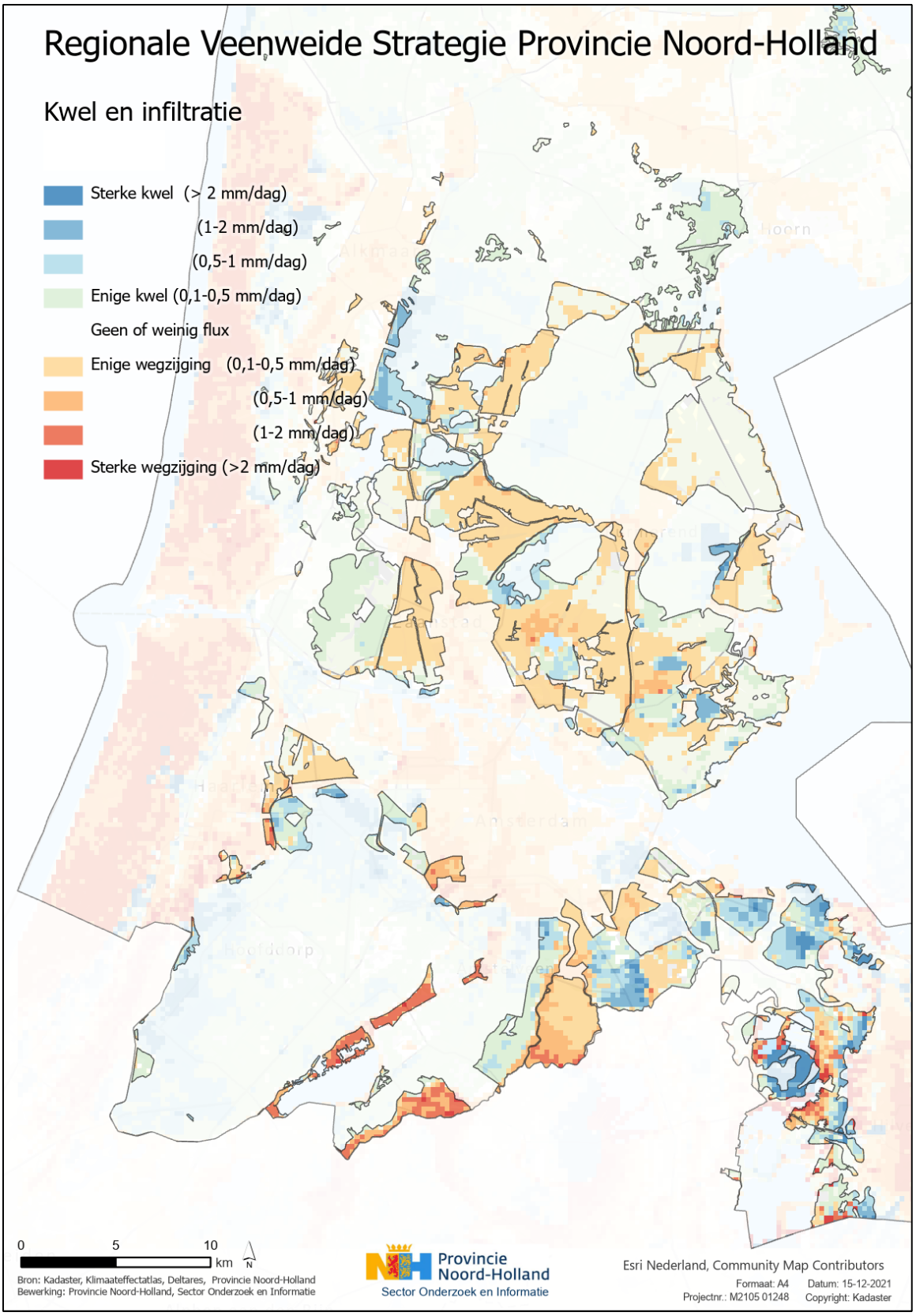

Bijlage D – Lijst organisaties waarvan feedback is ontvangen

PM in te vullen bij de definitieve versie van RVS 1.0

Bijlage E – Deelkaarten van de kaart uit figuur 4

Totstandkoming areaal veenweide
Het areaal veenweide is bepaald met enkele bronnen:
1. Bodemkaart 2018 (WENR, download BRO)
2. AAN-Percelen (Agrarisch Areaal Nederland) uit de BRP 2017
3. NNN-gebied een NNN voortgang uit 2017

Ad 1) Uit de 1:50000 bodemkaart uit 2018 zijn veenbodems geselecteerd. Alhoewel de Provincie Noord-Holland ook moerige gronden en enkele kleigronden met veen in de ondergrond heeft zijn deze voor dit moment buiten beschouwing gelaten. De overige veenbodems zijn verdeeld in diepe- en matig diepe veengronden en de aan- of afwezigheid van een klei- of zanddek.

Ad 2) Het Klimaatakkoord gaat voor de diverse sectoren waaronder ook de sector landbouw uit van het jaar 2016 als peildatum. Voor landgebruik is de peildatum minder eenduidig vastgesteld. De Regiegroep Veenweide heeft uiteindelijk besloten 1-1-2017 als peildatum te hanteren voor de Veenweideopgave.
In deze RVS 1.0 nemen wij alle (beleids-)maatregelen vanaf 1-1-2017 mee in het realiseren van de doelstelling van 0,14 Mton CO2-eq reductie voor Noord-Holland.
Omdat de peildatum voor de RVS 1 januari 2017 is, is gekozen om het agrarisch areaal uit 2017 te gebruiken.

Ad 3) Tussen Rijk en Provincie is geconcludeerd dat de met het Klimaatakkoord beschikbaar gestelde middelen (Impulsgelden) voor het reduceren van de CO2 emissie worden ingezet in landbouwgebieden. De maatregelen in natuurgebieden om broeikasgassen uit natuurgebieden te verminderen, tellen mee bij de opgave van het Klimaatakkoord voor ‘bomen, bos en natuur’ en blijven daarmee buiten de RVS 1.0.

Bij de uitvoering komen beide sporen weer bij elkaar en worden de maatregelen in samenhang uitgevoerd, daar waar dat nodig is, denk aan het afstemmen van maatregelen op het watersysteem.
Voor de betrokkenen in het veld is het niet relevant, voor de administratie richting het Rijk moet de Provincie zowel de besteding van de beschikbaar komende gelden als doorrekening van de klimaatopbrengst apart registreren en rapporteren.

Deelkaart 1 Groene Hart (inclusief Spaarnwoude en omstreken) - Oost

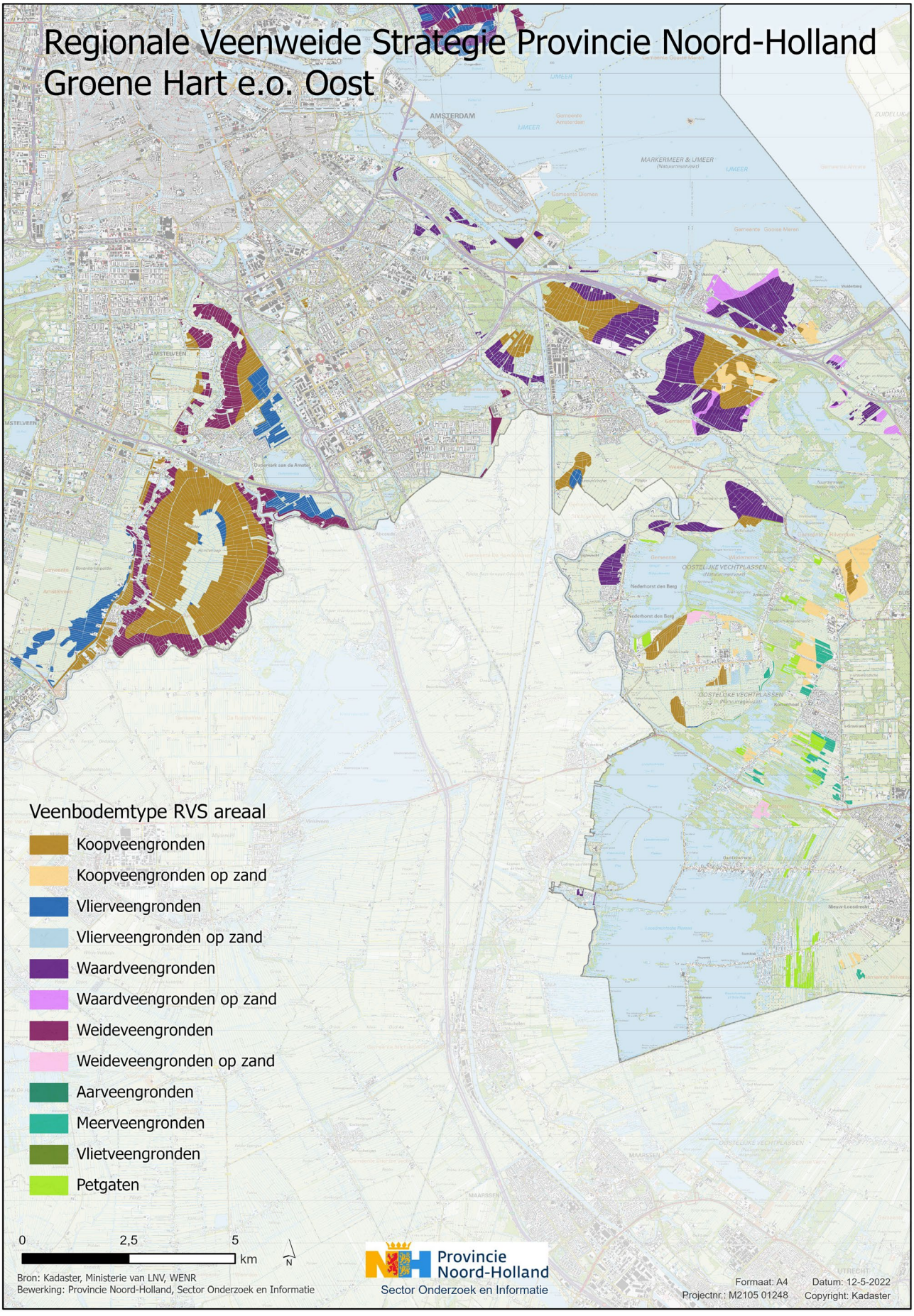

Deelkaart 2 Groene Hart (inclusief Spaarnwoude en omstreken) - West

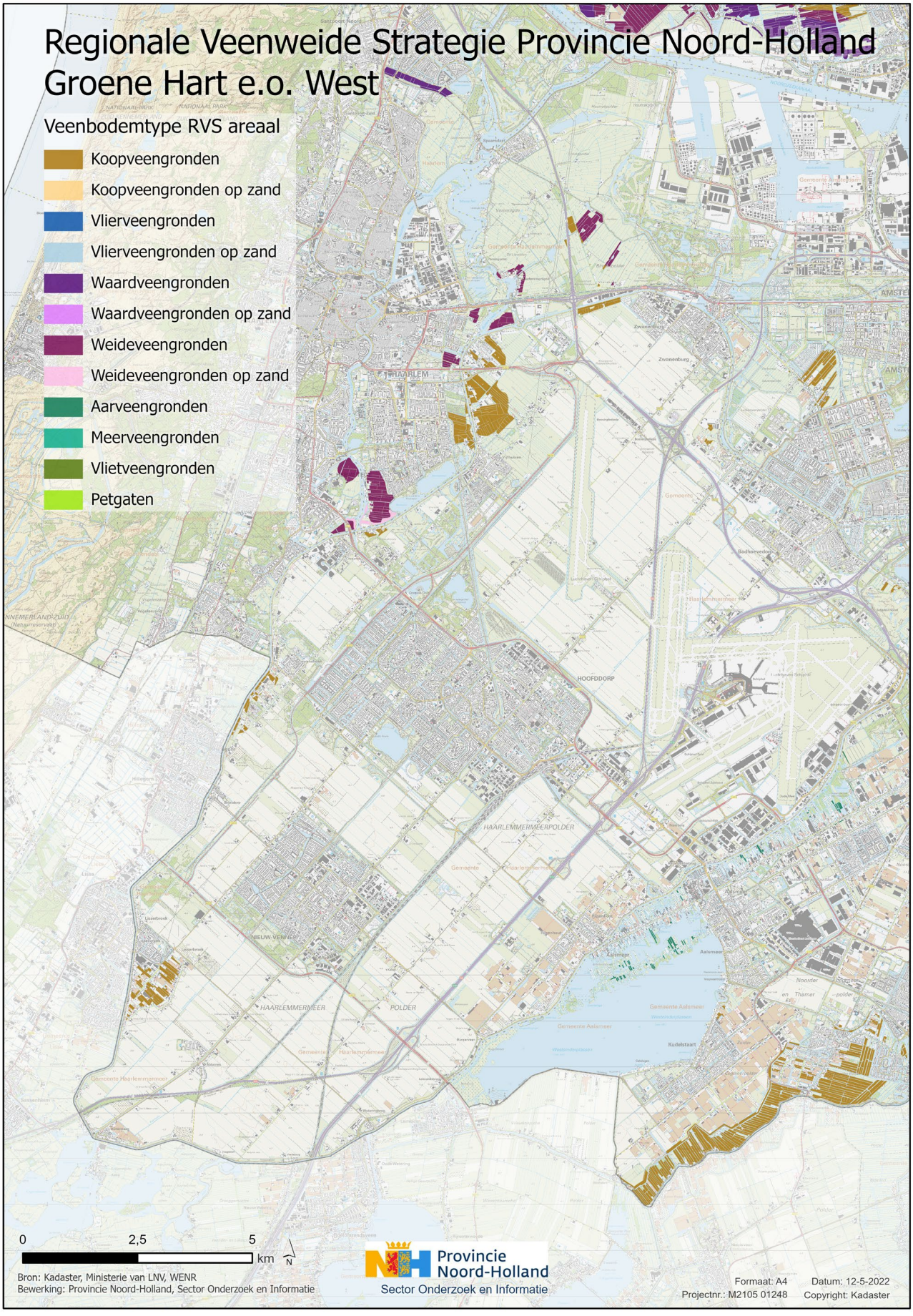

Deelkaart 3 Laag Holland - Oost

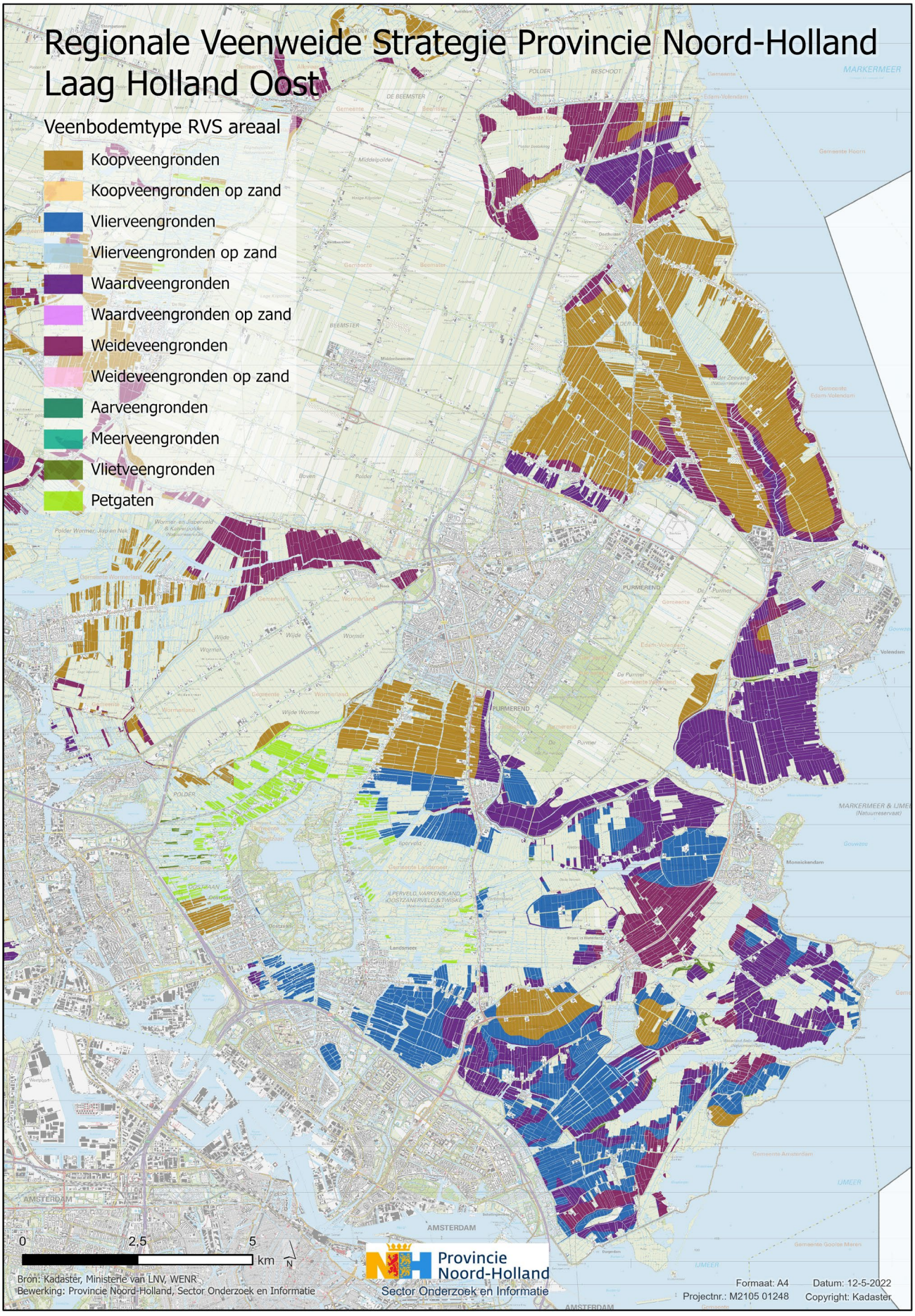

Deelkaart 4 Laag Holland - West

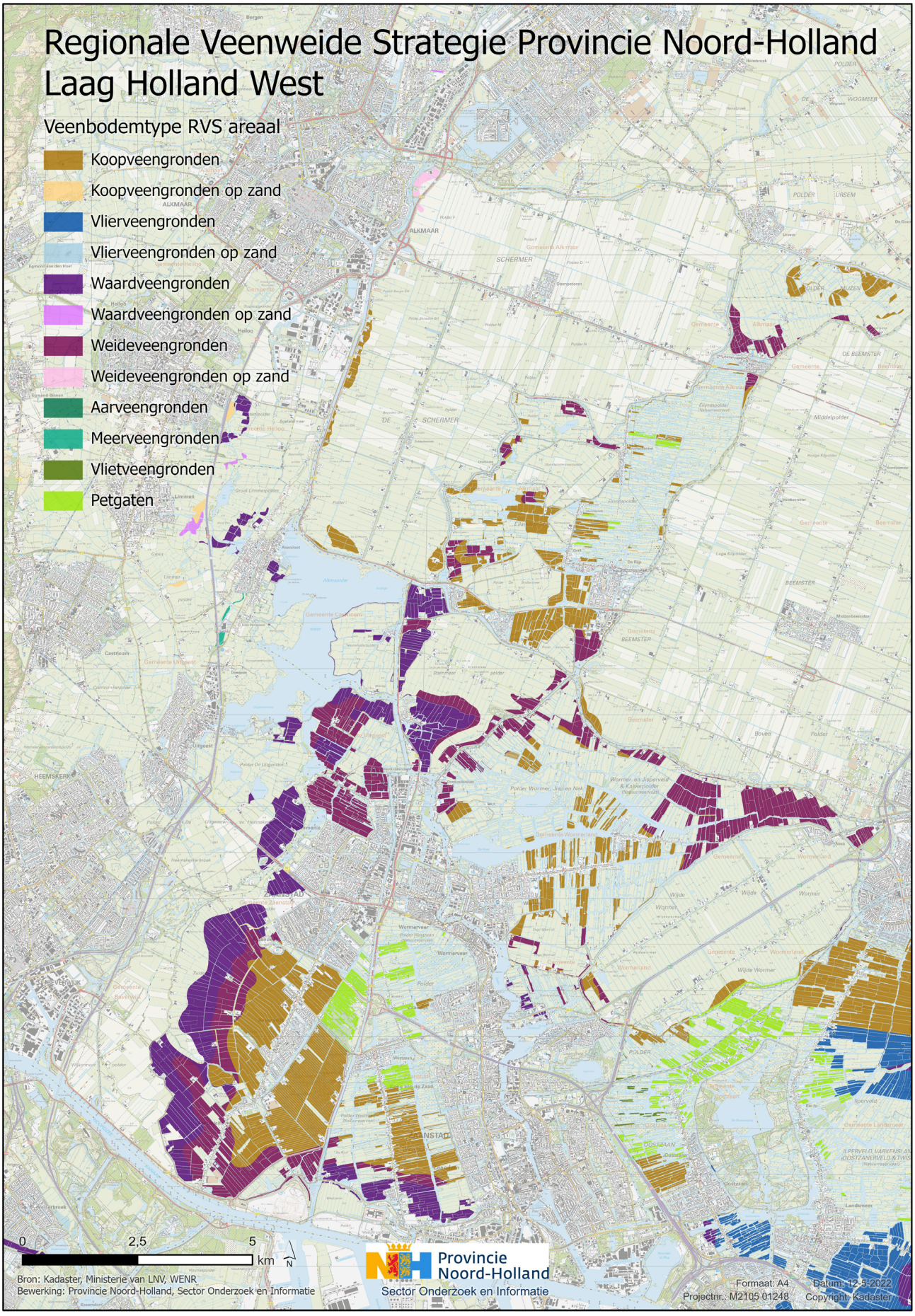

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
J. Gerritsen
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235143072
gerritsenj@noord-holland.nl

Verzenddatum
– 2 JUNI 2022

Kenmerk
1510289/1811360

Uw kenmerk

Betreft: toezenden concept Regionale Veenweide Strategie 1.0

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief (met bijlagen) ter bespreking op de B-agenda van de commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid van 13 juni 2022 te plaatsen.

Wat is de reden?
Ons college werkt aan de vaststelling van een Regionale Veenweide Strategie 1.0 (hierna: RVS 1.0). Deze RVS 1.0 vloeit voort uit het Klimaatakkoord, waarin ook doelstellingen zijn opgenomen voor de reductie van CO2 uit veenbodems. Zo past de RVS 1.0 in de koers die met het Klimaatakkoord ingezet is. Op 14 maart jl. heeft een Benen-op-Tafel-overleg plaatsgevonden met de leden van uw commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid, waarin u bent geïnformeerd over de stand van zaken rond de totstandkoming van de RVS 1.0. In die bijeenkomst heeft u aangegeven graag geconsulteerd te worden voor de vaststelling van de definitieve RVS 1.0.

Wat vragen wij aan de commissie?
Ons college heeft op 24 mei jl. de concept-RVS 1.0 vrijgegeven voor consultatie. Met deze consultatie willen wij zoveel als mogelijk de stakeholders de mogelijkheid bieden aanvullingen, suggesties en opmerkingen te maken. Op die manier verwachten wij ook het begrip over de veenweideproblematiek te vergroten, inclusief de problematiek van bodemdaling. Onderdeel van deze consultatie is een gesprek met uw Statencommissie. Wij vragen u uw indrukken over de concept-RVS 1.0 aan ons kenbaar te maken, zodat wij deze kunnen betrekken bij de vaststelling van de definitieve RVS 1.0. De definitieve RVS 1.0 zal na het zomerreces door ons college worden vastgesteld, waarna deze ter besluitvorming aan uw Staten (door tussenkomst van de commissie NLG) wordt voorgelegd.

Om welk GS-besluit gaat het?
Het gaat om het GS-besluit van 24 mei jl., waarin de concept-RVS 1.0 is vastgesteld en vrijgegeven voor consultatie.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Op welk beleidskader is dit voorstel gebaseerd?
Ons college is van mening dat het verminderen van de broeikasgasuitstoot en daarmee het verminderen van de bodemdaling een urgent vraagstuk is. De ambitie in het Klimaatakkoord om de CO2-emissie terug te dringen en het daaraan gekoppelde remmen of stoppen van de bodemdaling is van belang voor de klimaatbestendigheid, veiligheid en waterrobuustheid van de provincie. De RVS 1.0 is een uitwerking van het Klimaatakkoord Landbouw en Landgebruik, onderdeel Veenweidegebieden. Bovendien heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in het Veenplan 1.0 aan de provincies opdracht gegeven een Regionale Veenweide Strategie te schrijven.

Het Klimaatakkoord staat niet op zichzelf, maar heeft een directie relatie met de in de Noord-Hollandse Omgevingsvisie NH2050 genoemde opgave ten aanzien van bodemdaling, namelijk verminderen, stoppen en indien mogelijk herstellen. Deze concept-RVS 1.0 borduurt voort op de al gezette stappen met de richtinggevende uitspraken over bodemdaling en het rapport van prof. dr. C.P. Veerman: 'Haren kost geen tijd'. Dit rapport beschrijft op een adequate wijze de spanning die bestaat tussen de urgente vraagstukken van klimaatverandering en bodemdaling enerzijds, en anderzijds het belang dat alle partijen die hier een rol in spelen, met name in de agrarische sector, de gelegenheid hebben om de noodzakelijke transities 'mee te maken'. Ons college vindt nog steeds dat deze balans van belang is. In deze concept-RVS 1.0 houden we daarom onverkort vast aan de doelen uit het Klimaatakkoord, maar geven we anderzijds het gebied de kans te reageren op de draagkracht, draagvlak, haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de opgave en de benodigde maatregelen.

Deze concept-RVS 1.0 is de eerste in een reeks. Hierna volgen nog een RVS 2.0 en een RVS 3.0-versie, waarin zowel de doelen als de keuzes steeds richtinggevender en concreter worden en de uitvoering van maatregelen steeds verder zal worden uitgewerkt. Hoewel in deze concept-RVS 1.0 al belangrijke uitgangspunten worden bepaald (zie hierna), zijn er op dit moment ook nog veel 'schuivende panelen'. Zo werkt het Rijk, op basis van het regeerakkoord, aan een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Daarnaast wordt het Veenplan 1.0 dit jaar geevalueerd. Het is goed mogelijk dat op basis van deze trajecten nog belangrijke wijzigingen in de RVS 2.0 en 3.0 moeten worden aangebracht. Verder wordt door het Rijk en interprovinciaal nog gewerkt aan een verbetering van de emissiecijfers en zal een herijking van het Klimaatakkoord op basis van de verbeterde rekenmethode (beter en gedetailleerder) plaatsvinden.

Is dit voorstel eerder behandeld in een commissie of in PS?
Dit is de eerste keer dat de concept-RVS 1.0 ter bespreking in uw commissie voor ligt. Wel zijn eerder twee Benen-op-Tafeloverleggen met uw commissie geweest en heeft u op 16 mei jl. een werkbezoek aan één van de projecten gebracht die in het kader van de Impulsgelden (zie hierna) worden uitgevoerd.

Wat zijn de effecten van het voorstel?
Door de hierboven genoemde 'schuivende panelen' vinden wij het onwenselijk nu al definitieve beleidskeuzes te maken. Op basis van de nieuwe rekenregels heeft Noord-Holland een uitstoot van 0,17 Mton CO2-equivalenten per jaar. De opgave is 0,14 Mton reductie van de CO2-emissie per jaar. De berekening van de CO2-emissiereductie van de mogelijke maatregelen laten zien dat Noord-Holland altijd een hogere uitstoot heeft dan de maximale toegestane uitstoot van 0,03 Mton per jaar. Met de RVS 1.0 zullen we dit bij de minister van LNV aankaarten. In de RVS 2.0 en 3.0 kunnen dan op basis van nieuwe inzichten en de herijking van het Klimaatakkoord definitieve en verstrekkendere keuzes gemaakt kunnen worden. Daar waar duidelijkheid komt, zal dit in de definitieve versie van RVS 1.0 worden verwerkt.

Tegelijkertijd willen we niet afwachten. Zowel de klimaat- als de bodemdalingsproblematiek zijn reëel, urgent en vragen actie. Daar waar we de CO2-emmissie en de bodemdaling willen verminderen, doen we dat integraal en gebiedsgericht, in samenwerking met anderen. Op dit moment richten wij ons op *no-regret*-maatregelen en op projecten waar energie zit. Deze projecten hebben een plaats gekregen in de begroting ten behoeve van de uitputting van de Impulsgelden die we voor dit doel van het ministerie van LNV hebben gekregen. Een mooi voorbeeld zijn projecten die werken aan een duurzame (melk)veehouderij die ook het landschap beheert, bijdraagt aan de leefbaarheid en aan de slag gaat met maatschappelijke verduurzamingsopgaven. Hierbij passen agrariërs actieve en passieve waterinfiltratietechnieken toe of testen andere methoden uit die reductie van de CO2-emissie tot gevolg hebben.

Ook bepalen we in de concept-RVS 1.0 dat het verhogen van de grondwaterstand altijd *no regret* is (mits niet hoger dan 20 cm onder het maaiveld). En dat in het peilbeheer het HAKLAM-principe wordt toegepast. HAKLAM staat voor Hoger peil Als het Kan, Lager Als het Moet. Bij de meeste waterschappen is dit in de experimenteerfase. Dit past bij het lerende proces dat de RVS 1.0 kenmerkt. Uiteraard moet HAKLAM het behalen van de doelstelling van minder CO2 uitstoot ten goede komen.

Waar zijn we al aan de gang?
In veel gebieden wordt al jaren gewerkt aan het tegengaan van bodemdaling. Mooie voorbeelden hiervan in Laag Holland zijn: Assendelft waar wordt geëxperimenteerd met onderwaterdrainage en natte teelten zoals azolla, of de lisdoddeteelt in de Burkmeer. In het Groene Hart is de uitvoering van het gebiedsproces Ronde Hoep begonnen en wordt een project met greppelinfiltratie en klei in veen uitgevoerd. Deze concept RVS 1.0 markeert het voortzetten van al die goede projecten, vanuit een overkoepelende visie met het oog op het halen van het doel uit het klimaatakkoord ten aanzien van veenweidegebieden.

Wat zijn de financiële aspecten/risico's?
Er zijn door het ministerie van LNV zogenoemde Impulsgelden beschikbaar gesteld. Noord-Holland heeft € 18 miljoen gekregen. Wij hebben u hier bij brief van 10 september 2020 (ons kenmerk: 1452772/1466102)

geïnformeerd. In de concept-RVS 1.0 vindt u een begroting voor de inzet van deze Impulsgelden. Als uw Staten de definitieve RVS 1.0 vaststellen, stellen zij hiermee ook de besteding van de Impulsgelden vast. Daarna worden de Impulsgelden onderdeel van het Programma Natuurnetwerk, dat jaarlijks door uw Staten wordt vastgesteld.

Met wie is dit (extern) afgestemd?
De uitvoering van de RVS 1.0 vraagt veel samenwerking met verschillende partijen. Te denken valt aan waterschappen, gemeenten, grondeigenaren en belangenorganisaties zoals de terreinbeherende organisaties en LTO. In de ambtelijke voorbereiding van de concept-RVS 1.0 is met diverse partijen gesproken. Door nu een brede consultatie te starten zetten we deze afstemming voort en willen we verder bouwen aan het draagvlak voor de uitvoering van de RVS 1.0. Alle reacties zullen in een klankbordgroep met vertegenwoordigers van de waterschappen, LTO-Noord, terreinbeherende organisaties en gemeenten worden besproken. Een overzicht van de gemaakte opmerkingen en hoe daar door ons college mee is omgegaan, zal bij de vaststelling van de definitieve RVS 1.0 aan uw Staten worden meegezonden.

Heeft (burger)participatie plaatsgevonden? Op welke manier?
Ja, er heeft (burger)participatie plaatsgevonden. De RVS 1.0 gaat over het landelijke veenweidegebied en daarom is ingestoken op de eigenaren en direct-belanghebbenden in het veenweidegebied. Omdat de RVS 1.0 beleidsarm is, is een grootschalige publiciteits- of participatiecampagne nu niet het geëigende instrument.

Wanneer en hoe is/wordt over dit besluit gecommuniceerd?
De concept-RVS 1.0 wordt breed verspreid onder alle belanghebbenden. Uitgebreide communicatie vindt plaats na vaststelling van de definitieve RVS 1.0.

Vindt er een evaluatie van dit besluit plaats?
De concept-RVS 1.0 ligt nog niet ter besluitvorming voor. In dit stadium gaat het over een consultatieronde. Evaluatie van de doelstellingen van het Klimaatakkoord vindt plaats op landelijke schaal. Dit is nader toegelicht in de concept-RVS 1.0.

Is er een link met Europa?
Het Klimaatakkoord kent zijn oorsprong is Europees beleid. De RVS 1.0 is een uitwerking hiervan.

Wat is de vervolgprocedure?
Na het ophalen van de opmerkingen in de consultatieronde, zal de definitieve RVS 1.0 worden afgerond. Verwerking van de opmerkingen uit de consultatieronde zal in een werkgroep met stakeholders, waaronder

waterschappen, terreinbeherende organisaties en LTO worden vormgegeven. Vervolgens zal de vaststellingsprocedure via ons college naar uw Staten worden doorlopen. De planning voor de start van de RVS 2.0 is het vierde kwartaal van 2024.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
J. Olthof

Bijlage: concept-Regionale Veenweide Strategie 1.0

Rondvraag CDA aan Gedeputeerde Esther Rommel 27 juni 2022:

Reeds eerder ingediende vragen:

1. Vrijdag kwam de minister van Stikstof Van de Wal met een brief aangaande het stikstofbeleid. Op het moment dat wij deze rondvraag insturen kennen wij de tekst van de brief nog niet maar vanwege hetgeen is uitgelekt maken wij ons ernstig zorgen over de toekomst van de agrarische sector. Er is afgelopen week veel onrust ontstaan binnen de agrarische sector.

Kan de gedeputeerde een eerste reactie geven op de brief en aangeven hoe zij in Noord-Holland verder wil gaan met het stikstofbeleid en hoe zij de agrarische sector daarbij gaat betrekken zodat er toekomstperspectief voor deze sector blijft bestaan.

2. Wij hebben vernomen dat de kaarten met daarop de aangeven percentages reductie niet kloppen. Er staan in enkele provincies gebieden als stikstofgevoelig ingetekend die niet stikstofgevoelig zijn. Is de gedeputeerde bereid om voor Noord-Holland de kaart te checken en van alle gebieden die als stikstofgevoelig staan ingetekend zorgvuldig te checken of ze wel echt stikstofgevoelig zijn?
3. Kan de gedeputeerde beloven dat er geen extra oppervlakte wordt toegevoegd aan stikstofgevoelige gebieden?

Aanvullende vragen op de rondvraag van het CDA in de commissie NLG d.d. 27 juni 2022

4. In de kaart die Minister Van der Wal op 10 juni heeft rondgestuurd bij het stikstofplan wordt ook een reductie-opgaaf rechtstreeks gekoppeld aan NNN-gebieden. Dit was nooit de afspraak. Hoe gaat u ervoor zorgen dat de reductie die rechtstreeks gekoppeld is aan NNN-gebieden uit het plan en van de kaart verdwijnt?

5. De KDW's zijn op vele plaatsen onhaalbaar. Dit is ook geconstateerd in het debat in de Tweede Kamer afgelopen week. Dit instrument klopt derhalve niet. Bent u bereid te gaan werken met een ander systeem rond natuurwaarden en ook bij de minister aan te dringen op een ander systeem?

6. Hoe gaat Noord-Holland het sociaal economisch perspectief laten meewegen bij de gebiedsprocessen?

7. Via het internationale onderzoeksbureau Eurofins (gespecialiseerd in grondmonsters) hebben wij vernomen dat het calciumgehalte in natuurgebieden te laag is en mede daardoor de natuur verslechterd. Bent u bereid de bodem van alle N2000 gebieden in Noord-Holland via een representatief aantal grondmonsters te laten onderzoeken op calciumgebrek en zo nodig een plan te ontwikkelen om het calciumgehalte weer op peil te krijgen om daarmee bij te dragen aan herstel van de natuur?

Rondvraag GroenLinks – Ayse Er

Rondvraag gedeputeerde Rommel: Afgelopen vrijdag heeft minister van der Wal een brief en een bijbehorend rapport gepubliceerd m.b.t. stikstof. Kan de gedeputeerde aangeven hoe de hierin genoemde doelstellingen in onze provincie behaald gaan worden, hoe zij dit gaat aanpakken en wannee en hoe de staten hierover geïnformeerd zullen worden?

Namens het CDA en de ChristenUnie willen we graag in de commissie NLG van 27 juni a.s. de volgende rondvraag stellen aan de gedeputeerde Natuur.

Bij de aanwijzing van gebieden als NNN is er volgens uw toelichting in de Nota van Beantwoording geen mogelijkheid voor bezwaar of beroep, omdat er geen directe juridische consequenties zijn. Er zijn op termijn echter wel consequenties voor de eigenaren. Op welke manier kunnen grondeigenaren dan toch hun recht halen bij wijzigingen van de NNN ambitiekaart?

Mvg, Michel Klein
Wilma van Andel

Schriftelijke beantwoording vraag CDA en CU over NNN:

Namens het CDA en de ChristenUnie willen we graag in de commissie NLG van 27 juni a.s. de volgende rondvraag stellen aan de gedeputeerde Natuur.

Bij de aanwijzing van gebieden als NNN is er volgens uw toelichting in de Nota van Beantwoording geen mogelijkheid voor bezwaar of beroep, omdat er geen directe juridische consequenties zijn. Er zijn op termijn echter wel consequenties voor de eigenaren. Op welke manier kunnen grondeigenaren dan toch hun recht halen bij wijzigingen van de NNN ambitiekaart?

Mvg, Michel Klein

Wilma van Andel

Antwoord:

Het Natuurbeheerplan beschrijft de provinciale ambities voor het natuurbeheer in Noord-Holland en de wijze waarop deze ambities – in samenwerking met beheerders, vrijwilligers, gemeenten en waterschappen – kunnen worden gerealiseerd.

Het Natuurbeheerplan is een onderdeel van het subsidiestelsel Natuur en Landschap. Binnen dit stelsel bepaalt de provincie wat het beleid is voor het behoud en de ontwikkeling van (agrarische) natuurgebieden en landschappen en kan onder bepaalde voorwaarden subsidie worden verleend. Er wordt onderscheid gemaakt in twee typen subsidies: één voor functieverandering en inrichting (SKNL) en één voor beheer (SVNL 2016-2021).
De beheertypenkaart geeft alle bestaande, beheerwaardige agrarische natuur weer. Deze kaart is de basis voor het verlenen van een subsidie op grond van de SVNL.
De ambitiekaart sluit aan bij de begrenzing van het NNN. Op alle percelen binnen de NNN ligt een ambitietype. Op basis van deze ambitiekaart kan men in aanmerking komen voor een subsidie op grond van de SKNL. Zodra de inrichting is voltooid wordt het beheertype op de beheertypekaart gezet.
Met het Natuurbeheerplan, inclusief de kaarten, wordt weliswaar het beheertype en het ambitietype vastgelegd, maar het bevat verder geen direct bindende regels of verplichtingen voor burgers. Bindende regels of verplichtingen/beperkingen kunnen alleen via ruimtelijke besluiten worden opgelegd.
Tegen de wijzigingen van het Natuurbeheerplan kan worden opgekomen met een zienswijze tijdens de terinzagelegging van het ontwerp en daarna kan beroep worden ingesteld. Omdat de begrenzing van het NNN niet wordt bepaald in het Natuurbeheerplan, kan het beroep tegen het Natuurbeheerplan daarop niet gericht zijn.

Indien iemand tegen de begrenzing van het NNN is, kan hij/zij verzoeken om ontgrenzing. De kaart van het NNN wordt echter niet vastgesteld met het Natuurbeheerplan, maar met de Omgevingsverordening. Ingevolge artikel 6.43, lid 6, van de Omgevingsverordening 2020 kan het college van GS de begrenzing van het NNN aanpassen in het geval van de in die bepaling genoemde voorwaarden.

Elk jaar worden alle verzoeken tot grensaanpassingen van het Natuurnetwerk gebundeld en voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. De voorgestelde grensaanpassingen komen samen met alle andere verzoeken zes weken ter inzage te liggen. Hiertegen kunnen belanghebbenden middels een zogeheten zienswijze - hun mening geven op het voorgenomen besluit. Alle zienswijzen worden voorzien van een antwoord en geanonimiseerd opgenomen in een Nota van Beantwoording. Naar aanleiding van de zienswijzen kan het conceptbesluit van GS over de herbegrenzingen worden aangepast. Over de Nota van Beantwoording en de voorgestelde grensaanpassingen nemen GS

opnieuw een besluit en leggen deze ter advies voor aan de Statencommissie Ruimte, Wonen en Klimaat (RWK). Insprekers kunnen fysiek of online inspreken bij een commissievergadering.

Tegen het besluit tot vaststelling van de grenswijziging door GS staat geen beroep open. Uit de jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (bijvoorbeeld de uitspraak van 27 november 2019, ECLI:NL:RVS:2019:4000) volgt dat de wijziging van de begrenzing van een werkingsgebied van de verordening, zoals een herbegrenzing van het NNN, een algemeen verbindend voorschrift (avv) is. Op grond van artikel 8.3, eerste lid, onder a, van de Algemene Wet bestuursrecht (Awb) kan tegen een avv geen beroep worden ingesteld. Wel kan tegen het wijzigingsbesluit worden opgekomen in een procedure naar aanleiding van een ruimtelijk besluit dat op het wijzigingsbesluit van GS is gebaseerd, bijvoorbeeld een bestemmingsplan of een omgevingsvergunning met afwijken van het bestemmingsplan. Dit wordt ook wel de exceptieve toetsing genoemd.

Rondvraag CDA aan Gedeputeerde Esther Rommel 27 juni 2022:

Aanvullende vragen op de rondvraag van het CDA in de commissie NLG d.d. 27 juni 2022

4. In de kaart die Minister Van der Wal op 10 juni heeft rondgestuurd bij het stikstofplan wordt ook een reductie-opgaaf rechtstreeks gekoppeld aan NNN-gebieden. Dit was nooit de afspraak. Hoe gaat u ervoor zorgen dat de reductie die rechtstreeks gekoppeld is aan NNN-gebieden uit het plan en van de kaart verdwijnt?

Wij reageren na bestudering van het (kaart)materiaal (in IPO-verband) op wat er voorligt. Ik maak uit de brief van de minister op dat de minister de gegevens van vandaag – zoals gezegd - als een vertrekpunt ziet. Mocht het nodig zijn om vanuit Noord-Holland apart te reageren dan wegen wij dat uiteraard af. Uw opmerking hebben wij (in IPO-verband) op voorhand al aan de minister meegegeven en is begrijpelijk.

5. De KDW's zijn op vele plaatsen onhaalbaar. Dit is ook geconstateerd in het debat in de Tweede Kamer afgelopen week. Dit instrument klopt derhalve niet. Bent u bereid te gaan werken met een ander systeem rond natuurwaarden en ook bij de minister aan te dringen op een ander systeem?

De KDW is op dit moment een wettelijk vereiste. Ik heb geen bezwaar tegen een ander systeem, maar dat zal dan wel wettelijk ingevoerd moeten worden om er mee te kunnen werken.

6. Hoe gaat Noord-Holland het sociaal economisch perspectief laten meewegen bij de gebiedsprocessen?

Ik wacht op dit punt de sentimenten rond de moties af. Wij vinden in elk geval ook dit onderdeel van een perspectief voor de landbouw relevant. In het Gebiedsprogramma Noord-Holland dat ik in juni 2023 volgens de Wsn aan moet bieden aan de minister moeten ook de sociaal economische effecten van de maatregelen beschreven worden.

7. Via het internationale onderzoeksbureau Eurofins (gespecialiseerd in grondmonsters) hebben wij vernomen dat het calciumgehalte in natuurgebieden te laag is en mede daardoor de natuur verslechterd. Bent u bereid de bodem van alle N2000 gebieden in Noord-Holland via een representatief aantal grondmonsters te laten onderzoeken op calciumgebrek en zo nodig een plan te ontwikkelen om het calciumgehalte weer op peil te krijgen om daarmee bij te dragen aan herstel van de natuur?

Mijn prioriteit ligt op dit moment bij het maken van een gebiedsprogramma voor Noord-Holland. Vanuit die integrale aanpak wordt natuurherstel nagestreefd. Als uit de evaluatie van de N2000 beheerplannen blijkt dat calciumgebrek een rol speelt, dan zullen daarbij een passend onderzoek en maatregelpakket worden uitgevoerd.

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	9960
Extern Zaak ID	1841233
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	27 juni 2022
Agendapunt	4.a
Titel	Recreatie: Ladder van Leisure
Organisatieonderdeel	BEL/GRN

Bijlagen
210628_SP-Motie Ladder van Leisure.pdf
Ladder van Leisure.docx
Eindrapport NH natuur- en recreatiegebieden.pdf
Eindrapport NHnatuur-DeelB-deelregionale rapport.pdf
Brief aan PS over afdoening motie Ladder van Leisure (M88-2021).pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	30 mei 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	31 mei 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	13 juni 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	**27 juni 2022**

Toelichting

De toenemende recreatiedruk vraagt om een goede afwegingen om de impact van de recreatieve activiteiten op de natuur, landschap en omgeving te kunnen beoordelen. Met de Ladder van Leisure wordt inzichtelijk wat de impact is van recreatieve activiteiten op de omgeving waar deze activiteiten plaatsvinden. Met het vaststellen van de Ladder van Leisure kan motie 88-2021, aangenomen door Provinciale Staten op 28 juni 2021, worden afgedaan.

motie
vergadering Provinciale Staten – 28 juni 2021
agendapunt 11 – Visie Recreatie en Toerisme Noord-Holland 2030 (VD-28)

“Ladder van Leisure”

Provinciale Staten van Noord-Holland in vergadering bijeen,

Constaterende dat:
- natuur, landschap en biodiversiteit beschermd en versterkt moeten worden;
- er een toenemende recreatiedruk op natuur, landschap en omgeving is;
- deze vraagt om het bewaken van de juiste balans tussen toeristisch-recreatieve druk en draagkracht van de natuur;
- de wezenlijke kenmerken en waarden het kader vormen om de activiteiten in het NNN te kunnen beoordelen;
- de toenemende recreatiedruk ook vraagt om een kader om de schadelijkheid van de recreatieve activiteiten voor de natuur, landschap en omgeving te kunnen beoordelen;
- een dergelijk kader nog niet ontwikkeld is.

Overwegende dat:
- er een kader moet worden ontwikkeld om natuur, landschap en biodiversiteit te beschermen voor te zware recreatieve druk;
- de Ladder van Lansink een uiterst bruikbaar instrument is om prioriteit te geven aan de milieuvriendelijkste verwerkingswijzen van afvalverwerking;
- er voor recreatieve activiteiten ook een dergelijk bruikbaar instrument ontwikkeld kan worden, waarbij prioriteit gegeven wordt aan de voor natuur, landschap en omgeving minst schadelijke recreatieve activiteiten

Draagt Gedeputeerde Staten op:
- analoog aan de Ladder van Lansink een Ladder van Leisure te ontwikkelen, als waardeschaal die de verschillende recreatieve activiteiten ordent van minst schadelijk tot meest schadelijk voor natuur, landschap en omgeving;
- deze Ladder van Leisure te gebruiken als kader voor alle recreatieve activiteiten buiten BSG in Noord-Holland.

Remine Alberts, SP

Ladder van Leisure

Juni 2022

Provincie Noord-Holland

Inhoud

Aanleiding 2
Inleiding en context 2
Rapport natuur en recreatiegebieden in Noord Holland 3
Ladder van Leisure 4
Recreatieve waarde-kaart 5
Interventieladder – handelingsperspectieven 6
Handelingsperspectieven in relatie tot de knelpunten 8
Gebruik Ladder van Leisure 9
Conclusie en vervolg 9

Aanleiding

Medio 2021 heeft de Provincie Noord-Holland de Visie Recreatie & Toerisme -Noord-Holland 2030 vastgesteld met als ambitie “Heel Noord-Holland profiteert van recreatie en toerisme”.

In de visie zijn een viertal opgaven benoemd voor het bereiken van deze ambitie. Onderling zijn deze opgaven nauw met elkaar verweven.

1. Er is een toenemende druk op natuur, landschap en omgeving
2. Er is een toenemende en veranderende vraag van recreanten en toeristen
3. Het toeristisch recreatief aanbod moet versterkt worden
4. Optimaal benutten van het bestaand aanbod, een goed verbonden en bereikbaar netwerk

We hebben voor deze opgaven verschillende oplossingen beschreven en aangegeven wat de provincie al doet.

Voor opgave 1 geldt dat we de juiste balans willen bereiken tussen recreatieve druk enerzijds en draagkracht van de omgeving anderzijds en dat we de negatieve impact van recreatie en toerisme willen minimaliseren. Dit bijvoorbeeld door op basis van een goede strategie de bezoekersstromen te sturen. En dus te verleiden andere gebieden te bezoeken dat de veelal drukke bekendere gebieden.

Provinciale Staten heeft Gedeputeerde Staten gevraagd (Motie ‘Ladder van Leisure, M88-2021) om, analoog aan de Ladder van Lensink, een Ladder van Leisure te ontwikkelen. : Deze Ladder van Leisure geeft duiding aan de draagkracht van een natuur- of recreatiegebied ten aanzien van recreatief gebruik en beschrijft aan de hand van een interventieladder handelingsperspectieven om de negatieve impact van het recreatief gebruik te verkleinen.

Hiermee vormt deze Ladder een ondersteunend instrument voor de Visie Recreatie en Toerisme.

Inleiding en context

In Noord-Holland is sprake van een sterk groeiende en veranderende recreatiedruk in onze natuur- en recreatiegebieden. Dit wordt veroorzaakt door:

1 Groei van het aantal inwoners, met name in de Metropoolregio Amsterdam en de daarmee gepaard gaande groeiende recreatiebehoefte. Maar ook een groei van het aantal (binnenlandse en buitenlandse) toeristen, die de natuur bezoeken.
2 Toenemende behoefte aan buitenrecreatie als gevolg van veranderingen in levensstijlen, waardoor mensen vaker “naar buiten” gaan in hun vrije tijd. Corona versnelde dit en zorgde ervoor dat de recreatiebehoefte een extra impuls heeft gekregen. De verwachting is dat ook na corona het recreëren in de natuur en het ‘naar buiten kunnen dicht bij huis’ onverminderd populair zal blijven.

De huidige natuur- en recreatiegebieden in de provincie hebben geen oneindige capaciteit om deze groeiende behoefte op te vangen. De draagkracht van de natuur laat niet in alle gebieden toenemende recreatie toe. Dit heeft tot gevolg dat in deze gebieden o.a. de beleving van natuur, ruimte, rust en ecologische draagkracht onder druk staat. Deze druk is op een aantal plekken nu al

zichtbaar en zal de komende jaren alleen maar toenemen. Zeker als er nu geen nieuwe kijk ontstaat op de toekomst van de gebieden en hoe we hier met elkaar invulling aan geven. Het belangrijkste uitgangspunt is dat we voor de gewenste ontwikkeling van het gebruik van de natuur- en recreatiegebieden verder kijken dan een individueel gebied of één beheerder. De oplossing voor de toenemende recreatiedruk ligt niet (alleen) op gebiedsniveau, maar juist in de samenhang tussen de gebieden. Dus hoe verhouden de recreatiegebieden in Noord-Holland zich ten opzichte van elkaar en hoe kunnen ze elkaar ondersteunen om samen de toenemende druk op te vangen.

Rapport natuur en recreatiegebieden in Noord Holland

In het voorjaar van 2022 is het onderzoek opgeleverd naar de druk en draagkracht van de natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland. Dit onderzoek is gedaan om de uitvoering van verschillende opgaven uit de Visie Recreatie en Toerisme richting te geven, In de bijlage vindt u de complete rapportage.
Belangrijk aspect van dit onderzoek was het inzichtelijk maken van de balans tussen natuur en recreatie. Dit om tot een onderbouwing te komen van de impact van recreatiedruk (omvang) op de diverse gebieden. In het onderzoek staat de mate waarop de draagkracht van een natuur- of recreatiegebied in Noord-Holland door recreatief gebruik, wel of niet wordt overschreden, centraal.

Het intensieve gebruik van recreatie- en natuurgebieden in de provincie onderstreept de maatschappelijke functie hiervan en hiermee ook het werk van de TBO's. Tegelijkertijd zien we, op basis van de resultaten uit dit onderzoek, ook de nodige aandachtspunten en opgaven om in de toekomst ook prettig te kunnen wonen en recreëren in de provincie Noord-Holland.

In overweging nemende dat:

- De recreatieve tekorten groot zijn en nog groter worden;
- De huidige balans tussen recreatie en natuur niet op orde is;
- De kwaliteit van gebieden vaak niet op orde is (beheerachterstanden);
- Sommige doelgroepen de natuur- en recreatiegebieden weinig bezoeken.

Zien we de volgende opgaven en oplossingsrichtingen die bovenregionaal spelen voor de provincie, gemeenten en de natuurorganisaties/TBO's:

1. Ruimte voor recreatie
    a. Natuur- en groenontwikkeling
    b. Landelijk gebied beter benutten
    c. Integrale aanpak groene ruimte met andere ruimtelijke opgaven
2. Natuur en recreatie in balans
    a. Recreatiezonering
    b. Informatievoorziening, gedragsbeïnvloeding en marketing richting consument
3. Kwaliteit en beleving verbeteren
    a. Aanbod creëren voor specifieke doelgroepen
    b. Kwaliteitsverbetering bestaande gebieden
4. Monitoring bezoekersstromen
    a. Monitoring met behulp van geschikte instrumenten
    b. Sturen op gedrag
5. Agenderen en implementeren
    a. (boven)regionale samenwerking.

Het onderzoek heeft een cijfermatige onderbouwing geleverd van de impact van recreatiedruk (omvang) op de diverse gebieden. Hiermee is inzichtelijk gemaakt wat de balans is tussen natuur en recreatie in de onderzochte gebieden. Een belangrijke vervolgstap (zie opgave 2) is om tot interventies te komen die de balans verbeteren, dat we inzetten op structurele oplossingen en dat, ook richting de toekomst, deze balans beter geborgd wordt. De Ladder van Leisure kan hier een rol in spelen door het recreatief gebruik te beïnvloeden op basis van de waarde-kaart en een interventieladder.

Ladder van Leisure

Doel van de Ladder van Leisure is om de handelingsperspectieven te bepalen hoe te komen tot een beperking van de negatieve impact van recreatieve activiteiten op de omgeving, in het bijzonder in de natuur- en recreatie-gebieden van onze provincie. Uitgangspunt is een ‘hiërarchie’ die aangeeft hoe men de impact kan verminderen, geordend van de meest tot minst optimale (of structurele, lange termijn) acties. Dit analoog aan de Ladder van Lansink die duiding geeft aan afvalhiërarchie als een standaard voor het afvalbeheer.

De Ladder van Lansink geeft duiding aan de handelingsperspectieven binnen het afvalbeleid waarbij de prioriteit dient te liggen bij de meest milieuvriendelijke verwerkingswijzen. Deze staan bovenaan de 'ladder'. Het beleid van de overheid moet erop gericht zijn zo veel mogelijk afval de Ladder van Lansink te laten 'beklimmen'.

Zoals gesteld In het onderzoek naar de druk en draagkracht in onze natuur- en recreatiegebieden, staat de mate waarop door recreatief gebruik de draagkracht van een natuur- of recreatiegebied in Noord-Holland wel of niet wordt overschreden centraal. Deze vraagstelling komt overeen met het doel van de Ladder van Leisure, zoals geformuleerd in de motie van Provinciale Staten (Motie ‘Ladder van Leisure, M88-2021).
Het voorstel is om vanuit de Ladder van Leisure een waarde-kaart te ontwikkelen die duiding geeft in de mate waarop een gebied recreatief gebruik kan faciliteren, gebaseerd op de draagkracht van het gebied (de natuurwaarden) en vertaald naar type recreatie-activiteit (intensief vs extensief). Voortbordurend op de Ladder van Lensink koppelen we daar ook passende handelingsperspectieven aan. Dus door toepassingen van de handelingen kan de druk beïnvloed worden.

De Ladder van Leisure bevat twee lagen:

1. een recreatieve waarde-kaart die duiding geeft aan de draagkracht van een natuur- of recreatiegebied ten aanzien van recreatief gebruik en
2. een interventieladder om de negatieve impact van het recreatief gebruik te verkleinen.

Uit diverse studies (o.a. 'Verkenning van het effect van recreatie op broedvogels' – WUR, 2003) is gebleken dat de mate van impact en/of verstoring bepaald wordt door verschillende factoren zoals de passeerfrequentie, de groepsgrootte en het gedrag van de recreant. Maar ook dat het type flora en fauna en de afstand van deze natuur tot de wandel- en fietspaden van invloed is op de mate van verstoring. Dit betekent dat de mate van schadelijkheid sterk kan verschillen in de wijze waarop de recreatieve activiteit wordt ingevuld (bijv uit hoeveel personen de groep wandelaars bestaat) en tevens sterk per gebied (als ook tijdsperiode) verschilt. Het is dus niet mogelijk is om een eenduidige waardeschaal te bepalen. Gekozen is dus om de draagkracht van de gebieden centraal te zetten en handelingsperspectieven te bepalen om tot een vermindering van de negatieve impact te kunnen komen.

Recreatieve waarde-kaart

Een recreatieve waarde-kaart laat zien hoe de natuur- en recreatiegebieden er in Noord-Holland voorstaan ten aanzien van de draagkracht ten opzichte van het recreatief gebruik. Deze kaart maakt het mogelijk om vanuit een bovenregionaal perspectief de gebieden ten opzichte van elkaar te duiden. De kaart geeft inzicht in:

1. hoe de gebieden zich tot elkaar verhouden;
2. wat nodig is om het recreatieve gebruik te optimaliseren;
3. wat nodig is om de negatieve impact op natuur, landschap en omgeving te verkleinen.

Om tot een recreatieve waarde-kaart te komen, zetten we het recreatieve gebruik (A) van de gebieden in een assenstelsel af tegen de natuurwaarde (B). Hieruit blijkt waar is sprake van disbalans en waar we dus welke maatregelen moeten nemen.

A. Omvang recreatief gebruik

De omvang het recreatiegebruik (ook wel 'recreatiedruk') geven we weer aan de hand bezoekdichtheid: het aantal bezoeken per hectare. Naast het huidige gebruik is het ook belangrijk om te kijken naar de potentiële vraag. Door de bevolkingsprognoses mee te nemen, gekoppeld aan de plekken/regio's waar deze toename voornamelijk gaat landen, kan ook de groei van het toekomst recreatiegebruik meegenomen worden.

Niet voor alle gebieden in Noord-Holland zijn de bezoekerscijfers inzichtelijk. Uit het onderzoek is gebleken dat 'omvang aantal voorzieningen' en 'omvang van het routenetwerk' goede voorspellers zijn voor de bezoekdichtheid. Op basis van deze data is het mogelijk om ook voor die gebieden een inschatting te maken van de omvang van het recreatie gebruik en daarmee de 'waarde' te bepalen voor de duiding op de kaart. De waarde worden weergegeven op een schaal van: laag, gemiddeld hoog, matig hoog en hoogst.

B: Natuurwaarde

Bij de natuurwaarde gaan we uit van de status van de natuur, te weten NNN, Natura2000 of 'geen natuurstatus'.

In het genoemde onderzoek is een correlatie aangetoond tussen het recreatief gebruik en de natuurstatus (N2000, NNN, geen specifieke status). Vanuit het Masterplan Biodiversiteit wordt ook gekeken naar het opstellen van een groene datastrategie. Uiteraard zullen we nauw samenwerken om de resultaten zo optimaal mogelijk te kunnen verwerken.

LADDER VAN LEISURE

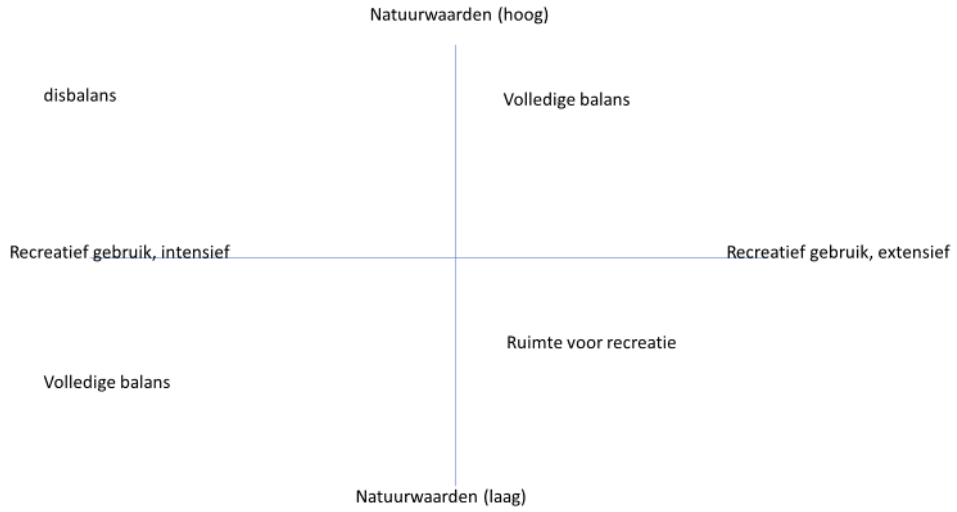

Als we de natuur- en recreatiegebieden plaatsen in het assenstelsel (natuurwaarde vs recreatief gebruik), krijgen we inzicht in de balans tussen deze twee aspecten. Op het moment dat in een gebied disbalans is, kunnen we op basis van handelingsperspectieven interveniëren. Uit het genoemde onderzoek blijkt dat er een correlatie is tussen voorzieningen en drukte in de gebieden.

De provincie heeft in 2019/2020 meer ruimte gegeven voor een goede balans tussen natuur en recreatie in het NNN door de 'wezenlijke kenmerken en waarden' (wkw) van het NNN uitgebreid te beschrijven. Onze Omgevingsverordening bepaalt dat ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN toegestaan zijn, mits deze de wkw van het desbetreffende gebied niet aantasten. Bij recreatieve ontwikkelingen in het NNN dienen we hier uiteraard rekening mee te houden.

Interventieladder – handelingsperspectieven

Idealiter bevindt een natuur- en/of recreatiegebied zich in een kwadrant binnen de waarde-kaart waar de balans optimaal is. In een gebied met hoge bezoekersaantallen, moeten ook de voorzieningen op orde zijn. In een gebied waar men liever minder bezoekers heeft, kan men deze ontmoedigen daar te komen door de voorzieningen te minimaliseren. Binnen elk kwadrant kunnen (al dan niet tijdelijk) nog versterkende maatregelen getroffen worden. Zowel korte termijn (bv. afsluiten paden tijdens een broedseizoen) als lange termijn (bv. herinrichting, zonering). Bovenal is het van belang de drukte te monitoren om zo een goed, gebiedoverstijgend overzicht te krijgen van de problematiek, zowel actueel als in de toekomst. Op basis hiervan kunnen vervolgstappen genomen worden zodat er voldoende recreatieruimte blijft voor de toenemende vraag.

Voor gebieden met een laag voorzieningenniveau en ruimte m.b.t. de natuurstatus, geldt dat het toevoegen van passende voorzieningen niet zal leiden tot schade aan de natuur en wel ruimte zal bieden voor extra recreatie. Andersom geldt dat in gebieden waar de natuurstatus aangetast wordt door de hoeveelheid en het gedrag van recreanten, passende actie ondernomen moet worden om de balans zoveel mogelijk te herstellen.

Via de Ladder van Leisure krijgen we inzicht in te nemen maatregelen die we kunnen treffen bij verstoring op de natuur door (intensieve en extensieve) recreatieve belasting.

LADDER VAN LEISURE

In de Ladder worden de oplossingsrichtingen voor de verschillende, door de terreinbeherende organisaties (TBO's) aangegeven, knelpunten weergegeven. De ladder is opgebouwd uit de volgende treden/handelingsperspectieven:

A. Gedragsbeïnvloeding
B. Communicatie
C. Inrichting
D. Ontsluiting
E. Handhaving

De meest wenselijke en structurele manier van beïnvloeding is gedragsverandering. Hiermee is op den duur minder noodzaak om in te zetten op handhaving. Handhaving is de meest 'eenvoudige' maar ook de meest negatieve vorm sturing. Handhaving levert op korte termijn resultaat bij veel knelpunten. We willen echter stappen nemen op de treden om tot een meer structurele en positieve manier van sturing van bezoekers te komen. Intrinsieke motivatie om bijvoorbeeld de natuur te beschermen en/of geen overlast te bezorgen aan anderen, moet onderdeel worden van het gedachtengoed van de recreant. De maatregelen vullen elkaar aan en versterken elkaar.

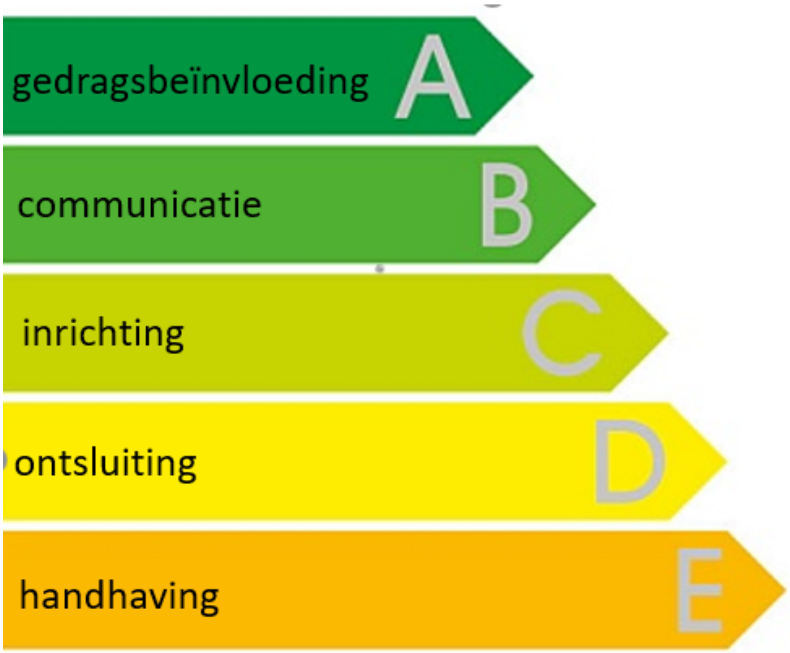

Op deze manier creëren we voor Noord-Holland een standaard aan maatregelen, waarin de mate van balans in de natuurgebieden (tussen recreatieve belasting en ecologisch draagkracht) optimaal wordt.

Handelingsperspectieven in relatie tot de knelpunten

A. Gedragsverandering

Het meest wezenlijke instrument om daadwerkelijke balans tussen recreatie en natuur te krijgen, is het veranderen van het gedrag van de recreant. Als de recreant zich aan de regels houdt, is veel mogelijk en kunnen gebieden meer recreanten aan dan als men dat niet doen. Dit moet via goede communicatie doordringen bij de betreffende recreanten. Dit vergt extra inspanningen en is een langdurig proces, maar zal uiteindelijk tot de meest optimale vorm van balans leiden. Denk daarbij naast borden met openstellingsbepalingen, aan gedragscampagnes, inzet van digitale apps en platformen, social media etc..

B. Communicatie

Door heldere communicatie over de waarde van de natuur en de mogelijkheden die bepaalde gebieden in bepaalde periodes bieden om te recreëren, creëer je bewustwording van de problematiek van de afnemende natuurwaarden en de gevolgen hiervan. De communicatie is gericht op de consument die wil recreëren. Waar kan het op welk moment, optimaal voor de betreffende persoon. Welke alternatieven zijn er voor hem of haar?

C. Inrichting

De inrichting van gebieden is van invloed op het gebruik. Door bij de inrichting rekening te houden met het gewenste gebruik en de beoogde doelgroepen, kunnen recreanten gestuurd worden. Dit kan zijn door het verplaatsen/aanpassen recreatieve voorzieningen of juist in sommige gebieden het realiseren/ontwikkelen van nieuwe recreatieve voorzieningen.

D. Ontsluiting

Met ontsluiting bedoelen we het al dan niet bereikbaar maken van gebieden of delen daarvan. Zowel in tijd (broedseizoen, na zonsondergang) als in plaats (bepaalde paden, broedgebieden). Dit kan tijdelijk of permanent zijn, afhankelijk van de mate van verstoring dat het gedrag van de recreanten met zich meebrengt. Dit kan zijn aanpassing binnen de recreatieve routestructuren als binnen de reguliere ontsluiting. Gedacht kan worden aan nieuwe routes realiseren, verleggen bestaande routes, bundeling van verschillende routes etc. Maar het is ook mogelijk om bepaalde toegangswegen te afwaarderen, parkeerplaatsen extra aan te leggen of te verplaatsen, verharding aan te passen etc..

E. Handhaving

Door de bestaande regels die gelden voor het betreden van natuur-en recreatiegebieden actief te handhaven, zullen recreanten minder overlas bezorgen en zal de natuur gespaard worden van bijvoorbeeld het lopen/fietsen buiten de paden, betreden tijdens broedseizoen etc.. Voordeel is dat handhaving relatief eenvoudig is in te zetten, nadeel is dat het vaak korte termijn werkt (als de boswachter weg is, kan het weer wel) en dat er op dit moment niet voldoende middelen zijn om hier extra op in te zetten.
Onder handhaving valt ook de wetgeving, waaronder de omgevingsvergunning en de wet natuurbescherming.

Gebruik Ladder van Leisure

De Ladder van Leisure zet in op het verminderen van de negatieve impact van het recreatief gebruik in natuur- en recreatiegebieden en is een van de middelen om de druk binnen de gebieden zelf en ten opzichte van elkaar beter te spreiden. In overleg met de TBO's en natuurorganisaties kunnen de handelingsperspectieven zoals beschreven, worden ingezet bij de door hen aangegeven knelpunten. Door de knelpunten met de handelingsperpectieven te verlichten, en zo de gebieden zowel intern als onderling te duiden, optimaliseren we de gewenste balans. De hiernavolgende tabel brengt dit in kaart. Het valt op dat **gedragsverandering** minder snel inzetbaar is en tijd en inspanning vergt om gerealiseerd te krijgen. Het resultaat is echter langdurig. Het is voor de lange termijn goed om hier structureel op in te zetten.

Handhaving (de onderste trede) biedt een oplossing bieden voor (bijna) alle knelpunten. Het is echter ook een korte termijn- oplossing. Op het moment dat er geen handhaving meer is, is de kans dat een knelpunt terugkomt, groot.

Aangegeven knelpunt	Handelingsperspectieven
Ordeverstoring	A,B,C,E
Vandalisme	A,B,C,E
Zwerfafval	A,B,C,D,E
Buiten de paden recreëren	A,B,C,E
Onwenselijk gedrag/onbedoeld gebruik	A,B,E
Verstoring dieren	A,B,C,D,E
Afname biodiversiteit	A,B,C,D,E
Botsende belangen recreanten	A,B,C,D,E
Knelpunten m.b.t. mobiliteit en bereikbaarheid	B,C,D,E
Te weinig voorzieningen	C

Conclusie en vervolg

Samen met de TBO's zetten we in op de optimalisatie van de balans tussen natuur en recreatie. Het is bekend dat in 2040 de bevolking in Noord-Holland met ongeveer een half miljoen inwoners zal toenemen. De urgentie om de natuur te beschermen en daarnaast voldoende ruimte voor recreatie te creëren is dan ook groot. Door toepassing van de Ladder van Leisure maken we het recreatief gebruik ten opzichte van de natuurwaarde inzichtelijk en geven we handelingsperspectieven dit op een positieve manier structureel te beïnvloeden.

Vanuit de in de Visie Recreatie en Toerisme vastgelegde strategie en bestemmingsontwikkeling, is de Ladder van Leisure een van de instrumenten om de ontwikkeling van gebieden zelf en ten opzichte van elkaar optimaal te ondersteunen en richting te geven. Alleen door samenwerking tussen de TBO's, natuurorganisaties, gemeenten en de provincie kunnen we de druk op de natuur en recreatiegebieden spreiden. Dit is ook een belangrijke conclusie uit het onderzoek (zie opgave 5). We moeten vanuit een (boven) regionale samenwerking met elkaar aan de slag.

LADDER VAN LEISURE

We zetten samen met de TBO's en natuurorganisaties in op:

1. het bewerkstellingen van de gewenste gedragsverandering;
2. door heldere communicatie over de mogelijkheden binnen de gebieden en tussen de gebieden onderling, maar ook over de zonering en ontsluiting;
3. De meest optimale inrichting van de gebieden, zodat we door (gebiedsoverstijgende) zonering er gezamenlijk voor kunnen zorgen dat de balans tussen recreatie en natuur in de provincie evenwicht blijft;
4. De duurzame ontsluiting van de gebieden, waaronder bereikbaarheid met OV en/of duurzame vervoersmiddelen.

Samenwerking is cruciaal. Het probleem van de toenemende recreatiedruk is, zoals ook eerder aangegeven door de TBO's en natuurorganisaties, niet op te lossen op het niveau van een enkel gebied. Er zullen duidelijke keuzes gemaakt worden hoe de gebieden binnen de provincie, zich ten opzichte van elkaar kunnen (of zelfs zouden moeten) ontwikkelen om zo de inwoners en bezoekers van Noord-Holland een optimale recreatieve beleving te kunnen geven. Het is van belang te realiseren dat de Ladder van Leisure één van de hulpmiddelen is om deze keuzes te maken.

De ladder van Leisure is nadrukkelijk niet bedoeld om individuele activiteiten zoals bijvoorbeeld een festival te toetsen. Hiervoor is de natuurvergunning (omgevingsdienst) en het bestemmingsplan (gemeenten) leidend.

De Ladder van Leisure biedt geen totaaloplossing en is niet bindend, maar schets de belangrijkste uitgangsprincipes als het gaat om de (mogelijke) impact van recreatie-activiteiten op onze natuur- en recreatiegebieden. De Ladder van Leisure moet vooral onderdeel worden van het gezamenlijk proces om de toekomstbestendigheid van de gebieden te versterken en waar nodig de druk van recreatie te verminderen en/of beter in te passen. We zullen de Ladder onder de aandacht brengen van de gemeenten en overige betrokkenen en hen stimuleren deze in onderlinge samenwerking te agenderen en gebruik te maken van de systematiek.

NATUUR- EN RECREATIEGEBIEDEN NOORD-HOLLAND
Deel A: Bovenregionale analyse

Eindrapportage

29 maart 2022

BUREAUBUITEN
economie & omgeving

Natuur- en recreatiegebieden Noord-Holland

Deel A: Bovenregionale analyse

Foto voorblad: 't Twiske, Flickr, sandravoetbal, https://www.flickr.com/photos/sandravoetbal/49999169707/in/photostream/

© Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 29 maart 2022

Aangeboden aan: Provincie Noord-Holland

Bureau BUITEN, Economie & Omgeving
Achter Sint Pieter 160
3512 HT Utrecht
info@bureaubuiten.nl
www.bureaubuiten.nl
+31 (0)30-2318945

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Jansbuitensingel 30
6811 AE Arnhem
lycklama@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl
+31 (0)6-5338355

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

1.1 Waarom een regio-overstijgend onderzoek? 5
1.2 Doel en opzet van het onderzoek 5
1.3 Informatieverzameling en analyse 6
1.4 Proces en aanpak 6

2. De gebieden in Noord-Holland 7

2.1 Inleiding 7
2.2 Selectie van gebieden 7
2.3 Overzicht gebieden en kenmerken 9

3. Kwaliteit en beleving 11

3.1 Motieven en voorkeuren: leefstijlen 11
3.2 Beheer en waardering gebieden 15
3.3 Conclusies gebruikersanalyse 16

4. Waar gaan we naartoe om te recreëren? 17

4.1 Inleiding 17
4.2 Reisbereidheid 17
4.3 Bestemmingen van vrijetijdstrips (hittekaart) 19
4.4 Herkomst van de bezoekers en gekozen vervoermiddel 22
4.5 Conclusie reisbereidheid 24

5. Huidige en toekomstige vraag 25

5.1 Huidige vraag 25
5.2 Groei van de bevolking en vrijetijdsactiviteiten 25
5.3 Toekomstige recreatieve druk 27
5.4 Groei van het toerisme 29
5.5 Conclusie groei recreatie en toerisme 29
5.6 Veranderende vraag 30

6. Natuur en recreatie in balans 32

6.1 Inleiding 32
6.2 Recreatiedruk en draagkracht gebieden 32
6.3 Omvang recreatief gebruik 34
6.4 Status natuur 39
6.5 Optimalisatie: sturen op balans 40

7. Ruimte voor recreatie 42

7.1 Uitgangspunten van de berekening 42
7.2 Verhouding vraag en aanbod in 2021 43
7.3 Verhouding vraag en aanbod in 2040 45

8. Conclusies 47

8.1 Dit is de situatie in NH 47
8.2 Wat speelt er nu 47
8.3 Wat komt er op ons af 48
8.4 Dit zijn de spanningen die ontstaan 48

9. Handelingsperspectieven 51

9.1 Opgaven: ruimte voor recreatie 51
9.2 Natuur en recreatie in balans 51
9.3 Kwaliteit en beleving verbeteren 53
9.4 Monitoring bezoekersstromen 55
9.5 Opgaven: agenderen en implementeren 55

10. Bijlagen 56

1. Toelichting recreatiebehoeftemodel 56
2. Knelpunten aangegeven door terreinbeheerders 62
3. Recreatiegedrag 64
4. Toelichting Leefstijlvinder 65
5. Knelpunten per terreinbeherende organisatie 68
6. Bezoekdichtheid en voorzieningendichtheid 69
7. Deelnemende organisaties 70
8. Groen, gezondheid en sociale cohesie 71
9. Bezoekersaantallen natuur- en recreatiegebieden Recreatie Noord-Holland 72

1. Inleiding

Noord-Holland kent een breed scala aan natuur- en recreatiegebieden. Om inzicht te krijgen in het functioneren van deze gebieden en hoe de gebieden zich tot elkaar verhouden, heeft de provincie Noord-Holland een gebiedsoverstijgend onderzoek uit laten voeren.

1.1 *Waarom een regio-overstijgend onderzoek?*

In Noord-Holland is sprake van een sterk groeiende en veranderende recreatiedruk. Dit wordt veroorzaakt door:

- Groei van het aantal inwoners, met name in de Metropoolregio Amsterdam en de daarmee gepaard gaande groeiende recreatiebehoefte. Maar ook een groei van het aantal (binnenlandse en buitenlandse) toeristen, die ook de natuur bezoeken.
- Toenemende behoefte aan buitenrecreatie als gevolg van veranderingen in levensstijlen, waardoor mensen vaker “naar buiten” gaan in hun vrije tijd. Corona versnelde dit, en zorgde ervoor dat de recreatiebehoefte dichtbij huis sinds 2020 sterk is gegroeid. Naast de kwantitatieve toename is ook de veranderde vraag zoals die wordt omschreven in hoofdstuk 5.6 een belangrijke reden voor de toename van de recreatiedruk.

De huidige natuur- en recreatiegebieden hebben geen oneindige capaciteit om de groeiende behoefte op te vangen en de draagkracht van de natuur laat niet in alle gebieden toenemende recreatie toe. Dit heeft tot gevolg dat o.a. de beleving van natuur, ruimte en rust onder druk staat. Daarnaast zorgt deze situatie mogelijk voor ongewenste effecten op de leefbaarheid van regio, de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat en de economische waarde van recreatie en toerisme voor Noord-Holland.

Om goed te kijken naar de gewenste ontwikkeling van het gebruik van de natuur- en recreatiegebieden, moeten we verder kijken dan een individueel gebied, of één beheerder. Een bezoeker aan een natuur- of recreatiegebied heeft geen boodschap aan wie de eigenaar of beheerder is van het gebied, of het een natuur – dan wel recreatiegebied is, en in welke regio of gemeente het gebied ligt. En voor sommige opgaven ligt de oplossing ook niet (alleen) op gebiedsniveau. Daarom is behoefte aan een regio-overstijgend onderzoek naar het ‘functioneren’ van de gebieden (aanbod) in relatie tot de ontwikkeling van de vraag. Hoe verhouden de gebieden zich tot elkaar, kan het recreatieve gebruik geoptimaliseerd worden en wat zijn de gebiedsoverstijgende opgaven voor de toekomst? Door de energie bij terreinbeherende organisaties kunnen de resultaten van dit onderzoek gezien worden als startpunt om deze vragen gezamenlijk op te pakken.

1.2 *Doel en opzet van het onderzoek*

Het doel van dit onderzoek is te kijken hoe de natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland gebieden zich tot elkaar verhouden en of optimalisatie van de recreatieve benutting mogelijk is. De resultaten van dit onderzoek dragen bij aan de strategie voor de benodigde opvang en spreiding van recreatiedruk.

De resultaten van dit onderzoek presenteren we op drie manieren:

- **Deel A**. Dit geeft de analyseresultaten voor geheel Noord-Holland. Dit is de *boven*regionale (gebiedsoverstijgende) analyse.
- **Deel B.** Dit is in een bijlagenrapport met analyses geordend per Noord-Hollandse deelregio.
- **Webkaart**. Naast de rapportage is er een **webkaart,** waarin ingezoomd kan worden voor elk gebied de beschikbare data geraadpleegd kan worden en analyses gepresenteerd worden.

Deel A: bovenregionale analyse

In het hoofdrapport, de bovenregionale analyse, is vanuit verschillende invalshoeken de verhouding van vraag en aanbod onderzocht:

a. De leefstijl van de recreanten in de gebieden, en of bepaalde groepen onder- of oververtegenwoordigd zijn. Door de inrichting en beleving van de gebieden aan te passen, kan het gebruik geoptimaliseerd worden (zie hoofdstuk 3);
b. De reisbereidheid van recreanten naar natuur- en groengebieden, in relatie tot de ligging van het aanbod (zie hoofdstuk 4);
c. De verwachte ontwikkeling van de vraag, voor zowel recreanten (inwoners) als toeristen (zie hoofdstuk 5);
d. De ecologische draagkracht van de gebieden, in relatie tot het recreatieve gebruik (zie hoofdstuk 6);
e. De kwantitatieve behoefte aan recreatieruimte in relatie tot het huidige aanbod en de toekomstige vraag (zie hoofdstuk 7).

Voor de bovenregionale analyses hebben we gebruik gemaakt van een selectie van Noord-Hollandse natuur- en recreatiegebieden, in hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan. In hoofdstuk 8 geven we de conclusies weer en in hoofdstuk 9 staan de opgaven die hieruit voortkomen.

Verhaallijn rapport
Hoofdstuk 2 tot en met 4 geven inzicht in de huidige situatie, het functioneren van de gebieden en het gedrag van recreanten.
In hoofdstuk 5 staat aangegeven wat er op ons afkomt, gezien de verwachte ontwikkeling van inwonersaantallen en toeristen. Tot slot zijn in hoofdstuk 6 en 7 de spanningen beschreven die hierdoor mogelijk ontstaan.

Deel B: analyses gebieden per deelregio
Van elk van de 37 geselecteerde gebieden hebben we bruikbare informatie op een rij gezet. We presenteren deze informatie per deelregio, dit zijn: de Kop van Noord-Holland, Alkmaar en omstreken, West-Friesland, Zaanstreek-Waterland, IJmond en Zuid-Kennemerland, Amsterdam en Amstelland-Meerlanden en Gooi en Vechtstreek.

Webkaart
De resultaten van deze analyse op het schaalniveau van de deelregio's zijn opgenomen in deel B en tevens raadpleegbaar via de webkaart.

Klik hier voor de link naar de webkaart

1.3 *Informatieverzameling en analyse*

We verzamelden de informatie over de natuur- en recreatiegebieden op basis van bestaand onderzoek en hebben een enquête onder terreinbeherende organisaties (TBO's) uitgezet. Met behulp van GIS hebben we dit gecombineerd met beschikbare data (o.a. voorzieningen, routes, OV-haltes) en geografisch geanalyseerd. Daarnaast hebben we met behulp van GIS (ruimtelijke) berekeningen gemaakt van onder meer de recreatiebehoefte (zie h. 7 en bijlage 1).

1.4 *Proces en aanpak*
De terreinbeherende organisaties waren nauw betrokken bij de uitvoering van dit onderzoek. Dit is op de onderstaande manier vormgegeven:

- Een klankbordgroep met een vertegenwoordiging van de provincie en terreinbeheerders. Deze groep heeft tijdens het gehele proces meerdere keren meegedacht en kritisch gereflecteerd op de resultaten;
- Een enquête onder terreinbeherende organisaties en recreatieschappen in Noord-Holland, waarmee we onder meer beheerachterstanden, knelpunten en drukteontwikkeling tussen 2016-2021 in beeld hebben gebracht;
- Verdiepende gesprekken met terreinbeherende organisaties over de duiding van data en om witte vlekken (kennishiaten) in te vullen;
- Werk-/ expertsessies waarvoor we breed hebben uitgenodigd en samen met de betrokken partijen onder andere hebben gekeken naar de bepaling van de draagkracht voor natuur- en recreatiegebieden en kansrijke ontwikkelperspectieven en strategieën.

2. De gebieden in Noord-Holland

2.1 *Inleiding*

De provincie Noord-Holland is rijk aan een divers palet aan natuur- en recreatiegebieden. Zo zijn er drie soorten kusten, van Noordzee, Waddenzee en IJsselmeer-Randmeer, en is er een grote variëteit aan landschappen. In totaal zijn er 65 natuur- en recreatiegebieden geïdentificeerd die een belangrijke rol spelen in het recreatief gebruik van inwoners en toeristen. Deze gebieden zijn in eigendom en het beheer bij verschillende terreinbeherende organisaties, te weten; het Goois Natuurreservaat, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Waternet, Natuurmonumenten, PWN Water- en Natuurbedrijf Noord-Holland, Recreatie Noord-Holland (verschillende recreatieschappen) en Recreatieschap Westfriesland. Aanvullend op de natuur- en landelijke gebieden, zijn er in de Metropoolregio Amsterdam ook belangrijke landschappelijke kwaliteiten met recreatieve betekenis en potentie, in de vorm van de scheggen.

De natuur- en recreatiegebieden in de provincie zijn onderhevig aan diverse veranderingen. De druk(te) neemt toe, als gevolg van toenemende inwonersaantallen, maar ook corona heeft een versterkend effect op de bezoekersaantallen gehad. Er wordt in Noord-Holland door verschillende partijen en in diverse (gebieds-)processen nagedacht over en gewerkt aan natuur en recreatie. Terreinbeheerders zijn bezig met de uitvoering van hun beheerplannen, en vanuit de verstedelijkingsstrategieën wordt ingezet op een groenblauw netwerk in en om de stad. Een gegeven is hierbij dat natuur en recreatie beide, en grotendeels in dezelfde gebieden, een plek moeten blijven houden. Dit wordt in toenemende mate belangrijk naarmate er meer recreanten in de beschikbare gebieden opgevangen moeten worden. In dit hoofdstuk kijken we daarom naar de balans tussen natuur en recreatie.

2.2 *Selectie van gebieden*

Omdat de analyse in detail ingaat op verschillende kenmerken van de gebieden, hebben we informatie verzameld en geanalyseerd op het schaalniveau van 37 individuele gebieden. Figuur 2.1 op pagina 8 laat zien welke gebieden geselecteerd zijn. De gebieden zijn gekozen op basis van:

- Spreiding over Noord-Holland: de gebieden zijn verspreid over de hele provincie en verschillend van karakter (van strand tot heide en plas);
- Bezoekersintensiteit en aantal bezoekers: we kozen gebieden met een relatief hoog aantal bezoekers per hectare;
- Aantal hectare: we hebben kleinere gebieden uit de selectie gelaten;
- Beschikbare informatie: we hebben met name gebieden geselecteerd waarover voldoende informatie beschikbaar is;
- Stedelijke groengebieden zoals Vondelpark hebben we eruit gelaten.

Van de gebieden hebben we onder meer de volgende informatie verzameld en op een rij gezet (ook via de **webkaart** raadpleegbaar):

- Oppervlakte;
- Kwaliteiten en kenmerken;
- Voorzieningen;
- Bereikbaarheid;
- Beheerachterstanden;
- Huidige omvang bezoeken;
- Gebruik (meest voorkomende activiteiten);
- Waardering;
- Bestedingen;
- Motieven en leefstijlen;
- Aantrekkingskracht;
- Vervoermiddel;
- Ambities en plannen.

Per deelregio wordt ingegaan op opgaven en kansen, berekend tekort (of overschot) aan recreatieruimte in 2021 en 2040, de leefstijlen en motieven.

Figuur 2.1: Overzicht van geselecteerde natuur- en recreatiegebieden

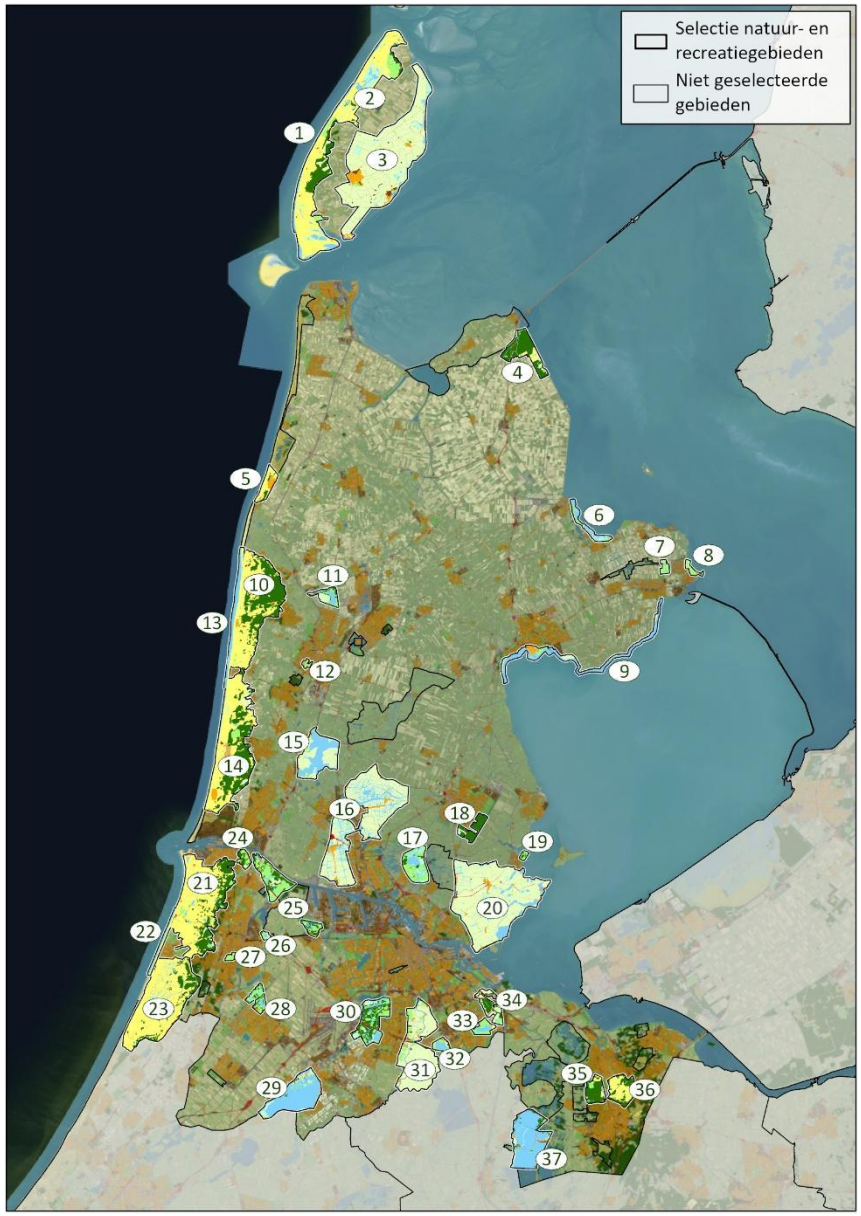

Overzicht geselecteerde gebieden

1. Strand Texel
2. Texel bos en duin
3. Waddendijk en Polder van Texel
4. Robbenoord en Dijkgatsbos
5. Pettemerduinen
6. Vooroever
7. Streekbos
8. Enkhuizerzand
9. Markermeerdijk – kust Hoorn-Enkhuizen
10. Schoorlse Duinen
11. Geestmerambacht
12. Alkmaarder Hout
13. Strand Bergen – Egmond – Schoorl
14. Noord-Hollands Duinenreservaat
15. Alkmaardermeer; plas en oevers
16. Veenweidenpolders Zaanstreek
17. 't Twiske
18. Purmerbos
19. Hemmeland
20. Waterland
21. Nationaal Park Zuid-Kennemerland
22. Strand Zandvoort – Bloemendaal
23. Amsterdamse Waterleidingduinen
24. Beeckestijn
25. Spaarnwoude
26. Veerplas
27. Haarlemmerhout
28. Haarlemmermeerse Bos
29. Westeinderplassen
30. Amsterdamse Bos
31. Amstel, oever, dijk en polders
32. Ouderkerkerplas
33. Gaasperplas
34. Diemerbos – Overdiemerpolder
35. Spanderswoud en Fransche Kampheide
36. Wester- en Bussumerheide
37. Loosdrechtse plassen – Wijde blik

2.3 *Overzicht gebieden en kenmerken*

Gebied	Opp.vl. (ha)	Status natuur	Aantal bezoeken /ha	Activiteiten & voorz./ha	Routedichtheid (m/ha)	Beheer-achterstand	Grens bezoekers-aantallen bereikt?
Alkmaarderhout	24	Geen	Hoogst	Hoogst	Matig hoog	NB	NB
Alkmaardermeer* (plas en oevers)	1.258	NNN	Laag	Laag	Laag	NB	NB
Geestmerambacht*	160	NNN	Matig hoog	Laagst	Laag	Geen	NB
Noordhollands Duinreservaat	5.448	N2000	Laag	Laag	Laag	Enkele	Pieken (PWN)
Schoorlse Duinen	1.719	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Laagst	Veel	Structureel
Strand Bergen, Egmond, Schoorl	NB	Geen	Onbekend	NB	Matig hoog	Enkele	Pieken (PWN)
Amstel, oever, dijk en polders*	2.287	Klein deel NNN	Laag	Matig hoog	Matig hoog	Geen	Geen overschrijding
Amsterdamse Bos	981	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Hoogst	Enkele	Pieken
Diemerbos/ Overdiemerpolder*	363	NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Matig hoog	Enkele	Pieken
Gaasperplas*	190	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Matig hoog	NB	NB
Haarlemmermeerse Bos	135	NNN	Hoogst	Matig hoog	Laag	Geen	Pieken
Ouderkerkerplas*	137	NNN	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Laagst	NB	NB
Westeinderplassen	1.377	NNN	Laag	Matig hoog	Laag	Geen	Pieken
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	1.896	N2000	Laag	Laag	Laagst	NB	Geen overschrijding
Spanderswoud en Fransche Kampheide	413	NNN	Gemiddeld-hoog	Laagst	NB	Enkele	Pieken
Wester- en Bussumerheide	581	NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Laagst	Enkele	Pieken
Amsterdamse Waterleidingduinen	3.904	Deels N2000	Laag	Laagst	Laagst	Geen	Geen overschrijding
Beeckestijn	143	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Structureel
Haarlemmerhout	41	Geen	Hoogst	Hoogst	Laag	Enkele	Pieken
Nationaal Park Zuid-Kennemerland	3.585	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Matig hoog	Enkele	Pieken
Spaarnwoude (deels)*	1.084	Deels NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Laag	Enkele	NB
Strand Zandvoort - Bloemendaal	NB	Geen	Onbekend	NB	Laag	Geen	Pieken
Veerplas*	45	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Pieken
Pettemerduinen	288	N2000	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Pieken
Robbenoord- en Dijkgatsbos	735	NNN	Laag	Laagst	Laag	Enkele	Geen overschrijding
Strand Texel	NB	N2000	Onbekend	NB	NB	Geen	Geen overschrijding
Texel Bos en Duin	4.309	N2000	Laag	Laag	NB	Enkele	Pieken
Waddendijk en polder van Texel	5.854	Deels N2000	Laag	Laag	Matig hoog	Geen	Geen overschrijding

Gebied	Opp.vl. (ha)	Status natuur	Aantal bezoeken /ha	Activiteiten & voorz./ha	Routedichtheid (m/ha)	Beheer-achterstand	Grens bezoekers-aantallen bereikt?
Enkhuizerzand	9	Geen	Hoogst	Hoogst	Matig hoog	NB	Structureel
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	NB	Deels NNN	Onbekend	NB	Laagst	Geen	NB
Streekbos	79	NNN	Hoogst	Laagst[1]	Laag	Enkele	Pieken
Vooroever	192	Deels NNN/ N2000	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Matig hoog	Enkele	Geen overschrijding
Hemmeland	44	NNN	Hoogst	Hoogst	Laag	Geen	Pieken
Purmerbos	262	NNN	Gemiddeld-hoog	Laagst	Laagst	Veel	Pieken
Twiske*	655	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Laag	Geen	Geen overschrijding
Veenweidenpolders Zaanstreek	3.813	N2000	Laag	Laag	Laagst	Veel	Pieken
Waterland	5.008	NNN, deels N2000	Laag	Laagst	Laagst	Onbekend	NB

**) Voor deze gebieden zijn aanvullende data over het bezoekersaantal beschikbaar vanuit de Recreatiemonitoring van de beheerder. Door de gebruikte methode en het onderzoeksjaar kunnen de gegevens van de beheerder afwijken van de gegevens die getoond worden in dit rapport. Vanwege de vergelijkbaarheid, gebruiken we hier de gegevens van het NBTC bezoekersonderzoek 2016. In deel B zijn de gegevens van de bezoekersmonitoring te vinden.*

Gebruikte bronnen voor gegevens in voorgaande tabel

- *Aantal bezoeken / ha: NBTC-NIPO bezoekersonderzoek 2016*
- *Activiteiten en voorzieningen / ha: provinciaal vestigingenregister (LISA 2019) en GIS-analyse*
- *Routedichtheid: routenetwerken van de nationale routedatabank en GIS-analyse*
- *Beheerachterstand: enquête onder terreinbeherende organisaties, 2021*
- *Grens bezoekers-aantallen bereikt: enquête onder terreinbeherende organisaties, 2021*

In deel B van de rapportage kunt u de alle verzamelde kenmerken en gegevens per gebied terugvinden. Per deelregio wordt vervolgens ingegaan op de kansen, uitdagingen en het berekende tekort aan recreatieruimte in 2021 en 2040.
In de volgende hoofdstukken van dit deel van de rapportage (deel A) komen de verschillende kenmerken van de gebieden per thema aan bod.

[1] Om dit te berekenen hebben we gebruik gemaakt van het provinciaal vestigingenregister en het NBTC-NIPO bezoekersonderzoek. Hierdoor zijn met name bij het Streekbos niet alle voorzieningen in beeld. Recreatieschap West-Friesland geeft aan dat er anno 2022 veel voorzieningen zijn: horeca, een IVN-locatie, Klimpark, toiletgebouw, watertappunt en een TOP.

3. Kwaliteit en beleving

In deze analyse staan de volgende onderwerpen centraal:

- Voorkeuren en beleving van verschillende doelgroepen (leefstijlen);
- Beheer en waardering van de gebieden (kwaliteit)

Door de vraag, en kwalitatieve zin, in relatie te brengen tot het aanbod, krijgen we inzicht in ontwikkelkansen ten aanzien van beleving en inrichting (ontwikkeling in kwalitatieve zin).

3.1 *Motieven en voorkeuren: leefstijlen*

Allereerst lichten we in paragraaf 3.1.1 de 'leefstijlen' en diens voorkeuren en gewenste beleving ten aanzien van natuur en recreatie toe. Paragraaf 3.1.2 geeft vervolgens de resultaten van de leefstijlanalyse weer.

3.1.1 *Over de leefstijlen*

Leefstijlvinder

Dé recreant bestaat niet. Dat geldt ook voor hoe mensen de natuur willen beleven. Om inzicht te geven in de recreatieve behoeften van de bezoekers van de natuur- en recreatiegebieden en de inwoners (als potentiële) gebruikers van de natuur- en recreatiegebieden, maken we gebruik van de Leefstijlvinder, een doelgroep segmentatie voor recreatie, toerisme en vrijetijd. De leefstijlsegmentatie onderscheidt zeven doelgroepen, ook wel leefstijlen genoemd, met allemaal een eigen vrijetijdsprofiel. De zeven leefstijlen zijn: Avontuur-, Plezier-, Harmonie-, Verbindings-, Rust-, Inzicht en Stijlzoekers en zijn weergegeven in figuur 3.1. Elk van de leefstijlen heeft haar eigen wensen en behoeftes ten aanzien van vrije tijd. Dat betekent ook dat er verschillende voorkeuren bestaan ten aanzien van een bezoek aan de natuur en de gewenste natuurbeleving, voorzieningen en activiteiten in de natuur.

Figuur 3.1: Model Leefstijlvinder, MarketResponse (2021)

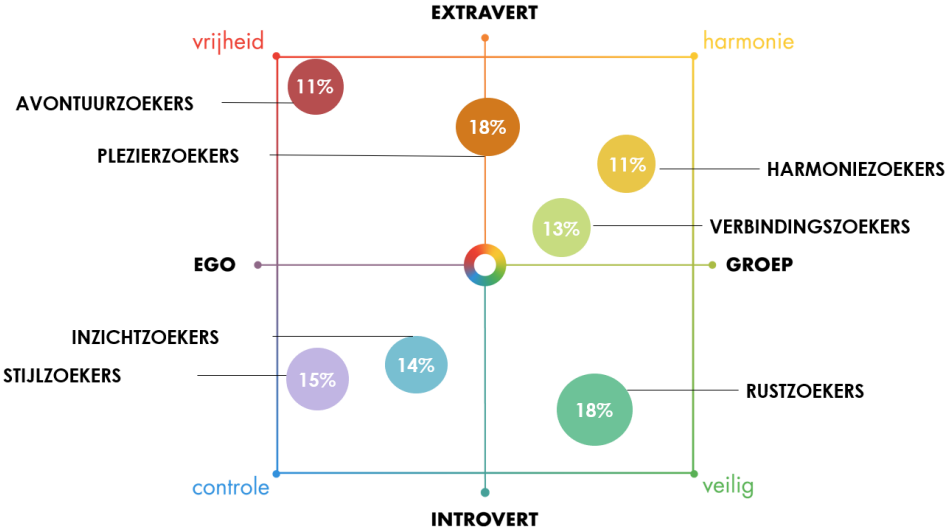

In bijlage 4 is een uitgebreidere toelichting van de zeven leefstijlen gegeven en hun ideale vrijetijdsbeleving. Daarnaast is er in 2021 verdiepend onderzoek uitgevoerd naar de natuurbeleving van deze zeven leefstijlen. In onderstaande paragraaf geven we kort per leefstijl aan hoe zij de natuur het liefst beleven. Voor meer informatie over de kenmerken van de leefstijlen t.a.v. natuurbeleving, zie hier de resultaten van het onderzoek naar de leefstijlen en natuurbeleving.

NB In het onderzoek naar natuurbeleving is 'natuur' of 'natuur- en recreatiegebied' gedefinieerd als alle soorten water- en groengebieden buiten de bebouwde kom (zoals bos, heide, agrarisch landschap, strand, recreatieplassen en –meren, etc.).

Figuur 3.2: Ideale natuurbeleving per leefstijl

Vraag en aanbod van leefstijlen

Aan de hand van de Leefstijlvinder brengen we de vraag van inwoners in kaart t.a.v. hun gewenste natuurbeleving. In onderstaand figuur is het leefstijlprofiel (de vraag) weergegeven van de inwoners van Nederland en Noord-Holland. Hierin is te zien dat de avontuurzoeker en plezierzoeker het meest omvangrijk zijn in Noord-Holland. De leefstijlprofielen van de gemeenten in Noord-Holland zijn in bijlage 4 weergegeven.

Figuur 3.3: Leefstijlprofiel inwoners Nederland en Noord-Holland.

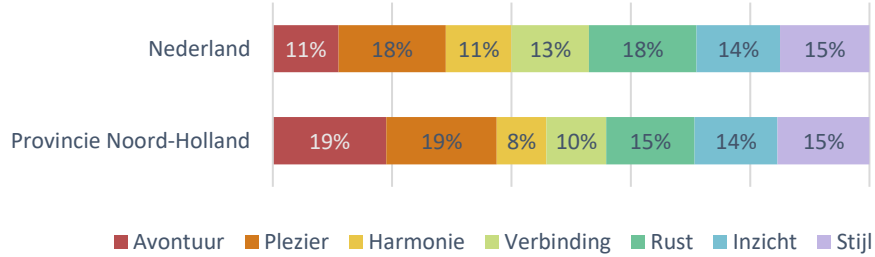

Door vraag en aanbod te vergelijken krijgen we inzicht in mogelijke ontwikkelkansen ten aanzien van beleefbaarheid. Het aanbod hebben we in beeld gebracht aan de hand van het onderzoek naar de natuur- en recreatiegebieden van het NBTC in 2016. In dit onderzoek zijn de leefstijlen van de bezoekers in kaart gebracht. Dit is nog gedaan aan de hand van de oude Leisure Leefstijlen (deze is in 2018 geactualiseerd en vernieuwd naar de Leefstijlvinder). Middels een verdeelsleutel zijn de bezoekersprofielen van de oude Leisure Leefstijlen omgerekend naar de leefstijlen volgens de Leefstijlvinder. In figuur 3.4 op de volgende pagina hebben we een gewogen profiel van de bezoekers van de geselecteerde natuur- en recreatiegebieden per deelregio weergegeven. In bijlage 4 zijn de bezoekersprofielen per gebied weergegeven.

Figuur 3.4: Bezoekersprofiel (gewogen) van de geselecteerde natuur- en recreatiegebieden per deelregio

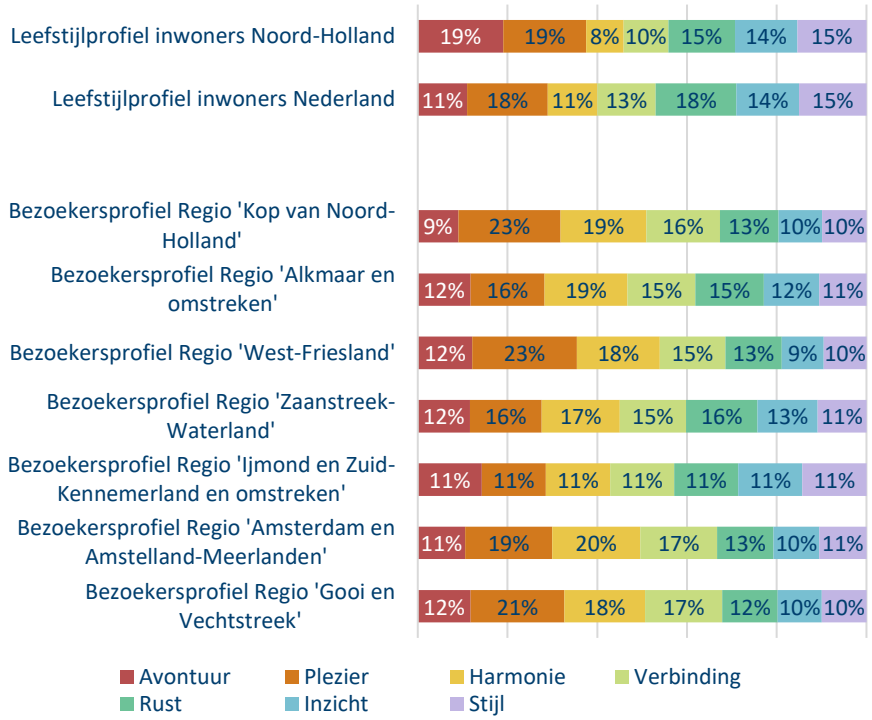

Vervolgens hebben we de vraag afgezet tegen het profiel van de bezoekers van de gebieden. Het leefstijlprofiel van de bezoekers geeft namelijk weer welke bezoekers hier veel komen en daarmee kan worden verondersteld dat het gebied voor deze leefstijlen aantrekkelijk is. We hanteren voor de vraag het profiel van de inwoners van de ‘eigen’ gemeente van de natuur- en recreatiegebieden omdat dit het belangrijkste verzorgingsgebied is. Indien er meerdere ‘eigen’ gemeenten zijn is er een gewogen profiel gemaakt. De resultaten van de vraag-aanbodvergelijking zijn per gebied terug te vinden in het bijlagenrapport (deel B). In de volgende paragraaf beschrijven we de belangrijkste resultaten van deze vraag- en aanbodvergelijking.

3.1.2 *Resultaten leefstijlanalyse*

In het merendeel van de Noord-Hollandse regio’s geldt dat harmoniezoekers en verbindingszoekers relatief vaak de natuur- en recreatiegebieden bezoeken. Het bezoekprofiel is relatief omvangrijk vergeleken met de omvang van het aantal inwoners. Voor de inzichtzoeker en stijlzoeker geldt juist het tegenovergestelde. Deze leefstijlen zien we relatief weinig in de bezoekprofielen terug, in vergelijking met de omvang van het aantal inwoners (zie figuur 3.5). Voor de avontuurzoekers, plezierzoekers en rustzoekers verschilt dit per gebied. De avontuurzoeker en plezierzoeker zijn het meest omvangrijk in de provincie Noord-Holland (zie figuur 3.4). Niet in elke gemeente zijn deze profielen ook omvangrijk. Het verschilt daarom per natuur- en recreatiegebied in welke mate de inwoners meer of minder omvangrijk zijn dan het bezoekersprofiel.

Nu is het zo dat sommige leefstijlen ook graag de natuur in gaan vanuit hun intrinsieke motivatie. Uit het verdiepend onderzoek naar de natuurbeleving van leefstijlen blijkt dat vooral avontuurzoekers, inzichtzoekers en verbindingszoekers graag de natuur ingaan. Avontuurzoekers, stijlzoekers en plezierzoekers bezoeken juist graag een strand of recreatieplas (met voorzieningen) (zie figuur 3.6).

Figuur 3.5: Over- en ondervertegenwoordiging van de leefstijl van bezoekers aan natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland

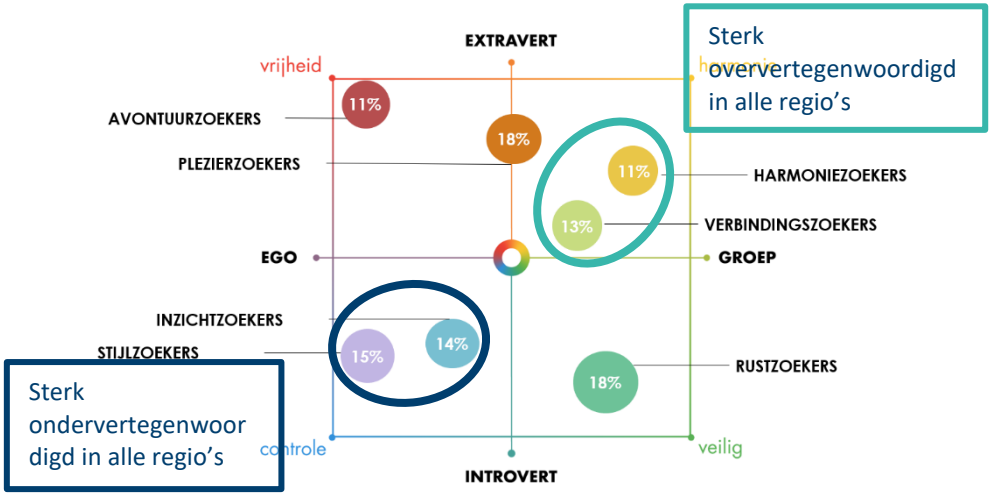

De oververtegenwoordiging (van bezoekers t.o.v. inwoners van 'eigen' gemeente) bij (een deel van) de gebieden van avontuur-, plezier- en harmoniezoekers is verklaarbaar door het type gebied: natuur, stranden, duinen, veel (water)activiteiten, vakantiebestemming, ook recreatiegebied. Ook verklaart dit mogelijk de ondervertegenwoordiging van rust- (bij bepaalde gebieden) en inzichtzoekers. Zij bezoeken aanmerkelijk minder vaker stranden en ontwijken vaak gebieden met veel activiteiten en andere mensen. Daarentegen is de inzichtzoeker een echte natuurliefhebber en bezoekt hij of zij graag een natuurgebied (zie figuur 3.6).

De ondervertegenwoordiging (van bezoekers ten opzichte van inwoners van de 'eigen' gemeente) van stijlzoekers is minder goed te verklaren vanuit hun bezoekmotief. Zij bezoeken weliswaar minder vaak een natuurgebied, maar brengen bijvoorbeeld wel graag een bezoek aan het strand. Het ontbreekt mogelijk aan (bijzondere) voorzieningen of trekkers. Rekening houdend met dit voorkeursgedrag van de inzichtzoeker en stijlzoeker, blijft het opvallend dat de inzichtzoeker niet meer in de natuurgebieden te vinden is en dat en de stijlzoeker niet juist meer bij de stranden of recreatiegebieden te vinden is.

Figuur 3.6: Voorkeuren van leefstijlen voor bezoeken van een natuurgebied of strand

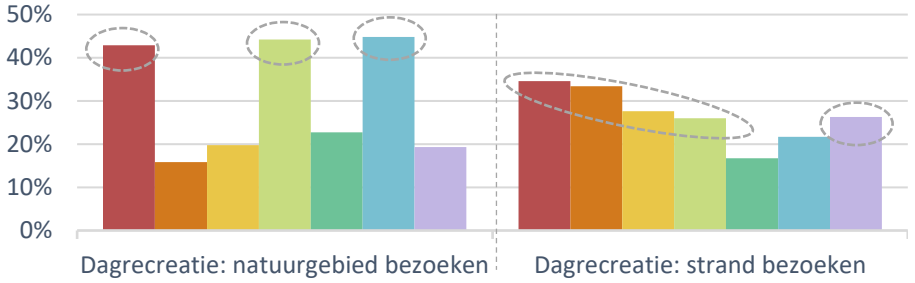

Op basis van de aantrekkelijkheid van de gebieden (het aanbod) zouden we dus verwachten dat de inzichtzoeker en stijlzoeker vaker de gebieden zouden bezoeken. Om beter in hun behoefte te voorzien, kan ook gekeken worden naar de belemmeringen. Want, elk van de leefstijlen heeft zijn of haar eigen motieven om natuur te bezoeken, maar tegelijkertijd zijn er ook belemmeringen of zaken die hen ervan weerhouden om naar de natuur te gaan.

Waar speelt dit?

- Bijna alle gebieden kennen een (sterke) oververtegenwoordiging van de harmoniezoeker en verbindingszoeker (zie deel B van het rapport voor de resultaten per gebied), met uitzondering van Robbenoord- en Dijkgatsbos. Dit is op basis van de gebiedskenmerken ook logisch (natuurwaarden, weinig voorzieningen). Over het algemeen geldt dat de oververtegenwoordiging van beide leefstijlen in de geselecteerde gebieden mogelijk te verklaren is door het type gebied; veel recreatiegebieden, stranden, recreatiebossen, activiteiten wandelen, fietsen door die gebieden.
- De ondervertegenwoordiging van de inzicht- en stijlzoeker speelt in bijna alle gebieden, zie deel B van het rapport voor de resultaten per gebied. Opvallend is het profiel van de Veenweidepolder Zaanstreek (in

regio Zaanstreek-Waterland): hier zijn de inzichtzoeker en stijlzoeker ook daadwerkelijk aanwezig in de omvang die je zou mogen verwachten op basis van de omvang van de leefstijlen onder de inwoners.

- De mate waarin de avontuur-, plezier- en rustzoekers over- of ondervertegenwoordigd zijn, verschilt per gebied. Zo is bijvoorbeeld een oververtegenwoordiging van de plezierzoeker in de Loosdrechtse plassen logisch te verklaren vanwege de voorzieningen en watersportmogelijkheden. De rustzoeker is juist weer ondervertegenwoordigd in de kustgebieden, en is mogelijk te verklaren uit de mindere interesse in kustgebieden, te grote bezoekersaantallen en drukte.
- De opgaven ten aanzien van beleving kunnen dan ook verschillen per gebied. Het hangt namelijk af van het type gebied of het 'logisch' is dat deze leefstijlen wegblijven, rekening houdend met het voorkeursgedrag en de identiteit van het gebied. Over het algemeen geldt voor alle gebieden dat het opvallend is dat de inzicht- en stijlzoeker ondervertegenwoordigd zijn onder de bezoekers aan de gebieden, dit is niet altijd te verklaren op basis van het voorkeursgedrag of type gebied.

Belemmeringen

Indien het aanbod aantrekkelijk is voor bepaalde leefstijlen, maar zij zijn ondervertegenwoordigd in de vraag, is het mogelijk dat bepaalde belemmeringen een bezoek ontmoedigen. De belemmeringen verschillen per leefstijl en zijn te vinden in het onderzoek naar natuurbeleving. Omdat het opvallend (gezien het voorkeursgedrag) dat de inzichtzoeker en stijlzoeker wegblijven, zijn de belemmeringen voor deze leefstijlen hieronder weergegeven:

- Redenen voor **inzichtzoekers** om weg te blijven uit een specifiek natuurgebied zijn overlast van honden en van andere gebruikers (mtb-ers, paarden, anderen), drukte in het gebied en zwerfafval. Daarnaast zijn de kosten relatief vaak een reden om een gebied niet te bezoeken; een groot deel van de inzichtzoekers is niet bereid te betalen voor parkeren, entree, gebruik van voorzieningen en/of paden.
- Redenen voor **stijlzoekers** om weg te blijven: drukte en zwerfafval en rommel maar ze hebben geen uitgesproken reden. Wel is het voor een stijlzoeker belangrijk dat alles in een gebied goed geregeld is en op orde is. Goed georganiseerde activiteiten spreken hen aan en de aanwezigheid van horeca is belangrijk.

3.2 *Beheer en waardering gebieden*

De waardering en het beheer van de gebieden heeft een relatie met de kwaliteit van de gebieden. Waar de waardering aangeeft hoe de kwaliteit van het gebied door bezoekers wordt ervaren, heeft het beheer invloed op de kwaliteit van de natuur en recreatie, en daarmee ook op de aantrekkelijkheid van de gebieden voor bezoekers.

Beheer

- Er zijn drie gebieden met veel beheerachterstanden: Schoorlse Duinen, Purmerbos en Veenweidenpolders Zaanstreek.
- Er zijn 16 gebieden met enkele beheerachterstanden. Er is hierbij geen verband te zien met inrichtingsniveau of het aantal bezoeken per ha.
- 11 gebieden hebben geen beheerachterstand, van 7 gebieden is dit onbekend.
- In de enquête is niet uitgevraagd wat de beheerachterstanden zijn. Dit verschilt vanzelfsprekend per gebied, maar ook per organisatie. Voorbeelden van beheerachterstanden zijn maaiwerk, onderhouden van paden (varen, fietsen, wandelen etc.), onderhoud aan hekken, voldoende voorzieningen als bankjes, prullenbakken.
- Dit betekent dat in de helft van de geselecteerde gebieden sprake is van beheerachterstanden. Het is belangrijk om deze achterstanden weg te werken om de waardering en de kwaliteit van natuur en recreatie op orde te krijgen, vergroten en houden.

Waardering

- In het bezoekersonderzoek van het NBTC (2016) is de waardering van bezoekers over de gebieden (rapportcijfer) in kaart gebracht.
- Over het algemeen worden de geselecteerde natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland met een ruime voldoende gewaardeerd. De Nederlandse bezoeker waardeert de gebieden gemiddeld met een 7,7. Bijna alle gebieden scoren rond het gemiddelde.
- Een aantal gebieden (9 gebieden) scoren een 8 of hoger. Wat opvalt is dat dit met name de duingebieden en de gebieden op Texel zijn (o.a. Texel Bos en Duin). Daarnaast zijn bijna al deze gebieden een N-2000 gebied en hebben een landelijk verzorgingsgebied. We verwachten dat de aantrekkingskracht van het landschap en natuurwaarde voor een hoge waardering onder bezoekers zorgt.
- Slechts één gebied (Veerplas) scoort lager dan een 7 (namelijk een 6,7). Wat de reden is voor een lagere score is onbekend.

3.3 *Conclusies gebruikersanalyse*

- Dé recreant bestaat niet. Dat geldt ook voor hoe mensen de natuur willen beleven. Door middel van de Leefstijlvinder, is inzicht verkregen in de wensen en behoeften van de (potentiële) gebruikers van de natuur- en recreatiegebieden. We hebben het leefstijlprofiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de 'eigen' gemeente van het gebied. Dit geeft inzicht in mogelijke ontwikkelkansen ten aanzien van beleefbaarheid.
- De leefstijlen harmoniezoeker en verbindingszoeker zijn sterk oververtegenwoordigd in het bezoekersprofiel van de natuur- en recreatiegebieden ten opzichte van de inwoners rondom deze gebieden. Met andere woorden, zij bezoeken de gebieden meer dan dat je zou mogen verwachten ten opzichte van de vraag van inwoners.
- De stijlzoeker en inzichtzoeker daarentegen sterk ondervertegenwoordigd (en voor de overige leefstijlen verschilt dit per gebied). Dit is deels te verklaren door hun intrinsieke motivatie om wel of niet een natuur/recreatiegebied te bezoeken. Maar, het is opvallend dat de inzichtzoeker en stijlzoeker wegblijven, gezien hun voorkeursgedrag voor een bezoek aan natuur- en recreatiegebieden. Dit geldt over het algemeen voor alle gebieden.
- Elke leefstijl heeft haar eigen voorkeuren, wensen en behoeftes voor een bezoek aan natuur- en recreatiegebieden, en daarmee ook belemmeringen om niet de natuur in te gaan. Op gebiedsniveau is de informatie over de leefstijlen van bezoekers, inwoners en bijbehorende voorkeuren relevant om de kwaliteit en beleving af te stemmen.
- Hoewel de gebieden door de Nederlandse bezoeker gemiddeld genomen met een ruime voldoende wordt gewaardeerd, is er ook ruimte om de kwaliteit en beleving nog verder te versterken en te streven naar een hogere score. Door doelgroepgericht (leefstijlen) te kijken, kan dit versterkt worden.
- De waardering van de gebieden door bezoekers bepaalt mede de kwaliteit van het gebied. Het beheer van de gebieden is van invloed op de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de gebieden. Daarmee heeft beheer en kwaliteit ook invloed op de vraag. Een aantrekkelijk gebied (qua beheer en onderhoud, maar ook qua aantrekkingskracht op de leefstijlen) stimuleert de vraag. Over het algemeen kunnen we concluderen dat de waardering op orde is, namelijk een 7,7 gemiddeld. Dit is een prima score, maar biedt altijd ruimte voor verbetering. Daarnaast is het belangrijk om te beseffen dat dit cijfer uit 2016 stamt. Mogelijk heeft de drukte tijdens de coronaperiode invloed gehad op de beleving en waardering. Alhoewel de waardering goed is, zien we wel dat de helft van de gebieden een beheerachterstand heeft. Dit is belangrijk om aan te pakken voor de kwaliteit van natuur en recreatie. Mede omdat we zien dat achterstand in beheer en onderhoud er toe kan bijdragen dat recreanten (waaronder de stijlzoeker en inzichtzoeker) minder naar de gebieden komen.
- Kortom, er is ruimte om de kwaliteit en beleving nog verder te versterken en te streven naar een hogere waarderingsscore en beheerachterstanden aan te pakken, zie ook aanbevelingen in H9.

4. Waar gaan we naartoe om te recreëren?

Centraal in dit hoofdstuk staat de vraag waar recreanten naartoe gaan om te recreëren in natuur- of recreatiegebieden. Deze informatie benutten we in de volgende hoofdstukken, met name in hoofdstuk 7.

4.1 *Inleiding*

De vraag waar recreanten naartoe gaan, is relevant met het oog op het optimaliseren van vraag en aanbod. Aanbod in bijvoorbeeld West-Friesland, beantwoordt slechts in beperkte mate aan de vraag in IJmond. Om meer inzicht te krijgen in waar recreatieve vraag neer zal slaan, gaan we in op de volgende onderwerpen:

- Reisbereidheid;
- De bestemmingen van vrijetijdstrips en toegewezen (berekende) vraag voor wandelen;
- De herkomst van bezoekers en gekozen vervoermiddel (aantrekkingskracht van de gebieden);

4.2 *Reisbereidheid*

Gemiddelde afstand vrijetijdstrip is korter

We weten uit de analyse van OViN-OdiN data[2] voor Noord-Holland dat een groot deel van de trips die in de vrije tijd worden ondernomen met een beperkte afstand (kort) zijn. Mensen reizen voor de dagelijkse vrijetijdsbesteding, zoals sport of een wandeling, minder dan dat ze voor woon-werk of woon-onderwijs gewend zijn. Vrijetijdstrips nemen 38% van de verplaatsingen voor hun rekening (60% als je ook winkelen meerekent) en staan voor 31% van de totaal aantal afgelegde kilometers (45% inclusief winkelen). De afstand per trip is gemiddeld wat korter. De overige trips bestaan vooral uit woon-werktrips, zakelijke trips en verplaatsingen naar onderwijs.

Voor de verschillende sub-motieven (bijvoorbeeld winkelen, toeren of visite) is de reisbereidheid vergelijkbaar. Wel zijn er kleine verschillen tussen de afstanden die mensen gemiddeld afleggen, zie figuur 4.1. Zo reist men voor visite (circa 20% van de trips meer dan 6 km) vaak wat verder dan voor het sub-motief toeren (ca 3% is verder dan 6 km).

Figuur 4.1: De afstand van trips naar motief (bron: OViN-OdiN 2015-2019, bewerking Studio Bereikbaar)

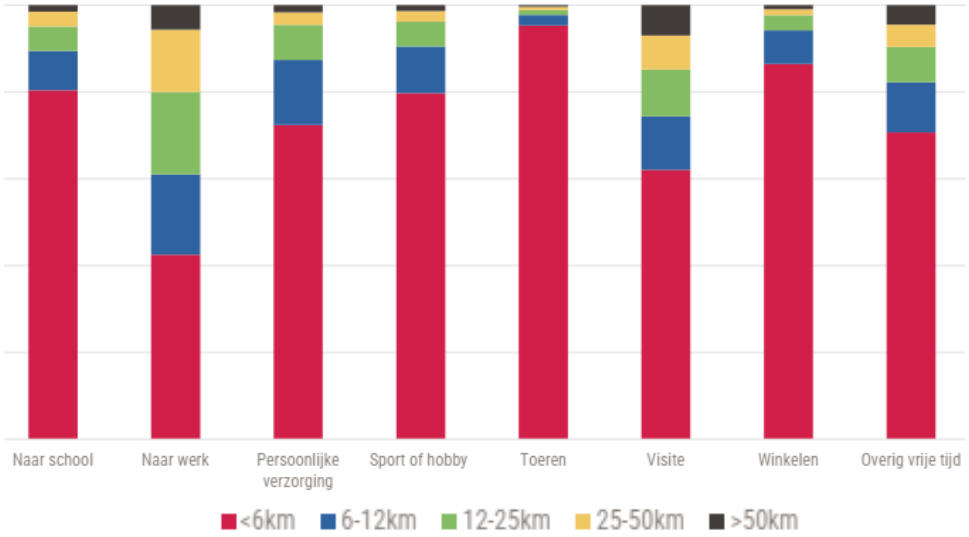

[2] OdiN staat voor "Onderweg in Nederland" en is een continu dagelijks onderzoek van het CBS naar het verplaatsingsgedrag van inwoners van Nederland van 6 jaar of ouder. ODiN is een voortzetting van het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OViN) Zie verder voor een toelichting op het onderzoek: www.cbs.nl/odin

Reisbereidheid natuur- en recreatiegebieden

De reisbereidheid voor een ‘bezoek aan een natuur- of recreatiegebied’ is speciaal uitgevraagd in het kader van het onderzoek naar natuurbeleving (Natuurtoolkit van de Leisure Leefstijlen 2016). Hieruit blijkt de onderstaande reisbereidheid, naar gebieden waar de recreant het meest naar toegaat:

- 15% reist minder dan 1 kilometer;
- 33% reist 1-5 kilometer;
- 24% reist 5-10 kilometer;
- 18% reist 11-25 kilometer;
- 6% reist 26-50 kilometer;
- 4% reist meer dan 50 kilometer.

Hieruit blijkt dat 72% van de recreanten niet verder reist dan 10 kilometer naar het natuur- of recreatiegebied van hun voorkeur[3]. Ook uit de gegevens van het NBTC bezoekersonderzoek blijkt dat veruit de meeste bezoekers in de gebieden afkomstig zijn uit de eigen gemeente (zie deel B, tabellen per deelregio).

Figuur 4.2: schematische weergave reisbereidheid voor een bezoek aan een natuur- of recreatiegebied

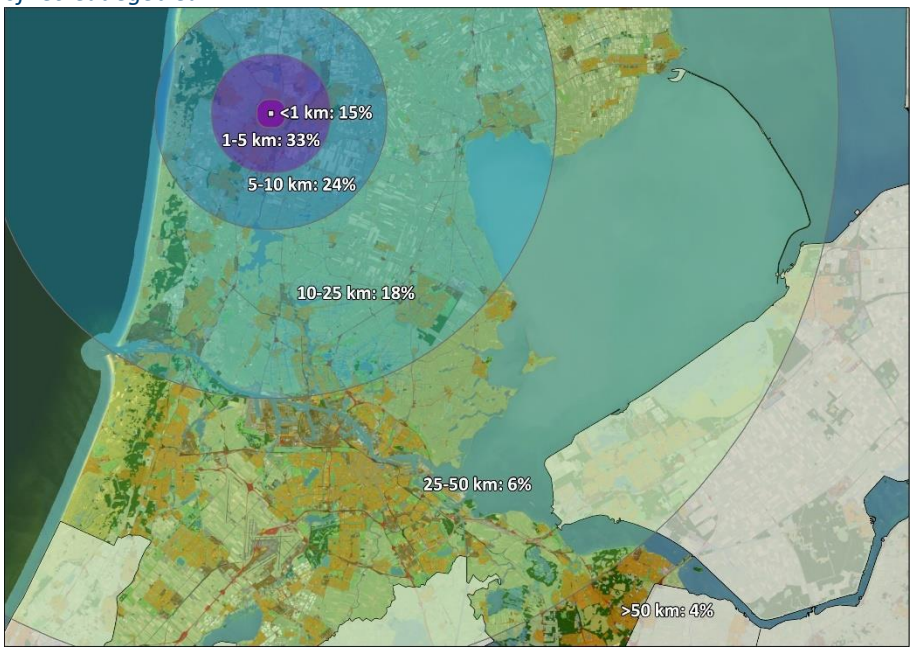

Kan de reisbereidheid veranderen?

Uit de data kunnen we niet herleiden of de reisbereidheid in het verleden toe- of afgenomen is. Als we rekening houden met de toename van elektrisch fietsgebruik en uitgaan van het “reistijdbudget”[4], dan kan dat gecombineerd met een toename van thuiswerken, leiden tot langere reisafstanden voor vrije tijd. Als je de hele week thuis gewerkt hebt, dan ga je wellicht gemakkelijker in het weekend een uur in de auto voor een zondagmiddagwandeling.

[3] De reisbereidheid gevonden in dit onderzoek kan niet één op één vergeleken worden met de informatie uit de OViN-OdiN analyse (zie figuur 3.1). Dit komt dat er andere definities gebruikt worden en omdat er indeling in km-klassen anders is. Wel blijkt hieruit ook dat de meerderheid minder dan 6 km reist voor vrije tijd.

[4] De “wet van het reistijdbudget” houdt in dat een persoon altijd een vrijwel constante hoeveelheid van zijn tijd besteedt aan reizen. Al decennialang reizen we zo'n 70 tot 90 minuten per dag. https://nl.wikipedia.org/wiki/BREVER-wet

Aan de andere kant moeten we ons realiseren dat de toegang tot thuiswerken en snellere vervoersmiddelen niet gelijk verdeeld is over de bevolking. Mensen met een lagere sociaaleconomische status hebben hier veelal minder toegang toe, en zullen een korte(re) reisafstanden voor vrije tijd houden. Als het gaat om een vrijetijdsbesteding die cruciaal is voor gezondheid (namelijk bewegen in het groen) dan blijft nabijheid enorm belangrijk. Dit blijkt ook uit onderzoeken naar gezondheidsverschillen tussen verschillende wijken[5].

4.3 *Bestemmingen van vrijetijdstrips (hittekaart)*

Om een indruk te krijgen van waar de behoefte aan groene recreatie neerslaat, hebben we twee analyses uitgevoerd:

1. Analyse van de OViN-OdiN data voor het motief "toeren". Dit geeft een beeld wat de populairste bestemmingen zijn voor dit submotief (zie voor een toelichting op deze data en definities www.cbs.nl/OdiN).
2. Een berekening op basis van inwoneraantallen en de bovenvermelde reisbereidheid in GIS. Dit geeft een beeld van waar de behoefte aan buitenrecreatie zou *kunnen* neerslaan: welke gebieden vallen binnen het bereik van de meeste Noord-Hollanders. Dit vormt tevens de basis voor de kwantitatieve vraag-aanbod berekening (Hoofdstuk 6)

Populairste bestemmingen voor toeren (OViN-OdiN data)

Met behulp van de ODiN/OviN mobiliteitsdata, hebben we een analyse gemaakt in samenwerking met Studio Bereikbaar. De ODiN/OviN database bevat informatie over de verplaatsingen van een grote (representatieve) groep Nederlanders in de periode 2015 tot 2019. We selecteerden uit deze database de verplaatsingen met een vrijetijdsmotief, in totaal gaat het om 0,5 miljoen verplaatsingen. Hier focussen wij ons specifiek op het submotief toeren (15% van de verplaatsingen), omdat dit volgens ons het meeste in de buurt komt van (groene) buitenrecreatie. De andere sub-motieven zijn: Winkelen 31%, Visite 18%, Sport of hobby 14%, Persoonlijke verzorging 5% en overige vrije tijd 17%.

Van de verplaatsingen (trips) in de database is het tijdstip, begin- en eindpunt en motief bekend. Met behulp van een aantal stappen (algoritme) is de data geanalyseerd, om zo tot een kaartbeeld te komen van de bestemmingen van deze trips. De indicator die dit opleverde is attractiviteitsscore mobiliteit met vrijetijdsmotief. De data geven een beeld van de attractiviteit/ aantrekkelijkheid van een locatie (vlakken van 1.000 bij 1.000 meter) op basis van **het aantal verplaatsingen naar dat gebied**. De attractiviteitsscore is een manier om gebieden met elkaar te kunnen vergelijken[6].

Aandachtspunten bij deze database en methode zijn:

- In het onderzoek zijn geen buitenlandse reizigers opgenomen. Bestemmingen waar veel buitenlandse bezoekers komen, komen daardoor minder sterk naar voren. Wel zijn ook inwoners van buiten de MRA meegenomen (Nederlanders uit andere regio's die naar de MRA reizen).
- De attractiviteitsscore wordt op rasterniveau (500mx500m cellen) weergegeven in kaartbeeld, om een mooier beeld te verkrijgen. De data wordt gemeten voor postcodegebieden. Er moet daarom een omrekening plaatsvinden om van postcodegebieden naar 500x500m niveau te komen. Hiervoor is gebruik gemaakt van het meest recente Bestand Bodemgebruik (CBS-BBG). Dit levert echter een schatting per 500x500 meter cel op, ten behoeve van aantrekkelijk en leesbaar kaartbeeld, en geen 'gemeten' data.

[5] Groen is meer waard dan we denken, Stadszaken, 2020 en Effecten van nabije natuur op gezondheid en welzijn, WUR, 2008 en De Waarde van Groen, Natuurverdubbelaars, 2020 en Natural Capital Model, RIVM, 2018 en Sociaal-maatschappelijke en economische waarde van groen en blauw, Groenblauwe Netwerken. Zie ook bijlage 8.

[6] De score van een gebied is het aantal reizen naar dit gebied met vrijetijdsmotief in het hypothetische geval dat alle 17,2 miljoen inwoners van Nederland een vrijetijdstrip maken. Deze indicator geeft een beeld van de omvang van de vrijetijdsverplaatsingen door toerisme en recreatie (van Nederlanders).

- Het woord attractiviteitscore wekt wellicht de associatie met de aantrekkelijkheid van een gebied (het aanbod). Dat is in deze score niet onderzocht.

Figuur 4.3 geeft de attractiviteitsscore voor Noord-Holland weer, voor het submotief toeren. Hoe donkerder de locatie, hoe vaker die wordt bezocht met het motief “toeren”. Opvallende punten zijn:

- De steden vallen op, omdat veel trips dichtbij huis plaatsvinden.
- Locaties die opvallen als een populair gebieden als bestemming voor toeren zijn Waterland en de kustgebieden en badplaatsen. De Beemster valt op als gebied waar relatief weinig toertrips naartoe gaan.
- Als we kijken naar de langere trips, dan valt de Zaanse Schans op als populaire groene of buitenbestemming, evenals Castricum.

De top drie van natuur- en recreatiegebieden met de hoogste bezoekdichtheid is zowel in de NBTC-data als de OViN-OdiN- data:

1. Enkhuizerzand;
2. Alkmaarderhout;
3. Haarlemmerhout.

Ook de 12 gebieden met de laagste bezoekdichtheid (aantal bezoekers per jaar per hectare) komt overeen in NBTC en OViN-OdiN data. In het middensegment zijn ook veel overeenkomsten, maar springen er een aantal gebieden uit waar beide bronnen tot verschillende uitkomsten leiden. Dit kan mogelijk verklaard worden door de onderzoeksopzet of de omvang van de steekproef (voor specifieke gebieden wordt de steekproef steeds kleiner, waardoor de mate van betrouwbaarheid minder wordt).

Figuur 4.3: Attractiviteitsscore (populairste bestemmingen) submotief toeren (bron: OViN-OdiN 2015-2019, bewerking Studio Bereikbaar)

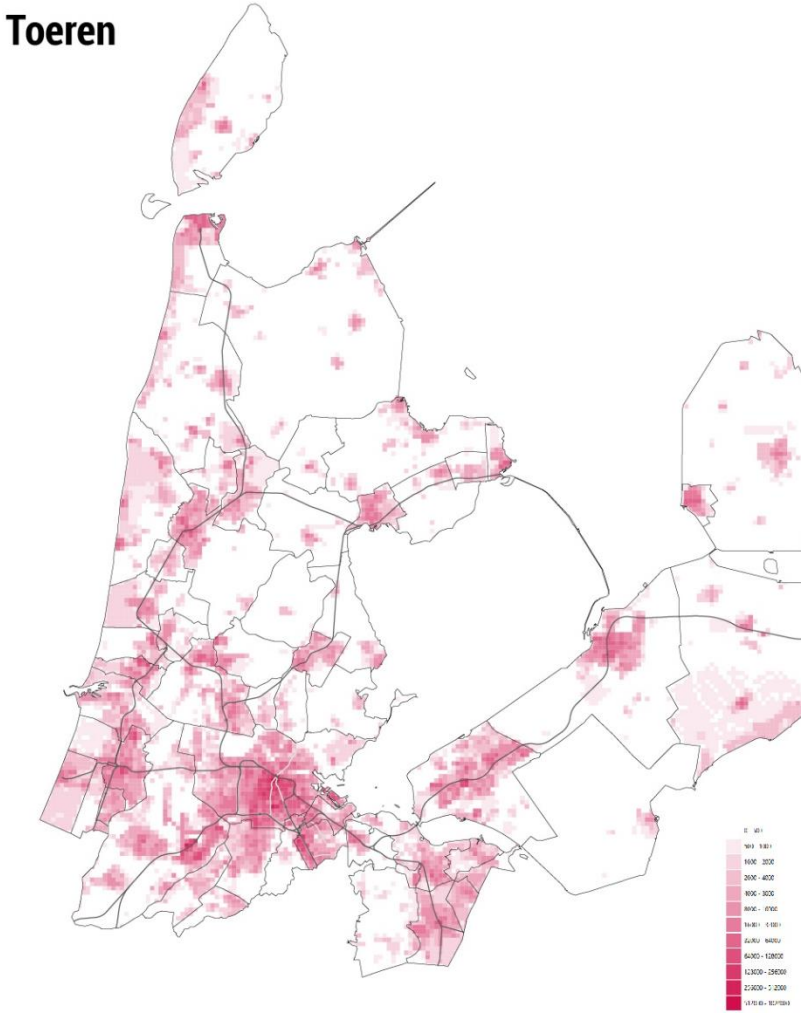

Berekening bezoek aan natuurgebieden

Rekening houdend met de hiervoor genoemde actieradius, kunnen we berekenen in GIS waar de vraag naar groene recreatie neerslaat in 2040. We maken hiervoor gebruik van de bevolkingsprognose van Noord-Holland (november 2021).

We gebruiken deze berekening ook om in het volgende hoofdstuk verschillen tussen vraag en aanbod van groene recreatieruimte in beeld te brengen (zie hoofdstuk 5[7]). Bij het berekenen van de behoefte aan wandelen gaan we uit van de volgende aannames:

- De inwoner van Noord-Holland wil binnen redelijke afstand rond zijn woning in een groene omgeving wandelen.[8] We houden hierbij rekening met de voorgenoemde reisbereidheid[9].
- De behoefte om te wandelen per persoon blijft gelijk: in 2021 als in 2040 willen evenveel mensen tegelijk wandelen. De grootste behoefte is aanwezig in en rond Amsterdam (zie figuur 4.4).
- We kijken voor deze berekening naar de gemiddelde wandelbehoefte op een gewone mooie, maar redelijk drukke dag (de 5e drukste dag). Dit kan je zien als een zonnige zondag in het voor- of najaar. Op sommige dagen van het jaar is het drukker (denk aan Eerste Paasdag of Hemelvaartsdag als het mooi weer is), maar dat zien we als een uitzondering.
- We houden rekening met de wandelbehoefte van inwoners. Helaas kunnen we de behoefte van toeristen of recreanten hierin niet meenemen.

Figuur 4.4: Berekening van de behoefte aan wandelen in 2040

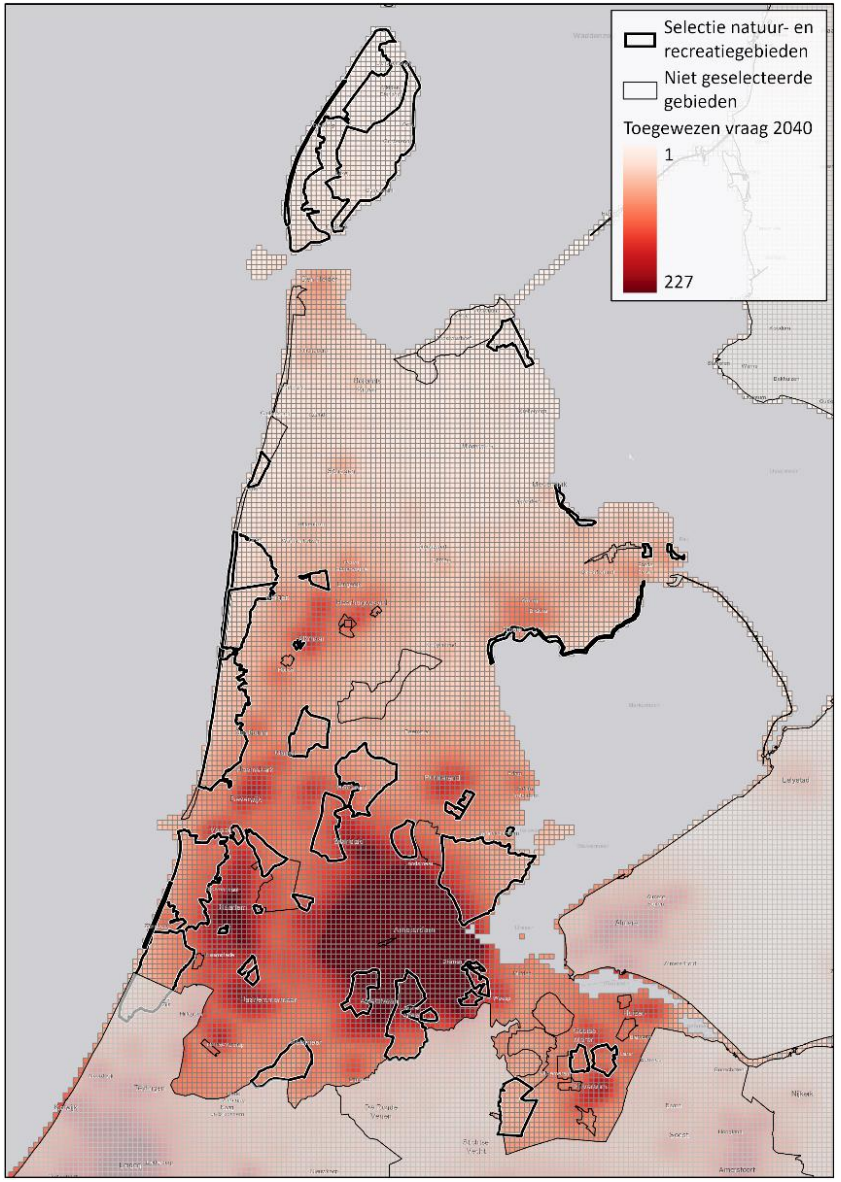

[7] Meer over de aanpak en de normen is te vinden in bijlage 1.

[8] Ook fietsen en andere recreatievormen zijn belangrijk, maar we hebben hier gerekend met wandelen, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat daarvoor de tekorten het grootst zijn, en dit de meest populaire activiteit is. Hebben we de behoefte voor wandelen in beeld, dan valt de behoefte voor fietsen hierbinnen.

[9] Wel met een grotere actieradius binnen de activiteit zelf.

Vergelijking berekening behoefte aan wandelen en attractiviteitsscore
Wanneer we de berekening van de behoefte aan wandelen (figuur 4.4.) vergelijken met de attractiviteitsscore (figuur 4.3, de mate waarin men een locatie in Noord-Holland bezoekt met het motief “toeren”), ontstaat er een beeld hoe de normen zich verhouden tot de werkelijke reisbereidheid. We zien dan het volgende:

- In de attractiviteitsscore (figuur 4.3, analyse OViN-OdiN-data) worden ook de voorkeuren van recreanten in beeld gebracht. We zien dat naast de steden ook de kuststrook ‘oplicht’. In de berekening van de behoefte aan wandelen (figuur 4.4) wordt daar geen rekening mee gehouden, hier zijn namelijk alleen inwoners meegenomen, de kuststrook is niet extra rood gekleurd.
- Uit de attractiviteitsscore blijkt dat de kustgebieden populaire bestemmingen zijn voor recreanten. Populairder dan wat je zou kunnen verwachten op basis van reisbereidheid. Dit betekent dat mensen een grotere afstand afleggen om een natuur- en recreatiegebied nabij de kust te bezoeken.

4.4 *Herkomst van de bezoekers en gekozen vervoermiddel*

Van de door ons onderzochte gebieden is bekend of bezoekers komen uit de eigen gemeente, de provincie of overig Nederland. Op basis hiervan hebben we geconcludeerd of gebieden een landelijke, regionale (provinciale) of lokale aantrekkingskracht hebben. We hebben dit weergegeven op de volgende de kaart (figuur 4.5), en in de webkaart en in deel B van dit onderzoek kunt u per deelregio en per gebied de achterliggende data terugvinden.

Figuur 4.5: Aantrekkingskracht natuur- en recreatiegebieden

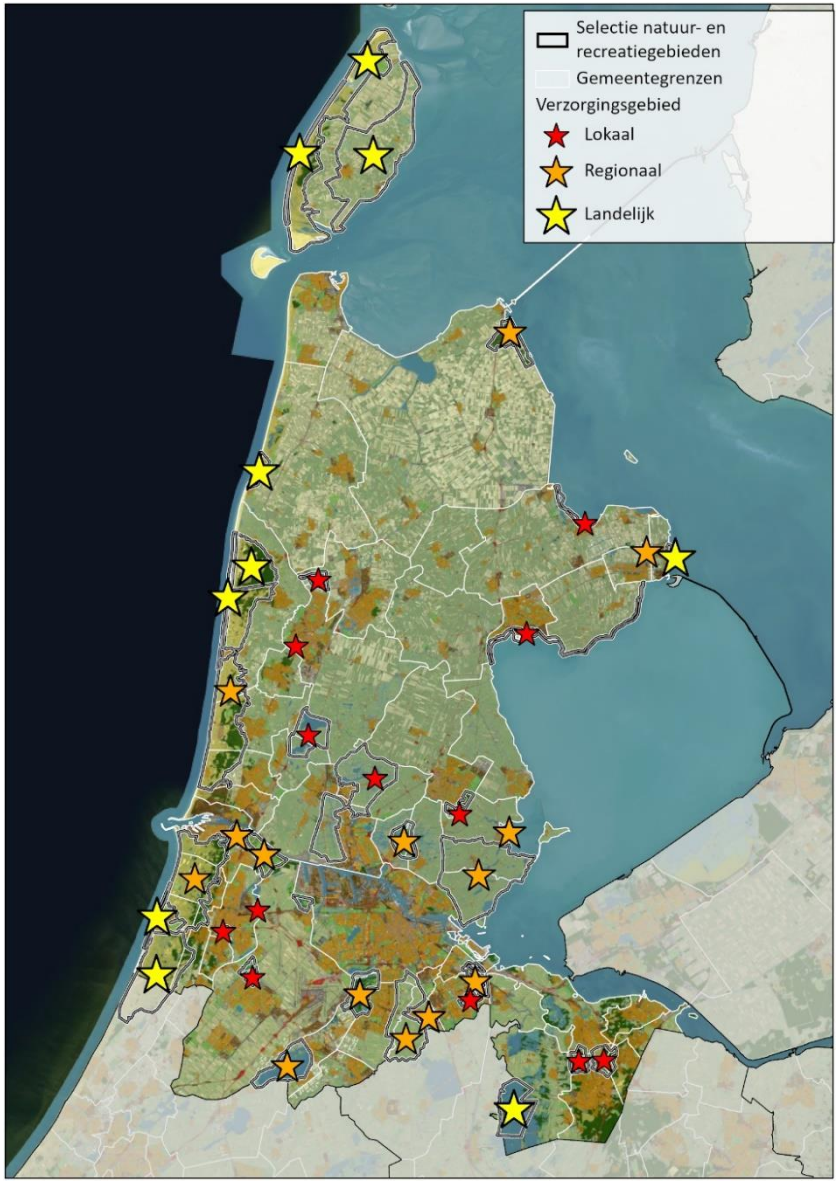

We concluderen hieruit:

- Met uitzondering van de Loosdrechtse Plassen en het Enkhuizerzand, liggen alle gebieden met een landelijke aantrekkingskracht langs de kust (zie figuur 4.5).
- 14 van de 37 gebieden (38%) hebben een regionale aantrekkingskracht, 13 gebieden (35%) hebben een lokale aantrekkingskracht en 27% gebieden (27%) een landelijke aantrekkingskracht.
- De meeste gebieden met een regionale aantrekkingskracht liggen in de MRA (Noordhollands Duinreservaat, Robbenoord- en Dijkgatsbos en Streekbos uitgezonderd). Gebieden met een lokale aantrekkingskracht liggen verspreid over de gehele provincie.

Gekozen vervoermiddel voor bezoek aan natuurgebieden

- Voor veruit de meeste gebieden nemen de bezoekers de auto om er te komen (32 van de 37 gebieden). De fiets is daarna het meest populair, en daarna lopend.
- Opvallend is dat ook de gebieden met een lokale aantrekkingskracht, waar de bezoekers afkomstig zijn uit de eigen gemeente, de auto (of motor of bromfiets) het meest gekozen vervoermiddel is, met uitzondering de Haarlemmerhout.
- Drie gebieden worden ook per boot bezocht: Enkhuizerzand, Westeinderplassen en het Alkmaardermeer.
- De gebieden waar het OV in de top drie van meest gekozen vervoermiddel staat, zijn:
    - Strand Zandvoort – Bloemendaal (OV staat op de 2e plek als meest gekozen vervoermiddel), hier ligt Station Zandvoort vlakbij.
    - Amsterdamse Waterleidingduinen(OV staat op de 3e plek), hier liggen meerdere NS stations in de omgeving).
    - Waddendijk en polder van Texel OV staat op de 3e plek), mensen komen hier vlakbij aan met Teso.
    - Gaasperplas OV staat op de 3e plek), hier ligt een metrohalte vlakbij
    - Amsterdamse Bos OV staat op de 3e plek), hier ligt station Amsterdam Zuid WTC vlakbij, evenals tram- en bushaltes.
    - Nationaal Park Zuid-Kennemerland OV staat op de 3e plek), hier liggen meerdere NS stations in de omgeving.
- Met uitzondering van Texel (waar mensen met de boot aankomen), zijn dit allemaal gebieden in de Metropoolregio Amsterdam.
- Opvallend is dat bij andere gebieden, die wel vlakbij een treinstation liggen, het OV geen veel gekozen vervoermiddel is. De fiets, te voet of met de auto zijn dan ook de meest gekozen vervoersmiddelen. Op de webkaart is te zien dat bijvoorbeeld ook het Noordhollands Duinreservaat, Alkmaardermeer, Wester- en Bussumerheide, de Markermeerdijk bij Hoorn en het Enkhuizerzand vlakbij een treinstation liggen.
- Op de webkaart is ook te zien dat de meeste gebieden vlakbij een bushalte liggen, maar dit zegt niets over de dienstregeling en bereikbaarheid in bijvoorbeeld het weekend.

Zoals in de inleiding van paragraaf 4.4 aangegeven, is de landelijke, regionale of lokale aantrekkingskracht bepaald op basis van de herkomst van bezoekers (zie ook deel B) uit het onderzoek van 2016 van NBTC. Enkele aandachtspunten hierbij:

- De beheerder (Recreatieschap West-Friesland) vindt het opvallend dat Enkhuizerzand een landelijke aantrekkingskracht heeft, en een hoog bezoekersaantal per hectare, in vergelijking tot bijvoorbeeld De Vooroevers bij Medemblik. Dit is te mogelijk te verklaren doordat er nabij Enkhuizerzand verblijfsaccommodaties en een dagattracttiepark zijn gevestigd, waardoor de bezoekers van Enkhuizerzand vaker uit overige delen van Nederland komen.
- Uiterdijk Schellinkhout (onderdeel Markermeerkust) heeft en lokale aantrekkingskracht, maar de kitesurfspot is (intern)nationaal bekend.

Tabel 4.1: Gekozen vervoermiddel per natuur- en recreatiegebied (2018)

Gebied	Aantrekking	Vervoer-1	Vervoer 2	Vervoer 3
Amsterdamse Waterleidingduinen	Landelijk			
Enkhuizerzand	Landelijk			
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	Landelijk			
Pettemerduinen	Landelijk			
Schoorlse Duinen	Landelijk			
Strand Bergen, Egmond, Schoorl	Landelijk			
strand Texel	Landelijk			
Strand Zandvoort - Bloemendaal	Landelijk			
Texel Bos en Duin	Landelijk			
Waddendijk en polder van Texel	Landelijk			
Amstel, oever, dijk en polders	Regionaal			
Amsterdamse Bos	Regionaal			
Beeckestijn	Regionaal			
Diemerbos/ Overdiemerpolder	Regionaal			
Hemmeland	Regionaal			
Nationaal Park Zuid-Kennemerland	Regionaal			
Noordhollands Duinreservaat	Regionaal			
Ouderkerkerplas	Regionaal			
Robbenoord- en Dijkgatsbos	Regionaal			
Spaarnwoude (selectie)	Regionaal			
Streekbos	Regionaal			
Twiske	Regionaal			
Waterland	Regionaal			
Westeinderplassen	Regionaal			
Alkmaarderhout	Lokaal			
Alkmaardermeer (plas en oevers)	Lokaal			
Gaasperplas	Lokaal			
Geestmerambacht	Lokaal			
Haarlemmerhout	Lokaal			
Haarlemmermeerse Bos	Lokaal			
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	Lokaal			
Purmerbos	Lokaal			
Spanderswoud en Fransche Kampheide	Lokaal			
Veenweidenpolders Zaanstreek	Lokaal			
Veerplas	Lokaal			
Vooroever	Lokaal			
Wester- en Bussumerheide	Lokaal			

4.5 *Conclusie reisbereidheid*

We concluderen op basis van dit analyses van de aantrekkingskracht van de natuur- en recreatiegebieden, de attractiviteitsscore en berekening van de recreatieve vraag op basis van reisbereidheid het volgende:

- Een groot deel van de vrijetijdsactiviteiten vinden in en nabij de woonomgeving plaats (48% vindt plaats binnen 5 km). Dit onderstreept het belang van nabijheid van groen- en recreatiegebieden in relatie tot woongebieden. Het is belangrijk dat recreatieruimte dichtbij de woonomgeving ligt, en als dat niet zo is, goed bereikbaar is (het liefst per OV en fiets).
- Ongeveer 25% vindt plaats binnen een afstand van 5-10 km en nog eens 26% is verder dan 10 km.
- Met name de kustgebieden trekken bezoekers uit wijdere omtrek, mensen zijn daarvoor bereid verder te reizen.
- Opvallend is dat voor veruit de meeste gebieden (32 van de 37) de auto het meest gekozen vervoermiddel is om er te komen, ook bij de gebieden met een lokale aantrekkingskracht. Ook de ligging nabij NS-stations kan beter benut worden. Hier kan mogelijk winst behaald worden gericht op duurzamer vervoer naar de gebieden toe.

5. Huidige en toekomstige vraag

Centraal in dit hoofdstuk staat de vraag: wat is de huidige vraag in kwantitatieve zin, en welke ontwikkelingen van invloed zijn op de toekomstige druk op de natuur- en recreatiegebieden. Ook geven we een doorkijkje wat qua omvang naar verwachting de toekomstige vraag zal worden.

5.1 *Huidige vraag*

Op basis van het aantal inwoners en de ondernomen vrijetijdsactiviteiten (zie tabel 5.1), hebben we de omvang van de huidige vraag in kaart gebracht.

Het CVTO geeft inzicht in de vrijetijdsactiviteiten die door Nederlanders zijn ondernomen in de deelregio's van Noord-Holland (met een minimale tijdsbesteding van 2 uur). Dit betreft onder meer activiteiten als fietsen voor het plezier, tot aan uit eten gaan of een sportwedstrijd bezoeken. Om de huidige vraag in kaart te brengen, hebben we gekeken naar de ondernomen vrijetijdsactiviteiten in Noord-Holland die een relatie hebben met een bezoek aan natuur- en recreatiegebieden.

In tabel 5.1 is aangegeven wat het aantal vrijetijdsactiviteiten in totaal is in Noord-Holland en in het cluster 'buitenrecreatie'. Het cluster buitenrecreatie is het meest ondernomen in de provincie Noord-Holland. In totaal zijn er ruim 113,8 miljoen activiteiten ondernomen, waarvan de meeste in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden. Zie ook bijlage 3 voor activiteiten ondernomen door inwoners van Noord-Holland.

Tabel 5.1: Aantal ondernomen vrijetijdsactiviteiten buitenrecreatie in Noord-Holland in 2018 (CVTO, 2018)

Deelregio	Inw. aandeel 2019	Totaal aantal vrijetijds-activiteiten (x1.000)	Aandeel Activiteiten van totaal (%)	Aantal 'buiten-recreatie' (x1.000)	Aandeel 'buiten-recreatie' van totaal	Aandeel buiten-recreatie van totaa VT-activiteitenl
Kop van Noord-Holland	6%	35.050	7%	9.421	8%	27%
Regio Alkmaar	10%	46.997	9%	12.617	11%	27%
West-Friesland	7%	35.427	7%	9.364	8%	26%
Zaanstreek-Waterland	12%	44.711	9%	11.090	10%	25%
IJmond en Zuid-Kennemerland	13%	60.368	12%	14.194	12%	24%
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	42%	257.250	50%	49.198	43%	19%
Gooi en Vechtstreek	9%	34.143	7%	7.918	7%	23%
	100%	513.944	100%	**113.802**	100%	22%

5.2 *Groei van de bevolking en vrijetijdsactiviteiten*

Als gevolg van de bevolkingsgroei kunnen we ervan uitgaan dat de vraag naar recreatie in natuur- en recreatiegebieden fors toeneemt.

Uit de bevolkingsprognoses van provincie Noord-Holland blijkt dat het aantal inwoners in Noord-Holland naar verwachting groeit van bijna 2,9 miljoen in 2021 naar bijna 3,4 miljoen in 2050. Dat is een stijging van ongeveer 500.000 inwoners. In onderstaande figuur is per deelregio de groei van het aantal inwoners in 2030 en 2040 weergegeven.

Figuur 5.1: Ontwikkeling inwoners per deelregio (bron: provincie Noord-Holland)

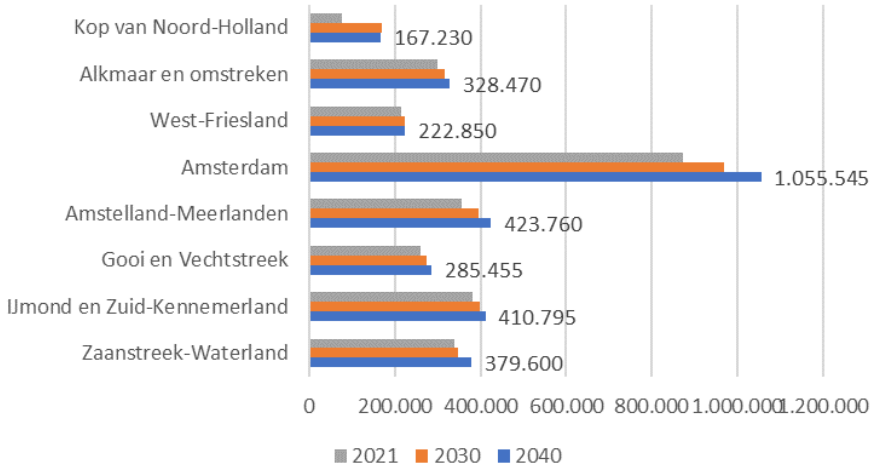

De vraag naar vrijetijdsactiviteiten zal door de stijging van het aantal inwoners toenemen. In regio's waar de bevolkingsgroei sterk is, zal het aantal vrijetijdsactiviteiten (of de behoefte hieraan) dan ook naar verwachting het sterkst toenemen, ervan uitgaande dat de behoefte en frequentie niet veranderd.

Om het aantal *toekomstige* vrijetijdsactiviteiten te berekenen, gaan we uit van het huidige aantal vrijetijdsactiviteiten (op basis van CVTO, zie tabel 5.2), en voorzien we per deelregio een toename op basis van de verwachte bevolkingsgroei. Dit geeft inzicht in de toename van vrijetijdsactiviteiten per deelregio. We doen hierbij de aanname dat de frequentie van het ondernemen van activiteiten hetzelfde blijft en dat de voorkeuren en interesses ten aanzien van vrije tijd gelijk blijven. Er is geen nader inzicht in de herkomst van de Nederlanders, en of deze activiteiten allemaal door inwoners uit de eigen deelregio worden ondernomen. We kunnen daardoor geen rekening houden met recreatieve pendel (vrijetijdsbezoeken in een andere deelregio). Wel is bekend dat de meeste vrijetijdstrips over een korte afstand plaatsvinden (zie ook paragraaf 5.2 van dit rapport).

We zien een absolute stijging van de vrijetijdsactiviteiten in de deelregio's variërend van bijna 1 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten in de Kop van Noord-Holland tot 29 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden, zie tabel 5.2. Voor de hele provincie Noord-Holland betekent dit in totaal 47,5 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten in 2030 ten opzichte van 2018. Hiervan zijn 4,5 miljoen wandelingen voor het plezier, 2,2 miljoen fietstochten voor het plezier 0,7 miljoen watersportactiviteiten (kanoën, surfen, zeilen, varen, vissen) en meer dan 10 miljoen sportactiviteiten (waaronder een deel buiten, zoals hardlopen, buitensporten, wielrennen, wandelsport).

Vanuit Amsterdam en Amstelland-Meerlanden vinden de meeste extra vrijetijdsactiviteiten plaats (+32 miljoen). Voor een deel zullen deze ook terechtkomen in omliggende regio's, zoals Zaanstreek Waterland (+3 miljoen), Zuid-Kennemerland en IJmond (+3,5 miljoen). De regio Alkmaar kan rekenen op meer dan 3 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten (+3,3 miljoen). De regio's met de sterkste bevolkingsgroei, hebben naar verwachting de sterkste groei van de vrijetijdsactiviteiten omdat de eigen regio een populaire bestemming is voor vrijetijdsactiviteiten. De daadwerkelijke groei van de vrijetijdsactiviteiten hangt met vele factoren samen en ook de vrijetijdsactiviteiten van verblijfsbezoekers kunnen van invloed zijn op een toename van recreatie.

Tabel 5.2: Toename vrijetijdsactiviteiten 2018-2030 (x 1.000), op basis van bevolkingsprognoses

Cluster vrijetijdsactiviteiten	Kop van Noord-Holland	Alkmaar en omstreken	West-Friesland	Zaanstreek-Waterland	IJmond en Zuid-Kennemerland	Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	Gooi en Vechtstreek	Totaal
Buitenrecreatie	265	968	477	811	863	6.652	688	10.724
Waaronder Wandeling voor plezier	*106*	*420*	*205*	*331*	*362*	*2.859*	*266*	*4.549*
Waaronder Fietstocht voor plezier	*60*	*195*	*83*	*178*	*150*	*1.388*	*148*	*2.203*
Watersport	17	29	16	30	57	507	39	695
Sport en sportieve recreatie	207	786	431	699	733	6.493	689	10.038
Bezoek attracties	88	177	94	249	282	2.569	153	3.612
Bezoek evenementen	29	152	75	107	137	1.467	128	2.095
Wellness	1	3	10	27	30	95	45	211
Sportwedstrijden	21	64	29	33	45	588	44	824
Winkelen voor plezier	98	465	237	473	453	3.811	273	5.810
Uitgaan	131	479	206	450	710	6.807	511	9.294
Cultuur	44	193	110	153	195	3384	173	4.252
Totaal	***901***	***3.316***	***1.685***	***3.032***	***3.505***	***32.373***	***2.743***	***47.555***

5.3 *Toekomstige recreatieve druk*

In deze paragraaf onderzoeken we waar de extra recreatieve vraag in de toekomst terecht zal komen, rekening houdend met de reisbereidheid (Hoofdstuk 4) en de toekomstige woningbouwlocaties. We hebben zowel de woningbouwlocaties als de reisbereidheid in een kaart weergegeven (kaart 5.6).

De geplande woningbouwlocaties komen uit de Monitor Plancapaciteit Provincie Noord-Holland (bron: https://plancapaciteit.nl/kaart). We hebben hiervoor een ondergrens gehanteerd van minimaal 500 woningen per locatie, anders zou de kaart onleesbaar worden. We combineren deze met een reisbereidheid van 10 km. Hoe roder het gebied, hoe meer cirkels van 10 km over elkaar heen vallen. De gebieden in de donkerroute cirkels kunnen vanuit meerdere nieuwe woninglocaties bereikt worden.

De natuur- en recreatiegebieden in de meest donkerrode cirkels zijn vanuit veel nieuwe woninglocaties bereikbaar. Dit zijn de gebieden waar de recreatieve druk het meest zal toenemen.

Op deze kaart is te zien dat:

- De recreatieve druk het meest gaat toenemen in de groen- en natuurgebieden in Zaanstreek Waterland, Amstelland-Meerlanden, Zuid-Kennemerland en IJmond.
- Dit zijn 20 van de 37 door ons onderzochte gebieden, meer dan de helft (54%).
- Gezien de aantrekkingskracht van de kust (zoals blijkt uit hoofdstuk 4) verwachten wij dat de kustgebieden een extra groei kunnen verwachten. Dit gaat dan om het Nationaal Park Zuid-Kennemerland, Amsterdamse Waterleidingduinen, Strand Zandvoort – Bloemendaal.
- De Schoorlse Duinen, Strand Bergen – Egmond – Schoorl en het Noordhollands Duinreservaat zijn vanuit een kleiner deel van de nieuwe woonlocaties te bereiken (binnen 10 km). Echter, hier verwachten we ook een toename van het toerisme (zie 5.4), waardoor ook hier rekening gehouden moet worden met sterkere toename van de toeristische druk.
- De gebieden ten Noorden van Purmerend en in Flevoland vallen buiten de reisbereidheid van de meeste inwoners van de nieuwe locaties nabij en in Amsterdam.
- De Noord-Hollandse Noordzeekust tot en met Schoorl valt binnen het bereik van meerdere nieuwbouwlocaties. Ook omdat de kust een favoriete locatie is voor veel recreanten, moeten deze gebieden rekening houden met een toename van recreatieve druk.

Figuur 5.5: Plancapaciteit woningen en actieradius bezoek aan groen en natuurgebieden

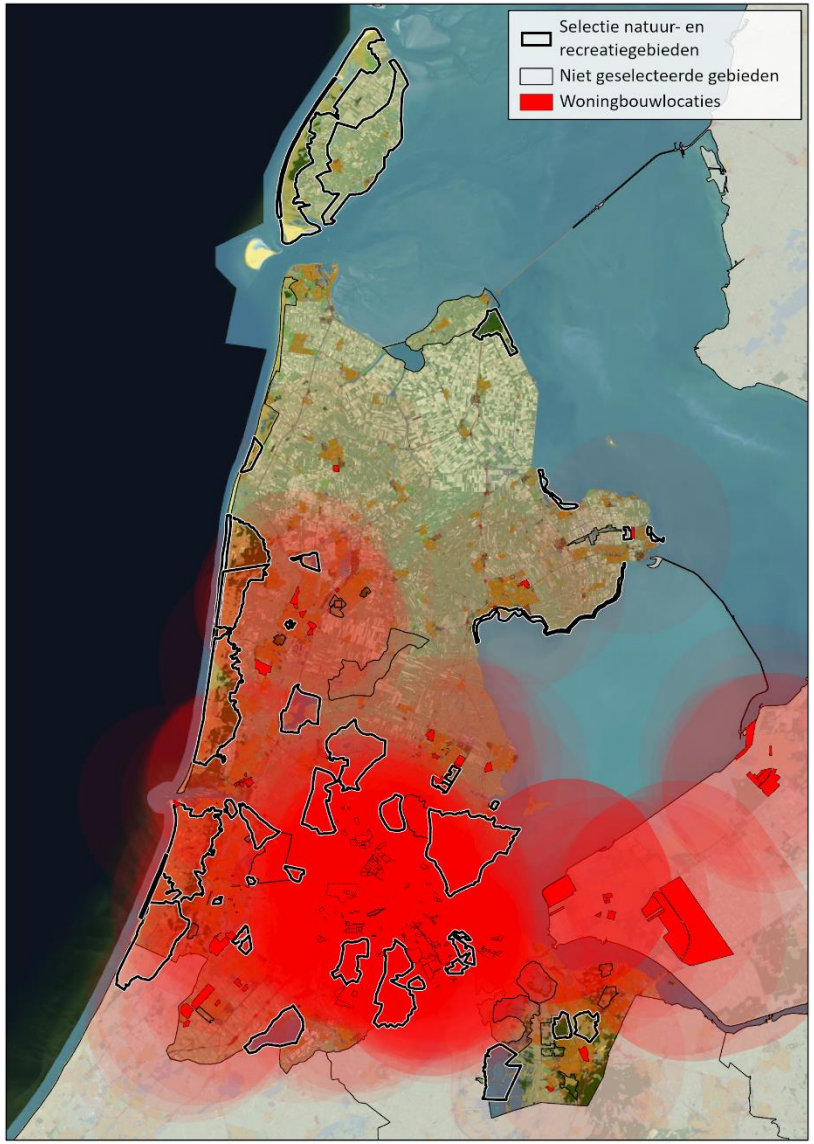

5.4 *Groei van het toerisme*

We verwachten dat ook het aantal toeristen in Noord-Holland toe zal nemen. Wanneer we de ontwikkelingen van het aantal gasten en overnachtingen uit het verleden doortrekken naar de toekomst, en rekening houden met de impact van corona op korte termijn, verwachten we een groei van het aantal overnachtingen van 34% in Noord-Holland. In totaal gaat het om een toename van ongeveer 17,2 miljoen overnachtingen tot 2030, zie tabel 5.2. Deze prognose is gebaseerd op de trendmatige groei in de afgelopen jaren en is beleidsarm. De ontwikkelingen uit het verleden zijn geen gegeven voor de toekomst. Dit hangt o.a. af van beleid, maar ook van andere factoren als trends en ontwikkelingen (denk aan duurzaamheid, seizoensverbreding) en vraag en aanbod.

Tabel 5.3: Verwachte groei toerisme o.b.v. historische data 2013-2019 (prognose trendmatige groei)

Prognose toerisme – Trendmatige groei, o.b.v. historische data (post-corona)				
Aantallen x1.000	**Absolute aantallen 2019**	**Verwachting 2030**	**Absolute groei 2019-2030**	**% Groei 2019-2030**
Binnenlands	8.104	13.871	5.767	23%
Buitenlands	21.598	33.036	11.438	39%
Totaal	**29.702**	**46.907**	***17.205***	**34%**

Bron: CBS (2021) en NBTC (september 2021): verwachting verblijfstoerisme in Nederland

Aangezien de nabijheid van natuur, en met name de kust, een belangrijke keuzefactor is voor binnenlandse vakanties, zal een deel van extra toeristische vraag ook in de natuur- en recreatiegebieden terechtkomen. Op het hiernavolgende kaartje zijn de huidige verblijfsaccommodaties weergegeven, naar verwachting zal een groot deel van de extra overnachtingen in de omgeving van deze (clusters van) accommodaties een plek vinden. Door de populariteit moet met name de Noordzeekust logischerwijs rekening houden met een hogere recreatieve druk.

5.5 *Conclusie groei recreatie en toerisme*

Als conclusie van de voorgaande paragrafen, zetten we de te verwachten aantallen extra toeristen en recreanten op een rij:

- In 2030 verwachten we in Noord-Holland 17,2 miljoen extra overnachtingen (van 29,7 miljoen naar 46,9 miljoen) van toeristen. Een beperkt deel van de gasten zal natuur- en groengebieden opzoeken (het grootste deel zal naar verwachting andere bezienswaardigheden en steden bezoeken);
- In 2030 verwachten we ongeveer 200.000 extra inwoners. Dit klinkt wellicht weinig in vergelijking tot de toeristische overnachtingen, maar zij verblijven elk wel 365 overnachtingen per jaar in de provincie. Bovenop de jaarlijkse 114 miljoen vrijetijdsactiviteiten in 2018, verwachten we voor 2030 nog 43 miljoen extra vrijetijdsactiviteiten per jaar in de provincie, waarvan minimaal 10 miljoen buitenrecreatie-activiteiten en 10 miljoen sportieve activiteiten (ook deels in het groen).
- De sterkste toename zullen we zien in de regio Amsterdam en Amstelland-Meerlanden, Zaanstreek-Waterland, IJmond en Zuid-Kennemerland en de regio Alkmaar. Echter: in al deze regio's vinden we nu al gebieden die onder druk staan (zie Hoofdstuk 6), waardoor de bestaande knelpunten vrijwel zeker zullen verergeren.

Figuur 4.2: Selectie van natuur- en recreatiegebieden en verblijfsrecreatie

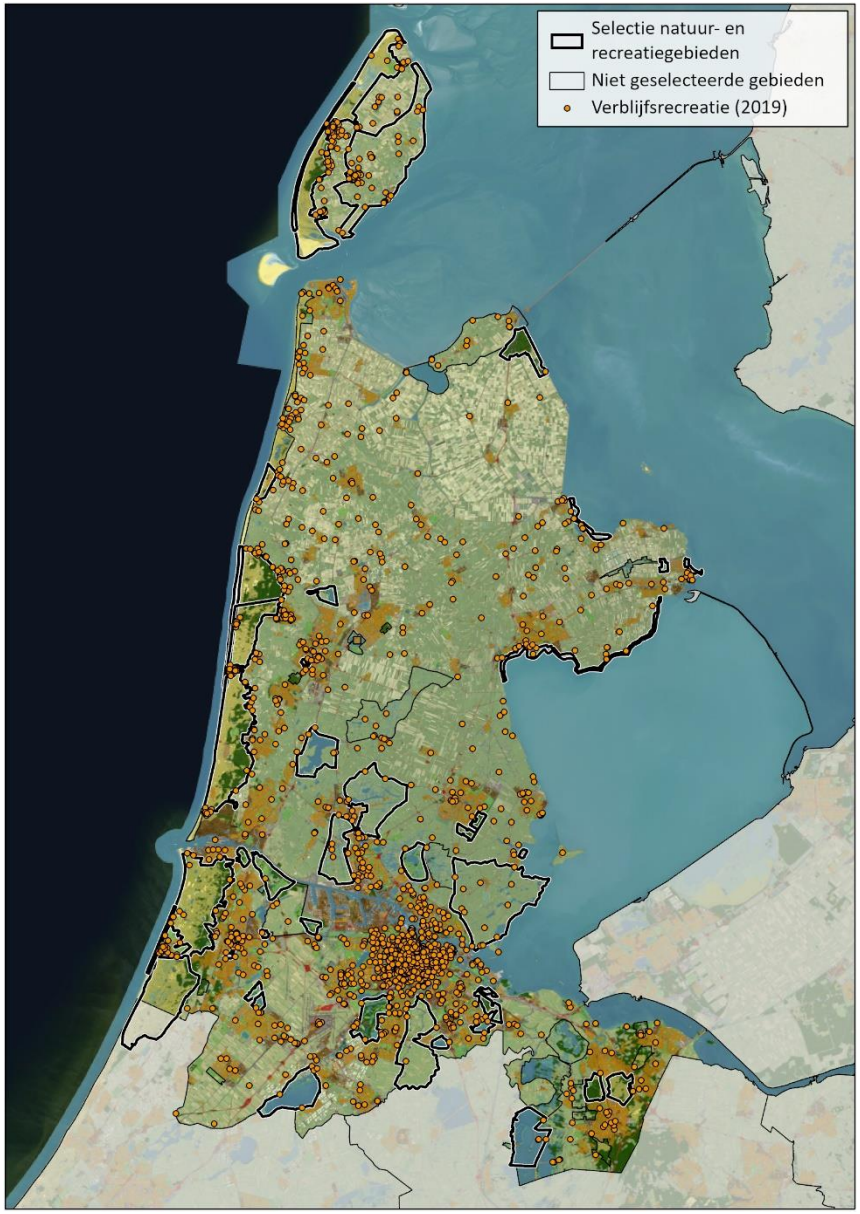

5.6 *Veranderende vraag*

De **vraag** verandert. We hebben gekeken naar de kwantitatieve ontwikkeling, maar er vindt ook een kwalitatieve ontwikkeling plaats. Het gedrag en het gebruik veranderen naar de toekomst toe. De belangrijkste **trends** aangaande natuur en recreatie zijn:

- Buitenrecreatie blijft onverminderd belangrijk in de vrijetijdsactiviteiten van Nederlanders. De frequentie van het bezoek aan natuur neemt toe. Door corona heeft buitenrecreatie een extra impuls gekregen en heeft deze trend zich versneld. Een deel hiervan zal naar verwachting blijvend zijn (denk aan de wandeldate en thuiswerken).
- De snelheidsverschillen en actieradius tussen de recreanten buiten neemt toe door de elektrificering van het vervoer (elektrische fiets, steps, etc.).
- Natuur als decor, botsende belangen. Het accommoderen van alle motieven (rust, ontspanning én activiteiten en voorzieningen) leidt tot botsende belangen.
- Individualisering in sportdeelname zet door en ook het gebruik van de buitenruimte om deze sporten (vaak in groepjes) te beoefenen.
- De rol van burgers in natuurbeheer neemt toe. Dit biedt ook kansen, omdat burgers kunnen en willen participeren in het beheer van ‘hun’ natuur.
- Vrije tijd nuttig en betekenisvol besteden. Dit biedt kansen om op in te spelen met passend aanbod waar mensen zelf aan de slag kunnen (denk aan natuurtuinen, voedselbossen of ploggen – joggen en vuil rapen). Dit sluit ook aan bij de trend van bewustere consumptie (bij een deel van de bevolking), waarbij natuurinclusief, zonder plastic, CO2 neutraal van belang zijn.
- Watersport is terug van weggeweest. Het water biedt een belangrijk toegevoegde waarde voor recreanten, en is meer dan alleen varen, en omvat ook klein watersport, vissen, zwemmen etc. Door de toename aan zomerse dagen, verwachten we dat de vraag naar waterrecreatie (afkoelen op of aan het water) toeneemt.

- Online natuurbeleving. Het meeleven met natuur kan op verschillende manieren, waaronder online.
- Aandacht voor inclusiviteit. De aanwezigheid van betaalbaar en toegankelijk aanbod voor verschillende doelgroepen (o.a. migratieachtergrond, lage sociaaleconomische status, mensen met een beperking) is in toenemende mate van belang, ook met het oog op verkleinen van gezondheidsverschillen (www.toegankelijkerecreatie.nl).

Het is belangrijk om in te spelen op deze trends en ontwikkelingen:

- Maak groen- en natuurgebieden gemakkelijk bereikbaar en toegankelijk voor de verschillende doelgroepen (o.a. lagere sociaaleconomische status, mensen met een beperking), en betrek hen bij het inrichten en aanbieden van natuurbeleving.
- Speel in op de genoemde trends met passend voorzieningen (waaronder bbq-terreinen, speelvelden, voedselbossen), aanbod en belevingen in de gebieden.
- Maak fietspaden breder, als dat kan met het oog op de druk op de natuur. Zo kunnen variërende snelheden en modaliteiten veilig gefaciliteerd worden. In het kader van zonering kan een pad ook smal blijven of weggehaald worden.

Daarnaast is het belangrijk om het bezoek aan natuur- en recreatiegebieden te monitoren: is de toegenomen vraag tijdelijk, of zet die toename juist door? En op welke tijdstippen trekt men het liefst de natuur in? Het moment waarop de meeste mensen tegelijk naar buiten gaan, is van invloed op het tekort. Door het monitoren van de vraag kan een beter inzicht gekregen worden in de omvang van de toekomstige tekorten. Dit aangezien je met behulp van bevolkingsprognoses en normgetallen de gewenste hoeveelheid groene recreatieruimte kunt inschatten (zie hoofdstuk 7).

6. Natuur en recreatie in balans

6.1 *Inleiding*

De provincie Noord-Holland is rijk aan een divers palet aan natuur- en recreatiegebieden. Zo zijn er drie soorten kusten, van Noordzee, Waddenzee en IJsselmeer-Randmeer, en is er een grote variëteit aan landschappen. In totaal zijn er 65 natuur- en recreatiegebieden geïdentificeerd die een belangrijke rol spelen in het recreatief gebruik van inwoners en toeristen. Deze gebieden zijn in eigendom en het beheer bij verschillende terreinbeherende organisaties, te weten; het Goois Natuurreservaat, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Waternet, Natuurmonumenten, Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Recreatie Noord-Holland (verschillende recreatieschappen) en Recreatieschap Westfriesland. Aanvullend op de natuur- en landelijke gebieden, zijn er in de Metropoolregio Amsterdam ook belangrijke landschappelijke kwaliteiten met recreatieve betekenis en potentie, in de vorm van de scheggen.

De natuur en recreatiegebieden in de provincie zijn onderhevig aan diverse veranderingen. De druk(te) neemt toe, als gevolg van toenemende inwonersaantallen, maar ook corona heeft een versterkend effect op de bezoekersaantallen gehad. Er wordt in Noord-Holland door verschillende partijen en in diverse (gebieds-)processen nagedacht over en gewerkt aan natuur en recreatie. Terreinbeheerders zijn bezig met de uitvoering van hun eigen beheerplannen, en vanuit de verstedelijkingsstrategieën wordt ingezet op een groenblauw netwerk in en om de stad. Een gegeven is hierbij dat natuur en recreatie beide, en grotendeels in dezelfde gebieden, een plek moeten blijven houden. Dit wordt in toenemende mate belangrijk naarmate er meer recreanten in de beschikbare gebieden opgevangen moeten worden. In dit hoofdstuk kijken we daarom naar de balans tussen natuur en recreatie.

Aandachtspunten voor balans van natuur en recreatie

Inzicht in de balans tussen natuur en recreatie is van belang bij strategieën voor de opvang, spreiding en geleiding van de toenemende recreatiedruk. De vragen die leidend zijn geweest voor de analyses zijn: wordt de draagkracht van de natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland wel of niet overschreden? Zien we dat ook terug in de cijfers over het recreatief gebruik? En biedt de huidige natuurstatus van de gebieden voldoende bescherming voor de natuurwaarden, en voldoende ruimte voor recreatie?

Deze vragen staan centraal in dit hoofdstuk. Om hierop antwoord te geven zijn onderstaande analyses uitgevoerd en verbanden gelegd (correlaties):

- Analyse van recreatiedruk en draagkracht (paragraaf 6.2);
- Analyse omvang recreatief gebruik (paragraaf 6.3);
- Analyse natuurstatus en correlatie natuurstatus met het recreatief gebruik (paragraaf 6.4).

Tot slot leiden deze analyses tot aanbevelingen voor de optimalisatie van de balans tussen natuur en recreatie, zie paragraaf 6.5.

6.2 *Recreatiedruk en draagkracht gebieden*

De 37 geselecteerde natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland (zie inleiding) kennen een bepaalde recreatieve draagkracht ofwel opvangcapaciteit van recreanten. Wij maken hierbij onderscheid tussen:

A. Opvangcapaciteit met oog op de recreatieve beleving.
B. Opvangcapaciteit met het oog op ecologie.

De terreinbeherende organisaties zijn in een enquête gevraagd naar of de grens van de bezoekersaantallen is bereikt (zie figuur 6.1 en de webkaart). Deze vraag is beantwoord door de opvangcapaciteit in te schatten, gerelateerd aan bezoekersbeleving (categorie A) en/of met het oog op ecologische waarden (categorie B). De terreinbeherende organisaties hebben hun beoordeling zo feitelijk mogelijk onderbouwd met tellingen en beoordelingen. Dit heeft geleid tot het volgende resultaat:

Figuur 6.1: Grens bezoekersaantallen bereikt?

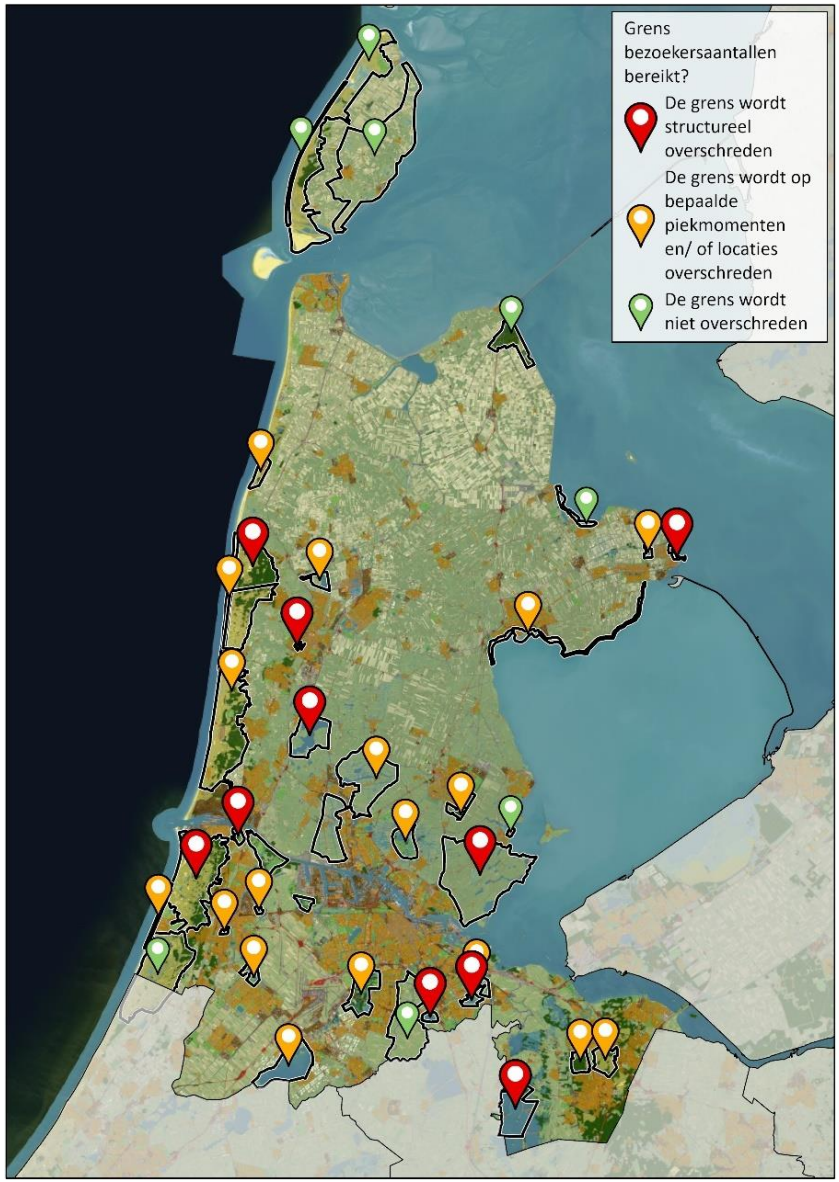

<u>Resultaat</u>

Van de 37 geselecteerde gebieden is het volgende aangegeven:

- Voor 21 gebieden is de grens van de draagkracht bereikt. Er komen op momenten meer bezoekers dan het gebied aankan op ecologisch en/ of recreatief gebied. In drie van de 21 gebieden gaat het om een structurele drukte, in de overige 18 gebieden gaat het om pieken; op sommige momenten of sommige plekken.
- In acht gebieden is geen sprake van overbelasting.
- Van acht gebieden is de draagkracht niet bekend.

Terreinbeherende organisaties hebben aangegeven dat in ca. 60% van de gebieden (22) sprake was van een matig tot (zeer) sterke toename van het aantal bezoekers in de afgelopen jaren (tussen 2016 en 2021). Dit speelde dus pre-corona al. Maar de recreatiedruk is door corona zeker versterkt. De toenemende bezoekersaantallen en de grens van draagkracht die in veel gebieden (op piekmomenten) is bereikt, geeft aan dat het belangrijk is om te sturen op een balans tussen natuur en recreatie.

<u>Effecten van recreatie op natuur</u>

Allereerst is het goed om te benoemen dat in de natuur meerdere knelpunten spelen, zoals de achteruitgang van de biodiversiteit als gevolg van stikstof, verdroging, etc. Echter vanuit recreatie komen daar nog deze knelpunten bij (in volgorde van meest naar minst genoemd door terreinbeherende organisaties):

- Botsende belangen en overlast als gevolg van verschillend gebruik door recreanten: mountainbikers, fietsers, wandelaars, ruiters, sporters, etc.;
- Vandalisme en problemen met betrekking tot veiligheid (hangjongeren, drugsgebruik, etc.);
- Zwerfafval en rommel, met extra werkzaamheden en kosten als gevolg;
- Verstoring van de natuur, bijv. verstoring van broedvogels, aanvaring met grazers, door recreatie;
- Kosten voor beheer en onderhoud zijn hoger dan de inkomsten;
- Anders, namelijk: ‘te weinig toezicht capaciteit’.

Conclusie
Wanneer we aannemen dat gebieden representatief zijn voor de hele provincie dan is er in ca. 70% van de gebieden[10] sprake van een probleem met draagkracht en huidige opvangcapaciteit van bezoekers. De bezoekers zorgen voor diverse vormen van overlast.

6.3 *Omvang recreatief gebruik*

We zien dat ca. 70% van de gebieden een (te) omvangrijk recreatief gebruik kent. Dit roept de vraag op wat de omvang van dit recreatief gebruik dan nu precies is. Dit kan het beste worden bepaald door het aantal bezoeken (per hectare) in beeld te brengen.

Bezoekdichtheid

Wat is het recreatief gebruik van de natuur- en recreatiegebieden en zien we ook in de cijfers terug dat het gebruik intensief is?

De bezoekdichtheid is berekend op basis van de bezoekgegevens uit het NBTC-NIPO onderzoek uit 2016. Het aantal bezoeken per jaar is gedeeld door het aantal hectare (water en land) en vervolgens ingedeeld in vier categorieën, zie tabel 6.1 en figuur 6.2 met de bezoekdichtheid.

Tabel 6.1: Categorieën bezoekdichtheid (aantal bezoeken per ha), zie ook kaart op deze pagina

Hoogst	10.000 en meer bezoeken per ha
Hoog	5.000 – <10.000 bezoeken per ha
Gemiddeld	1.000 – <5.000 bezoeken per ha
Laag	Tot 1.000 bezoeken per ha

Figuur 6.2: Bezoekdichtheid natuur- en recreatiegebieden

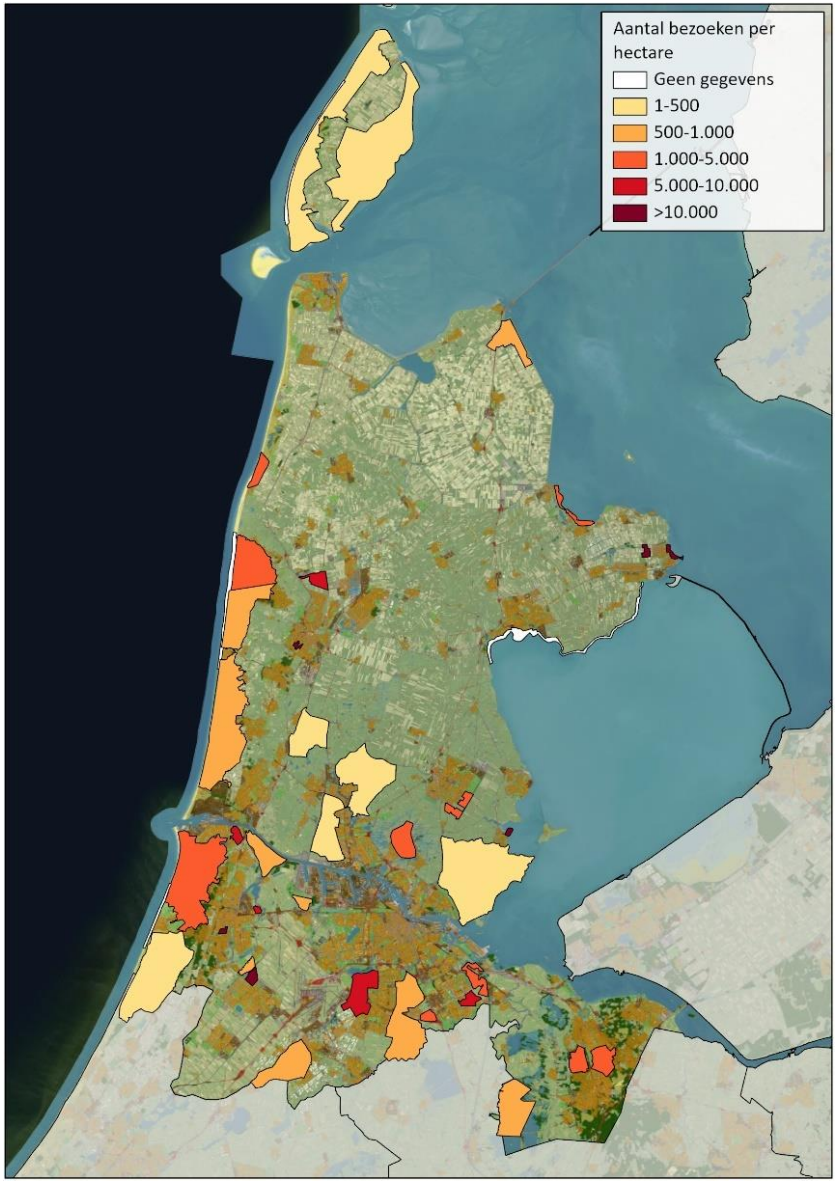

[10] De gebieden waarvoor de draagkracht niet bekend is, zijn in dit percentage buiten beschouwing gelaten.

Het resultaat van deze analyse is als volgt:

- Hoogste: 6 gebieden vallen in de categorie hoogste bezoekdichtheid.
- Hoog: 5 gebieden kennen een hoge bezoekdichtheid.
- Gemiddeld: 10 gebieden kennen een gemiddelde bezoekdichtheid.
- Laag: 12 gebieden kennen een lage bezoekdichtheid.

NB De bezoekdichtheid, op deze manier berekend, is een gemiddelde. Binnen een gebied zijn meer en minder intensief bezochte delen te vinden en varieert dit ook op verschillende tijden.

Conclusie

Van de onderzochte natuur- en recreatiegebieden heeft een derde een lage bezoekdichtheid, een derde een gemiddelde bezoekdichtheid en een derde een hoge tot hoogste bezoekdichtheid.

Voorzieningenniveau en routedichtheid

Een hoge bezoekdichtheid is allereerst een mooi resultaat. Het geeft aan hoe intensief de gebieden worden gebruikt en dat hiermee wordt voorzien in een grote maatschappelijke behoefte. Gezien het feit dat er veel gebieden zijn waar de bezoekersaantallen (te) hoog zijn, is het zinvol te kijken hoe de balans kan worden geoptimaliseerd. Uit onze analyses blijkt dat er twee goede 'voorspellers' van een hogere bezoekdichtheid zijn:

- Omvang aantal voorzieningen;
- Omvang van het routenetwerk.

De correlatie van de bezoekdichtheid met deze twee parameters staat centraal in deze paragraaf en daarmee het inzicht in de mogelijkheden om bezoekersstromen te laten afnemen of om opvangcapaciteit toe te voegen.

Voorzieningenniveau

Onder voorzieningen verstaan we horeca, verblijfsrecreatie, dagrecreatie en buitensport in de gebieden, inclusief een zone van 200 meter rondom de gebieden. De bron voor deze data is het provinciaal vestigingenregister (LISA), en is met behulp van GIS geanalyseerd en ingedeeld in vier categorieën, zie tabel 6.2.

Tabel 6.2: Categorieën voorzieningenniveau (voorzieningen per hectare).

Hoogst	> 0,1 voorzieningen/ha
Hoog	0,025 –<0,1 voorzieningen/ha
Gemiddeld	0,015 – <0,025 voorzieningen/ha
Laag	0,001 – < 0,015 voorzieningen/ha

Het resultaat van deze analyse is als volgt:

- Hoogst: 4 gebieden vallen in de categorie hoogste voorzieningendichtheid.
- Hoog: 10 gebieden hebben een hoog voorzieningenniveau.
- Gemiddeld: er zijn 12 gebieden met een gemiddeld voorzieningenniveau;
- Laag: er zijn 7 gebieden met een laag voorzieningenniveau.

Routedichtheid

We hebben de omvang van het routenetwerk voor wandelen, fietsen en varen geanalyseerd en ingedeeld in vier categorieën, zie tabel 6.3 en figuur 6.3. De routedichtheid betreft het aantal meter routenetwerken per hectare. Het gaat hierbij zowel om de netwerken voor wandelen, fietsen als varen. De strandgebieden zijn hierin niet meegenomen omdat de oppervlakte van strandgebieden niet bekend is en tevens hoogstwaarschijnlijk geen routes hebben. Ook zijn eigen routes van terreinbeheerders, MTB-routes en ruiterpaden hierin niet meegenomen.

Tabel 6.3: Categorieën routedichtheid (aantal meter netwerk per hectare).

Hoogst	>1.000 m/ha
Hoog	100 – <1.000 m/ha
Gemiddeld	50 – <100 m/ha
Laag	0 – <50 m/ha

Het resultaat van deze analyse is als volgt:

- Hoogst: één gebied heeft de hoogste routedichtheid (Enkhuizerzand).
- Hoog: 9 gebieden hebben een hoge routedichtheid.
- Gemiddeld: er zijn 14 gebieden met een gemiddelde routedichtheid;
- Laag: er zijn 9 gebieden met een lage routedichtheid.

Correlatie routedichtheid en bezoekdichtheid

Op zich is het logisch dat voorzieningen en routenetwerken meer bezoekers aantrekken[11], maar is deze correlatie ook zichtbaar in de cijfers? Het blijkt dat dit voor beide geldt. In deze paragraaf geven we de correlatie tussen bezoekdichtheid en routedichtheid in een tabel weer, omdat deze correlatie het sterkst blijkt, zie tabel 6.4. De relatie bezoekdichtheid met voorzieningendichtheid staat in bijlage 6 weergegeven.

[11] Let op; dit is op veel recreanten van toepassing, echte sommige doelgroepen (zoals de avontuurzoeker) geldt juist dat ze de natuur zo ongerept mogelijk willen beleven en dus ook zonder te veel voorzieningen.

Figuur 6.3: Routedichtheid natuur- en recreatiegebieden (dichtheid van routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen)

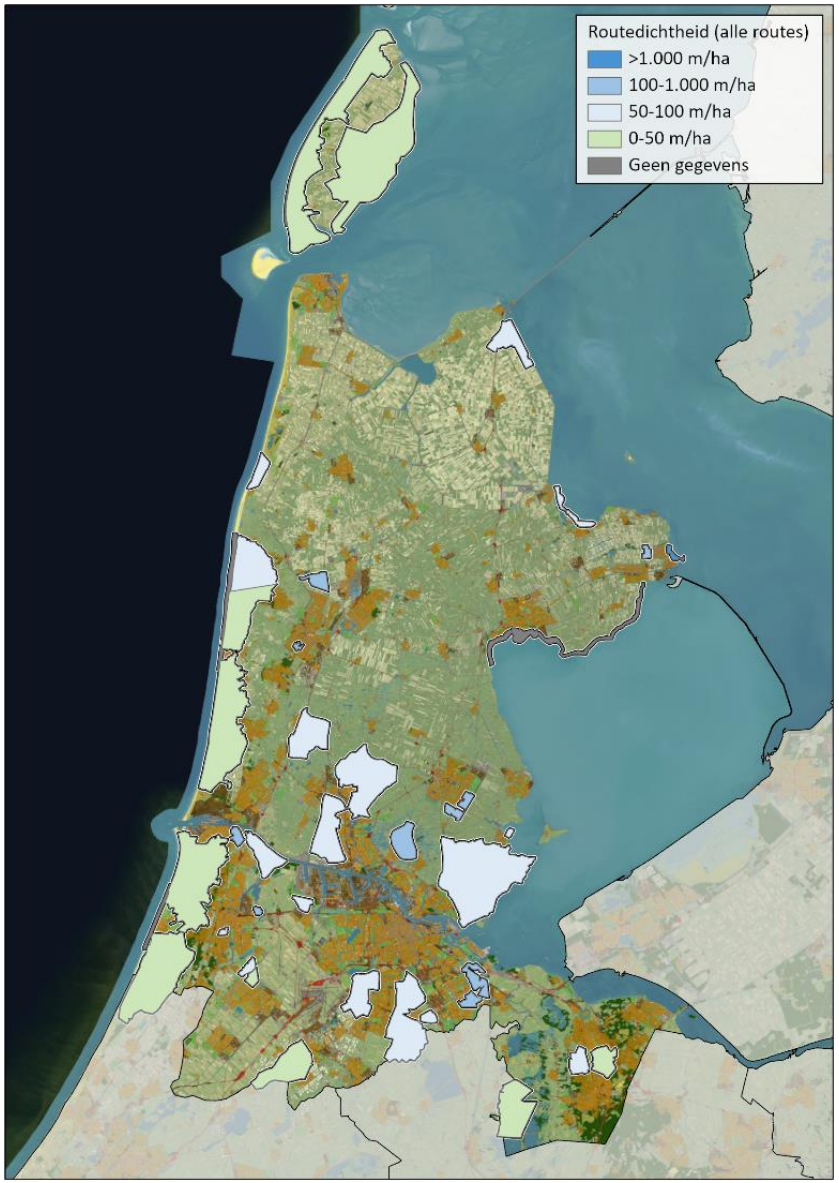

In tabel 6.4 zien we dat wanneer de routedichtheid laag is, dit ook voor bezoekdichtheid geldt en andersom:

- Van alle negen gebieden met een lage routedichtheid heeft het merendeel, namelijk zes gebieden, ook de laagste routedichtheid. En twee gebieden zitten in de aangrenzende klasse (gemiddelde bezoekdichtheid).
- Van de 14 gebieden met een gemiddelde routedichtheid hebben de meeste (6) gebieden ook een gemiddelde bezoekdichtheid, of bevinden zich in de aangrenzende categorie.
- Van de negen gebieden met een hoge routedichtheid hebben vier gebieden ook een hoge bezoekdichtheid of bevinden zich in de aangrenzende categorie.
- Het gebied met de hoogste routedichtheid heeft ook de hoogste bezoekdichtheid.
- Opvallend is dat Het Haarlemmermeerse Bos, Haarlemmerhout, Hemmeland en het Amsterdamse Bos de hoogste bezoekdichtheid hebben, en de laagste of lage routedichtheid hebben. We kunnen dit verklaren door het feit dat deze gebieden allemaal de hoogste of een hoge voorzieningendichtheid hebben. Deze voorzieningen hebben een grote aantrekkingskracht op bezoekers.

Conclusie

Routedichtheid en voorzieningendichtheid zijn goede voorspellers van drukte (aantallen bezoekers). Gebieden die in Noord-Holland toegankelijk en beleefbaar zijn gemaakt kennen hogere bezoekersaantallen. Hiermee zijn twee belangrijke knoppen om aan te 'draaien' beschikbaar in het optimaliseren van de balans in natuur en recreatie[12]. De vraag 'is het te druk omdat er veel routes zijn of zorgen (nieuwe) routes voor een mogelijkheid om drukte te reguleren', kan het best gebiedsgericht bekeken worden.

[12] Natuurlijk zijn ook nabijheid tot bebouwing en aantrekkelijkheid van gebieden, mede van invloed op de drukte, naar de gebieden toe. Echter, in de gebieden zelf zijn dit (routes en voorzieningen) de twee belangrijkste en ook meest effectieve 'knoppen' om aan te draaien'.

Tabel 6.4: Correlatie bezoekdichtheid en routedichtheid

Aantal bezoeken per hectare	Laag	Gemiddeld	Hoog	Hoogst
Hoogst	Haarlemmermeerse Bos	▪ Haarlemmerhout ▪ Hemmeland	▪ Alkmaarderhout ▪ Streekbos	Enkhuizerzand
Hoog		Amsterdamse Bos	▪ Beeckestijn ▪ Gaasperplas ▪ Geestmerambacht ▪ Veerplas	
Gemiddeld	▪ Wester- en Bussumerheide ▪ Nationaal Park Zuid-Kennemerland	▪ Ouderkerkerplas ▪ Spaarnwoude ▪ Spanderswoud en Fransche Kampheide ▪ Vooroever ▪ Pettemerduinen ▪ Schoorlse Duinen	▪ Diemerbos/ Overdiemerpolder ▪ Purmerbos ▪ Het Twiske	
Laag	▪ Amsterdamse Waterleidingduinen ▪ Loosdrechtse plassen/ Wijde blik ▪ Noordhollands Duinreservaat ▪ Texel Bos en Duin ▪ Waddendijk en polder van Texel ▪ Westeinderplassen	▪ Alkmaardermeer ▪ Amstel, oever, dijk en polders ▪ Robbenoord- en Dijkgatsbos ▪ Veenweidenpolders Zaanstreek ▪ Waterland		

Legenda:

Paars:
geen status

Groen:
Natura 2000

Zwart:
NNN

6.4 *Status natuur*

Veel van de gebieden waar recreatie een grote rol speelt, hebben in Noord-Holland een natuurstatus. Er zit wel verschil in deze status. Zo zijn er Natura2000 gebieden en gebieden met een NNN status. In deze paragraaf bekijken we de natuurstatus van de 37 geselecteerde gebieden en in hoeverre deze status sturend is op het recreatieve gebruik.

Natuurstatus

De natuurstatus staat hieronder en in figuur 6.4 weergegeven, op basis van het Natuurbeheerplan van de provincie Noord-Holland:

- **Geen status:** 5 gebieden hebben geen natuurstatus.
- **Natuur Netwerk Nederland (NNN) status:** 21 gebieden hebben volledig of gedeeltelijk deze status. Dit is een nationale status vastgelegd in de Wet natuurbescherming.
- **Natura2000 status:** 12 gebieden hebben deze status. Dit is de hoogste natuurstatus met Europese bescherming en juridische status.

Het totaal aantal gebieden telt op tot 38, dat komt omdat een deel van het gebied Waterland de NNN en een deel de Natura 2000 status heeft. In de webkaart kunt u inzoomen om exact te zien hoe bepaalde gebieden begrensd zijn.

Figuur 6.4: Natuurstatus gebieden (NNN en Natura2000)

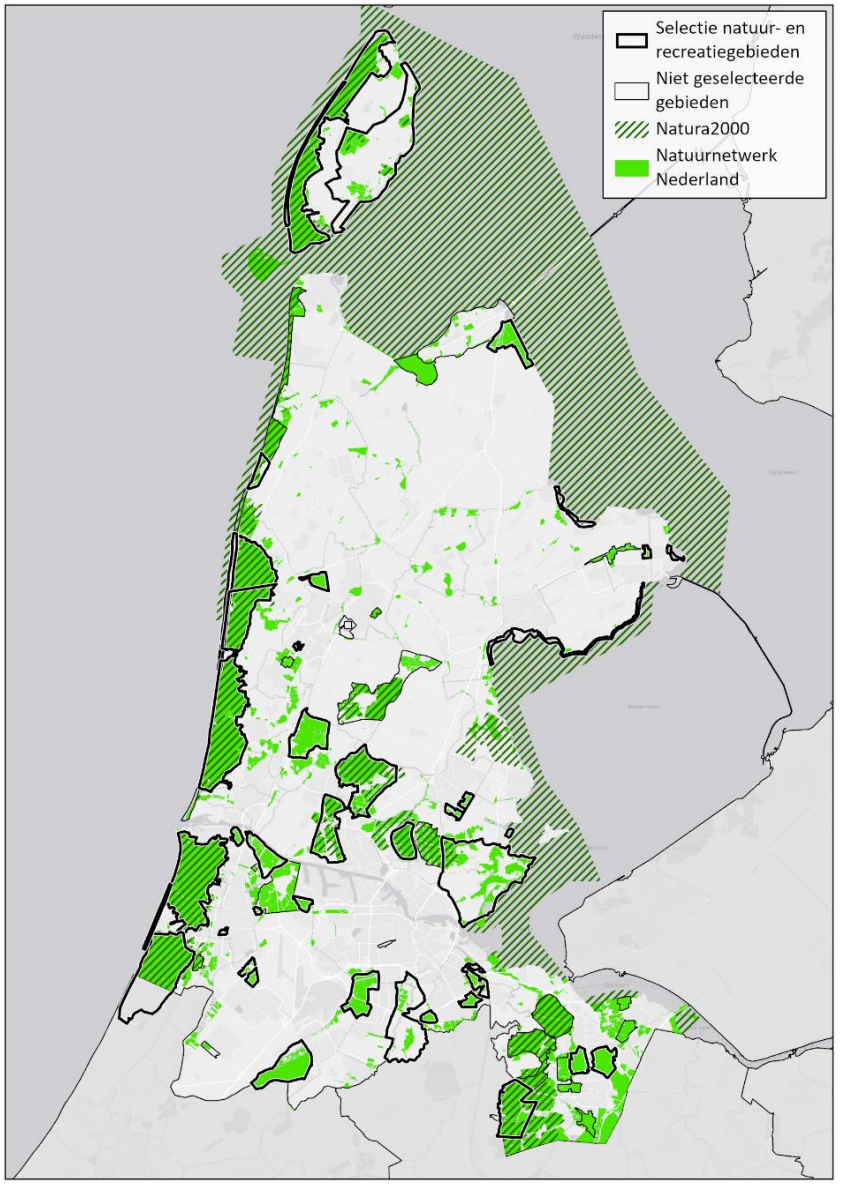

Correlatie natuurstatus en recreatief gebruik

In deze paragraaf brengen we het verband in beeld tussen de natuurstatus en het recreatief gebruik (bezoekdichtheid en routedichtheid). De verwachting is dat gebieden met een natuurstatus een extensievere vorm van recreatief gebruik kennen. Of dat ook daadwerkelijk zo is, is te zien in tabel 6.4 waarin de natuurstatus is weergegeven voor de gebieden waar ook de routedichtheid en bezoekdichtheid van bekend zijn.

Interessant is nu te kijken hoe het niveau van recreatief gebruik zich verhoudt tot de natuurstatus, zie tabel 6.4.

- **Gebieden zonder status**: er zijn drie[13] gebieden zonder status: Alkmaarderhout, het Enkhuizerzand en de Haarlemmerhout. Deze gebieden vallen alle drie in de categorie met het meest intensieve bezoekdichtheid.
- **Gebieden met een Natura2000 status**; dit zijn er elf[14]. Van deze gebieden zijn er vijf met een lage bezoekdichtheid en routedichtheid. De andere Natura 2000 gebieden hebben ook allemaal een combinatie van een lage of gemiddelde bezoekdichtheid en routedichtheid. Alleen het Twiske heeft hoge routedichtheid.
- **Gebieden met een NNN-status**: van de 19 gebieden[15] met een NNN status is de correlatie met het recreatief gebruik diffuus. Relatief veel gebieden kennen een intensief gebruik: 11 gebieden kennen een hoog of het hoogste niveau van bezoeken (bijv. Streekbos) of routedichtheid. NNN gebieden functioneren in de praktijk dus grotendeels als recreatiegebied.

Conclusie

Er is een correlatie tussen de natuurstatus en het recreatief gebruik. Gebieden met de hoogste natuurstatus (Natura 2000) kennen vaak een extensief recreatief gebruik (lage bezoekdichtheid) en gebieden zonder status juist een intensief gebruik. Dit is in overeenstemming met de verwachting; in natuurgebieden is bescherming leidend, in recreatiegebieden de recreatieve beleving. Voor gebieden met een NNN-status is deze correlatie echter minder éénduidig. Hier kan het recreatief gebruik intensiever of extensiever zijn, maar kent het merendeel een intensief gebruik. NNN en N2000 gebieden hebben in de praktijk een belangrijke betekenis voor recreatie.

6.5 *Optimalisatie: sturen op balans*

De inrichting en het beheer van gebieden met een natuurstatus als recreatiegebied heeft spanningen tussen natuur en recreatie tot gevolg. In ca. 70% van de gebieden in Noord-Holland wordt de grens van de bezoekersaantallen bereikt, met overlast tot gevolg. Let op: dit percentage is op basis van een enquête onder TBO's, hierin zijn alleen de gebieden meegenomen waarvan gegevens bekend zijn.

In de meeste beheerplannen voor de natuurgebieden die wij analyseerden (Deel B) zien wij weinig tot geen aandacht voor gewenste of ongewenste vormen van recreatie of de optimale balans tussen recreatie en natuur. Het zijn echt nog twee gescheiden werelden.

De gebieden met een lage bezoekdichtheid, zoals o.a. Robbenoord- en Dijkgatsbos, Waterland, Veenweidenpolders Zaanstreek, Loosdrechtse plassen/ Wijde blik, kunnen wellicht meer bezoekers opvangen. Opvallend

[13] In totaal zijn er vijf gebieden zonder status in de selectie van gebieden, van drie gebieden zijn data over recreatief gebruik beschikbaar.

[14] Er zijn twaalf gebieden met een (gedeeltelijke) Natura 2000 status, van één gebied zijn niet alle gegevens beschikbaar.

[15] Er zijn in totaal 21 gebieden in onze selectie met deze status, maar van twee gebieden zijn niet alle gegevens beschikbaar.

aan deze gebieden is dat ze vaak langgerekt zijn en een route gebonden profiel langs water kennen (Amsteldijk, Waddendijk Texel, Vooroever). Maar de vraag is of dit qua ecologische draagkracht kan. Deze gebieden hebben bijna namelijk allemaal een natuurstatus. Daardoor kan het voorzieningenniveau en/of het aantal bezoekers niet zomaar omhoog gebracht worden.

De vervolgstap die wij adviseren voor het optimaliseren van balans tussen natuur en recreatie is om per gebied te komen tot een zoneringsvoorstel van gewenste activiteiten, voorzieningen en ontwikkelingen in ruimte en tijd. Deze opgaven staat benoemd en uitgewerkt in hoofdstuk 9.

7. Ruimte voor recreatie

In dit hoofdstuk staat centraal: wat is de vraag (kwantitatief) naar recreatieruimte, en waar komt die terecht in 2021 en 2040 (aanbod)?

7.1 *Uitgangspunten van de berekening*

In dit hoofdstuk geven we inzicht in de kwantitatieve verhouding tussen het beschikbare aanbod en de vraag naar groene recreatieruimte. We presenteren hiervoor in dit hoofdstuk de resultaten van een uitgebreide GIS-analyse van huidige en toekomstige vraag en het aanbod aan recreatieruimte. Voor een uitgebreide toelichting op de gebruikte methode, verwijzen wij naar bijlage 1 (recreatiebehoeftemodel). Het resultaat van de vergelijking van vraag en aanbod drukken we uit in aantallen recreatieplaatsen. Een recreatieplaats is een eenheid die de kwantitatieve recreatieve capaciteit of vraag naar wandelen in een gebied weergeeft. Zowel vraag (het aantal mensen dat wil recreëren) als aanbod (de recreatieve opvangcapaciteit, oftewel het aantal mensen dat tegelijk in een gebied kan recreëren) worden in recreatieplaatsen uitgedrukt. Een tekort van 10 recreatieplaatsen geeft aan dat voor 10 wandelaars in theorie geen ruimte is op een gewone drukke zondag (5e drukste dag). Tot slot maken we een schatting van het aantal hectare bos, recreatiegebied of kilometer wandelpad dat nodig is om het berekende recreatietekort op te vangen.

In dit hoofdstuk geven we de vergelijking van vraag en aanbod weer voor 2021 (zie paragraaf 7.2) en voor 2040 (zie paragraaf 7.3).

We gaan bij de berekening van vraag en aanbod uit van een aantal uitgangspunten:

- In de berekening van de huidige en toekomstige vraag, houden wij rekening met de reisbereidheid, zoals besproken in paragraaf 4.2 en 4.3.
- Voor de vraag in 2021 gaan we uit van het huidige inwoneraantal, en voor de vraag in 2040 gaan we uit van de bevolkingsprognose van de provincie Noord-Holland van november 2021.
- We focussen in de berekening op het wandelen; fietsen en andere recreatiebehoeftes vallen hierbinnen[16];
- De behoefte om te wandelen per persoon blijft gelijk in 2021 en 2040.
- We gaan uit van een gewone drukke zondag (de 5^{e} drukste dag);
- We bepalen hoeveel recreanten een gebied kan opvangen (de recreatieve opvangcapaciteit) met behulp van kentallen die voor elk landschapstype anders zijn (zie bijlage 1). In een bos kunnen meer mensen tegelijk wandelen dan op de hei. Voor de ‘droge natuur, geen bos’ (heide en duinen) gebruiken we een enigszins aangepaste norm zodat we rekening houden met kwetsbare natuur (zie ook volgende alinea)

Recreatieve versus ecologische opvangcapaciteit

De gebruikte normen gaan uit van de *recreatieve opvangcapaciteit*; dit is het aantal recreanten dat een gebied kan opvangen, zonder dat het voor recreanten te druk voelt. We hebben in de NNN- en N2000 gebieden echter ook te maken met een *ecologische opvangcapaciteit*. Hoeveel recreanten

[16] Ook fietsen en andere recreatievormen zijn belangrijk, maar we hebben hier gerekend met wandelen, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat daarvoor de tekorten het grootst zijn, en dit de meest populaire activiteit is. Hebben we de behoefte voor wandelen in beeld, dan valt de behoefte voor fietsen hierbinnen qua ruimtegebruik. Wat betreft voorzieningen om het tekort op te lossen moet er vanzelfsprekend rekening gehouden worden met alle recreatievormen..

kan de natuur aan? Uit onderzoek van Sovon voor de Veluwe[17] blijkt dat met name grondbroedende vogelsoorten gevoelig zijn in de open landschappen, zoals heide en duinen. Dit sluit aan bij de ervaringen van natuurbeheerders. We hebben daarom een tweede doorrekening gedaan, waarin we hiermee zo goed mogelijk rekening hebben gehouden. In deze rapportage gebruiken we de data uit deze berekening. Voor een toelichting op de gebruikte normen en deze doorberekening, zie bijlage 1.

7.2 *Verhouding vraag en aanbod in 2021*

De resultaten van de vergelijking tussen de vraag en het aanbod leveren een tekort of overschot aan groene uitloopruimte op en staan hieronder voor de zeven regio's weergegeven, zie tabel 7.1.

Er is op dit moment, uitgaande van het aantal inwoners in 2021, in acht van de negen deelregio's een tekort aan groene uitloopruimte voor wandelen. In de Kop van Noord-Holland is voldoende groene uitloopruimte voor het aantal recreanten dat verwacht kan worden. Op de kaart op de volgende pagina is per vak van 0,5 bij 0,5 kilometer het tekort aan recreatieruimte in 2021 aangegeven. In de rode en oranje vakken is er een tekort aan groene recreatieruimte. In de witte en grijze gebieden is plaatselijk geen tekort.

De behoefte aan groen en recreatiegebieden (aanbod minus de vraag) komt voor de gehele provincie uit op meer dan 20.000 hectare, wat neer komt op 33% van het huidige areaal natuur- en recreatiegebied in de provincie. Het tekort is in de regio's West-Friesland, Amsterdam, Amstelland-Meerlanden en Zaanstreek-Waterland relatief gezien het grootst: er is in deze regio's ongeveer 3 tot 5 keer zo veel groen nodig als er op dit moment is. Door nieuw recreatiegroen (bos of recreatiegebieden) aan te leggen kan het tekort opgevangen worden. De opgave natuur- of recreatiegebied per deelregio is te vinden in de tabel hierna.

Tussen de Noord-Hollandse deelregio's bestaan grote verschillen in het tekort groene recreatieruimte. Als we per deelregio kijken, zien we dat het grootste deel van de kwantitatieve opgave voor rekening komt van de Metropoolregio Amsterdam. Het aanbod in de regio's IJmond en Zuid-Kennemerland wordt ook benut door inwoners uit Amsterdam.

Tabel 7.1: Groenopgave 2021 (hectare recreatiegebied of bos), rekening houdend met kwetsbare natuur

Regio	Groenopgave 2021 (ha recreatiegebied of bos) Variant kwetsbare natuur
Kop van Noord-Holland	Geen tekort
Alkmaar en omstreken	949
West-Friesland	2.260
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	13.611
Gooi en Vechtstreek	1.099
IJmond en Zuid-Kennemerland	736
Zaanstreek-Waterland	4.516
Totaal	**23.172**

De opgave in Noord-Holland Noord vinden we langs de kust en in West-Friesland. Zowel langs de Noordzee- als de IJsselmeerkust is het belangrijk om rekening te houden met de toeristische druk. Ook verblijfsgasten willen wandelen en recreëren in het groen. Die behoefte is hier niet in meegenomen, maar komt voor een groot deel in de kust- en duingebieden terecht (zie ook paragaaf 5.4, kaart met de ligging van de verblijfsaccommodaties).

[17] Sovon, 2020. Natuurbeheer- en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Achtergrondrapport, Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Link

Figuur 7.1: Het berekende tekort aan recreatieruimte in 2021

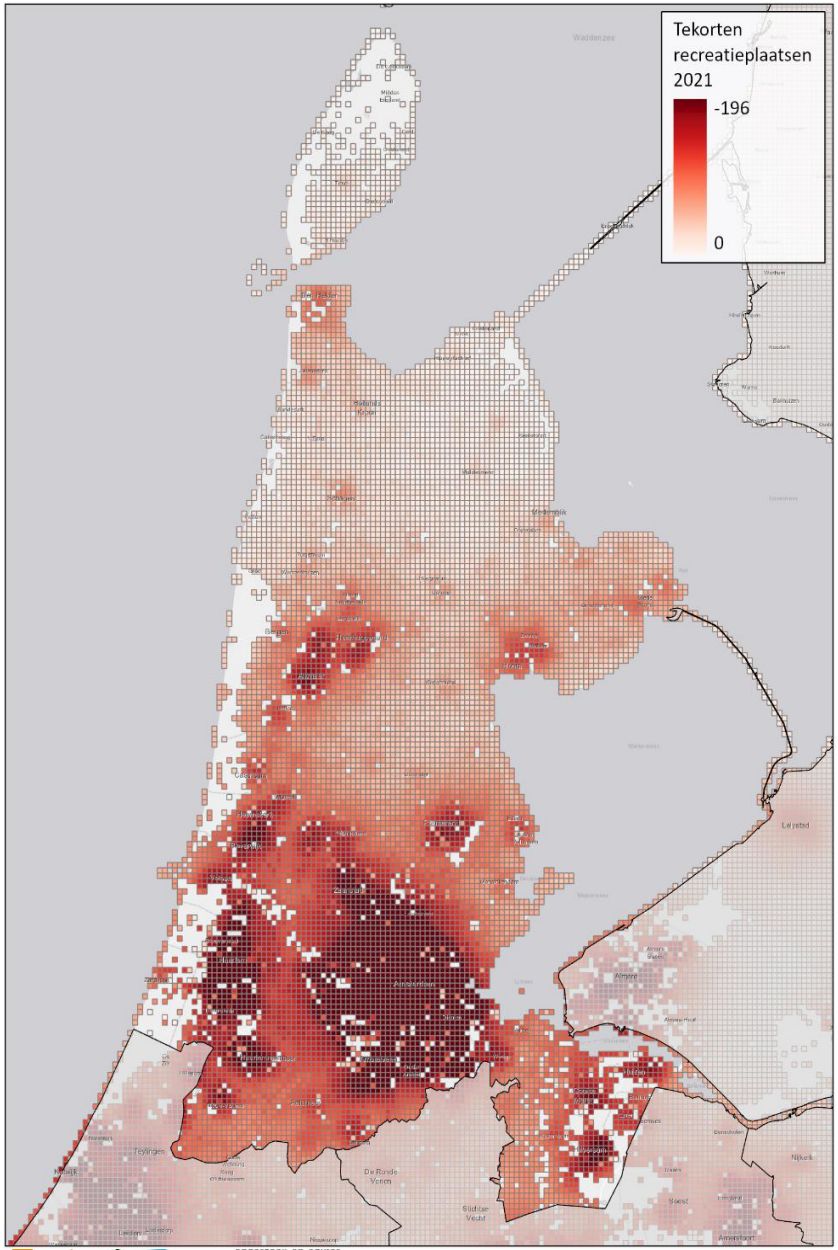

Extra opvangcapaciteit creëren: nieuw groen en meer (boerenland)paden

Meer recreatieruimte kan gerealiseerd worden door het aanleggen van natuur- en recreatiegebieden. Daarnaast is het ook mogelijk om te recreëren in het landelijk gebied. Hiervoor moeten onder meer wandelpaden of boerenlandpaden aangelegd worden. Het berekende tekort komt overeen met ongeveer 2.200 kilometer wandelpad. Ter illustratie: op dit moment heeft provincie Noord-Holland 3.700 km wandelroute(netwerk) en 116 kilometer aan boerenlandpaden die door de boeren zelf worden beheerd. Om het open landschap voldoende aantrekkelijk te maken om te wandelen, is daarnaast ook landschappelijke of ecologische aankleding nodig.

Hieronder gaan we in op wat het huidige tekort betekent voor de huidige natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland.

Impact van het tekort aan recreatieruimte: gebieden zijn te druk en er ontstaan meer botsende belangen

- Het berekende tekort wordt op dit moment opgevangen in de bestaande terreinen.
- Natuurbeheerders geven aan dat hierdoor de draagkracht overschreden wordt (zie paragraaf 6.2).
- Dit wordt bevestigd als we het aantal bezoeken vergelijken met de normen voor recreatieve opvangcapaciteit (figuur 7.2). In 22 van de 33 onderzochte gebieden, komen nu al meer recreanten dan de norm. Voor 15 van deze gebieden geven de beheerders aan dat de opvangcapaciteit wordt overschreden (zie ook paragraaf 6.2).

Figuur 7.2: Aantal bezoeken per hectare van de geselecteerde gebieden (2018), afgezet tegen de (geschatte) norm voor recreatieve opvangcapaciteit

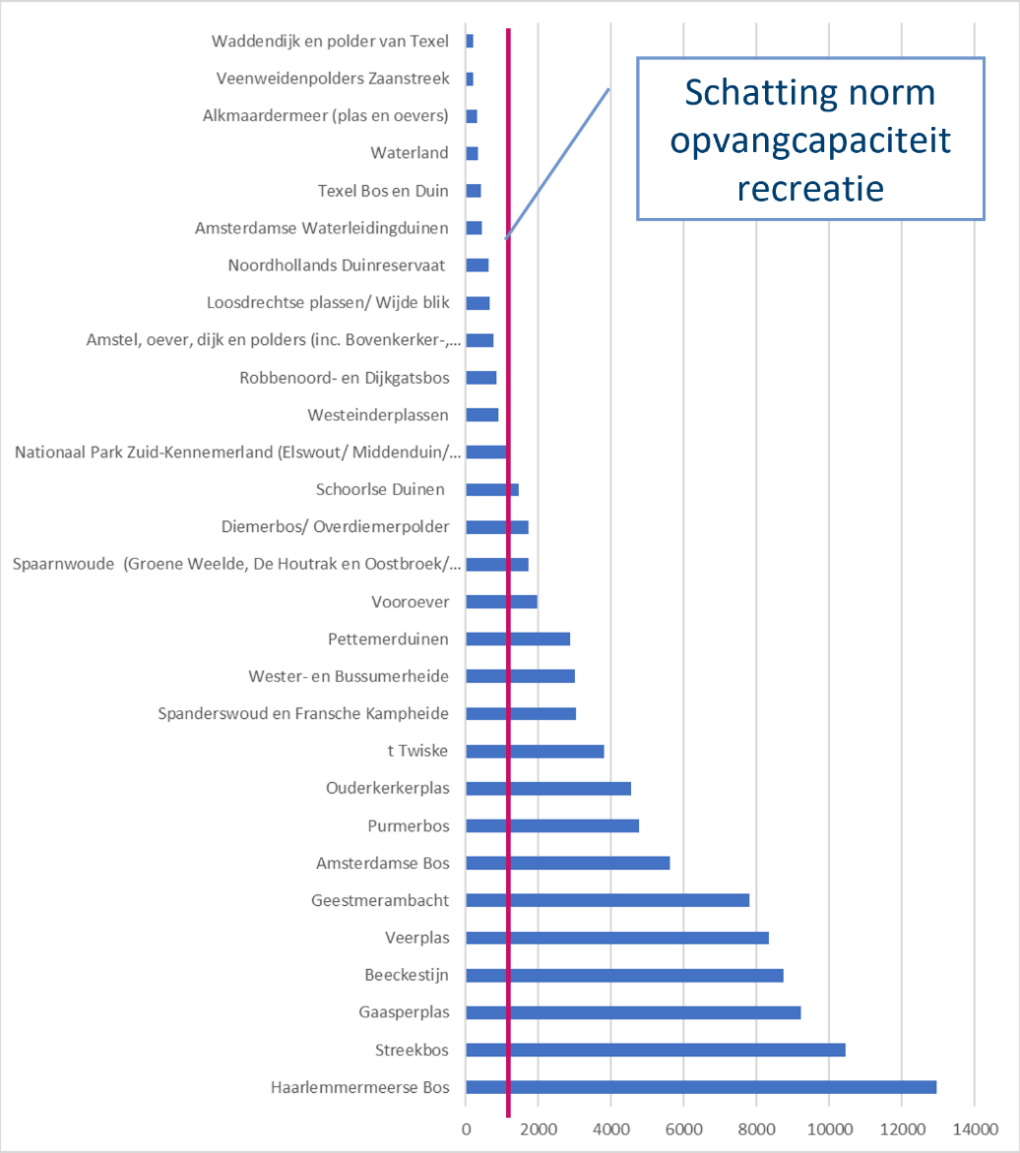

Mogelijk schade aan kwetsbare natuur

In kwetsbare natuurgebieden gaat het oprekken van de opvangcapaciteit voor recreatie ten koste van de natuur: vogels komen bijvoorbeeld niet toe aan broeden. De kwetsbare open landschappen vinden we o.a. in deze gebieden: de Wester- en Bussumerheide, Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Noordollands Duinreservaat. In al deze gebieden worden nu (veel) meer recreanten verwelkomd: dit betekent dat de natuur hier mogelijk onder te lijden heeft. Beheerders zien dit op dit moment bijvoorbeeld in Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Willen we in de kwetsbare terreinen betere omstandigheden creëren voor kritieke soorten (zoals broedvogels) dan is er circa 3000 hectare bos of recreatiegebied nodig om de recreatieve druk beter te kunnen opvangen en spreiden.

Er zijn ook rustige gebieden

Zoals in voorgaand hoofdstuk naar voren kwam, zijn er ook gebieden die (veel) minder bezoekers per hectare ontvangen. Het gaat om de Westeinderplassen, Robbenoord- en Dijkgatsbos, Amsteloever, Loosdrechtse plassen/ Wijde blik, Amsterdamse Waterleidingduinen, Waterland en Alkmaardermeer (zie figuur 7.2 en ook paragraaf 6.2). Echter, dit zijn NNN/Natura2000-gebieden, dus meer recreanten opvangen door bijvoorbeeld meer voorzieningen, is niet automatisch mogelijk.

7.3 *Verhouding vraag en aanbod in 2040*

In de komende 18 jaar (tot 2040) groeit het inwoneraantal van Noord-Holland verder. Ook de recreatiebehoefte neemt hierdoor toe. Hierna hebben we berekend wat dat betekent voor Noord-Holland.

- Tot 2040 groeit het aantal inwoners in Noord-Holland met ongeveer 570.000 inwoners. Het grootste deel hiervan komt te wonen in de gemeente Amsterdam.

- Tussen 2021 en 2040 neemt het tekort aan recreatieruimte toe, in alle regio's.
- De totale opgave voor Noord-Holland is in 2040 circa 28.000 hectare, een toename van 5.000 hectare.
- De tekorten aan recreatieruimte nemen logischerwijs vooral toe in de Metropoolregio Amsterdam.
- Ook de toeristische druk zal naar verwachting toenemen richting 2040. Het bezoek van verblijfsgasten aan de recreatie- en natuurgebieden is in deze berekeningen niet meegenomen. Vanwege de ligging van de verblijfsaccommodaties in de kustzone, moeten we in de kustregio's rekening houden met extra toeristische druk.

Op de kaart hierna is per vak van 0,5 bij 0,5 kilometer het tekort aan recreatieruimte in 2040 aangegeven. In de rode en oranje vakken is er een tekort aan groene recreatieruimte. In de gele en grijze gebieden is er geen tekort berekend.

Tabel 7.2: Groenopgave 2040 (hectare recreatiegebied of bos), rekening houdend met kwetsbare natuur

Regio	Groenopgave 2040 (ha recreatiegebied of bos) Variant kwetsbare natuur
Kop van Noord-Holland	/
Alkmaar en omstreken	1.384
West-Friesland	2.437
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	16.457
Gooi en Vechtstreek	1.559
IJmond en Zuid-Kennemerland	1.113
Zaanstreek-Waterland	5.235
Totaal	**28.185**

Figuur 7.3: Berekende tekorten groene uitloopruimte in 2040

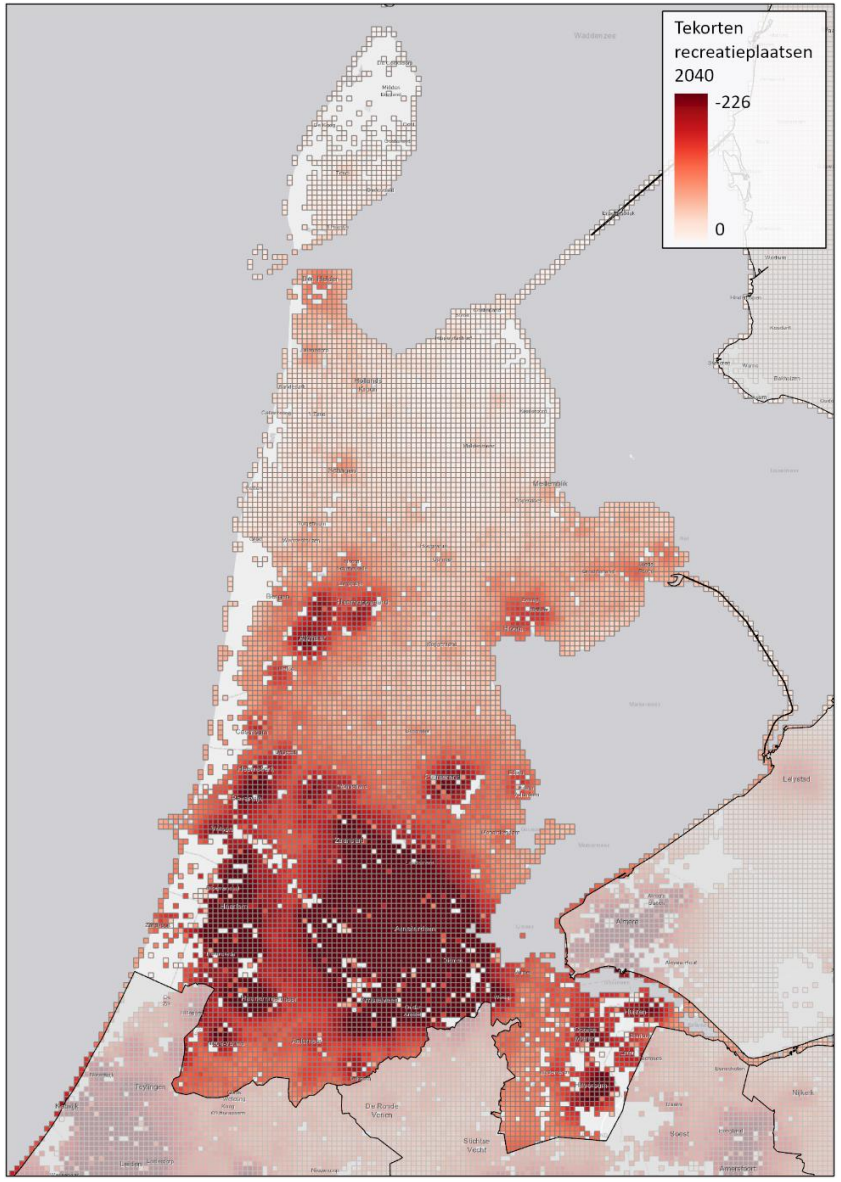

8. Conclusies

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste conclusies van de bovenregionale analyse weergegeven.

8.1 *Dit is de situatie in NH*

De provincie Noord-Holland is rijk aan een divers palet aan natuur- en recreatiegebieden. Zo zijn er drie soorten kusten, van Noordzee, Waddenzee en IJsselmeer-Randmeer en is er een grote variëteit aan landschappen. Er zijn in totaal 65 natuur- en recreatiegebieden die een belangrijke rol spelen in het recreatief gebruik van inwoners en toeristen. Aanvullend op de natuur- en landelijke gebieden, zijn er in de Metropoolregio Amsterdam ook belangrijke landschappelijke kwaliteiten met recreatieve betekenis en potentie, in de vorm van de scheggen.

Het overgrote deel van de natuur- en recreatiegebieden die wij onder de loep namen, wordt goed of zelfs te intensief benut voor recreatie. De gebieden waar de gebruiksintensiteit (bezoeken per hectare) wat lager is, zijn goed verklaarbaar. Het zijn de waterrijke gebieden (veenweidepolder, plassen), enkele gebieden in de Kop of op Texel, en twee gebieden duingebieden (Noordhollands Duinreservaat en de Amsterdamse Waterleidingduinen). Op dit moment is naar schatting in ca. 70% van de gebieden in Noord-Holland sprake van een probleem met de draagkracht en huidige opvangcapaciteit van bezoekers[18]. Terreinbeherende organisaties geven aan dat het er te druk is op sommige momenten of plekken, met overlast of schade als gevolg.

Het merendeel van de recreatie- en natuurgebieden in Noord-Holland heeft een natuurstatus, ofwel Natura 2000 ofwel NNN. De Natura 2000 status is sterk bepalend voor de inrichting en het recreatieve gebruik, dat is namelijk extensief. De NNN gebieden worden meer voor recreatie benut, deze gebieden zijn vaak ook intensiever qua voorzieningen en routenetwerken.

Het intensieve gebruik van recreatie- en natuurgebieden in de provincie onderstreept de maatschappelijke functie hiervan en hiermee ook het werk van de terreinbeherende organisaties. Tegelijkertijd zien we, op basis van de resultaten uit dit onderzoek, ook de nodige aandachtspunten en opgaven om in de toekomst ook prettig te kunnen wonen en recreëren in de provincie Noord-Holland.

8.2 *Wat speelt er nu*

De natuur en recreatiegebieden in de provincie zijn onderhevig aan diverse veranderingen. Klimaatverandering en stikstof hebben een grote impact en zetten de natuurwaarden verder onder druk. Tegelijkertijd neemt de druk(te) in deze gebieden toe, als gevolg van toenemende inwonersaantallen. Corona heeft een versterkend effect op de bezoekersaantallen en laat zien wat de effecten zijn van de toenemende recreatiedruk.

Op dit moment zien we dat de natuur- en recreatiegebieden worden gewaardeerd met een 7,7. Dat is een ruime voldoende, maar laat ook de nodige ruimte voor verbetering. Dat kan vooral door te gaan werken aan de beheerachterstanden die er in de helft van de onderzochte gebieden zijn. De toegenomen drukte in gebieden zal leiden tot intensiever gebruik van recreatieve infrastructuur. Hierdoor zullen kosten voor beheer en onderhoud eerder toenemen dan afnemen. Dit geldt ook voor het toezicht

[18] De gebieden waarvoor de draagkracht niet bekend is, zijn in dit percentage buiten beschouwing gelaten.

en de handhaving. Dit aspect is nu onderbelicht, maar al deze factoren dragen bij aan de kwaliteit van de gebieden en de waardering.

De kwaliteit kan dus beter, maar ook de aantrekkelijkheid van de gebieden voor doelgroepen is een aandachtspunt. Alle zeven recreatieprofielen (leefstijlen) vinden aantrekkelijk aanbod, waarbij er twee leefstijlen door de hele provincie heen, de gebieden significant minder bezoeken (de stijlzoeker en de inzichtzoeker). Omdat iedereen van het 'groen' moet kunnen profiteren is dit een aandachtspunt voor de toekomt.
Belemmeringen voor inzichtzoekers en stijlzoekers om natuur- en recreatiegebieden te bezoeken zijn drukte, loslopende honden en zwerfvuil. Dit zijn allen aspecten die door terreinbeherende organisaties genoemd worden als overlast die voorkomt in terreinen.

We zien dat voor vrijetijdsactiviteiten mensen minder ver reizen dan voor woon-werkreizen: vaak niet meer dan 10 kilometer naar het natuur- of recreatiegebied van hun voorkeur. Veruit de meeste bezoekers in de onderzochte gebieden zijn afkomstig uit de eigen gemeente. Vooral de kustgebieden in Noord-Holland trekken meer mensen van buiten de gemeente en daar zal in de toekomst ook met extra groei rekening moeten worden gehouden.
Het vervoer met de auto neemt nog een belangrijk aandeel in de vrijetijdsmobiliteit. Hier kan zeker voor de gebieden nabij OV (treinstations) extra worden ingezet op de transitie naar 'groenere' vervoersvormen.

8.3 *Wat komt er op ons af*

Het aantal inwoners in Noord-Holland groeit naar verwachting van bijna 2,9 miljoen in 2021 naar bijna 3,4 miljoen in 2050. Dat is een stijging van ongeveer 500.000 inwoners. De toename van het aantal inwoners leidt tot een verwachte forse stijging van het aantal vrijetijdsactiviteiten van in totaal 43 miljoen vrijetijdsactiviteiten. Ook het aantal toeristische overnachtingen (binnenlands en buitenlands) neemt naar verwachting toe met 33%, dat is een stijging van bijna 17,2 miljoen. Hierdoor wordt de vraag naar groene recreatieruimte groter en neemt de recreatieve druk toe. Tegelijk moeten we ermee rekening houden dat door elektrificering van mobiliteit op het fietspad, de snelheidsverschillen tussen recreantengroepen groter worden. Dit kan leiden tot hinder tussen gebruikersgroepen. Dit geldt overigens niet alleen op het fietspad. Als gevolg van de veranderende vraag zien we dat verschillende gebruikersgroepen in de natuur hinder van elkaar ondervinden door botsende belangen.

Op basis van analyse van reisbereidheid en nieuwe woningbouwlocaties, concluderen we dat de recreatieve druk in de toekomst het meest gaat toenemen in de groen- en natuurgebieden in Zaanstreek Waterland, Amstelland-Meerlanden, Zuid-Kennemerland en IJmond. Gezien de aantrekkingskracht van de kust voor zowel toerisme als recreatie verwachten wij dat de kustgebieden met een extra groei rekening moeten houden.

8.4 *Dit zijn de spanningen die ontstaan*

Tekort aan recreatieruimte
De toekomstige vraag kan niet probleemloos in de huidige gebieden opgevangen worden. Op dit moment is er in alle delen van Noord-Holland (behalve de Kop van Noord-Holland) een groot tekort aan recreatieruimte. Hierbij komt dat gezien de prognoses, de tekorten aan recreatieruimte gaan toenemen en hiermee de drukte in natuur- en recreatiegebieden zal toenemen, met overlast voor ecologie en bezoekers tot gevolg. En daarbij komt ook nog dat er momenteel op bepaalde plekken sprake is van botsende belangen tussen gebruikers. Met een toename van de gebruikers en een tekort aan recreatieruimte, is het mogelijk dat ook dit knelpunt (verder) toeneemt.

De totale opgave voor Noord-Holland is in 2040 circa 28.000 hectare, een toename van 5000 hectare. Het tekort is relatief gezien het grootst in de regio's West-Friesland, Zaanstreek-Waterland en Amsterdam, Amstelland-Meerlanden: ongeveer 3,1 tot 5,9 keer het bestaande aanbod.

Spanning tussen recreatie en natuur

De huidige recreatieve benutting van de recreatie- en natuurgebieden, en de toename van met name de bevolking (en in mindere mate de toeristen) zorgt voor spanningen tussen natuur en recreatie. Die spanningen zijn op dit moment al zichtbaar: zoals gezegd is naar schatting in ca. 70% van de onderzochte gebieden knelpunten met de draagkracht van het gebied. In verschillende beheerplannen is slechts in beperkte mate aandacht voor (zonering of geleiding van) recreatie of de optimale balans tussen recreatie en natuur. Het zijn echt nog twee gescheiden werelden. Aandachtspunt is om in de toekomst beter te kijken naar de balans tussen natuur en recreatie.

Is het gebruik van de bestaande terreinen te optimaliseren?

Uit ons onderzoek van de geselecteerde gebieden blijkt dat er op verschillende aspecten verbeteringen mogelijk zijn, onder andere op het gebied van beleving (met het oog op de leefstijlen stijlzoeker en inzichtzoeker) en bereikbaarheid via OV en fiets. Zie ook de aanbevelingen in hoofdstuk 9 en deel B specifiek voor de gebieden per deelregio.
Om deze verbeteringen te realiseren, moeten voor terreinbeherende organisaties de randvoorwaarden worden gecreëerd om hieraan gebiedsgericht en in regionaal verband te kunnen werken. We doen hiervoor in het hoofdstuk aanbevelingen de nodige aanbevelingen. Voor de (gebiedsgerichte) optimalisering van de balans tussen natuur en recreatie ontbreekt het op dit moment aan kennis over ecologische draagkracht en de vertaling daarvan naar het recreatief gebruik van gebieden.

Hieronder zijn een aantal gebieden opgenomen met een lagere bezoekintensiteit, en de mogelijke opgave recreatie & natuur per gebied. In elk gebied moet rekening gehouden worden met ecologische doelen, daarnaast zijn er ook opgaven voor recreatie. Deze tabel is een conclusie van de gebiedsanalyse (deel B van dit onderzoek).

Tabel 9.1: Mogelijke opgaven recreatie en natuur voor enkele gebieden met lagere bezoekintensiteit

Gebied	Mogelijke opgave / kans recreatie en natuur
Robbenoord- en Dijkgatsbos	Voorzieningen voor specifieke doelgroepen die daarvoor verder willen reizen
Amstel, oever, dijk en polders (incl. Bovenkerker-, Middelpolder, Ronde Hoep)	Intensiveren infrastructuur en verbeteren beleving tbv routegebonden recreatie
Veenweidenpolders Zaanstreek	Verbeteren beleving en intensiveren infrastructuur routegebonden recreatie
Waterland	Verbeteren beleving en intensiveren infrastructuur routegebonden recreatie
Spaarnwoude (Groene Weelde, De Houtrak en Oostbroek/ Buitenhuizen)	Voorzieningenniveau, verbindingen met de omgeving, o.a. richting kust
Amsterdamse Waterleidingduinen	Routedichtheid, infrastructuur, voorzieningenniveau
Westeinderplassen	Benutten voor water- en oeverrecreatie
Alkmaardermeer (plas en oevers)	Benutten voor water- en oeverrecreatie
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	Benutten voor water- en oeverrecreatie

Er is meer groene recreatieruimte nodig

Echter, het verwachte tekort aan recreatieruimte en de spanning tussen natuur en recreatie, zorgen ervoor dat de vraagstukken niet meer met enkele optimalisaties per gebied aan te pakken zijn. Er is meer recreatieruimte nodig, met name in Zaanstreek-Waterland en Amsterdam, Amstelland-Meerlanden en West-Friesland. Tegelijk moeten we constateren dat de berekende recreatiebehoefte voor 2040 zodanig groot is (28.000 ha, 6x Goois Natuurreservaat), dat ook bestaande gebieden recreatiedruk moeten opvangen. Dit gebeurt op dit moment al in de meeste onderzochte gebieden, wat zorgt voor de genoemde spanningen tussen natuur en recreatie. Hoe schadelijk dit is voor de natuur, de mate waarin dit acceptabel is, en of er wellicht elders nog wel recreatie opgevangen kan worden, is zonder gedegen ecologisch onderzoek niet goed in te schatten.

Om de toekomstige recreatiebehoefte op te vangen is minimaal 5000 hectare groen recreatiegebied nodig. Hierbij gaan we uit van de huidige balans tussen natuur en recreatie, willen we die balans verbeteren, dan is meer ruimte nodig, zodat de huidige druk beter kan worden. We baseren ons hier steeds op bos of recreatiegebied, waarin relatief veel recreanten opgevangen kunnen worden zonder dat ze elkaar of de natuur verstoren. Realiseren we moeras of wandelpaden in agrarisch gebied, dan is meer oppervlakte nodig.

Ook moeten we rekening houden met de aantrekkingskracht van de duinen, de kust en heide. Kwetsbare natuur en aantrekkingskracht voor recreanten komen hier samen. Willen we deze gebieden echt ontlasten, dan is het belangrijk dat het nieuwe aanbod aantrekkelijk genoeg is. Bijvoorbeeld door nieuwe gebieden vlakbij de duinen en heide te realiseren en (bijvoorbeeld in de binnenduinrand) en de nieuwe gebieden optimaal te verbinden met de woonkernen.

9. Handelingsperspectieven

Uit de resultaten van dit onderzoek komen een aantal opgaven naar voren, waarbij in dit hoofdstuk de ontwikkelperspectieven worden geschetst hoe hier invulling aan gegeven kan worden.

In overweging nemend dat:
- De recreatieve tekorten groot zijn en nog groter worden;
- De huidige balans tussen recreatie en natuur niet op orde is;
- De kwaliteit van gebieden vaak niet op orde is (beheerachterstanden);
- Sommige doelgroepen de natuur- en recreatiegebieden weinig bezoeken.

Zien we de volgende opgaven die bovenregionaal spelen voor de provincie en de terreinbeherende organisaties.

9.1 *Opgaven: ruimte voor recreatie*

***De opgave is om extra ruimte te creëren om de* toenemende recreatiedruk als gevolg van bevolkingsontwikkeling en toeristische ontwikkeling op te kunnen vangen. Dit is de belangrijkste opgave om op lange termijn de toenemende recreatiedruk op te vangen.**
Extra opvangcapaciteit kan op diverse manieren gerealiseerd worden:
1. Natuur- en groenontwikkeling: extra opvangcapaciteit en nieuwe natuur, daar waar de draagkracht van de natuur versterking behoeft, de omgeving klimaatbestendiger wordt gemaakt en recreatie wenselijk is. Dit kan juist ook in de vorm van verbindingen, bijvoorbeeld langs waterlopen (zoals Amsteloevers); verbindingen zijn zowel voor natuur als voor recreatie belangrijk, hier kan mogelijk win-win gevonden worden. Door deelnemers aan de werksessie werd de koppeling met het watersysteem als kansrijk gezien.
2. Landelijk gebied beter benutten voor recreatie, door het realiseren van meer (vrij liggende) wandel- en fietspaden en voorzieningen;
3. De ontwikkeling van groene ruimte integraal oppakken, met andere ruimtelijke opgaven: energielandschappen, werklocaties, nieuwe stedelijke gebieden moeten ruimte voor groene recreatie opnemen in de plannen.

De directe ruimtelijke en financiële koppeling tussen groene recreatieruimte en stedelijke ontwikkeling werd door de deelnemers aan de werksessie op 14 december 2021 als essentiële voorwaarde gezien.

9.2 *Natuur en recreatie in balans*

De opgave is om in de toekomst effectiever op balans te gaan sturen tussen recreatie en natuur.

Om dit te kunnen gaan doen, is de inzet van de volgende instrumenten belangrijk, die nu nog ontbreken:
1. Recreatiezonering;
2. Informatievoorziening, gedragsbeïnvloeding en marketing richting het publiek.

We lichten de instrumenten hieronder toe.

<u>Recreatiezonering: optimaliseren recreatief gebruik van groen- en natuurgebieden</u>
Om recreatief bezoek aan de natuur goed te kunnen managen, moet duidelijk zijn waar meer of minder recreanten tegelijk opgevangen kunnen worden. Hiermee kan beter gespreid worden in de ruimte. Recreatiezonering op regionale schaal biedt hiervoor de basis.

Uit dit onderzoek blijkt dat de afstemming van natuur op recreatief gebruik op dit moment onvoldoende aanwezig is. We hebben gezien dat, hoewel er

wel een verband is tussen natuurstatus en bezoekintensiteit, de natuurgebieden ook een recreatiefunctie hebben en omgekeerd. De bestaande natuur- en groengebieden vangen het huidige tekort aan recreatieruimte op. Dit leidt op dit moment bij meer dan tweederde van de onderzochte gebieden tot knelpunten tussen recreatie en natuur. Dit betekent dat de toekomstige vraag niet probleemloos in de huidige gebieden opgevangen kan worden.

Optimalisatie van 'de balans', zo blijkt uit dit onderzoek is lastig zonder eerst te voldoen aan de belangrijkste randvoorwaarden: recreatiezonering (incl. ecologische normering) en bezoekersmonitoring. Daarnaast gaat het optimaliseren van de balans gemakkelijker, als regionaal wordt gekeken, in plaats van per gebied. Dan kan er gemakkelijker tussen gebieden gezoneerd worden, in plaats van enkel in de gebieden, denk bijvoorbeeld aan Spaarnwoude, Beeckestijn en Nationaal Park Zuid-Kennemerland die vlak bij elkaar liggen maar andere beheerders hebben.

Recreatiezonering
Om het recreatief gebruik te optimaliseren, en tegelijk de natuur optimaal te beschermen is recreatiezonering een bruikbaar instrument. Hiervoor is (naast recreatie-onderzoek) ecologisch onderzoek van belang. Veel terreineigenaren hanteren receatiezonering al op gebiedsniveau.
Doel van recreatiezonering is het (op onderbouwde wijze) in beeld brengen van de afspraken over de intensiteit van het recreatief gebruik, rekening houdend met de ecologische draagkracht. Bij recreatiezonering worden voor de verschillende intensiteiten van recreatief gebruik 'zones' binnen natuurgebieden beschreven. Maatwerk per beheerder en type gebied is hierbij vanzelfsprekend mogelijk.

Voor de Veluwe is de afgelopen jaren een zoneringsmethodiek ontwikkeld voor de gehele Veluwe. De vier zones voor meer of minder intensieve recreatie, die het hart vormen van de zonering, wordt begeleid met vuistregels voor het reguleren van recreatiedruk. Zie verder: www.recreatiezoneringopdeveluwe.nl.

Routedichtheid blijkt één van de betere 'voorspellers' van bezoekers en daarmee kansrijk om spreiding en geleiding vorm te geven. Zo kan drukte worden voorkomen, bijvoorbeeld door het afsluiten van een pad of juist gecreëerd door het toevoegen van een pad. Toekomstige (gebieds)analyses mogen routedichtheid beter (gedetailleerder) in beeld brengen.

Recreatiezonering is een complex onderwerp en vraagt om het organiseren van betrokkenheid van verschillende stakeholders. Het levert ook veel op. Zo kan met ecologisch onderzoek per landschapstype en/of gebied beter inzicht gekregen worden in de mogelijkheden voor het intensiveren of optimaliseren van gebieden.

Duinen en heide: extra aandacht nodig
Uit ervaring elders in Nederland en ook de ervaring van Noord-Hollandse natuurbeheerders blijkt dat de heide en duingebieden extra aandacht nodig hebben. Deze gebieden zijn populair bij recreanten, en tegelijk extra kwetsbaar vanwege bijvoorbeeld verstoringsgevoelige vogels. Een aantal van deze gebieden in Noord-Holland hebben op dit moment al te lijden onder recreatieve druk. Ecologisch onderzoek is nodig naar de verstoring, en er moeten plannen gemaakt worden om de draagkracht van die gebieden te versterken en/of (tijdelijk) de druk te verlagen, zodat herstel kan plaatsvinden. Het gaat onder meer om de volgende gebieden:

- Wester- en Bussumerheide;
- Spanderswoud en Fransche Kampheide;
- Texel Bos en Duin;
- Pettemerduinen;
- Schoorlse Duinen;
- Noordhollands Duinreservaat;
- Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

Opgave gedragsbeïnvloeding bezoekers, informatie en marketing richting publiek

Gedragsbeïnvloeding van bezoekers en marketing en communicatie richting (potentiële) bezoekers kunnen een belangrijke rol spelen in spreiding van recreatieve druk. Echter: de informatie over waar een inwoner van Noord-Holland terecht kan voor buitenrecreatie is enorm versnipperd: elke terreinbeheerder heeft zijn eigen informatievoorziening. De Natuurwegwijzer.nl is een dappere poging, maar Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten ontbreken hierin, en ook is de site verouderd. Voor een inwoner is dit lastig: die kent geen gemeentegrenzen en heeft ook geen boodschap aan wie de beheerder is van een bepaald gebied.

Onder recreatiemarketing verstaan we goede, eenduidige en actieve online en offline informatievoorziening, gecombineerd met gerichte campagnes en communicatie. Recreatiemarketing is gericht op gezamenlijk bepaalde doelen. Slimme communicatie en recreatiemarketing draagt eraan bij dat kwetsbare natuurgebieden ontzien worden, onderbenutte gebieden meer bezoekers krijgen en dat potentiële bezoekers op piekmomenten alternatieven krijgen voor de toch al drukke gebieden. Daarnaast kan ook winst behaald worden door, aan de hand van de leefstijlen, vraag en aanbod beter te matchen (de juiste recreant op de juiste plek).

We adviseren daarom om natuur- en groenaanbod (inclusief routes) van de verschillende terreinbeheerders overzichtelijker en effectiever aan de inwoner aan te bieden. Realiseer hiervoor samenwerking tussen de verschillende terreinbeheerders, de provincie en regionale DMO's en gemeenten. Deze samenwerking kan zich richten op:

- Het gezamenlijk vaststellen van concrete en haalbare marketingcommunicatiedoelen, gericht op spreiding in tijd en ruimte;
- Het bij elkaar brengen van verschillende databases van het aanbod, voor effectieve online informatievoorziening (geen dubbel werk);
- Kennisontwikkeling en -deling over hoe effectief in de tijd gespreid kan worden;
- Gezamenlijke uitvoering van de marketing en communicatie door een professionele partij op dit gebied.

9.3 *Kwaliteit en beleving verbeteren*

De opgave is om in de toekomst de kwaliteit en beleving van de natuur- en recreatiegebieden te verbeteren, zodat alle inwoners van Noord-Holland hierin prettig kunnen recreëren, zonder overlast te ervaren of veroorzaken.

Om dit te kunnen gaan doen, kan gewerkt worden aan:

- Aanbod creëren voor specifieke doelgroepen;
- Kwaliteitsverbetering.

We lichten beide aanbevelingen hieronder toe.

Opgave leefstijlen

Er is aandacht nodig in beheer en beleid voor een aantrekkelijke beleving voor (voornamelijk) inzichtzoekers en stijlzoekers. Het is essentieel om ook deze groepen een groenbeleving te kunnen bieden die aansluit bij hun vraag. Dit is in lijn met het PARK-advies recreatie & toerisme in Noord-Holland.

Hiervoor is regionale afstemming nodig. Dit zorgt ervoor dat enerzijds de gebieden zich richten op de doelgroepen die passend zijn bij de gebiedskenmerken: niet elk gebied moet voor elke leefstijl aantrekkelijk gemaakt worden en anderzijds dat alle leefstijlen in een bepaalde straal een aantrekkelijke beleving vinden. Op die manier kan aan de vraag van inwoners worden voldaan. De beleving van de afzonderlijke gebieden moeten complementair aan elkaar zijn. Doelgroepen en bijbehorende voorzieningen en activiteiten moeten dus op regionaal niveau op elkaar worden afgestemd. Dit kan bijvoorbeeld door een regionale visie op het niveau van leefstijlen (aantrekkelijkheid van gebieden en doelgroepen) en

bijbehorende voorzieningen en activiteiten. Hier komt de combinatie van beleid (visie) en beheer (gebiedsinrichting volgens die visie) samen. Op deze manier hoeft niet iedere terreinbeheerder hiermee bezig, en wordt de beleving van gebieden (beter) op elkaar afgestemd. Tijdens de werksessie werd door de deelnemers aangegeven dat hiervoor organisatiekracht en een sturende rol vanuit de provincie nodig is.

Kortom, het is belangrijk dat de beleving van de natuur- en recreatiegebieden regionaal wordt afgestemd, waarbij er per gebied wordt bekeken welke leefstijlen het gebied wil aantrekken (passend bij het gebied), zodat aan de behoefte van de recreant (inwoner en bezoeker) kan worden voldaan en er dus voldoende aandacht is voor de doelgroepen die nu nog onvoldoende aan bod komen (inzichtzoeker en stijlzoeker). Het vertrekpunt hierbij is om te kijken wat in welk gebied mogelijk is qua voorzieningen en activiteiten, gezien de draagkracht van de natuur.

De leefstijlen ondersteunen in vraaggericht beheren en ontwikkelen, om zo ook aan de wensen en behoeften van inwoners te kunnen voldoen. Tips voor het optimaliseren van de natuurbeleving en het oplossen van belemmeringen, specifiek voor deze en andere leefstijlen zijn te vinden in de nieuwe Toolkit Natuurbeleving en op www.leefstijlvinder.nl.

Het optimaliseren van de gebieden voor de stijlzoeker en inzichtzoeker is een opgaven die voor alle deelregio's en gebieden geldt, zo blijkt uit de analyse.

Opgave kwaliteit

Het waarborgen en verbeteren van de kwaliteit van de gebieden door het wegwerken van beheerachterstanden is belangrijk voor de kwaliteit van natuur en recreatie. Beheerachterstanden en achteruitgang van de kwaliteit heeft (mogelijk) invloed op de aantrekkelijkheid van het gebied voor recreatie. Momenteel is er bij (een deel van) de TBO's sprake van onvoldoende middelen voor het beheer en onderhoud van de gebieden.

Aanbeveling is daarom om de financiële middelen voor beheer en onderhoud te vergroten, en zo de kwaliteit ervan beter te waarborgen. Een mogelijkheid om de middelen te vergroten is het op zoek gaan naar nieuwe inkomstenstromen. Terreinbeherende organisaties, gemeenten en provincies zullen hier gezamenlijk mee aan de slag moeten om slimme en creatieve oplossingen te bedenken. Het is goed denkbaar dat bezoekers van de gebieden (meer) bijdragen aan het beheer en onderhoud, met name als het gaat om meer bijzondere voorzieningen. Hier zijn enkele (landelijke) goede voorbeelden van:

- Specifieke gebruikersgroepen dragen bij met vignetten (bijv. mountainbikers, ruiters), zie bijvoorbeeld het Ruitervignet op de Utrechtse Heuvelrug.
- Bepaalde gebruikersgroepen zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de door hen gebruikte voorzieningen (bijv. de hengelsportvereniging die zelf steigers onderhouden).
- Activiteiten en/of voorzieningen aanbieden waarmee inkomsten gegenereerd kunnen worden (bijv. accommodatie, excursies, etc.)
- Maar ook bestaande voorbeelden als het heffen van parkeergelden, entreekaarten voor (delen van) de natuur (PWN) zijn middelen om de inkomsten te vergroten.

Dit zijn een aantal voorbeelden hoe bezoekers kunnen bijdragen aan het beheer en onderhoud van natuur- en recreatiegebieden. Terreinbeheerders hebben hieraan al veel aandacht besteed de laatste jaren en zullen dat blijven doen.

9.4 *Monitoring bezoekersstromen*

De opgave is om bezoekersstromen te gaan monitoren in en naar natuur- en recreatiegebieden.

Om dit te kunnen gaan doen, kan gewerkt worden aan twee opgaven:

- Monitoring met behulp van geschikte instrumenten
- Sturen op gedrag (potentiële) bezoekers

Opgave ontwikkelen instrument: monitor

Jaarlijkse bezoekcijfers van de natuur- en recreatiegebieden zijn lang niet voor alle gebieden beschikbaar en niet vergelijkbaar. Het NBTC-NIPO bezoekersonderzoek uit 2016 is waardevol gebleken, maar cijfers zijn niet jaarlijks beschikbaar. Om het gebruik van gebieden te optimaliseren, is inzicht in de bezoekersaantallen van groot belang.

Daarom is het wenselijk bezoekersstromen te monitoren:

- Real time monitoring van bezoekersstromen is waardevol. In de eerste plaats voor het optimaal kunnen beheren van gebieden en de recreatiebehoefte af te kunnen stemmen op de beschikbare ruimte (opvangcapaciteit). Ook biedt dit inzicht in de herkomst van bezoekers en kan (bijv. bij piekdrukte) communicatie worden afgestemd op (potentiële) bezoekers. Monitoring van bezoekersstromen is al onderwerp van gesprek in een werkgroep data van terreinbeheerders en de provincie. Hieronder staan drie aanbevelingen voor deze werkgroep:
    - Per gebied, per entree;
    - Per jaar en hoe het bezoek over de dagen, maanden en seizoenen verdeeld is;
    - De herkomst is van de bezoekers.
- Om te kunnen monitoren zijn signaal- en drempelwaarden nodig: wanneer moeten we alert worden en wanneer zijn grenzen van de draagkracht overschreden? We adviseren signaal- en drempelwaarden voor ecologische en recreatieve draagkracht en opvangcapaciteit te ontwikkelen. Hiervoor is ook ecologisch inzicht wenselijk. Deze waarden kunnen verschillen per type natuur of recreatiegebied en waardevolle input leveren voor het concretiseren en vormgeven van recreatiezonering, zie de volgende opgave (9.1.2).

Opgave: toepassen gegevens voor gedragsbeïnvloeding

- Met deze informatie kan gericht gecommuniceerd worden, en kan ook ingezet worden op spreiding in de tijd (afvlakken van de pieken).
- Gebruik monitors voor communicatie en gedragsbeïnvloeding richting het publiek over bijvoorbeeld alternatieven: laat zien waar het (op dat moment) minder druk is waar je ook mooie natuur kan beleven. Hiermee kunnen andere locaties (en voorzieningen) ook profiteren van de bezoekers.

9.5 *Opgaven: agenderen en implementeren*

Samenwerking

Deze bovenregionale opgaven en de kansen die voortkomen uit de analyses, moeten in gezamenlijkheid opgepakt worden. Bij deze samenwerking hebben een rol: de provincie, de gemeenten en de terreinbeheerders inclusief de recreatieschappen. Voor specifieke onderdelen, zoals informatievoorziening, hebben ook marketingorganisaties een rol (echter, zij ontvangen de opdracht hiervoor veelal van de gemeenten).

10. Bijlagen

1. Toelichting recreatiebehoeftemodel

Uitleg
Het vraag-aanbodmodel, of recreatief behoeftemodel is qua methode en opzet grotendeels is gebaseerd op het BRAM-model (Beleidsondersteunend Recreatie Analyse Model). Hiermee kan vraag, aanbod en tekort voor een recreatieve activiteit berekend worden. In dit geval hebben we gekozen om berekening te maken voor wandelen. Wandelen is de meest ondernomen activiteit als het gaat om 'buitenrecreatie' en heeft daarnaast te maken met de grootste tekorten. Een tekort treedt op als de berekende toegewezen vraag hoger is dan de opvangcapaciteit, en het betreffende gebied dus niet het aantal recreanten kan opvangen.

Zowel de recreatieve behoefte als het aanbod worden berekend in recreatieplaatsen. Recreatieplaatsen is een eenheid om capaciteit voor recreatie als de behoefte om te recreëren met elkaar te vergelijken. Het aantal recreatieplaatsen is het aantal recreanten (in onze berekening wandelaars) die op de 5^{e} drukste dag wil gaan wandelen (behoefte), of plek heeft om te wandelen (aanbod), zonder dat de recreanten elkaar in de wegzitten of het te druk aanvoelt voor de recreant.

Er zijn enige aandachtspunten bij het model:
- Het model is niet bedoeld om op detailniveau naar een natuur- of recreatiegebied te kijken, maar bedoeld om op grotere schaal naar de balans te kijken: op gemeentelijke of (boven-)regionale schaal.
- Het model houdt geen rekening met voorkeuren van recreanten. Bij het toewijzen van de vraag is uitgegaan van een evenredige verdeling van waar de inwoner heen zou kunnen gaan vanaf de woonplaats. Voorkeuren zijn met de beschikbare gegevens niet in te bouwen in het model. Hierdoor wordt de recreatieve druk op de heel populaire gebieden, zoals de kustgebieden, in dit model hoogstwaarschijnlijk onderschat.
- Het model focust alleen op de inwoners (recreanten) en niet op toeristen.
- Het model houdt geen rekening met specifieke gebiedskenmerken. Ieder stuk land is anders en zal in de praktijk een andere opvangcapaciteit hebben, maar in dit onderzoek zijn verschillende landschapstypen onderscheiden die ieder een norm voor opvangcapaciteit toegewezen krijgen.
- Zowel het wegennetwerk voor de toegewezen vraag, als de padendichtheid voor de opvangcapaciteit zijn niet meegenomen in het model. Dit zou voor het modelleren dusdanig meer tijd en werk in beslag nemen dat dit buiten de scope van dit onderzoek valt.

Berekeningen en normen

Berekening toegewezen vraag
- Als basis voor het berekenen van de toegewezen vraag voor 2021 is de onbewerkte brondata van de CBS-vierkantstatistieken gebruikt (aantal inwoners per 500x500m-vlak in het jaar 2021).
- Om de toegewezen vraag voor 2040 te berekenen is dezelfde methode gehanteerd. Het aantal inwoners voor 2040 is als volgt berekend: ieder 500x500m-vlak is gekoppeld aan de gemeente waar deze het meest in valt. Voor ieder 500x500m-vlak is het aantal inwoners van 2021 vermenigvuldigd met de procentuele groei van het aantal inwoners in de betreffende gemeente in de periode 2021-2040. Voor de gemeenten is de provinciale prognose (2021) aangehouden.
- Het AVANAR-model (WUR) hanteert voor de activiteit wandelen in natuur- en recreatiegebieden op de 5e drukste dag een deelnamecijfer van 10,4% voor niet-westerse allochtonen en een deelnamecijfer van

15,6% voor autochtonen en westerse allochtonen. Deze deelnamecijfers zijn in dit model overgenomen, al is dit niet doorberekend voor ieder 500x500m-vlak, maar er is voor de provincie een enkel percentage genomen wat verhoudingsgewijs is naar de verhouding niet-westerse allochtonen en autochtonen + westerse allochtonen. Voor de provincie Noord-Holland komt het deelnamecijfer hiermee uit op 11,4%. Voor de verdere berekening is alleen dit aandeel van de bevolking van ieder vlak meegenomen.

- Op dit aandeel inwoners dat deelneemt aan het wandelen in natuur- en recreatiegebieden is vervolgens de reisbereidheid toegepast. Deze cijfers komen uit de Natuurtoolkit (Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd, 2017), en hebben betrekking op het natuurgebied die de ondervraagden het meest bezocht hebben. Hieruit komen de volgende cijfers:
    - 15% reist minder dan 1 kilometer naar het natuurgebied waar de ondervraagde meestal komt
    - 33% reist 1-5 kilometer
    - 24% reist 5-10 kilometer
    - 18% reist 11-25 kilometer
    - 6% reist 26-50 kilometer
    - 4% reist meer dan 50 kilometer. In de analyse is deze groep niet meegenomen omdat er geen bovengrens zit aan de categorie, waardoor een berekening niet zomaar mogelijk is. Gezien het kleine aandeel mensen dat in deze categorie valt heeft het weglaten zeer beperkte invloed op de uitkomsten.
- Ten eerste moeten de inwoners dus worden toebedeeld aan de cirkels rondom het 500x500m-vlak waarin ze wonen: bijvoorbeeld 33% van de inwoners zal dus in potentie ergens recreëren in de cirkel van 5 kilometer, maar buiten de cirkel van 1 kilometer. Het wegennetwerk is hierbij niet meegenomen omwille van de omvang van de berekening die hiervoor nodig is.
- Ten tweede moet rekening worden gehouden met het feit dat inwoners enkel toebedeeld kunnen worden aan land wat binnen de straal valt en niet aan het water; een inwoner van Den Helder heeft bijvoorbeeld minder kanten om op te gaan dan een inwoner van Uithoorn. Omdat locatievoorkeuren niet mee te nemen zijn in dit model, kan aangenomen worden dat de inwoners ergens gaan recreëren waar land binnen de reisbereidheidscirkel ligt. Hoe minder land dit is, hoe groter de toegewezen vraag voor het overige land wat binnen de cirkel ligt. Andersom geldt dit ook: hoe meer land er binnen de cirkel van reisbereidheid ligt, hoe minder er vraag toegewezen wordt aan dit land. Dit is verhoudingsgewijs berekend aan de hand van de oppervlakte.
- Voor ieder 500x500m-vlak is uiteindelijk berekend hoeveel recreanten er, na het doorlopen van de vorige stappen, aan toegewezen worden door de aantallen bij elkaar op te tellen. Dit getal kan vervolgens, al dan niet geaggregeerd op gemeentelijk, regionaal, of bovenregionaal schaalniveau, afgezet worden tegenover de opvangcapaciteit.

Berekening opvangcapaciteit

- De opvangcapaciteit is ook berekend per 500x500m-vlak, waarbinnen het oppervlak aan landschapstype is vermenigvuldigd met de opvangcapaciteit van dat type.
- Ten eerste is per 500x500m-vlak het oppervlak berekend voor iedere vorm van natuur- en recreatiegebied die in het bronbestand onderscheiden zijn. Dit bronbestand is de kaartlaag 'Bestand Bodemgebruik (2015) van het CBS. De typen natuur die in het bestand zijn onderscheiden zijn in lijn met de typen die in het BRAM-model gehanteerd zijn, hierdoor zijn de normgetallen eenvoudig te koppelen aan de natuurtypen. Dit zijn: bos, droog natuurlijk terrein, nat natuurlijk terrein, recreatiegebied en agrarisch gebied.
- De normen zijn gebaseerd op de recreatieve beleving zoals in het BRAM-model.
    - Bos: 8 personen per hectare per dag
    - Droog natuurlijk terrein (inclusief strand): 7 personen per hectare per dag

- Nat natuurlijk terrein: 3 personen per hectare per dag
- Recreatiegebied: 8 personen per hectare per dag
- Agrarisch gebied: 0,1 personen per hectare per dag

Recreatieve versus ecologische opvangcapaciteit

- De gebruikte normen gaan uit van de recreatieve opvangcapaciteit; voor recreanten voelt het dan niet te druk. We hebben in de NNN- en N2000 gebieden echter ook te maken met een ecologische opvangcapaciteit. Hoeveel recreanten kan de natuur aan? Uit onderzoek van Sovon voor de Veluwe[19] blijkt dat met name grond broedende vogelsoorten gevoelig zijn, evenals de open landschappen, zoals heide en duinen. Dit sluit aan bij de ervaringen van natuurbeheerders. Wanneer we de geadviseerde maaswijdte van 50-100 ha aanhouden, en we gaan uit van 9 wandelaars per 100 pad, dan komen we op 2,25 tot 3,15 recreatieplaatsen per hectare uit voor deze kwetsbare gebieden.
- De gebruikte normen voor opvangcapaciteiten per type natuur zijn lang niet aangepast. Vanwege corona zijn we wellicht meer drukte in natuurterreinen gaan tolereren. Daarnaast is het ook mogelijk om in agrarische gebieden te wandelen, als er voldoende aantrekkelijke (vrij liggende) wandelpaden zijn, zoals de boerenlandpaden. We hebben daarom in de tweede doorrekening van het model meerdere aanpassingen gedaan:
  - Beter rekening houden met kwetsbare natuurgebieden zoals heide en duinen. We hebben voor droog natuurlijk terrein de opvangcapaciteit van 7 naar 3 recreatieplaatsen per hectare aangepast.
  - De opvangcapaciteit voor wandelen in agrarisch gebied hebben we aangepast van 0,1 naar 0,2 recreatieplaatsen per hectare.
  - De opvangcapaciteit van bos en recreatiegebied hebben we beide van 8 naar 9 recreatieplaatsen per hectare aangepast.
  - De uitkomsten van deze normen zijn opgenomen in tabel 4.1 en 4.2.

Normen en bezoekcijfers vergeleken

We gebruiken theoretische normen voor de kwantitatieve vraag-aanbodvergelijking. We vergeleken deze normen met de bezoekcijfers uit onder meer het NBTC-NIPO onderzoek en de inschatting van de terreinbeheerders. Hierdoor krijgen we een beeld van de mate waarin de huidige gebieden te maken hebben met overschrijding van de opvangcapaciteit (draagkracht).

- Het aantal bezoeken per jaar (uit het NBTC-NIPO onderzoek) hebben we omgerekend naar bezoeken per hectare per jaar. Vervolgens is het belangrijk te weten hoe de bezoekers zich verspreiden over de week, en hoeveel er op een drukke zondag (10^{e} drukste dag) komen. Van tellingen het Noordhollands Duinreservaat[20] schatten we in dat op een 10^{e} drukste dag 0,77% van het jaarlijkse aantal bezoekers komt. Als we hiervan uitgaan, blijkt dat circa 1.100 bezoekers per hectare per jaar, overeenkomt met 9 bezoekers per hectare (voor bosgebieden de maximale opvangcapaciteit).
- Voor de 33 gebieden die wij hierop onderzochten, komt tweederde hierboven (22 gebieden). In tweederde van de onderzochte gebieden, is het aantal recreanten dat nu al opgevangen wordt, hoger dan de

[19] Sovon, 2020. Natuurbeheer- en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Achtergrondrapport, Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Link

[20] De 10e drukste dag is hierbij 3,29 x de gemiddelde dag en de gemiddelde zondag 2x de gemiddelde dag

hoogste norm voor opvangcapaciteit[21]. Er worden tussen de 1.200 en 15.000 mensen per hectare per jaar opgevangen. In figuur 4.2 is voor elk gebied het aantal bezoekers per hectare weergegeven.

- Dit sluit aan bij de waarneming van de beheerders: in 15 van deze gebieden wordt de opvangcapaciteit overschreden (van 4 gebieden is het onbekend en in 2 gebieden wordt het niet overschreden).
- Tot de gebieden die (veel) meer bezoekers opvangen dan de hoogste recreatienorm, behoren ook kwetsbare natuurgebieden. De ecologische opvangcapaciteit is voor deze kwetsbare natuurgebieden en soorten nog (flink) lager dan die 9 wandelaars per hectare. Met name in het broedseizoen (voorjaar en begin zomer) kunnen bepaalde vogelsoorten al vanaf 1000 tot 700 meter afstand verstoord worden. Hierdoor is de opvangcapaciteit een stuk lager (2 tot 5 mensen per hectare, als we uitgaan van 9 wandelaars per 100 meter pad).
- Kwetsbare landschappen zijn in dit verband de heide- en duingebieden: veelal open landschappen die zowel populair zijn onder recreanten als onder kwetsbare flora en fauna. Van de onderzochte gebieden zijn dit: de Wester- en Bussumerheide, Pettemerduinen, Schoorlse Duinen, Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Noordhollands Duinreservaat. In al deze gebieden worden nu (veel) meer recreanten verwelkomd: dit betekent dat de natuur hier mogelijk onder te lijden heeft.
- In de natuurgebieden is met name de padendichtheid een knop om aan te draaien. Hoe verder de paden uit elkaar liggen, hoe minder verstoring voor natuur ertussen. Echter we willen niet file-wandelen, de opvangcapaciteit voor recreanten wordt daardoor lager.

Toelichting bij de uitkomsten

Voor nagenoeg elke Noord-Hollandse deelregio wordt voor 2040 berekend dat er een tekort is, en dat er dus recreatieruimte bij moet komen. Ook voor 2021 is er voor veel regio's al een tekort. In de tabel B1.1 is per deelregio het tekort, dan wel overschot aan recreatieplaatsen voor wandelen opgenomen.

- In 2021 willen in Noord-Holland op een mooie dag ongeveer 364.000 mensen wandelen. Hierin zijn enkel de inwoners meegenomen, de toeristen die willen wandelen (of inwoners uit andere provincies) zijn hierbij niet opgeteld.
- Als we nagaan wat het huidig aanbod biedt, dan komt dat neer op 191.000 “plaatsen” voor wandelen. We gaan hierbij uit van een (theoretische) opvangcapaciteit van 9 wandelaars per hectare in recreatiegebied tot 3 wandelaars per hectare in natte natuurgebieden en 0,1 wandelaar per hectare in agrarisch gebied. Dit zijn normen afkomstig van het model dat hiervoor door WUR is opgebouwd. Er is in 2021 een tekort van 173.000 recreatieplaatsen.
- Het tekort recreatieplaatsen voor wandelen kan (met dezelfde norm) omgerekend worden naar een oppervlakte groen recreatiegebied. Dit komt dan uit op ongeveer 19.000 hectare groene recreatieruimte (uitgaande van bod of recreatieterrein met een norm van 9 personen per ha). Hierbij kijken we naar de provincie als geheel, waarbij het tekort in de Metropoolregio Amsterdam in bijvoorbeeld Noord-Holland Noord gecompenseerd wordt.
- Tussen 2021 en 2040 neemt het tekort aan recreatieruimte toe met 46.000 recreatieplaatsen, wat overeenkomst met ongeveer 5.100 hectare.
- Het totale berekende tekort in 2040 zal dan 240.000 tot 254.000 recreatieplaatsen zijn, oftewel ongeveer 27.000 hectare wandelgebied.
- Houden we rekening met de beperkere opvangcapaciteit van kwetsbare natuur, dan is er extra 3100 hectare nodig om de toekomstige vraag op te vangen.

[21] We laten het Enkhuizerzand, Alkmaarderhout en Haarlemmerhout even buiten beschouwing, deze behoren qua bezoekers per hectare per jaar tot de buitencategorie (hier worden respectievelijk 69.444, 52.083 en 30.488 per ha per jaar opgevangen).

Tabel B1.1: Berekening recreatiebehoefte 2021 (kwantitatief, exclusief toeristische vraag)

Regio	Vraag 2021	Aanbod (standaardnormen)	Saldo recreatie-plaatsen (standaardnormen)	Tekort als % van het aanbod	Groenopgave 2021 (ha) (standaardnormen)	*Aanbod (variant kwetsbare natuur)*	*Saldo recreatie-plaatsen (variant kwetsbare natuur)*	*Groenopgave 2021 (ha) (Variant kwetsbare natuur)*
Kop van Noord-Holland	26.818	43.904	17.086			*34.051*	*7.233*	
Alkmaar en omstreken	41.275	41.379	104			*32.730*	*-8.545*	*949*
West-Friesland	27.115	4.528	-22.586	-499%	2.510	*6.771*	*-20.344*	*2.260*
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	146.756	21.103	-125.653	-595%	13.961	*24.259*	*-122.497*	*13.611*
Gooi en Vechtstreek	35.006	26.727	-8.278	-31%	920	*25.115*	*-9.891*	*1.099*
IJmond en Zuid-Kennemerland	36.997	45.520	8.523			*30.369*	*-6.628*	*736*
Zaanstreek-Waterland	50.562	7.926	-42.636	-538%	4.737	*9.920*	*-40.642*	*4.516*
Totaal	**364.528**	**191.088**	**-199.154**		**22.128**	***163.214***	***-208.547***	***23.172***

Tabel B1.2: Recreatiebehoefte 2040 aan de hand van recreatieplaatsen, exclusief toeristische vraag

Regio	Vraag 2040	Aanbod (standaardnormen)	Saldo recreatie-plaatsen (standaardnormen)	Tekort als % van het aanbod (standaardnormen)	Groenopgave 2040 (ha)	*Aanbod (variant kwetsbare natuur)*	*Saldo recreatie-plaatsen (variant kwetsbare natuur)*	*Groenopgave 2040 (ha)(Variant kwetsbare natuur)*
Kop van Noord-Holland	27.597	43.904	16.307			*34.051*	6.454	
Alkmaar en omstreken	45.190	41.379	-3.811	-9%	423	*32.730*	-12.460	1.384
West-Friesland	28.702	4.528	-24.174	-534%	2.686	*6.771*	-21.931	2.437
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden	172.373	21.103	-151.270	-717%	16.808	*24.259*	-148.114	16.457
Gooi en Vechtstreek	39.145	26.727	-12.418	-46%	1.380	*25.115*	-14.030	1.559
IJmond en Zuid-Kennemerland	40.386	45.520	5.134			*30.369*	-10.017	1.113
Zaanstreek-Waterland	57.037	7.926	-49.111	-620%	5.457	*9.920*	-47.117	5.235
Totaal	410.430	**191.088**	-240.783		26.754	***163.214***	***-253.669***	28.185

Bruikbaarheid

Er kan gedacht worden dat de berekende tekorten een onrealistische voorstelling van zaken geven: wie zegt dat er niet meer mensen in het groen tegelijk aanwezig kunnen zijn? En we kunnen er nu eenmaal niet meer ruimte bij toveren. Heeft deze berekening dan wel zin?

Deze berekening is voor planning en beleid goed bruikbaar, omdat:

- Uit de berekening blijkt welke gebieden te maken hebben met het grootste (berekende/ theoretische) tekort in de toekomst. Aan deze gebieden kan prioriteit gegeven worden.
- Inzicht wordt gegeven in de toename van het tekort. Een kleiner tekort (zoals in 2021) kan relatief gemakkelijk opgevangen worden in de bestaande gebieden. We tolereren dan dat we het wat vaker file-wandelen op de populaire plekken. Echter: hieraan zit ook een grens. Opvangcapaciteit is als een spons: tussen nat en 100% verzadigd kan nog best veel water opgenomen worden als je voorzichtig doet. Als de spons echter 100% verzadigd is, stroomt elke extra druppel over. De verhouding beschikbare capaciteit en het tekort maakt de urgentie om actie te ondernemen duidelijk.
- Ervaringen uit de praktijk van beheerders van natuur- en recreatiegebieden van de laatste 5 jaren komen overeen met het beeld dat uit de berekening oprijst. De grootste en kleinste berekende tekorten komen overeen met het beeld van beheerders over waar dat het landschap en de bestaande groen- en natuurgebieden in de provincie het meest en minst onder druk staan.

Normgetal: groen per woning

We kunnen ook op een andere manier kijken naar de behoefte aan groene uitloopruimte. Stel we gaan uit van de huidige verhouding groen en natuur ten opzichte van het aantal inwoners. Dan betekent elke inwoner erbij, ook groen/natuur voor recreatie erbij. We kunnen hiervoor een methode gebruiken die uitgaat van een normgetal voor het aantal hectare groen per nieuw gebouwde woning. Deze normen voor realisatie van groen, gekoppeld aan woningbouw, zijn niet meer in de wet verankerd. Aan de hand van de norm "recreatievogel" kan de behoefte aan recreatiegroen ingeschat worden. Deze norm gaat uit van 75 m² gebruiksgroen per woning binnen de rode contour en 500m² groen per woning op maximaal 5 kilometer rond de stad.[22] Met 'groen' wordt hier bedoeld: natuur, bos, moeras of recreatiegebieden. Als er voldoende recreatieve paden en voorzieningen zijn, kan ook in agrarisch gebied recreanten opvangen worden. Voor Noord-Holland zou dat betekenen 6.546 hectare groen voor 2030 en 10.896 hectare voor 2040.

2. Knelpunten aangegeven door terreinbeheerders

- Volgens de terreinbeherende organisaties en recreatieschappen is in Noord-Holland sprake van diverse knelpunten;
- Uit de enquêtes en aanvullende telefonische gesprekken kwamen de volgende knelpunten naar voren:
    - Verstoring van de natuur
    - Knelpunten m.b.t. mobiliteit/ bereikbaarheid
    - Vermindering bezoekerservaring
    - Oplopende kosten voor beheer en onderhoud.
- Deze knelpunten spelen voornamelijk op bepaalde momenten en/ of locaties (als in weekenden, bij ingangen);
- Vandalisme en problemen met betrekking tot veiligheid (hangjongeren, drugsgebruik etc.) en verstoring van de natuur (bijv. verstoring broedvogels, aanvaring met grazers (vermoedelijk) mede door recreatie) zijn voor terreinbeherende organisaties de meest voorkomende knelpunten. Ook botsende belangen en overlast als gevolg van verschillend gebruik van de natuur door gebruikersgroepen (mountainbikers, fietsers, wandelaars, ruiters, (water) sporters etc.) is een aantal keren genoemd.
- In de enquête is aangegeven dat er sprake is van te weinig BOA-capaciteit/ toezicht. Daarom wordt verwacht dat dit soort problemen groter worden;
- Recreatiegedrag en recreatieve druk worden niet systematisch gemonitord, waardoor we knelpunten alleen kunnen signaleren op basis van actuele kennis van experts uit het gebied, onderbouwd met nieuwsberichten en signalen uit het veld;
- Tijdens corona is de drukte toegenomen (waar in enkele recreatiegebieden pre-corona ook al sprake was van een hoge druk).
- Knelpunten door recreatiedruk zijn veelal locatie- en tijd specifiek: een kilometer verderop kan het stil zijn en op een doordeweekse dag is het beeld ook anders.

[22] Tot 2012 was er op Rijksniveau een richtgetal voor de hoeveelheid groen *in* de stad per woning vastgelegd van 75 m² (VROM, 2006). Voor groen *rondom* de stad zijn verschillende normen. Goossens (1998, WUR, advies Recreatievogel) geeft een norm van 500m² op 5 kilometer afstand. Het concept van de groennorm "recreatievogel" sluit goed aan bij de huidige uitgangspunten. Het gaat hierbij om een structuur die zijn fijnste vertakkingen heeft in de stad en die de stad en het omliggende landelijk gebied verbindt. De geschetste recreatieve structuur moet ook voorzien in de behoefte aan openluchtrecreatie-voorzieningen van mensen die weinig mobiel zijn, zoals kinderen en ouderen. Bron: "Rood en Groen in balans, Stichting Recreatie iov ministerie van LNV (2001)."

Verstoring van de natuur[23]

- Gedrag van (een deel van de) recreanten in natuur- en recreatiegebieden veroorzaakt schade of overlast voor de terreinbeheerders in de vorm van verstoring van de natuur, afname biodiversiteit, vandalisme, zwerfafval en onbedoeld gebruik;
- Voor een deel wordt dit veroorzaakt door onwetendheid hoe te gedragen in de natuur (van recreanten in de natuur wordt bijvoorbeeld verwacht dat zij hun afval meenemen en hond aanlijnen);
- Slimme ingrepen en voorlichting kan ingezet worden om gedrag op deze punten positief te beïnvloeden.

Mobiliteit en bereikbaarheid[24]

- De natuur- en recreatiegebieden zijn over het algemeen goed bereikbaar, echter er worden wel problemen ervaren door de toenemende mobiliteit;
- Het openbaar vervoer en praktische redenen (zoals betaalbaarheid en gemak) zorgen ervoor dat het overgrote deel van de recreanten met de auto komt: in alle gebieden is de auto het nummer 1 van de top drie van gebruikte vervoermiddelen door recreanten.

Bezoekerservaring[25]

- Beleving van natuur en landschap en het ervaren van rust en stilte is een belangrijk onderdeel van groene recreatie, maar staat onder druk. Om in een dichtbevolkte regio als Noord-Holland ervoor te zorgen dat er zowel voorzieningen als rust beschikbaar zijn, is zonering een belangrijk middel;
- Vanwege de beperkte reis- en vrijetijdsmogelijkheden, trokken de Nederlandse natuur- en recreatiegebieden in 2020-2021 meer bezoekers dan ooit en ontstonden knelpunten. Er waren opstootjes te zien, ongewenst en gevaarlijk gedrag en gebieden en paden zijn afgesloten, wat weer voor extra drukte op andere locaties zorgt (waterbedeffect). Ook nam het aantal hondenbezitters (enorm) toe in corona-tijd.
- Zonering is het belangrijkste middel om de druk zo goed mogelijk te managen. Staatsbosbeheer ziet echter door de groei van het aantal bezoekers, de diversiteit aan activiteiten en het afnemen van onderling begrip en respect dat ook zonering binnen hun terreinen niet altijd meer een oplossing biedt. De oplossing ligt in meer ruimte voor recreatie.

Kosten voor beheer en onderhoud[26]

- Voor diverse terreinbeherende organisaties en recreatieschappen geldt dat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor beheer en onderhoud (afgestemd op de gebruiksdruk);
- Deze middelen zijn onder meer nodig voor extra BOA-capaciteit/ toezicht (beheer en handhaving).

[23] Verstoring van de natuur, afname biodiversiteit (vermoedelijk) mede door recreatie, vandalisme en problemen met betrekking tot veiligheid (hangjongeren, drugsgebruik etc.), zwerfafval en rommel en onbedoeld gebruik van de ruimte door bezoekers.

[24] Problemen rondom mobiliteit en slechte bereikbaarheid van (één van) de gebieden.

[25] (Te) weinig voorzieningen en activiteiten voor bezoekers, botsende belangen en overlast als gevolg van verschillend gebruik van de natuur door gebruikersgroepen, gezondheidsrisico's voor bezoekers en verminderde bezoekerservaring als gevolg van drukte.

[26] Kosten voor beheer en onderhoud zijn hoger dan de inkomsten.

3. Recreatiegedrag

Buitenrecreatie

Buitenrecreatie - vrijetijdsactiviteit	Totaal activiteiten (2018)[27]	Aandeel binnen categorie
Wandelen voor plezier	48.317.000	42%
Fietstocht voor plezier	23.572.000	21%
Recreëren (zonnen, luieren, barbecueën, picknicken e.d.)	25.987.000	23%
Toertochtjes met de auto	13.727.000	12%
Toertochtjes met de motor	1.389.000	1%
Tocht met rondvaartboot	1.715.000	1%

Watersport

Watersport - vrijetijdsactiviteit	Totaal activiteiten (2018)	Aandeel binnen categorie
Kanoën/ roeien	1.105.000	16%
Surfen (kite-, golf- of windsurfen)	673.000	10%
Varen of zeilen	3.351.000	49%
Vissen	1.727.000	25%

Sport & sportieve recreatie

Sport & sportieve recreatie - vrijetijdsactiviteit [28]	Totaal activiteiten (2018)	Aandeel binnen categorie
Golf	1.470.000	1%
Joggen/ hardlopen	7.955.000	8%
Outdoor sportactiviteiten (bootcamp/ crossfit / obstacle run e.d.)	2.117.000	2%
Paardensport	2.026.000	2%
Wandelsport	13.438.000	13%
Wielrennen/ mountainbiken	2.313.000	2%

[27] In de absolute cijfers per vrijetijdsactiviteit is geen onderscheid gemaakt tussen vrijetijdsactiviteiten die zijn ondernomen in de provincie Noord-Holland en vrijetijdsactiviteiten die zijn ondernomen door inwoners van Noord-Holland buiten de eigen provincie. 16% van het totaal getoond activiteiten in de tabel is door inwoners van de provincie Noord-Holland ondernomen in een andere provincie.

[28] De getoonde activiteiten in de categorie sport & sportieve recreatie betreffen een selectie van het totaal aantal verschillende activiteiten. De activiteiten die ondernomen (kunnen) worden in de natuur of recreatiegebieden worden hier getoond.

4. *Toelichting Leefstijlvinder*

Leefstijlvinder

In hoofdstuk 3 is het model van de Leefstijlvinder geïntroduceerd. Hieronder worden de zeven leefstijlen en hun voorkeuren, wensen en behoeftes ten aanzien van vrije tijd kort toegelicht. De specifieke behoeften ten aanzien van natuurbeleving zijn reeds in hoofdstuk 3 toegelicht.

Avontuurzoekers

Deze recreanten zijn creatief, avontuurlijk, eigenwijs en geïnteresseerd in anderen. Ook omschrijven ze zichzelf als intelligent en ondernemend. Ze vinden het lekker om hun eigen gang te gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Als ze met anderen optrekken, dan zijn dat het liefst creatieve en vernieuwende denkers, of mensen die weten wat ze willen. Ze hechten veel waarde aan vrijheid, uniek zijn en genieten van het leven.

Plezierzoekers

Plezierzoekers zijn spontaan, vrolijk en gezellig. Ook omschrijven ze zichzelf als avontuurlijk, impulsief en eigenwijs. Waarden die ze belangrijk vinden zijn uitdaging, uniek zijn en succes in het leven. Ze hebben het liefst veel mensen om zich heen, en trekken er dan ook graag op uit met familie, vrienden en kennissen. Ze houden van leuke dingen ondernemen: voor hen staat plezier hebben in het leven op nummer één. Een dag niet gelachen, is een dag niet geleefd!

Harmoniezoekers

Harmoniezoekers zijn hartelijke, gezellige mensen, met veel interesse in anderen. Ze omschrijven zichzelf als gemoedelijk, vrolijk en zachtaardig. In het leven hechten ze veel belang aan geborgenheid, gastvrijheid en vriendschap. Ze nemen de tijd voor het gezin, trekken er graag op uit met (of naar) familie, vrienden en kennissen, en vinden een goede relatie met buren en familie heel belangrijk. Het hoeft voor hen allemaal niet zo vreemd; doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg.

Verbindingszoekers

Verbindingszoekers zijn, bovenal, geïnteresseerd in anderen. Het zijn behulpzame, evenwichtige mensen die zichzelf omschrijven zichzelf als 'gewoon' en hartelijk. Voor Verbindingszoekers zijn gastvrijheid, sociale verbondenheid en 'doe maar gewoon' belangrijke waarden. Ze vinden het dan ook belangrijk om een goede relatie te onderhouden met buren en familie, met harmonie en gezelligheid. Er voor elkaar zijn, dat is toch hartstikke normaal?

Rustzoekers

Rustzoekers vinden zichzelf hele gewone mensen. Ze omschrijven zichzelf als kalm, behulpzaam, bedachtzaam en zachtaardig. Ze houden van rust en regelmaat, en voelen zich het meest op hun gemak in hun eigen, vertrouwde omgeving. Ze vinden het fijn als ze lekker hun eigen gang kunnen gaan, en vinden het dan ook niet erg om alleen te zijn. Ze houden ervan om op hun gemak thuis te zijn, een beetje te tuineren, te klussen en tv te kijken. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.

Inzichtzoekers

Inzichtzoekers zijn bedachtzame, serieuze en intelligente mensen. Ook omschrijven zij zichzelf als evenwichtig en zakelijk. Ze vinden het niet erg om alleen te zijn, want dan kunnen ze mooi hun eigen gang gaan. De rust en ruimte om hen heen die ze daardoor verkrijgen vinden ze fijn. Belangrijke waarden voor Inzichtzoekers zijn rationaliteit, daadkracht, privacy/rust en 'doe maar gewoon'. Maar ook vrijheid om te doen wat ze willen is erg belangrijk voor ze. Als ze niet op pad gaan naar culturele activiteiten of natuur, dan vinden ze het ook heerlijk om rustig thuis te zijn, een beetje te klussen, TV te kijken en het nieuws te volgen. Ze houden van informatie; 'meten is weten'!

Stijlzoekers

Stijlzoekers zijn intelligent, zelfverzekerd en doelgericht. Ze hebben een sterk karakter, en omschrijven zichzelf ook wel als zakelijk, ondernemend en leidinggevend. Stijlzoekers zijn graag onder gelijkgestemden, die waarden als ambitie, uitdaging en daadkracht met hen delen. En die waarderen dat de Stijlzoekers zeggen waar het op staat, ook als anderen het daar misschien niet mee eens zijn. Stijlzoekers gaan ervoor in het leven: zowel in hun werk, als in hun vrije tijd worden ze graag geprikkeld, en zoeken ze de uitdaging op. Verveling is niet aan hen besteed. Liever besteden ze hun tijd aan sporten en feesten. Gáán!

Vraag

In onderstaand figuur zijn de leefstijlprofielen van de inwoners weergegeven per gemeente in Noord-Holland, samen met het gemiddelde in Nederland en in de provincie.

Inwonersprofielen gemeenten in Noord-Holland

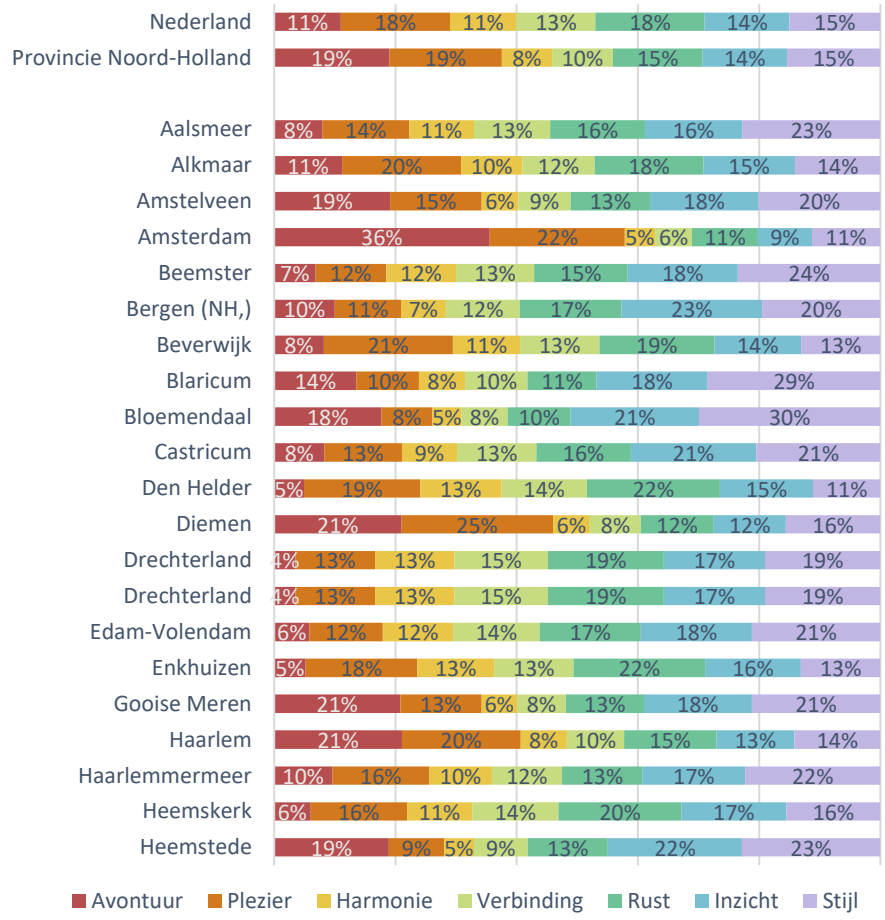

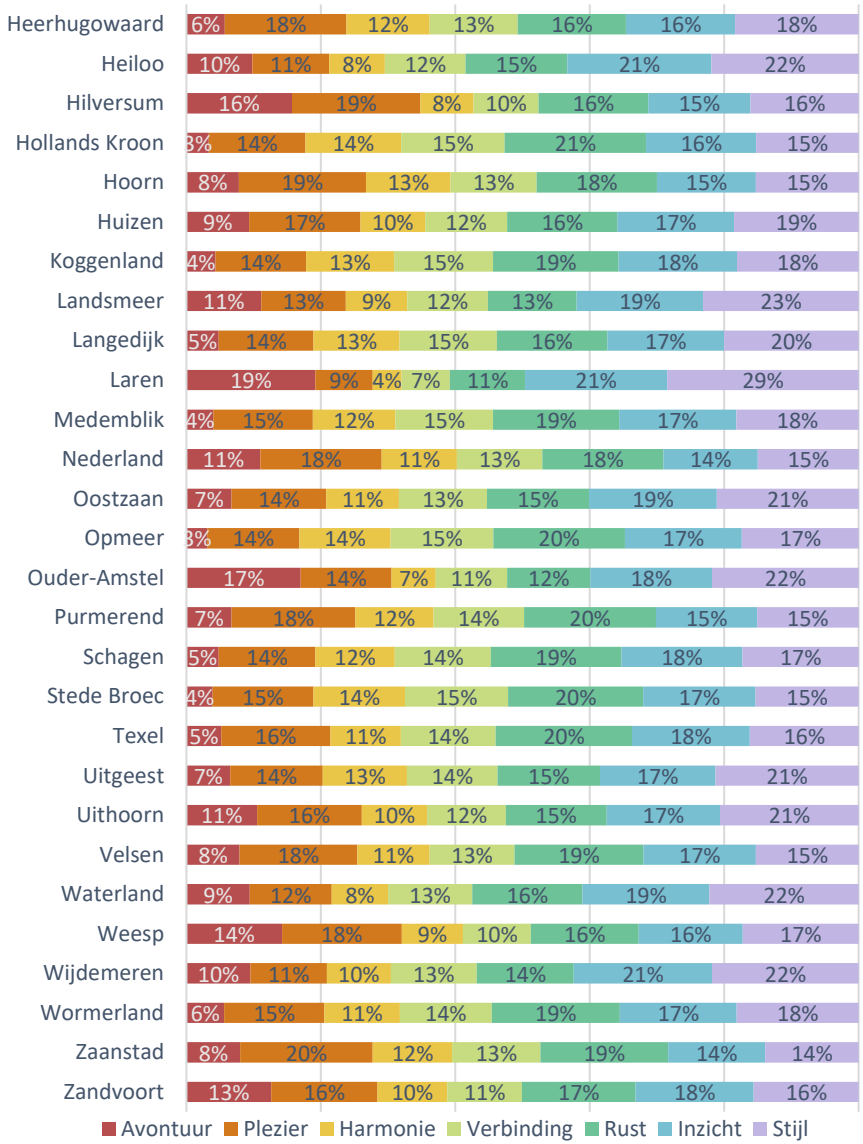

Aanbod

In onderstaand figuur hebben we de bezoekersprofielen van de geselecteerde natuur- en recreatiegebieden weergegeven. In het bijlagenrapport (deel B) is dit vervolgens afgezet tegen de leefstijlprofielen van het verzorgingsgebied. Voor de bezoekersprofielen van de individuele natuur- en recreatiegebieden, zie deel B. Per deelregio is het profiel van de gebieden weergegeven.

Bezoekersprofiel: gewogen profiel van de regio's in Noord-Holland

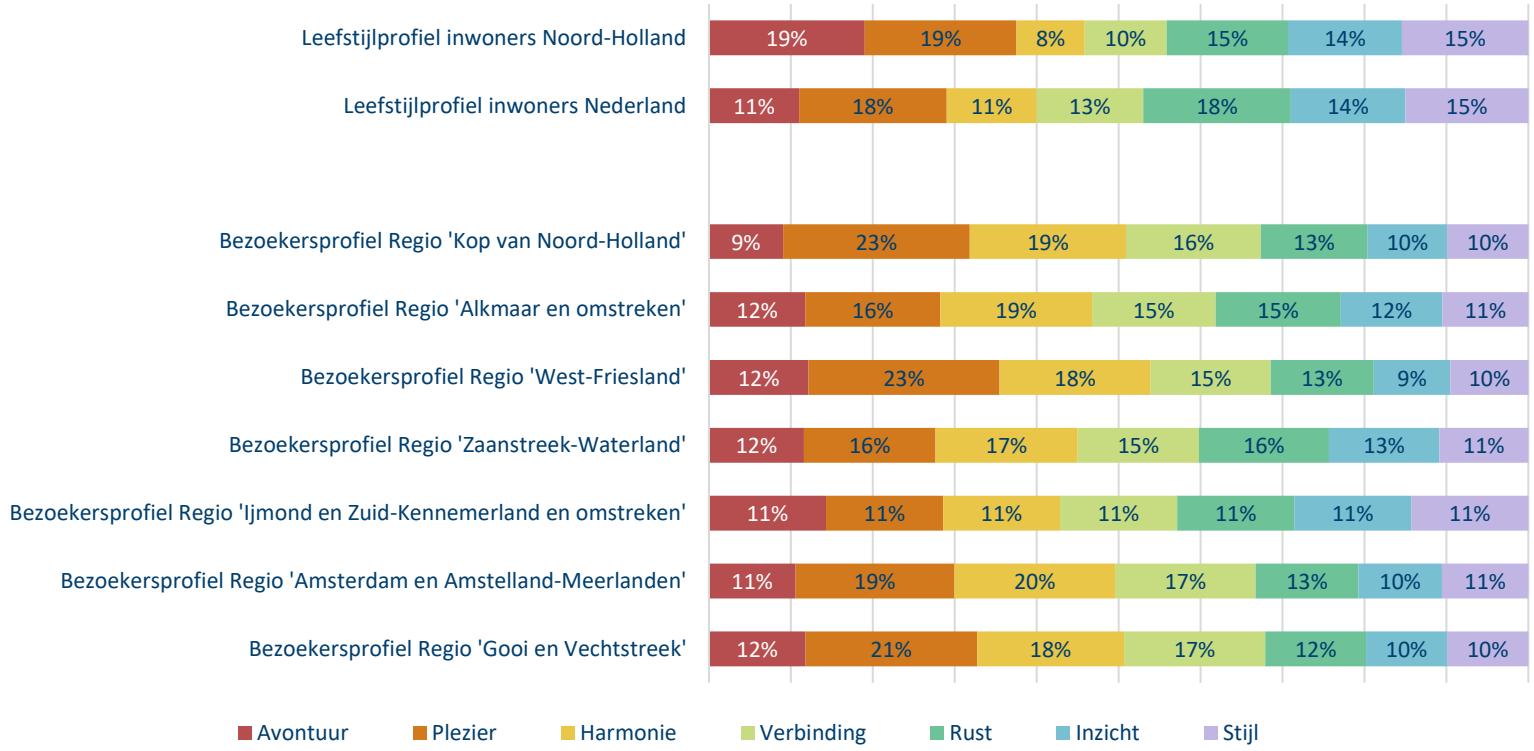

5. *Knelpunten per terreinbeherende organisatie*

Knelpunt	Bij welke terreinbeherende organisaties is er sprake van deze knelpunten?
1. Verstoring van de natuur (bijv. verstoring broedvogels, aanvaring met grazers (vermoedelijk) mede door recreatie)	Gemeente Aalsmeer, gemeente Haarlem, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten en PWN
2. Afname biodiversiteit (vermoedelijk) mede door recreatie	Gemeente Haarlem, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten
3. Problemen rondom mobiliteit (parkeerdrukte, verkeerd parkeren door bezoekers, te weinig parkeermogelijkheden, etc.)	Gemeente Zandvoort, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
4. Vandalisme en problemen met betrekking tot veiligheid (hangjongeren, drugsgebruik, etc.)	Gemeente Aalsmeer, gemeente Haarlem, gemeente Zandvoort, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, PWN, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
5. Zwerfafval en rommel	Gemeente Aalsmeer, gemeente Haarlem, gemeente Zandvoort, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
6. (Te) weinig voorzieningen en activiteiten voor bezoekers	Gemeente Haarlemmermeer, Natuurmonumenten, recreatieschap West-Friesland
7. Botsende belangen en overlast als gevolg van verschillend gebruik van de natuur door gebruikersgroepen (mountainbikers, fietsers, wandelaars, ruiters, (water)sporters, etc.)	Gemeente Haarlem, gemeente Haarlemmermeer, gemeente Zandvoort, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, PWN, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
8. Slechte bereikbaarheid van (een van) de gebieden	Natuurmonumenten
9. Gezondheidsrisico's voor bezoekers als gevolg van bijvoorbeeld blauwalg of processierups, etc.	Gemeente Haarlemmermeer, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland
10. Verminderde bezoekerservaring als gevolg van drukte	Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, PWN, Recreatie Noord-Holland, Staatsbosbeheer
11. Onbedoeld gebruik van de ruimte door bezoekers (denk aan picknicken en barbecueën op plekken die niet mogen, of verkeerd gebruik van de paden en routes)	Gemeente Haarlem, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
12. Kosten voor beheer en onderhoud zijn hoger dan de inkomsten	Gemeente Haarlem, gemeente Haarlemmermeer, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, Recreatie Noord-Holland, recreatieschap West-Friesland, Staatsbosbeheer
13. Anders	Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten, PWN, Staatsbosbeheer, Waternet
14. Geen van bovenstaande	Gemeente Velsen

6. *Bezoekdichtheid en voorzieningendichtheid*

In onderstaand figuur is de relatie weergeven tussen bezoekdichtheid en voorzieningendichtheid, zie hoofdstuk 6.

Hoogst	▪ Streekbos		▪ Haarlemmermeerse Bos	▪ Alkmaarderhout ▪ Enkhuizerzand ▪ Haarlemmerhout ▪ Hemmeland
Hoog	▪ Geestmerambacht		▪ Amsterdamse Bos ▪ Beeckestijn ▪ Gaasperplas ▪ Veerplas	
Gemiddeld	▪ Purmerbos ▪ Spanderswoud en Fransche Kampheide	▪ Spaarnwoude ▪ Wester- en Bussumerheide ▪ Diemerbos en Overdiemerpolder ▪ NP Zuid-Kennemerland ▪ Schoorlse Duinen ▪ het Twiske	▪ Pettemerduinen ▪ Ouderkerkerplas ▪ Vooroever	
Laag	▪ Waterleidingduinen ▪ Waterland ▪ Robbenoord, Dijkgatsbos	▪ Loosdrechtse plassen ▪ Noordhollands Duinreservaat ▪ Texel Bos en Duin ▪ Waddendijk en polder Texel ▪ Veenweidenpolders Zaanstreek ▪ Alkmaardermeer	▪ Amstel, dijk en polders ▪ Westeinderplassen	
	Laag	**Gemiddeld**	**Hoog**	**Hoogst**

Legenda:

Paars: *geen status*
Groen: *Natura 2000*
Zwart: *NNN*

7. Deelnemende organisaties

Klankbordgroep	**Expertsessie**	**Bijeenkomst terreinbeherende organisaties, recreatieschappen en beleidsmedewerkers**
Provincie Noord-Holland	Provincie Noord-Holland	Amsterdam&Partners
Provincie Noord-Holland	Staatsbosbeheer	Gemeente Aalsmeer
Staatsbosbeheer	PWN	Gemeente Amsterdam
PWN	Recreatie Noord-Holland	Gemeente De Buch
Recreatie Noord-Holland	Recreatieschap West-Friesland	Gemeente Edam-Volendam
Recreatieschap West-Friesland	Recreatieschap Spaarnwoude	Gemeente Haarlem
	Goois Natuurreservaat	Gemeente Zandvoort
	Waternet	Gemeente Heemskerk
	Wageningen University & Research	Gemeente Heerhugowaard
	Mulier Instituut	Gemeente Hollands Kroon
	Sovon Vogelonderzoek Nederland	Gemeente Koggenland
	Gemeente Amsterdam	Gemeente Landsmeer
		Gemeente Ouder-Amstel
		Gemeente Purmerend
		Goois Natuurreservaat
		Provincie Noord-Holland
		PWN
		Recreatie Noord-Holland
		Recreatieschap West-Friesland
		Staatsbosbeheer
		Waternet

8. *Groen, gezondheid en sociale cohesie*

Groen draagt positief bij aan een gezonde leefomgeving.

Europees onderzoek laat zien dat een groene woonomgeving gerelateerd kan worden aan minder vroegtijdige sterfte, minder hartvaatziekten, minder mentale gezondheidsproblemen (depressies) en minder overgewicht. Bewoners van een groene woonomgeving voelen zich gezonder en bezoeken minder vaak de huisarts[29]. Uitzicht op groen geeft rust en een grotere weerbaarheid tegen stressvolle gebeurtenissen[30]. Echter, dit gaat veelal over korte termijn effecten. Over lange termijn effecten van een 'dagelijkse dosis' groen op het stressniveau is relatief weinig bekend[31].
Cijfers laten zien dat een groene leefomgeving leidt tot 25% minder depressies, 15% minder migraineaanvallen, 23% minder astmapatiënten en 15% minder mensen die lijden aan obesitas[32]. Ook vermindert de aanwezigheid van groen stress en kan het een aantrekkelijke ruimte bieden voor spelen en sporten. Meer bewegen draagt vervolgens weer bij aan een betere gezondheid[33]. Wanneer groen aanzet tot meer bewegen zal dit dan ook leiden tot besparingen op de gezondheidskosten[34]. Onderzoek laat zien dat het aanleggen van 10% meer groen in de woonomgeving een besparing van zo'n €400 miljoen op de kosten van zorg en ziekteverzuim zou kunnen opleveren[35]. Onderzoek van het RIVM laat zien dat groen in de buurt leidt tot vermindering van de zorgkosten tot €10.000 per hectare per jaar[36]. Belangrijk hierbij is dat de afstand tot het groen maximaal 300 meter is. Het positieve effect is dan het grootst[37].

Daarnaast zorgt de aanwezigheid van (gezamenlijk) groen voor een positieve impuls aan de sociale cohesie in een buurt. Denk hierbij aan parkjes, plantsoenen, buurt- en volkstuinen. Bij een toename van 1% groen in de buurt (bv. in de vorm van een gezamenlijke moestuin), stijgt de sociale cohesie met 0,6%[38]. Wijken waar bewoners meer contact hebben, hebben doorgaans minder last van verloedering. Uitzondering hierop is de aanwezigheid van grote parken, dit zou juist kunnen zorgen voor een onveilig gevoel[39].

Als kanttekening wordt opgemerkt dat in de genoemde onderzoeken sprake is van de beschreven positieve correlaties, maar dat daarbij niet altijd sprake is van causaliteit. Ook mogen de weergegeven effecten (uiteraard) niet zomaar bij elkaar worden opgeteld.

Hoewel de focus in de genoemde onderzoeken vooral ligt op binnenstedelijk of 'groen dichtbij', hebben de resultaten ook betekenis op een wat hoger schaalniveau, het schaalniveau waarop mensen (langere afstanden) wandelen en fietsen vanuit de woonomgeving.

[29] Groen is meer waard dan we denken, Stadszaken, 2020
[30] De waarde van groen in stedelijke omgeving, Arcadis,2020
[31] Effecten van nabije natuur op gezondheid en welzijn, WUR, 2008
[32] De Waarde van Groen, Natuurverdubbelaars, 2020
[33] Zeven redenen om te investeren in een groene stad, WUR
[34] Daarom groen! 2012
[35] Groen, gezond en productief, KPMG, 2013
[36] Natural Capital Model, RIVM, 2018
[37] Sociaal-maatschappelijke en economische waarde van groen en blauw, Groenblauwe Netwerken
[38] De Waarde van Groen, Natuurverdubbelaars, 2020
[39] Zeven redenen om te investeren in een groene stad, WUR

9. Bezoekersaantallen natuur- en recreatiegebieden

Recreatie Noord-Holland

Kolom1	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Geestmerambacht	**1.132.886**	**1.308.808**	**1.528.439**	**1.519.523**	**1.425.399**	**2.251.335**
Zomerdel	623.112	665.167	692.951	767.092	749.342	1.375.677
Park van Luna (sinds 2007)	509.774	643.641	835.488	752.432	676.058	875.658
Het Twiske	**1.267.061**	**1.250.574**	**1.194.168**	**1.324.776**	**1.264.129**	**1.640.960**
RAUM	**366.562**	**360.655**	**397.562**	**383.366**	**451.613**	**667.724**
Spaarnwoude	**5.464.929**	**5.159.002**	**5.823.000**	**5.093.119**	**5.298.658**	**6.767.325**
Oosterbroek - Buitenhuizen	2.541.183	2.526.469	3.175.986	2.328.570	2.425.528	2.776.334
Houtrak	1.274.872	1.020.731	830.847	949.752	959.998	1.220.917
Veerplas	673.327	829.676	707.466	854.531	917.660	1.012.217
Groene Weelde	631.466	587.363	638.618	549.529	471.724	692.792
Westbroekplas (sinds 2010)	344.082	194.763	470.083	410.737	523.748	1.065.065
Groengebied Amstelland	**3.221.466**	**3.145.291**	**3.214.821**	**2.892.236**	**3.075.754**	**3.221.410**
Elsenhove	197.247	199.541	192.966	208.901	222.762	171.365
Ouderkerkerplas	524.559	567.100	557.263	472.921	570.177	657.951
De Hoge Dijk / Gaasperzoom	94.893	104.478	105.692	114.620	122.032	155.623
Gaasperplas	1.906.908	2.000.070	1.975.956	1.857.288	1.904.958	1.829.102
Diemerscheg	497.859	274.102	382.943	238.507	255.826	407.368

Bron: Bezoekersmonitor Recreatie Noord-Holland

NATUUR- EN RECREATIEGEBIEDEN NOORD-HOLLAND
Deel B: Gebiedsanalyse

Eindrapportage

29 maart 2022

BUREAUBUITEN
economie & omgeving

Natuur- en recreatiegebieden Noord-Holland

Deel B: Gebiedsanalyse

Foto voorblad: eigen foto

© Bureau BUITEN en Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, 29 maart 2022

Aangeboden aan: Provincie Noord-Holland

Bureau BUITEN, Economie & Omgeving
Achter Sint Pieter 160
3512 HT Utrecht
info@bureaubuiten.nl
www.bureaubuiten.nl
+31 (0)30-2318945

Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd
Jansbuitensingel 30
6811 AE Arnhem
lycklama@ruimteenvrijetijd.nl
www.ruimteenvrijetijd.nl
+31 (0)6-5338355

Inhoudsopgave

1.	**Inleiding en samenvatting**	**4**
1.1	Toelichting onderzoek en leeswijzer	4
1.2	Samenvattend overzicht	5
2.	**Kop van Noord-Holland**	**12**
2.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	12
2.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	15
2.3	Leefstijlen	17
3.	**Alkmaar en omstreken**	**19**
3.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	19
3.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	23
3.3	Leefstijlen	26
4.	**West-Friesland**	**29**
4.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	29
4.2	Gebruik waardering per natuur- en recreatiegebied	33
4.3	Leefstijlen	35
5.	**Zaanstreek-Waterland**	**37**
5.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	37
5.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	41
5.3	Leefstijlen	43
6.	**IJmond en Zuid-Kennemerland**	**45**
6.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	45
6.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	49
6.3	Leefstijlen	52
7.	**Amsterdam en Amstelland-Meerlanden**	**54**
7.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	54
7.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	58
7.3	Leefstijlen	61
8.	**Gooi en Vechtstreek**	**64**
8.1	Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden	64
8.2	Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied	67
8.3	Leefstijlen	69

1. Inleiding en samenvatting

Noord-Holland kent een breed scala aan natuur- en recreatiegebieden. Om inzicht te krijgen in het 'functioneren' van deze gebieden en hoe deze gebieden zich tot elkaar verhouden, heeft provincie Noord-Holland een regio-overstijgend onderzoek laten uitvoeren. Dit is Deel B van het onderzoeksrapport: de gebiedsanalyse.

1.1 *Toelichting onderzoek en leeswijzer*

De resultaten van dit bovenregionale onderzoek naar natuur en recreatie presenteren we op 3 manieren:

- **Deel A van het rapport** geeft de analyseresultaten op hoofdlijnen, voor geheel Noord-Holland. Dit is de *boven*regionale analyse. Er wordt ingegaan op de vraag: Hoe verhoudt het aanbod natuur- en recreatiegebieden in Noord-Holland zich tot de huidige en toekomstige vraag?
- **Deel B van het rapport** gaat in op de analyse per gebied. Dit is in een bijlagenrapport geordend per Noord-Hollandse deelregio. Dit is de analyse per deelregio. We gaan in op de vraag: Hoe verhouden de natuur- en recreatiegebieden zich ten opzichte van elkaar?
- Naast de rapportage is er een **webkaart,** waarin ingezoomd kan worden op elk gebied, de beschikbare data geraadpleegd kan worden en analyses gepresenteerd worden.

Klik hier voor de link naar de concept webkaart

Leeswijzer

In dit deel van het rapport kunt u lezen over de geselecteerde natuur- en recreatiegebieden. De volgende punten komen aan bod:

- De (onderscheidende) kwaliteiten en kenmerken van de natuur- en recreatiegebieden, waaronder de waardering (uit 2016, pre-corona);
- Het voorzieningenniveau (zoals horeca, verblijfsrecreatie, dagrecreatie)*, de variëteit;
- De toeristisch-recreatieve bereikbaarheid* (routenetwerken, poorten en toeristische overstappunten);
- Het functioneren van de gebieden* (knelpunten, ontwikkeling van bezoekersaantallen*);
- Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte;
- Potentiële omvang en vraag;
- Motieven en leefstijlen;
- Trends en ontwikkelingen;
- Toekomstplannen en ambities.
- Opvallende punten, highlights, opgaven en kansen.

*) Van de elementen met een * zijn ook kaarten beschikbaar. Deze kaarten zijn interactief te raadplegen via de webkaart.

We hebben dit gedaan voor de volgende 7 (gecombineerde) deelregio's:

1. Kop van Noord-Holland
2. Alkmaar en omstreken
3. West-Friesland
4. Zaanstreek-Waterland
5. IJmond en Zuid-Kennemerland
6. Amsterdam en Amstelland-Meerlanden
7. Gooi en Vechtstreek

1.2 *Samenvattend overzicht*

In de hiernavolgende tabel zijn per gebied verschillende kenmerken opgenomen.

Gebied	Oppervlakte (ha)	Status natuur	Aantal bezoeken per hectare[1]	Activiteiten en voorzieningen /hectare	Routedichtheid (m/ha)	Beheer-achterstanden	Grens bezoekersaantal-len bereikt (1)?
Alkmaarderhout	24	Geen	Hoogst	Hoogst	Matig hoog	NB	NB
Alkmaardermeer (plas en oevers)	1.258	NNN	Laag	Laag	Laag	NB	NB
Geestmerambacht	160	NNN	Matig hoog	Laagst	Laag	Geen	NB
Noordhollands Duinreservaat	5.448	N2000	Laag	Laag	Laag	Enkele	Pieken (PWN)
Schoorlse Duinen	1.719	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Laagst	Veel	Structureel
Strand Bergen, Egmond, Schoorl	NB	Geen	Onbekend		Matig hoog	Enkele	Pieken (PWN)
Amstel, oever, dijk en polders	2.287	Klein deel NNN	Laag	Matig hoog	Matig hoog	Geen	Geen overschrijding
Amsterdamse Bos	981	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Hoogst	Enkele	Pieken
Diemerbos/ Overdiemerpolder	363	NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Matig hoog	Enkele	Pieken
Gaasperplas	190	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Matig hoog	NB	NB
Haarlemmermeerse Bos	135	NNN	Hoogst	Matig hoog	Laag	Geen	Pieken
Ouderkerkerplas	137	NNN	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Laagst	NB	NB
Westeinderplassen	1.377	NNN	Laag	Matig hoog	Laag	Geen	Pieken
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	1.896	N2000	Laag	Laag	Laagst	NB	Geen overschrijding
Spanderswoud en Fransche Kampheide	413	NNN	Gemiddeld-hoog	Laagst		Enkele	Pieken
Wester- en Bussumerheide	581	NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Laagst	Enkele	Pieken
Amsterdamse Waterleidingduinen	3.904	Deels N2000	Laag	Laagst	Laagst	Geen	Geen overschrijding
Beeckestijn	143	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Structureel
Haarlemmerhout	41	Geen	Hoogst	Hoogst	Laag	Enkele	Pieken

[1] In het onderzoek van het NBTC is het aantal bezoeken gerapporteerd in categorieën. Om het aantal bezoeken per gebied te berekenen hebben we het gemiddelde van deze categorie genomen. Enige voorzichtigheid is dus gewenst bij de interpretatie van het aantal bezoeken.

Gebied	Oppervlakte (ha)	Status natuur	Aantal bezoeken per hectare[1]	Activiteiten en voorzieningen /hectare	Routedichtheid (m/ha)	Beheer-achterstanden	Grens bezoekersaantal-len bereikt (1)?
Nationaal Park Zuid-Kennemerland	3.585	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Matig hoog	Enkele	Pieken (RWF)
Spaarnwoude (deels)	1.084	Deels NNN	Gemiddeld-hoog	Laag	Laag	Enkele	NB
Strand Zandvoort - Bloemendaal	NB	Geen	Onbekend		Laag	Geen	Pieken
De Veerplas	45	NNN	Matig hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Pieken
Pettemerduinen	288	N2000	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Laag	Enkele	Pieken
Robbenoord- en Dijkgatsbos	735	NNN	Laag	Laagst	Laag	Enkele	Geen overschrijding
strand Texel	NB	N2000	Onbekend			Geen	Geen overschrijding
Texel Bos en Duin	4.309	N2000	Laag	Laag		Enkele	Pieken
Waddendijk en polder van Texel	5.854	Deels N2000	Laag	Laag	Matig hoog	Geen	Geen overschrijding
Enkhuizerzand	9	Geen	Hoogst	Hoogst	Matig hoog	NB	Structureel
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	NB	Deels NNN	Onbekend		Laagst	Geen	NB
Streekbos	79	NNN	Hoogst	Laagst	Laag	Enkele	Pieken
Vooroever	192	Deels NNN	Gemiddeld-hoog	Matig hoog	Matig hoog	Enkele	Geen overschrijding
Hemmeland	44	NNN	Hoogst	Hoogst	Laag	Geen	Pieken
Purmerbos	262	NNN	Gemiddeld-hoog	Laagst	Laagst	Veel	Pieken
t Twiske	655	N2000	Gemiddeld-hoog	Laag	Laag	Geen	Geen overschrijding
Veenweidenpolders Zaanstreek	3.813	N2000	Laag	Laag	Laagst	Veel	Pieken
Waterland	5.008	NNN, deels N2000	Laag	Laagst	Laagst	Onbekend	NB

Op basis van voorgaande overzicht, hebben we gekeken welke gebieden een lagere bezoekintensiteit hebben en geen draagkracht overschreden wordt. Deze kenmerken geven een indicatie dat mogelijk meer recreanten opgevangen zouden kunnen worden. Zoals we hebben gezien in hoofdstuk 2 van deel A van dit onderzoek, zijn er hierbij een aantal belangrijke aandachtspunten. Daarom hebben we in de kolom ernaast aangegeven welke kans of opgave per gebied van toepassing is. Sowieso moet in alle gebieden rekening gehouden worden met de ecologische waarden en doelstellingen. Daarnaast heeft een aantal gebieden met grote wateroppervlaktes lage bezoekdichtheden. Het versterken van water- en oeverrecreatie biedt hier een kans om meer recreanten van het gebied te laten genieten.

Mogelijke opgaven recreatie per gebied

Gebied	Mogelijke kans / opgave recreatie en natuur
Robbenoord- en Dijkgatsbos	Specifieke doelgroepen, vanwege de ligging en karakter van het bos
Westeinderplassen	Water- en oeverrecreatie
Alkmaardermeer (plas en oevers)	Water- en oeverrecreatie
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	Water- en oeverrecreatie
Amstel, oever, dijk en polders (incl. Bovenkerker-, Middelpolder, Ronde Hoep)	Infrastructuur route gebonden recreatie
Veenweidenpolders Zaanstreek	Infrastructuur route gebonden recreatie
Waterland	Infrastructuur route gebonden recreatie
Spaarnwoude (Groene Weelde, De Houtrak en Oostbroek/ Buitenhuizen)	Voorzieningenniveau, verbindingen
Amsterdamse Waterleidingduinen	Routedichtheid, infrastructuur, voorzieningenniveau

Deelregio	Uitdagingen	Recreatie vraag-aanbod kwantitatief 2040[2]	Kansen	Leefstijlen samenvatting conclusies
Kop van Noord-Holland • Pettemerduinen • Robbenoord- en Dijkgatsbos • strand Texel • Texel Bos en Duin • Waddendijk en polder van Texel	• Texel Bos en Duin: enkele beheerachterstanden. • Robbenoord- en Dijkgatsbos: draagkracht nog niet overschreden, enkele beheerachterstanden. • Pettemerduinen: piekmomenten en locatie met hoge bezoekersaantallen, enkele beheerachterstanden (i.c.m. hoge stikstofneerslag).	• Voldoende recreatieruimte in 2021 en 2040. • De beschikbaarheid van recreatieruimte wordt met name in Den Helder wel beperkt door de ligging aan het water, voor recreatie op het land kunnen recreanten enkel naar het zuiden. Lokaal kan hierdoor krapte aan groene ruimte ontstaan.	• Het benutten van de Haven van Den Helder voor spreiding van recreanten. Op dit moment is bij de haven geen toeristisch overstappunt (TOP) aanwezig en zijn in de nabijheid geen voorzieningen voor dagrecreatie, verblijfsrecreatie en horeca. • Het benutten van het Robbenoord- en Dijkgatsbos voor specifieke doelgroepen die bereid zijn hiervoor verder te reizen.	• De oververtegenwoordiging van leefstijlen avontuur-, plezier- en harmoniezoeker lijkt logisch op basis van type gebied: natuur, stranden, duinen, water, vakantiebestemming. Dit verklaart mogelijk ook de oververtegenwoordiging van rust- en inzichtzoeker. • Stijlzoeker: minder goed te verklaren oververtegenwoordiging. Het ontbreekt mogelijk aan (bijzondere) voorzieningen of trekkers voor deze groep.
Alkmaar en omstreken • Alkmaarderhout • Alkmaardermeer • Geestmerambacht • Noordhollands Duinreservaat • Schoorlse Duinen • Strand Bergen, Egmond, Schoorl	• Schoorlse Duinen: structureel (te) hoge bezoekersaantallen en beheerachterstanden. • Alkmaarderhout en Alkmaardermeer: structureel (te) hoge bezoekersaantallen. • Noord-Hollands Duinreservaat en strand: hoge bezoekersaantallen, drukte op piekmomenten en enige beheerachterstanden. • Geestmerambacht: bezoekersdrukte op piekmomenten.	• In 2021 is er een tekort aan recreatieruimte voor de inwoners, met name door de kwetsbare natuur met beperkte opvangcapaciteit (duinen). • Het tekort in 2021 komt neer op ca 950 hectare of 95 km wandelpad. • In 2040 is er voor de inwoners van de regio een tekort van 1.130 hectare groengebied of 113 kilometer pad.	• Betere benutting van het water Alkmaardermeer => varen in combinatie met wandelen en fietsen. Zorg voor een aantrekkelijke groene verbinding met de duinen. De toekomstvisie speelt hierop in. • Benutting Geestmerambacht door bijv. het voorzieningenniveau te verbeteren. Hiervoor is recent een visie opgesteld. • Betere benutting van de TOP bij Castricum NS.	• De oververtegenwoordiging van avontuur-, plezier- en harmoniezoeker lijkt logisch op basis van type gebied: natuur, stranden, duinen, veel (water)activiteiten, vakantiebestemming. Dit verklaart mogelijk ook de oververtegenwoordiging van rust- en inzichtzoeker. • Stijlzoeker: minder goed te verklaren oververtegenwoordiging. Het ontbreekt mogelijk aan (bijzondere) voorzieningen of trekkers voor deze groep.
West-Friesland • Enkhuizerzand	• Enkhuizerzand: structureel (te) hoge bezoekersaantallen, beheerachterstanden onbekend.	• In 2021 en 2040 is voor inwoners van West-Friesland een tekort aan recreatieruimte berekend.	• Betere benutting van de Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen. Een breed scala aan	• De oververtegenwoordiging van leefstijlen avontuur-, plezier- en harmoniezoeker lijkt logisch op

[2] Dit geeft aan in hoeverre er voldoende recreatieruimte is. Eventuele tekorten drukken we uit in hectare en kilometer wandelpad waarbij we uitgaan van een opvangcapaciteit van 9 recreanten het ha (bos en recreatieterrein) en 9 wandelaars per 100 m pad.

Deelregio	Uitdagingen	Recreatie vraag-aanbod kwantitatief 2040[2]	Kansen	Leefstijlen samenvatting conclusies
• Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen • Streekbos • Vooroever	• Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen: grens bezoekerstaantallen overschreden op piekmomenten/ locaties, beheerachterstanden onbekend. • Streekbos: grens bezoekerstaantallen overschreden op piekmomenten/ locaties, enkele beheerachterstanden. • Vooroever: enkele beheerachterstanden.	Dit laat zich vertalen naar 2.510 hectare groengebied of 251 kilometer pad. • In 2040 gaat het om een tekort van 2.580 ha groengebied of 258 km pad. • Door de relatief kleine gebieden is de toegankelijkheid en paddendichtheid van het agrarisch gebied sterk van invloed op het aanbod.	voorzieningen is aanwezig. Ook zijn aan weerszijden bij de kust van Hoorn twee TOP's en in de nabijheid NS-stations (Hoorn en Hoorn Kersenboogerd). Hoe kunnen we ervoor zorgen dat hier een verbinding tot stand komt?	basis van type gebied. Dit verklaart de ondervertegenwoordiging van rust- en inzichtzoeker. • De ondervertegenwoordiging van inzichtzoeker en stijlzoeker is opvallend. Ze lijken in deze regio nergens aantrekkelijk aanbod te vinden. De stijlzoeker is nog het beste vertegenwoordigd bij het Enkhuizerzand, waarschijnlijk door de combinatie van type gebied en aanwezigheid aantrekkelijke voorzieningen.
Zaanstreek-Waterland • Hemmeland • Purmerbos • Twiske • Veenweidenpolders Zaanstreek • Waterland	• Waterland kent structureel (te) hoge bezoekersaantallen en beheerachterstanden. • Uitdaging is de toename van waterrecreatie die zorgt voor overlast en vernielingen, gecombineerd met te weinig handhavingscapaciteit en achterstallig onderhoud. • In het Purmerbos, 't Twiske en de Veenweidepolders in de Zaanstreek wordt op bepaalde momenten/ plekken de grens van het maximale aantal bezoekers overschreden.	• Zowel in 2021 als in 2040 een tekort is aan recreatieplaatsen voor de inwoners van deze regio. • In 2021 vertaalt dit tekort zich naar 4.740 ha of 474 km pad. • In 2040 is het tekort 5.230 ha of 523 kilometer pad.	• Het water in deze regio biedt (mogelijk) kansen voor recreatie. De opvangcapaciteit van het water kan benut worden door laagdrempelige vormen van waterrecreatie. Afstemming met de N2000 waarden is hierbij van belang. • In het gebied Amsterdam Wetlands is uitbreiding van de recreatiemogelijkheden hard nodig om de huidige en toekomstige druk op te vangen, i.c.m. natuur en landbouw. Concept- en planontwikkeling is in gang, en moet verder richting realisatie gebracht worden. • Benutting van erfgoed in de Beemster: aantrekkelijke wandel en fietsmogelijkheden.	• De aanwezigheid van de inzichtzoeker en stijlzoeker in het Veenweidegebied is deels te verklaren door de activiteiten daar: watersport (motorbootvaren). • Bijzonder is dat een groot en gevarieerd recreatiegebied als het Twiske onvoldoende aantrekkelijk is voor de stijlzoeker. De inzichtzoeker komt hier ook relatief weinig, maar dat kan mogelijk worden verklaard door het type gebied (recreatie, drukte, voorzieningen, minder natuurlijk).

Deelregio	Uitdagingen	Recreatie vraag-aanbod kwantitatief 2040[2]	Kansen	Leefstijlen samenvatting conclusies
IJmond en Zuid-Kennemerland • Amsterdamse Waterleidingduinen* • Beeckestijn • Haarlemmerhout • Nationaal Park Zuid-Kennemerland • Spaarnwoude (deels) • Strand Zandvoort – Bloemendaal • De Veerplas	• Uitdaging in dit gebied is het uitbreiden van het aanbod en managen van de huidige druk. Er zijn meerdere gebieden waar sprake is van structureel (te) hoge bezoekersaantallen of te hoge bezoekersaantallen op piekmomenten of -locaties. • In deze (te) drukke gebieden is ook sprake van (enkele) beheerachterstanden, hierdoor kunnen zowel de natuur- als recreatiekwaliteit onder druk komen te staan.	• Voor 2021 is een krapte aan recreatieruimte berekend: 740 ha recreatieruimte of 74 km pad. • Echter, verwacht mag worden dat door de aantrekkingskracht van de kust dit gebied veel bezoekers van buiten de deelregio ontvangt. • Voor 2040 wordt een tekort berekend van ongeveer 1.000 ha groengebied of 100 km pad.	• Ontwikkelen en uitbreiden van de natuur- en recreatiegebieden in samenhang, biedt kansen voor natuur, landschap en (betere zonering van) recreatie. • Verdichten van wandelnetwerk ten zuiden van Haarlem. Natuurgebieden (indien wenselijk qua ecologische ambities) beter aansluiten op het wandelnetwerk. • Bereikbaarheid van de natuurgebieden vanaf het OV biedt kansen voor verduurzaming van recreatief vervoer. Opgaven zijn ontwikkeling van recreatiemogelijkheden rond de stations en (recreatie-)marketing.	• De oververtegenwoordiging van harmoniezoeker en verbindingszoeker (en deels) plezierzoeker is mogelijk te verklaren door het type gebied, duinen, stranden en de (buiten)activiteiten wandelen, fietsen door die gebieden, of de voorzieningen. • De ondervertegenwoordiging van stijlzoeker, inzichtzoeker en rustzoeker is mogelijk te verklaren uit de mindere interesse in kustgebieden, te grote bezoekersaantallen en drukte, in combinatie met te weinig aantrekkelijke voorzieningen.
Amsterdam en Amstelland-Meerlanden • Amstel, oever, dijk en polders • Amsterdamse Bos • Diemerbos/ Overdiemerpolder • Gaasperplas • Haarlemmermeerse Bos • Ouderkerkerplas • Westeinderplassen	• Uitdaging in deze regio is het managen van de bezoekersstromen. • Er wordt structurele overschrijding van het aantal bezoekers gezien bij de Gaasperplas en de Oudekerkerplas in de andere genoemde gebieden op piekmomenten en/of locaties. In combinatie met de NNN-status van alle gebieden en enkele beheerachterstanden, zorgt dit ervoor dat de kwaliteit voor zowel de recreanten als de natuur onder druk kan komen te staan.	• In deze regio's zijn de grootste tekorten. • In 2021 is dit tekort te vertalen naar 13.970 ha groengebied of 1.400 km pad. • In 2040 is dit tekort ca 16.150 ha of 1.615 km pad.	• Verbinden van het Amsterdamse Bos aan de Westeinderplassen met een aantrekkelijke groenstructuur. • Benutten van station Abcoude: Fort van de Stelling van Amsterdam, fietsroute langs riviertje de Gein en verbinding naar Nigtevecht. Kans om fietspad langs de Zuidrand van Amsterdam te realiseren? • Verbinding tussen Haarlemmermeer (Park 21 en Haarlemmermeerse Bos) met de Duinen en de Westeinderscheg.	• De oververtegenwoordiging van harmoniezoeker en verbindingszoeker (en deels) plezierzoeker is mogelijk te verklaren door het type gebied; veel recreatiegebieden, stranden, recreatiebossen, activiteiten wandelen, fietsen. • De ondervertegenwoordiging van stijlzoeker, inzichtzoeker en avontuurzoeker is mogelijk te verklaren uit de mindere interesse in recreatiegebieden, de drukte, te weinig echte natuur. Vooral voor de stijlzoeker en inzichtzoeker kan het ook gaan om te weinig aantrekkelijke voorzieningen.

Deelregio	Uitdagingen	Recreatie vraag-aanbod kwantitatief 2040[2]	Kansen	Leefstijlen samenvatting conclusies
Gooi en Vechtstreek • Loosdrechtse plassen/ Wijde blik • Spanderswoud en Fransche Kampheide • Wester- en Bussumerheide	• De selectie van gebieden in deze regio geeft maar een kleine deel van alle gebieden weer en is eigenlijk te klein. De benutting van natuur- en recreatiegebieden moet regio breed bekeken worden, waarbij alle gebieden (van Randmeer tot Vecht en Heuvelrug) betrokken worden. Dit is des te belangrijker omdat nagenoeg alle gebieden behoren tot het NNN en de Plassen ook tot het N2000 netwerk. • De combinatie van beheerachterstanden, te hoge bezoekersaantallen op bepaalde momenten en/of plekken en behoud van natuurwaarden (NNN-gebied), is kwetsbaar. Het risico bestaat dat zowel de natuurwaarden als recreatiebeleving eronder lijden.	• Voor de inwoners van Gooi en Vechtstreek is er zowel in 2021 als 2040 sprake van een tekort aan recreatieruimte. • In 2021 is er een tekort van 1.100 ha of 110 km wandelpad. • In 2040 gaat het om een tekort van 1.420 ha groengebied of 142 km wandelpad.	• In de plannen is aangegeven dat in deze regio nodige gebieden voor natuur ingericht moeten worden. Hierbij kan de combinatie gemaakt worden extra wandel- en fietspaden, om de opvangcapaciteit te vergroten en mogelijkheden voor zonering te verbeteren. • Waterrecreatie in het 'natte' deel van de regio biedt kansen om mensen een bijzondere recreatiebeleving te bieden. Om de opvangcapaciteit van het water echt te benutten moet ingezet worden op laagdrempelige vormen van watersport (suppen, kano, sloep-varen), in afstemming met de ecologische opvangcapaciteit van deze (N2000) gebieden.	• Oververtegenwoordiging van avontuurzoeker en plezierzoeker in de Loosdrechtse plassen heeft met watersport en voorzieningen daar te maken en is logisch te verklaren. • Opmerkelijk dat ook de inzichtzoeker en stijlzoeker hier relatief weinig komen. Dit type natuur (heide) en activiteiten (sporten voor stijlzoeker) zou hen moeten liggen. Mogelijk heeft de drukte in natuurgebieden hiermee te maken?

2. Kop van Noord-Holland

2.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de Kop van Noord-Holland die in dit onderzoek zijn opgenomen, zijn:

Texel Bos en Duin	4309 ha	406 bezoeken/ha	N2000
Waddendijk en polder van Texel	5854 ha	213 bezoeken/ha	Deels N2000
Texel Strand	NB	NB	N2000
Robbenoord- en Dijkgatsbos	735 ha	850 bezoeken/ha	NNN
Pettemerduinen	288 ha	3.038 bezoeken/ha[3]	N2000

- Alle groene gebieden in deze regio behoren tot NNN of N2000. Andere natuurgebieden in de Kop van Noord-Holland zijn: de duinen van Den Helder/ Callantsoog en Zwanenwater;
- Kenmerkende kwaliteiten zijn: kust gerelateerde natuur in de vorm van strand en duinen. Robbenoord en Dijkgatsbos zijn gevarieerde (natte) 'polderbossen';
- Er wordt voor deze regio qua natuurverbindingen gestreefd naar een netwerk van brede watergangen, (riet) ruigtes en grasdijken in agrarisch gebied4;
- De waardering van de gebieden op Texel ligt boven de 8, de Robbenoord en Dijkgatsbos scoort een 7,7 en de Pettemerduinen een 7,3 (door Nederlandse bezoekers in 2016).

De bevolking in de Kop van Noord-Holland (bron: provincie Noord-Holland)

Aantal inwoners 2021	165.380
Prognose aantal inwoners in 2040	167.230
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+1,1%

Voorzieningen
- De natuur- en recreatiegebieden op Texel hebben een groot en divers voorzieningenaanbod. Waddendijk en Polder van Texel spant met 277 activiteiten/ voorzieningen de kroon. De waardering is hoog;
- Nederlandse bezoekers geven gemiddeld genomen veel uit. 'Horeca bezocht' staat dan ook – na wandelen – op nummer 2 van meest ondernomen activiteiten. Dit is natuurlijk te verklaren door het bezoek van toeristen vanwege de ligging op het eiland Texel;
- Gebieden met een lager voorzieningenniveau zijn: Pettemerduinen en Robbenoord- en Dijkgatsbos;
- Pettemerduinen is een natuurreservaat in Petten (gemeente Schagen). Wandelen en studeren/ werken zijn de meest ondernomen activiteiten, mogelijk door de grote variatie. Opvallend is dat de waardering en hoogte van de bestedingen relatief laag is, terwijl diverse voorzieningen aanwezig zijn.

[3] Bezoeken per ha is enkel voor het gebied Pettemerduinen, exclusief Zwanenwater. Echter, door de opzet van het onderzoek (panel), kunnen respondenten deze twee gebieden ook verwarren.

[4] https://noord-holland-extern.tercera-ro.nl/SiteData/8002/Publiek/BV00020/b_NL.IMRO.8002.POVPNH-VG01_543.pdf

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfs-recreatie	Dagrecrea-tie	Rijksmonu-menten
Pettemerduinen	8	2	2	1
Strand Texel	8	3	1	geen
Texel bos en duin	57	41	5	12
Waddendijk en Polder van Texel	47	42	34	154
Robbenoord- en Dijkgatsbos	1	1	1	5

Bereikbaarheid

- In de Kop van Noord-Holland zijn voldoende fietspaden aanwezig, alleen zijn de afstanden wat groter. Texel heeft een lagere dichtheid;
- De natuur- en recreatiegebieden zijn goed aangesloten op het fietsnetwerk. Je kunt door elk gebied fietsen en ook naar Texel Strand gaan een aantal paden;
- Varen: er is een sloepennetwerk aanwezig;
- Wieringerwerf kent niet of nauwelijks wandelroutes, het wandelnetwerk rond Schagen kent een lagere dichtheid;
- In alle natuur- en recreatiegebieden zijn diverse wandelroutes aanwezig;
- In de regio zijn 7 TOP's. De gebieden op Texel hebben geen TOP, de overige gebieden wel. Deze TOP's zijn niet gelinkt aan de NS-stations.

Functioneren

- Pettemerduinen en Robbenoord- en Dijkgatsbos zijn beide gebieden met een hogere bezoekersdichtheid. De gebieden op Texel hebben een relatief laag aantal bezoeken per hectare. Hierbij moet opgemerkt worden dat deze gebieden relatief groot zijn, en dat alleen de Nederlandse bezoekers hierin meegenomen zijn. Boven op het aantal bezoeken van recreanten, komt dus nog de toerist. Texel (en andere toeristische (kust)gebieden hebben daarom waarschijnlijk te maken met een onderschatting van het aantal bezoeken;
- De terreinbeherende organisaties zien tussen 2016 en nu een matige toename van het aantal bezoekers;
- Van de gebieden op Texel en Robbenoord- en Dijkgatsbos wordt aangegeven dat zij de grens voor bezoekersaantallen (nog) niet hebben bereikt. Pettemerduinen kent een overschrijding op piekmomenten en/ of locaties;
- Texel bos en duin, Robbenoord- en Dijkgatsbos en Pettemerduinen hebben enkele beheerachterstanden. Van de overige gebieden is dit onbekend;
- Langs de oostkust van Texel beheren Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer diverse gebieden. Samen vormen ze de langste vogelboulevard van Europa. Hier kan men enkel op daarvoor bestemde plekken vogels spotten en niet vrij de natuur inlopen (zonering), waardoor de natuur zo min mogelijk verstoord wordt.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De onderzochte gebieden zijn alle vier landelijke trekkers.
- Het aantal bezoeken per hectare is voor drie hiervan (voor het strand van Texel is dit niet bekend) lager dan gemiddeld in Noord-Holland (4626 bezoeken per hectare).
- In de Pettemerduinen is het aantal bezoeken het hoogst is; 2865 bezoeken per hectare. Hier geeft de terreinbeherende organisatie ook aan dat hier piekdrukte is (op sommige plekken/ momenten).
- Voor alle andere gebieden, dus niet de Pettemerduinen, geeft de beheerder aan dat er geen overlast is van drukte door bezoekers. Hier lijkt (extra) opvangcapaciteit aanwezig, mits hier passend op wordt ingespeeld en dit wenselijk is.

Toekomstplannen en ambities

Texel bos & duin, Waddendijk en polder van Texel en Strand Texel[5]

- Om de dynamiek in de duinen te bevorderen, wordt zoveel mogelijk ruimte gegeven aan verstuiving van zand door wind.
- Om de effecten van stikstof tegen te gaan, worden plaatselijk duinvalleien gemaaid en gaan beheerders verspreid in het duingebied plaggen en chopperen. Hierdoor kunnen de grijze duinen uitbreiden en kan de kwaliteit verbeteren.
- Om de zilte vegetaties en zilte graslanden te behouden, moet de waterhuishouding in een deel van het Lage Land beter (bijv. door herinrichting van gebieden).
- Broedplaatsen op het strand worden tijdens de broedperiode preventief afgezet zodat er geen verstoring plaatsvindt.

Pettemerduinen[6]

- Voor alle habitattypen, behalve Kruipwilgstruwelen, zijn ten opzichte van het reguliere beheer aanvullende maatregelen hard nodig. Het gaat met name om beheer- en inrichtingsmaatregelen zoals het maken van stuifplekken, plaggen, opslag verwijderen, drukbegrazing, (extra) maaien en oevers verflauwen.
- Deze maatregelen zijn voor een deel nodig vanwege de te hoge stikstofneerslag op het gebied. Ze zijn bedoeld om de negatieve effecten van stikstof tegen te gaan en zijn overgenomen uit de 'gebiedsanalyse' die in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is opgesteld voor het Zwanenwater en Pettemerduinen.

Robbenoord en Dijkgatsbos[7].

- In het beheerplan van Robbenoord en Dijkgatsbos staan een aantal ambities voor beheer verwerkt:
- Eerste ambitie is het goed inwerken van de boswachter publiek en de boswachter beheer. Beiden kunnen dan in 2020 en 2021 plannen gaan maken over deze planeenheid. Tot die tijd, is het de basis op orde houden van recreatieve voorzieningen
- Verdere ambities zijn: handhaven huidige keuze extensieve recreatie in het Robbenoordbos en intensieve recreatie in het Dijkgatbos.

Highlights, kansen en opgaven

- De gebieden in de Kop van Noord-Holland kennen hun eigen uitdagingen:
  - Texel Bos en Duin: draagkracht nog niet overschreden en enkele beheerachterstanden.
  - Waddendijk en polder van Texel: draagkracht nog niet overschreden, beheerachterstanden onbekend.
  - Texel Strand: draagkracht nog niet overschreden, beheerachterstanden onbekend.
  - Robbenoord- en Dijkgatsbos: draagkracht nog niet overschreden, enkele beheerachterstanden.
  - Pettemerduinen: piekmomenten en locatie met hoge bezoekersaantallen, enkele beheerachterstanden. In combinatie met de hoge stikstofneerslag, kan dit leiden tot extra kwetsbaarheid qua natuur.
- Aan de hand van een berekening m.b.v. GIS (zie hoofdstuk 6 en bijlage 1 van deel A van dit onderzoek) zijn vraag en aanbod naar groene recreatieruimte voor deze deelregio in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in de hoofdrapportage (deel A).
- De berekeningen voor 2021 laten zien dat de Kop van Noord-Holland voldoende recreatieplaatsen biedt voor de inwoners van deze regio. Dit

[5] Natura 2000 Beheerplan Duinen en Lage Land Texel (juni 2016)

[6] Natura 2000 Beheerplan Zwanenwater & Pettemerduinen 2018-2024

[7] Beheerplan Robbenoordbos en Dijkgatsbos, Staatsbosbeheer,

geldt ook in de berekeningen waarbij rekening gehouden is met kwetsbare natuurgebieden.

- Hetzelfde geldt voor de berekeningen van 2040. Ook hier zijn er in de Kop van Noord-Holland voldoende recreatieplaatsen voor de inwoners. Dit geldt ook in de berekeningen waarbij rekening gehouden is met kwetsbare natuurgebieden.
- De beschikbaarheid van recreatieruimte wordt met name in Den Helder wel beperkt door de ligging aan het water, voor Recreatie op het land kunnen zij enkel naar het zuiden. Lokaal kan hierdoor krapte aan groene ruimte ontstaan.

<u>Kansen</u>
Het benutten van de Haven van Den Helder voor spreiding van recreanten. Den Helder is de toegangspoort tot Texel, vanuit de haven vertrekt de veerboot. Op dit moment is geen toeristisch overstappunt (TOP) aanwezig en zijn in de nabijheid geen voorzieningen voor dagrecreatie, verblijfsrecreatie en horeca. Maak gebruik van het NS-intercity station Den Helder.

2.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Pettemerduinen	7,3	€3,48	1. Wandelen 2. Studeren/ werken 3. (Toer) fietsen elektrisch	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Bewegen/ fysieke uitdaging 3. Buiten zijn, frisse neus halen
Strand Texel	8,2	€17,73	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Zonnen/ luieren/ dagkamperen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met vrienden/ familie op stap
Texel bos en duin	8,3	€18,12	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. (Toer) fietsen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Gezellig met vrienden/ familie op stap 3. Buiten zijn, frisse neus halen
Waddendijk en Polder van Texel	8,2	€13,57	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. (Toer) fietsen elektrisch	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Interessant gebied 3. Buiten zijn, frisse neus halen
Robbenoord- en Dijkgatsbos	7,7	€3,95	1. Wandelen 2. Studeren/ werken 3. Natuurstudie, dieren/ planten kijken	1. Het is er rustig 2. Bewegen/ fysieke uitdaging 3. Genieten van landschap/ natuur

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Pettemerduinen	875.000	288	2865	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Strand Texel	1.750.000	Onbekend	Onbekend	Grens wordt niet overschreden
Texel bos en duin	1.750.000	4.309	406	Grens wordt niet overschreden
Waddendijk en Polder van Texel	1.250.000	5.854	214	Grens wordt niet overschreven
Robbenoord- en Dijkgatsbos	625.000	735	850	Grens wordt niet overschreden

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Pettemerduinen	73%	27%	62%	38%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Overig
Strand Texel	41%	59%	41%	59%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Texel bos en duin	47%	53%	53%	47%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Waddendijk en Polder van Texel	54%	46%	62%	38%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Openbaar vervoer
Robbenoord- en Dijkgatsbos	77%	23%	72%	28%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Overig 3. Fiets

2.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

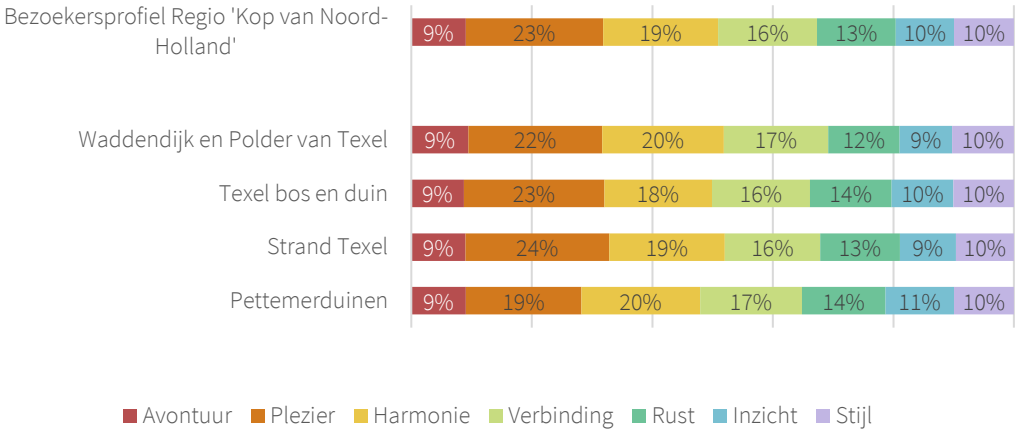

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Pettemerduinen	Schagen
Strand Texel	Texel
Texel bos en duin	Texel
Waddendijk en Polder van Texel	Texel

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

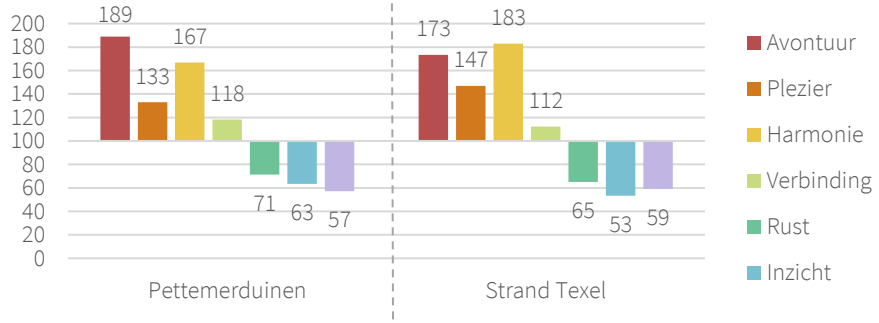

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

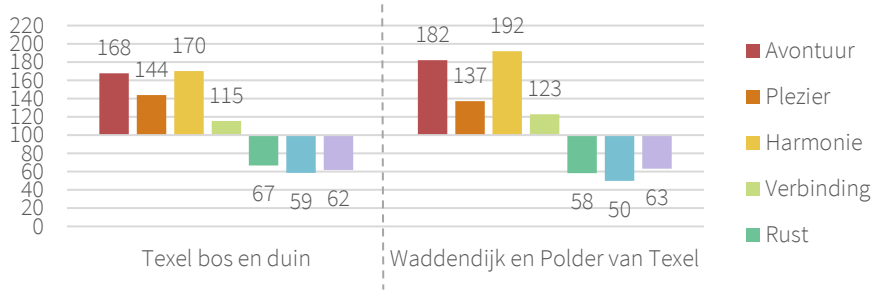

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordigd: avontuurzoeker, harmoniezoeker en plezierzoeker.
- Ondervertegenwoordigd: rustzoeker, inzichtzoeker en stijlzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De oververtegenwoordiging van leefstijlen avontuur-, plezier- en harmoniezoeker lijkt logisch op basis van type gebied: natuur, stranden, duinen, veel (water)activiteiten, vakantiebestemming, ook recreatiegebied. Dit verklaart mogelijk ook de ondervertegenwoordiging van rust- en inzichtzoeker, ze bezoeken aanmerkelijk minder vaker stranden en ontwijken vaak gebieden met veel activiteiten en reuring.
- Stijlzoeker: ondervertegenwoordiging is minder goed te verklaren vanuit hun bezoekmotief, ze bezoeken weliswaar minder vaak een natuurgebied, maar bijvoorbeeld stranden juist wel. Het ontbreekt mogelijk aan (bijzondere) voorzieningen of trekkers voor deze groep.

3. Alkmaar en omstreken

3.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de regio Alkmaar en omstreken die in dit onderzoek zijn opgenomen, zijn:

Geestmerambacht	160 ha	7.812 bezoeken/ha	NNN
Schoorlse Duinen	1719 ha	1.454 bezoeken/ha	N2000
Noord-Hollands Duinreservaat	5448 ha	642 bezoeken/ha	N2000
Alkmaardermeer	1258 ha	298 bezoeken/ha	NNN
Alkmaarderhout	24 ha	52.083 bezoeken/ha	Geen
Strand Bergen, Egmond, Schoorl	NB	3.500.000 bezoeken per jaar	Geen

- Andere groen- en natuurgebieden zijn de Eilandspolder (N2000), Heiloerbos, Egmonderhout, Park van Luna, 't Waarderhout en het Oosterdelgebied.
- Kenmerkende kwaliteiten zijn: enerzijds de kust, strand en duingebieden en daarnaast de watersportgebieden en "polderbossen". De bossen 't Waarderhout en Alkmaarderhout hebben door hun ligging en gebruik het karakter van een stadsbos of park, wat ook blijkt uit het aantal bezoeken aan dit gebied per hectare.
- De waardering van de duin- en kustgebieden ligt boven de 8, de overige gebieden hebben een rapportcijfer onder de 8.

De bevolking in Alkmaar en omstreken (bron: provincie Noord-Holland)

Aantal inwoners 2021	300.250
Prognose aantal inwoners in 2040	328.470
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+8,4%

Voorzieningen
- Het Noord-Hollands Duinreservaat heeft veel en veel verschillende voorzieningen. De waardering is hoog.
- Ook de andere kustgebieden hebben een hoog voorzieningenniveau met meerdere verblijfsaccommodaties, dagrecreatie en horeca.
- Gebied met een lager voorzieningenniveau is Geestmerambacht. Het is opvallend dat de bestedingen in Geestmerambacht op €2,62 liggen, terwijl geen horeca aanwezig is.

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Alkmaarderhout	6	2	Geen dagrecreatie	22
Alkmaardermeer (plas en oevers)	13	4	9	3
Geestmerambacht	Geen horeca	Geen verblijfsrecreatie	1	Geen rijksmonumenten
Noord-Hollands Duinreservaat	40	29	14	48
Schoorlse Duinen	29	8	4	21
Strand Bergen/ Egmond/ Schoorl	46	14	4	1

Bereikbaarheid

- Fietsnetwerk heeft een lagere dichtheid ten zuiden van Alkmaar, hierdoor is het Alkmaardermeer vanuit Alkmaar slechts op één manier te bereiken.
- De recreatiegebieden zijn goed aangesloten op het fietsnetwerk, enkel om het Alkmaardermeer (en oevers) kan je alleen omheen fietsen, niet erdoorheen.
- Varen: sloepenroute ten oosten van Alkmaar, recreatieve vaarroutes aanwezig in/ rond Alkmaar maar niet in rest van deelregio. Bijvoorbeeld rond Stompetoren, Heiloo, Limmen geen vaarnetwerk. Dicht recreatief vaarnetwerk in/ rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer.
- Het wandelnetwerk heeft ten oosten en ten zuiden van Alkmaar een lagere dichtheid en in de kuststrook een hogere dichtheid.
- Wat opvalt is dat qua wandelen het Alkmaardermeer wel is aangesloten, maar dat er wel een poldergebied overbrugd moet worden.
- In de regio zijn 13 TOP's. Geestmerambacht heeft geen TOP, de andere gebieden wel.
- Het NS-station Castricum ligt vlakbij de Duinen en heeft een TOP met meerdere wandel- en fietsmogelijkheden. Op het station zijn echter geen voorzieningen voor dagrecreatie, verblijfsrecreatie of horeca. Vlakbij liggen wel het Kabouterbos een uitkijktoren en een horeca.

Functioneren

- Schoorlse Duinen, Geestmerambacht, Alkmaarderhout behoren tot de gebieden die een hogere bezoekersdichtheid provincie breed (aantal bezoeken per hectare). Hier moet bij opgemerkt worden dat dit enkel de Nederlandse bezoekers betreft (buitenlandse gasten zijn hier niet in meegenomen). Met name langs de kust zal het aantal bezoeken daardoor hoger liggen als gevolg van toerisme (binnenlands en buitenlands).
- De Kustgebieden zijn de gebieden die tussen 2016 en nu een matige toename van het aantal bezoekers zagen. Van andere gebieden is dit onbekend.
- Van de Schoorlse Duinen wordt aangegeven dat de bezoekersaantallen de draagkracht overschrijden (structureel). Het Alkmaardermeer heeft een relatief laag aantal bezoekers per hectare, maar de bezoekers concentreren zich langs de oevers, waardoor de werkelijke dichtheid hoger is.
- Van Geestmerambacht, het Strand en het Noord-Hollands Duinreservaat is dat op piekmomenten of locaties.
- De Schoorlse Duinen hebben veel beheerachterstanden, het Noord-Hollands Duinreservaat en het strand enkele.
- In het Noord-Hollands Duinreservaat (PWN) zijn een aantal broedvogelgebieden waar men zich goed aan de regels houdt. In het gebied is een zonering zodat verschillende natuurkernen zo min mogelijk verstoord worden (geen activiteiten plannen en extensieve infrastructuur).

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- Van de zeven onderzochte gebieden zijn er twee landelijke trekkers, twee regionale trekkers en drie gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.
- Het aantal bezoeken per hectare is in twee van de zes gebieden groter dan het provinciale gemiddelde (4626 bezoeken per ha).
- Bijzonder is dat juist in drie gebieden waar de bezoekaantallen per hectare juist relatief laag zijn structurele overlast wordt ervaren (Schoorlse Duinen), of piekbelastingen optreden (Noord-Hollands Duinreservaat, Alkmaardermeer). Het kan zijn dat hier kansen liggen om drukte (nog) beter te spreiden.
- Het gebied Robbenoord/ Dijkgatsbos heeft nog relatief weinig bezoeken en hier worden door de terreinbeheerder geen drukte ervaren. Hier is mogelijk extra opvangcapaciteit aanwezig.

Toekomstplannen en ambities

Geestmerambacht[8]

- Basisplan: ontwikkelen tot parkenlint met diversiteit aan belevingen.
- De verdere ontwikkeling van het gebruik van het gebied wordt in samenhang bezien met de aanwezige kwaliteiten. Recreatie, natuur, landschap en cultuurhistorie zijn geen 'losse waarden', ze grijpen in elkaar en kunnen elkaar versterken. Op plekken waar een overgang nodig is (bijvoorbeeld van druk naar rustig) komen zones om dit te reguleren. Om die samenhang in de visie vorm te geven wordt gewerkt met vijf hoofdambities:
    - Natuurwaarden verder versterken (grotere biodiversiteit) en beleefbaar maken;
    - Toeristische en recreatieve voorzieningen vernieuwen en uitbreiden;
    - Bereikbaarheid (entrees) en wandel-, fiets- en kanoverbindingen verbeteren;
    - Betrokkenheid verbreden (samenwerking en eigenaarschap);
    - Identiteit en naamsbekendheid van het gebied versterken.

Schoorlse Duinen, strand Bergen, Egmond, Schoorl en Amsterdamse Waterleidingsduinen[9]

- Voor het reguliere beheer- en onderhoudsprogramma is het noodzakelijk om op de zeespiegelstijging te anticiperen en maatwerk te leveren. Zeespiegelstijging vraagt om het laten meegroeien van de kust.
- Er is een wens om delen van de kust vrij te houden van recreatieve bebouwing ten behoeve van ecologische ontwikkeling.
- De biodiversiteit neemt af, en de provincie heeft nog een opgave om stukken NNN te realiseren en zo de natuur robuust en zoveel mogelijk aaneengesloten te maken om de leefgebieden van dieren en planten te vergroten. Om de biodiversiteit te vergroten zoekt de provincie ook juist buiten de natuurgebieden naar verbetermogelijkheden.
- Er bestaat een noodzaak tot continue kwaliteitsverbetering, ook van het bestaande aanbod, om te kunnen blijven inspelen om veranderende wensen en behoeften van bezoekers (o.a. vergrijzing).
- Er is vanuit ondernemers bereidheid om te investeren in natuurbeleving en bij te dragen aan de onderlinge samenhang.
- De vele ontwikkelingen rond verblijfsrecreatie vragen om een goede regionale afweging en afstemming (vraag-aanbod in balans).
- Er is vraag naar groter, luxer, meer comfort, maar ook naar klein, authentiek en lokaal. We zien een tendens naar plattelandstoerisme bijvoorbeeld 'logeren bij de boer'. Ook is er een trend naar commercialisering (vakantieverhuur) van de strandhuisjes.

Alkmaardermeer[10]

De hoofdambitie is een herkenbaar en bekend gebied met een toegankelijke naam dat jaarrond eigentijdse en duurzame (water)recreatiemogelijkheden biedt voor de lokale bewoners, voor inwoners uit de regio en voor (inter-)nationale toeristen, met goede verbindingen over land en water met andere bestemmingen, waarin de natuur zich positief ontwikkelt. Zo streeft het Alkmaardermeer naar meer bestedingen, meer bezoekers en het geven van ruimte voor nieuwe initiatieven (investeren om meer bezoekers te kunnen ontvangen).

Noord-Hollands Duinreservaat[11]

De visie/ ambitie van PWN (terreinbeherende organisatie van het Noord-Hollands Duinreservaat, een deel van Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Landgoed Marquette) bestaat uit zes kernthema's: (1) natuur, recreatie en

[8] Visie recreatiegebieden Geestmerambacht 2030 (Geestmerambacht, Groene Loper en Park van Luna)
[9] Toekomstperspectief 2040 Noord-Hollandse Noordzeekust (2018)
[10] Toekomstvisie Alkmaarder- en Uitgeestermeer 2030 (2021)
[11] Vitale duinen, bron van genieten. Beheernota PWN 2015-2025

waterwinning duurzaam samen, (2) werken aan ecologische veerkracht, (3) met gastvrijheid bijdragen aan positieve ervaringen, (4) mensen met de natuur verbinden, (5) verbreden van de verbinding met de regio en (6) andere bijdragen bevorderen en organiseren.

Voor Alkmaarderhout is geen toekomst- of beheerplan bekend.

Highlights, kansen en opgaven

- De verschillende gebieden in deze regio kennen allemaal hun eigen uitdagingen:
    - Schoorlse Duinen: structureel (te) hoge bezoekersaantallen en beheerachterstanden. Deze combinatie is kwetsbaar.
    - Alkmaarderhout: structureel (te) hoge bezoekersaantallen.
    - Alkmaardermeer: structureel (te) hoge bezoekersaantallen.
    - Noord-Hollands Duinreservaat: piekmomenten en locatie met hoge bezoekersaantallen en enige beheerachterstanden.
    - Geestmerambacht: piekmomenten en locatie met hoge bezoekersaantallen.
- Strand: piekmomenten en locatie met hoge bezoekersaantallen en enkele beheerachterstanden
- Aan de hand van een berekening m.b.v. GIS (zie H 6 en bijlage 1 van deel A van dit onderzoek) zijn vraag en aanbod naar groene recreatieruimte voor deze deelregio in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- De berekeningen voor 2021 laten zien dat Alkmaar en omstreken voldoende recreatieplaatsen biedt voor de inwoners van de regio, tenzij er rekening gehouden wordt met kwetsbare natuur. Dan laat Alkmaar en omstreken een tekort aan recreatieplaatsen zien.
- Deze tekorten kunnen uitgedrukt worden in een tekort van 950 hectare of 95 kilometer aan paden in 2021, wanneer er in de berekeningen rekening gehouden wordt met kwetsbare natuur.
- Daarentegen laten de berekeningen voor 2040 een negatief saldo zien: er is per definitie een tekort aan recreatieplaatsen voor de inwoners van de regio, ook wanneer er rekening geen gehouden wordt met de kwetsbare natuur.
- Deze tekorten kunnen uitgedrukt worden in een tekort van 1.130 hectare groen- of recreatiegebied of 113 kilometer pad.

Kansen

- Betere benutting van het Alkmaardermeer door realisatie van wandel- en fietsmogelijkheden in combinatie met varen, een aantrekkelijke groene verbinding met de Duinen en een TOP bij Uitgeest. De toekomstvisie Alkmaardermeer speelt hier op in.
- Ook het Geestmerambacht kan beter benut worden, door bijv, het voorzieningenniveau te verbeteren. Hiervoor is ook recent een visie opgesteld. Tussen Geestmerambacht en de duinen is geen rechtstreekse verbinding (daar zit ook het Noord-Hollands Kanaal tussen);
- Het NS-station Castricum ligt vlakbij de Duinen en heeft een TOP met meerdere wandel- en fietsmogelijkheden. Op het station zijn echter nauwelijks voorzieningen voor dagrecreatie, verblijfsrecreatie of horeca. De dichtheid van het wandelnetwerk is hier laag. Vlakbij liggen wel het Kabouterbos, een uitkijktoren, een horeca en Museum Huis van Hilde. Gastvrije inrichting van de stationsomgeving, betere loop- en fietsroute naar de duinen (300 meter) en meer voorzieningen bieden kansen voor verbetering (indien passend in de ecologische doelen). Hierdoor kan duurzaam vervoer naar recreatie- en natuurgebieden gestimuleerd worden.

3.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nederlandse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Alkmaarderhout	7,5	€4,01	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Ontmoeten/ afspreken met vrienden	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Dichtbij
Alkmaardermeer (plas en oevers)	7,8	€5,28	1. Wandelen 2. Varen met motorboot 3. (Toer) fietsen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Dichtbij
Geestmerambacht	7,6	€2,62	1. Wandelen 2. Hond uitlaten 3. Zwemmen	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Noord-Hollands Duinreservaat	8,2	€7,27	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. (Toer) fietsen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Schoorlse Duinen	8,1	€13,33	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. (Toer) fietsen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Strand Bergen/Egmond/Schoorl	8,2	€19,51	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Zonnen/ luieren/ dagkamperen	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Genieten van landschap/ natuur

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Alkmaarderhout	1.250.000	24	52083	Onbekend
Alkmaardermeer (plas en oevers)	375.000*	1.258	298	Onbekend
Geestmerambacht	1.250.000*	160	7813	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Noord-Hollands Duinreservaat	3.500.000	5.448	642	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Schoorlse Duinen	2.500.000	1.719	1454	Structureel overschreden
Strand Bergen/ Egmond/ Schoorl	3.500.000	Onbekend	Onbekend	Onbekend

* Uit de bezoekersmonitor van Recreatie Noord-Holland blijkt dat voor het recreatiegebied Alkmaarder- en Uitgeestermeer in 2016 het aantal bezoekers lag op 360.655 en voor Geestmerambacht op 1.308.808.

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Alkmaarderhout	91%	9%	78%	22%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Te voet 3. Fiets
Alkmaardermeer (plas en oevers)	90%	10%	Onbekend	Onbekend	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Boot kano roeiboot
Geestmerambacht	97%	3%	77%	23%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Noord-Hollands Duinreservaat	84%	16%	48%	52%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Schoorlse Duinen	70%	30%	72%	28%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Strand Bergen/ Egmond/ Schoorl	74%	26%	32%	68%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet

3.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

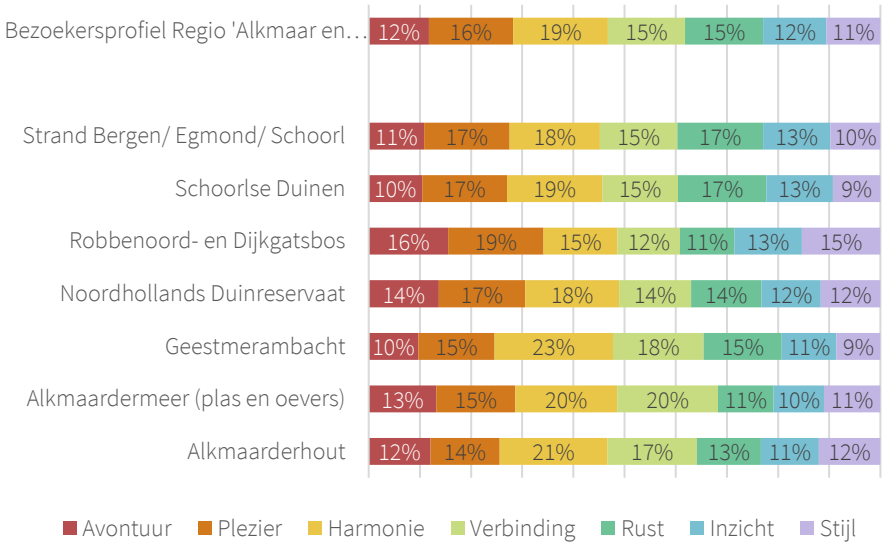

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Alkmaarderhout	Alkmaar
Alkmaardermeer (plas en oevers)	Geen (gewogen profiel aangrenzende gemeenten genomen: Castricum, Wormerland, Uitgeest, Alkmaar, Heemskerk, Heiloo, Zaanstad)
Geestmerambacht	Langedijk, Alkmaar
Noord-Hollands Duinreservaat	Bergen NH, Castricum, Heemskerk
Robbenoord- en Dijkgatsbos	Hollands Kroon
Schoorlse Duinen	Bergen NH
Strand Bergen/ Egmond/ Schoorl	Bergen NH

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

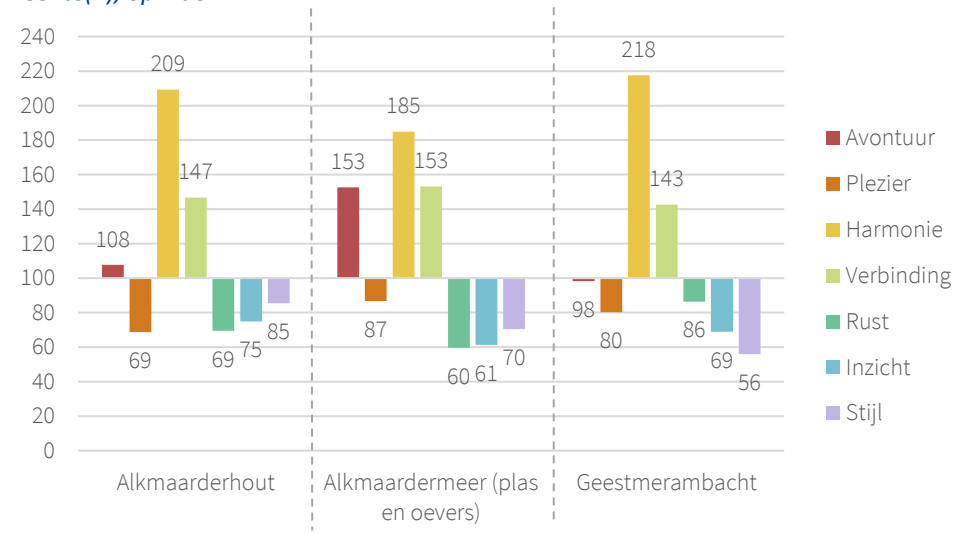

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

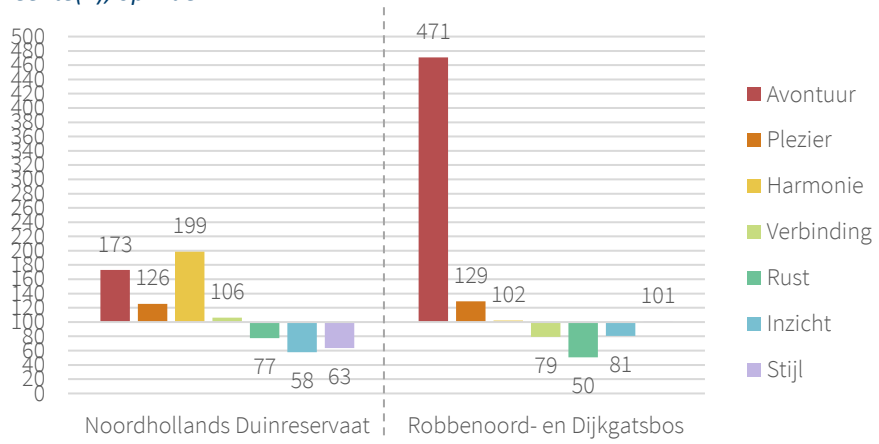

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

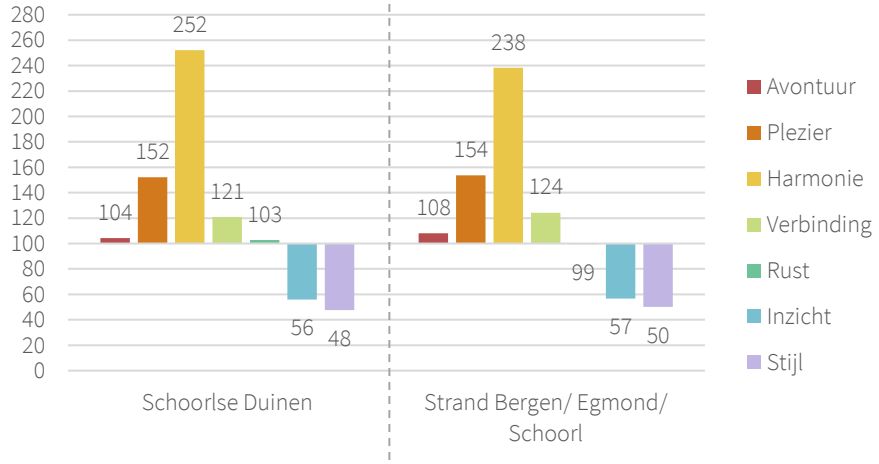

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordiging harmonie- en verbindingszoeker voor de binnenlandse gelegen (recreatie)gebieden. Dit geldt ook voor de avontuurzoeker bij het Alkmaardermeer;
- Oververtegenwoordiging van harmoniezoeker en plezierzoeker in de duin- en kustgebieden. Oververtegenwoordiging van avontuurzoeker in vooral Noord-Hollands Duinreservaat en Robbenoord en Dijkgatsbos.
- Ondervertegenwoordigd: vooral de plezierzoeker in de binnenlandse (recreatie)gebieden.
- Ondervertegenwoordigd: in alle gebieden de inzichtzoeker en stijlzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De oververtegenwoordiging van plezier, harmoniezoeker in de duin- en kustgebieden zijn logisch; denk aan het Klimduin Schoorl, met horeca en winkels.
- Dat de inzichtzoeker en stijlzoeker in alle gebieden ondervertegenwoordigd zijn is niet helemaal goed te verklaren, mogelijk is het te druk in die gebieden. Ook het achterblijven van de plezierzoeker als bezoeker aan het Alkmaardermeer is opvallend, dit zou voor hen aantrekkelijk kunnen zijn.

4. West-Friesland

4.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de regio West-Friesland, opgenomen in dit onderzoek zijn:

Enkhuizerzand	9 ha	69.444 bezoeken/ha	Geen status
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	NB	NB	Deels NNN
Streekbos	79 ha	11.076 bezoeken/ha	NNN
Vooroever	192 ha	1953 bezoeken/ha	Deels NNN en deels N2000

- Andere natuur- en recreatiegebieden in deze regio zijn De Weelen en kleinere gebieden zoals Twisk/ Oostermare en De Skôot bij Medemblik en de weidevogelreservaten bij De Gouw.
- Kenmerkende kwaliteiten zijn hier de ligging aan de IJsselmeer- en Markermeerkust en het moeras en agrarische polderlandschap. Ook zijn de (weide)vogels gecombineerd met oudhollandse dorpen, steden en molens kenmerkend voor West-Friesland.
- Qua natuur wordt hier gestreefd naar het aantrekkelijk maken van het gebied voor weidevogels, bij de Markermeerdijk is NNN dat nog gerealiseerd moet worden. Voor recreatie wordt gestreefd naar het benutten van de landschappelijke kwaliteiten voor recreatie en het leggen van verbindingen[12].
- De waardering van de gebieden (zie tabel in bijlage 1) varieert tussen de 7,4 (Vooroever) en de 8,0 (Streekbos).
- De gebieden zijn relatief klein, waardoor de bezoekersdichtheid hier hoog ligt vergeleken met andere gebieden. Van alle gebieden in het bezoekersonderzoek heeft het Enkhuizerzand het hoogste aantal (Nederlandse) bezoeken per hectare.

De bevolking in West-Friesland (bron: provincie Noord-Holland)

Absolute bevolking 2021	214.000
Prognose aantal inwoners in 2040	222.850
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+4,1%

Voorzieningen
- Waar langs de Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen vele voorzieningen aanwezig zijn, is dit in de overige gebieden niet het geval.
- Zoals eerder aangegeven trekt het Enkhuizerzand (een relatief klein recreatiegebied van 9 hectare) relatief veel bezoekers. Hier is dan ook een groot aantal activiteiten en voorzieningen aanwezig (in totaal 29);
- De waardering is gemiddeld;
- In West-Friesland speelt waterrecreatie een grotere rol in het type activiteiten van Nederlandse bezoekers. Zo zijn na wandelen, zwemmen, surfen en zeilen populair;

[12] https://recreatieschapwestfriesland.nl/wp-content/uploads/2016/12/Natuur-en-Recreatieplan-Westfriesland-2.pdf en https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Natuurversterking_Stikstof/Aanpak_per_gebied/Gebieden/West_Friesland

- Opvallend is dat voor het Streekbos 'horeca bezocht' als meest ondernomen activiteit staat gemeld (in 2016), terwijl in het gebied geen horeca aanwezig is (in 2016).

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Enkhuizerzand	2	1	6	20
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	110	4	21	379
Streekbos[13]	Geen horeca	Geen verblijfsrecreatie	Geen dagrecreatie	1
Vooroever	5	4	5	6

Bereikbaarheid

- Door de gehele deelregio is een dicht netwerk aan fietspaden beschikbaar, er vallen geen gaten;
- De natuur- en recreatiegebieden zijn goed aangesloten op het fietsnetwerk. Voor de Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen geldt dat je niet direct langs de kust fietst, maar wat meer richting het binnenland. Ook kun je enkel langs de Vooroever fietsen, niet erdoorheen;
- West-Friesland kent relatief veel doodlopende recreatieve vaarwegen. In het noorden en oosten van Hoorn zijn geen mogelijkheden om te varen, het westen van Hoorn kent een aantal recreatieve vaarwegen. West-Friesland heeft één sloepenroute (van Medemblik naar Enkhuizen);
- Het wandelnetwerk heeft rond Hoorn een lagere dichtheid en rond Enkhuizen een hogere dichtheid;
- In de gebieden zijn diverse wandelpaden aanwezig';
- In de regio zijn 9 TOP's. Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen, Streekbos en Vooroever hebben een TOP, enkel het Enkhuizerzand niet.

Functioneren

- Enkhuizerzand en Streekbos hebben een relatief hoog aantal bezoeken per hectare. Vooroever scoort provincie-breed gemiddeld en de Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen relatief laag;
- Streekbos, Voorover en Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen zagen tussen 2016 en nu een matige toename in het bezoekersaantallen. Voor Enkhuizerzand is dit onbekend;
- Enkhuizerzand heeft een relatief hoog aantal bezoekers per hectare. Lokaal kan het strand van Enkhuizerzand beschouwd worden als één van de belangrijkere attracties van het gebied;
- Van Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen en Streekbos is dat op piekmomenten en/ of locaties en in Vooroever wordt de grens niet overschreden;
- Vooroever en Streekbos hebben enkele beheerachterstanden, voor de overige gebieden is dit onbekend;
- Over het algemeen is de balans tussen natuur en recreatie op de terreinen van recreatieschap West-Friesland goed. Dit komt vooral omdat de terreinen recreatieterreinen zijn en geen natuurgebieden waar wordt gerecreëerd. Er zijn geen gebieden waar natuurbescherming voorop staat. Dit staat los van inspanningen om de biodiversiteit te vergroten.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De vijf onderzochte gebieden omvatten één landelijke trekker, twee regionale en twee gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.
- In drie van de vier gebieden is de bezoekdichtheid aanzienlijk hoger dan het provinciale gemiddelde (4.626 bezoeken per hectare).

[13] Deze informatie is afkomstig uit het onderzoek uit 2016 van NBTC. Het aantal voorzieningen in Streekbos wordt niet herkend door de TBO (Recreatieschap West-Friesland). Anno 2022 is er o.a. horeca aanwezig, een IVN-locatie, een sterrenwacht, klimpark, en verschillende activiteiten en routes.

- De correlatie met de inschatting van de drukte is hier lastig te maken: voor het gebied met de hoogste bezoekdichtheid ontbreekt die waarneming of inschatting vanuit de terreinbeherende organisatie. En voor het gebied waar een piekbelasting wordt ervaren ontbreken cijfers over de bezoekdichtheid.
- Voor één gebied geldt dat er hoge bezoekaantallen zijn en ook piekbelasting (drukte) optreedt op sommige plekken en momenten. Dat is het Streekbos.
- Bij de Voorover is een toename van bezoekersaantallen kansrijk (er is nog geen sprake van (zorgelijke) overschrijding. Er zijn hier dus relatief weinig bezoeken, en geen overlast. Hier lijkt opvangcapaciteit beschikbaar.

Toekomstplannen en ambities

Enkhuizerzand[14]
- Uitgangspunten op schaalniveau van het landschap zijn:
  - Het benutten van de kwaliteit van het groot open water aan de rand van de stad (oeverstrook openbaar).
  - Het vormgeven van een duidelijke begrenzing van het recreatieoord aan de noordzijde.
  - Het uitwerken van maatregelen voor de waterveiligheid in het gebied dient aansluiten bij de “vormentaal” van de historische ontwikkeling van het gebied.
- Uitgangspunten op het schaalniveau van de planlocatie zijn:
  - Het aansluiten van toeristische en recreatieve ontwikkelingen in dit gebied op de aanwezige zonering van druk naar rust.
  - Streven naar een meer specifieke inrichting van de openbare ruimte en situering van functies als een echte kuststrook.
  - Het vormgeven van een centrale as die de verschillende functies aaneenrijgt en zo voor ruimtelijke samenhang zorgt.
  - Het vormgeven van een nieuw baken vanaf de dijk en het water door het clusteren van een aantal recreatieve voorzieningen.

Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen[15]
- Hoge kwaliteit van de kustzone behouden;
- Recreatief mede gebruik waterkering (paadjes, vooroevers, strandjes);
- Zuinig met luwtedammen;
- Inpassen kleinschalige recreatie;

Streekbos[16]
- Plannen voor recreatieve verbindingen Streekbos en De Weelen;
- Het streven is om de recreatieve oost-westverbindingen van het Enkhuizerstrand naar het Streekbos, door De Weelen richting het westen te versterken;

Vooroever[17]
-
- Doel: Het verbeteren van de ecologische en recreatieve (dwars)verbindingen tussen land en water;
- het recreatieschap, de Provincie Noord Holland en Rijkswaterstaat of en hoe de verschillende ambities in het gebied verder vorm kunnen krijgen.
- Het streven is om meer samenhang te brengen in het waterrecreatieve product. Vooral op het terrein Vooroever – Vlietsingel liggen kansen om de samenhang van de voorzieningen te versterken.
- Werven ondernemers voor terreinen: Dit verdienmodel past het Recreatieschap Westfriesland zeer succesvol toe in het Streekbos. Het is kansrijk dit ook op andere terreinen toe te passen, o.a.

[14] Beeldkwaliteitsplan herontwikkeling recreatieoord Enkhuizerzand (oktober 2015)
[15] Toekomstbeeld Markermeer-IJmeer (2009)
[16] Natuur- en Recreatieplan West-Friesland (2016)
[17] Natuur- en Recreatieplan West-Friesland (2016), Kustvisie IJsselmeerkust (2021)

Vooroever is hier kansrijk voor vanwege het intensievere gebruik van die terreinen

Highlights, kansen en opgaven

- De verschillende gebieden in deze regio kennen allemaal hun eigen uitdagingen:
  - Enkhuizerzand: structureel (te) hoge bezoekersaantallen, beheerachterstanden onbekend.
  - Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen: grens bezoekerstaantallen overschreden op piekmomenten/ locaties, beheerachterstanden onbekend.
  - Streekbos: grens bezoekerstaantallen overschreden op piekmomenten/ locaties, enkele beheerachterstanden.
  - Vooroever: enkele beheerachterstanden.
- Met behulp van het GIS-model zijn de groenopgaven in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- Berekeningen laten zien dat er in 2021 en 2040 een tekort is aan recreatieplaatsen voor de inwoners van de regio West-Friesland. Zowel in de uitgangssituatie als in de situatie waar in de berekening rekening gehouden wordt met kwetsbare natuur.
- Deze tekorten laten zich in 2021 vertalen naar 2.510 hectare of 251 kilometer pad in de uitgangssituatie en naar 2.260 hectare of 226 kilometer pad in de situatie waar rekening gehouden wordt met kwetsbare natuur.
- In 2040 gaat het om een tekort van 2.576 hectare of 258 kilometer pad.
- Door de relatief kleine gebieden is de toegankelijkheid en padendichtheid van het agrarisch gebied van invloed op het aanbod.

<u>Kansen</u>

- Betere benutting van de Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen. Een breed scala aan voorzieningen is aanwezig. Ook zijn aan weerszijden bij de kust van Hoorn twee TOP's en in de nabijheid NS-stations (Hoorn en Hoorn Kersenboogerd). Hoe kunnen we ervoor zorgen dat hier een verbinding tot stand komt?
- Verdienmodellen om de kosten voor beheer en onderhoud te drukken. Dit biedt kansen om extra inkomsten van bezoekers te werven. Vooroever is hier kansrijk voor.

4.2 *Gebruik waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nederlandse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Enkhuizerzand	7,6	€8,83	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Surfen/ zeilen	1. Anders 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Surfen/ zeilen
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	7,6	€7,12	1. Wandelen 2. Surfen/ zeilen 3. (Toer) fietsen	1. Gezellig met familie/ vrienden op stap 2. Dichtbij 3. (Toer) fietsen
Streekbos	8,0	€6,59	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Spelen	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Spelen
Vooroever	7,4	€12,30	1. Wandelen 2. Zwemmen 3. Hond uitlaten	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Hond uitlaten

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Enkhuizerzand	625.000	9	69444	Onbekend
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	875.000	Onbekend	Onbekend	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Streekbos	875.000	79	10443	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Vooroever	375.000	192	1953	Grens wordt niet overschreden

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Enkhuizerzand	66%	34%	71%	29%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Boot kano roeiboot 3. Fiets
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	79%	21%	Onbekend	22% binnen MRA-regio[18]	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Boot kano roeiboot
Streekbos	91%	9%	68%	32%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Te voet 3. Fiets
Vooroever	99%	1%	78%	22%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Te voet 3. Fiets

[18] Voor dit gebied is geen herkomst uit de directe omgeving en overig Noord-Holland bekend. Wel is bekend dat 22% van de bezoekers uit de MRA regio komt.

4.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

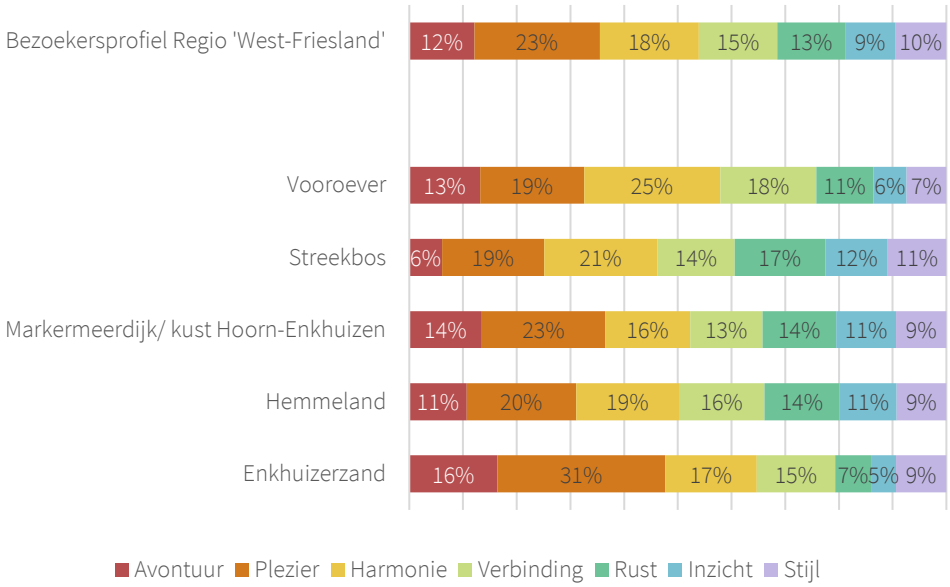

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Enkhuizerzand	Enkhuizen
Hemmeland	Waterland
Markermeerdijk/ kust Hoorn-Enkhuizen	Koggenland, Stede Broec, Hoorn, Enkhuizen, Drechterland
Streekbos	Stede Broec & Enkhuizen
Vooroever	Medemblik

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

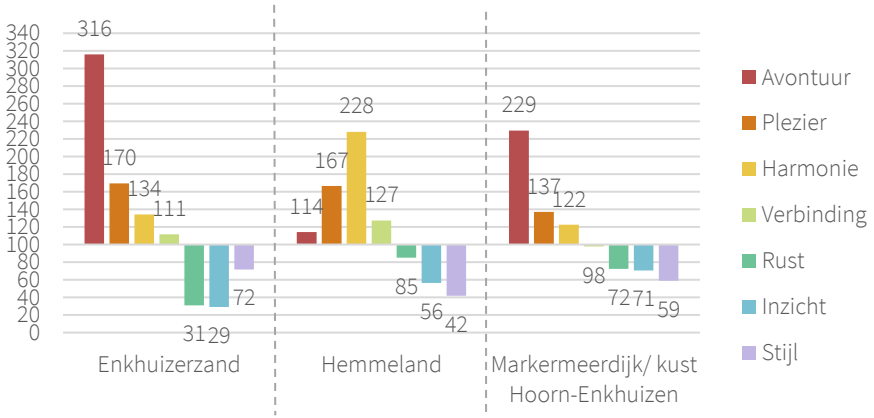

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

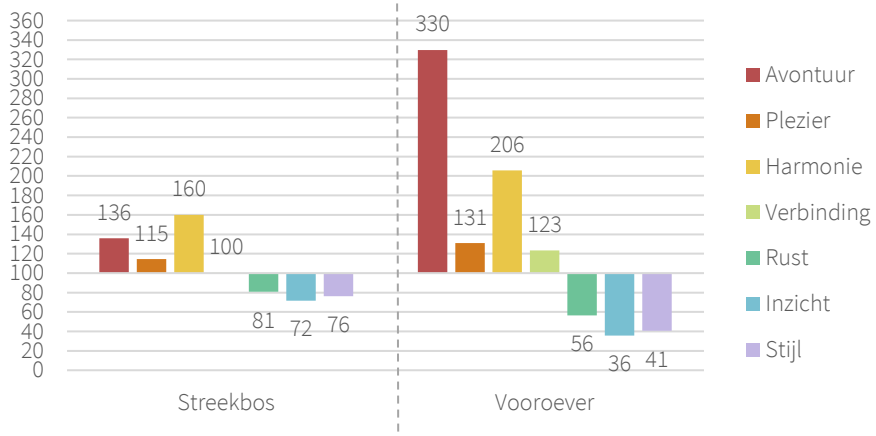

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordigd: avontuurzoeker, harmoniezoeker en plezierzoeker;
- Ondervertegenwoordigd: rustzoeker, inzichtzoeker en stijlzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De oververtegenwoordiging van leefstijlen avontuur-, plezier- en harmoniezoeker lijkt logisch op basis van type gebied: natuur, stranden, oevers, veel (water)activiteiten, niet te veel voorzieningen (ongerept). Dit verklaart ook de ondervertegenwoordiging van rust- en inzichtzoeker, die bezoeken aanmerkelijk minder vaak stranden en ruige gebieden.
- De ondervertegenwoordiging van inzichtzoeker en stijlzoeker is opvallend. Ze lijken in deze regio nergens aantrekkelijk aanbod te vinden. De stijlzoeker is nog het beste vertegenwoordigd bij het Enkhuizerzand, waarschijnlijk door de combinatie van type gebied en aanwezigheid aantrekkelijke voorzieningen.

5. Zaanstreek-Waterland

5.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de regio Zaanstreek-Waterland, opgenomen in dit onderzoek zijn:

Purmerbos	262 ha	4770 bezoeken/ha	NNN
Het Twiske	655 ha	3816 bezoeken/ha	N2000
Veenweidenpolders Zaanstreek*	3813 ha	216 bezoeken/ha	N2000
Waterland	5008 ha	349 bezoeken/ha	NNN, klein deel N2000
Hemmeland	44 ha	14.204 bezoeken/ha	NNN

** Wormer- en Jisperveld en Westzaan*

- Andere natuur- en recreatiegebieden in Zaanstreek-Waterland zijn: Polder Zeevang, Ilperveld, Varkensland en Oostzanerveld (alle 4 N2000);
- Kenmerkende kwaliteiten in dit gebied is het bijzondere cultuurlandschap van veenweidenpolders, water en moeras – met daarbij de molens, dorpjes en steden (veel erfgoed) en de Stelling van Amsterdam;
- De waardering van de gebieden ligt tussen de 7,6 en 7,8;
- De bezoekersdichtheid in Hemmeland, 't Twiske en Purmerbos zijn hoog, dit zijn ook relatief kleine gebieden. De bezoekersdichtheid in Waterland en de veenweidepolders is lager, maar deze gebieden zijn vrij groot en de toegankelijkheid is door het moeraskarakter beperkt (waardoor de bezoekersdichtheid gerelateerd aan de padendichtheid hoger uit kan vallen).
- Opvallend is dat alle terreinen – ook de gebieden ingericht voor recreatie zoals Hemmeland en 't Twiske – een NNN- of N2000 status hebben;
- Onder de noemer Laag Holland (o.a. programma Amsterdam Wetlands) werken de samenwerkende terreinbeheerders in dit gebied aan versterken van de natuur (12.000 ha aaneengesloten topnatuur), bereikbaar en beleefbaar maken van het gebied, behoud van het veenlandschap met streekidentiteit en leefgebieden voor flora en fauna. Verspreid door het gebied zijn nog terreinen in te richten of te verwerven ten behoeve van het NNN.

De bevolking in Zaanstreek-Waterland (bron: provincie Noord-Holland)

Absolute bevolking 2021	340.015
Prognose aantal inwoners in 2040	379.600
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+11,6%

Voorzieningen
- De Veenweidenpolders Zaanstreek (3.813 hectare) en Waterland (5.008 hectare) zijn gebieden met een groot aantal activiteiten/ voorzieningen. Dit valt onder meer te verklaren door de grootte. De waardering is boven gemiddeld;
- Gebieden met een lager voorzieningenniveau zijn Purmerbos, 't Twiske en Hemmeland. Opvallend is dat er in 't Twiske 'slechts' 3 horecavoorzieningen aanwezig zijn, terwijl dit gebied behoort tot één van de populairste recreatiegebieden (met in 2020 1,6 miljoen bezoekers).

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Purmerbos	Geen horeca	Geen verblijfsrecreatie	1	1
't Twiske	3	Geen verblijfsrecreatie	8	Geen rijksmonumenten
Veenweidenpolders Zaanstreek	42	10	123	41
Waterland	14	12	24	204
Hemmeland	1	Geen verblijfsrecreatie	4	Geen rijksmonumenten

Bereikbaarheid

- Zaanstreek-Waterland kent een dicht fietsnetwerk, voornamelijk met vele paden rond Zaanstad, Waterland en Purmerend. In Beemster en Edam-Volendam is een lagere concentratie fietspaden aanwezig;
- De natuur- en recreatiegebieden zijn goed aangesloten op het fietsnetwerk. Door Waterland, het Purmerbos en 't Twiske lopen diverse paden. Veenweidenpolders Zaanstreek is iets minder begaanbaar – er lopen twee fietspaden door het gebied, je kunt wel een rondje maken;
- Hemmeland kun je alleen langsfietsen, niet doorheen;
- Varen: Zaanstreek-Waterland doet eer aan zijn naam. De regio kent een vrij dicht netwerk aan sloepenroutes, recreatieve vaarwegen en overige vaarroutes. Enkel rond Warder, Beemster en ten zuidwesten van Purmerend vallen gaten in het vaarnetwerk. TBO's geven aan wel te maken hebben met achterstallig onderhoud van aanlegsteigers, zie ook 'uitdagingen';
- Op de Veenweidenpolders Zaanstreek na is in de natuur- en recreatiegebieden een vrij uitgebreid wandelnetwerk aangelegd. Buiten deze gebieden zijn ook diverse paden aanwezig, alleen kent het wandelnetwerk rond Zeevang en in de Beemster een lagere concentratie;
- De regio heeft 11 TOP's. Veenweidenpolders Zaanstreek, 't Twiske en Waterland hebben TOP's, Purmerbos en Hemmeland niet.

Functioneren

- 't Twiske, Purmerbos en Hemmeland behoren provincie breed tot de gebieden met een hogere bezoekersdichtheid;
- Voor Veenweidenpolders Zaanstreek en Purmerbos was tussen 2016 en nu een matige toename te zien in de bezoekersaantallen. Van overige gebieden is dit onbekend;
- In de Veenweidenpolders Zaanstreek, 't Twiske en Purmerbos wordt de grens van het aantal bezoekers op bepaalde momenten en/ of locaties overschreden;
- Zaanstreek-Waterland heeft 3 hotspots (Marken, Volendam en Zaanse Schans) die bezoekers vanuit de hele wereld trekken.
- In Purmerbos en Veenweidenpolders Zaanstreek is sprake van veel beheerachterstanden, voor de overige gebieden onbekend;
- De beheergebieden van Recreatie Noord-Holland betreffen vrijwel uitsluitend door de mens aangelegde en kunstmatig ingerichte terreinen met als hoofddoel recreatie. In de loop der jaren heeft de natuur zich in de gebieden ontwikkelt en is er op plekken ook bijzondere natuur ontstaan. Die ontstaansgeschiedenis wijst erop dat de natuur en recreatie in de gebieden goed samengaan. Waar nodig worden stukken terrein extra beschermd. Ook is de afgelopen jaren bijvoorbeeld het maaibeheer aangepast om de natuurwaarden te vergroten.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De vier onderzochte gebieden omvatten twee regionale trekkers en twee gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.
- In drie van de vier gebieden is de bezoekdichtheid lager dan het provinciale gemiddelde (4.626 bezoeken per hectare). In één gebied ligt dit erboven, dat is het Purmerbos (4.771 bezoeken per hectare).

- De correlatie met de inschatting van de drukte is niet altijd eenduidig. Voor alle gebieden behalve Waterland is door terreinbeheerders aangegeven dat hier sprake is van piekbelastingen. Dat is dus niet altijd aan de absolute cijfers van aantallen bezoeken (per hectare) te relateren. Mogelijk is spreiding hier een kans om pieken te reguleren.
- Het gebied Waterland lijkt kansrijk om de nog beschikbare opvangcapaciteit beter te benutten, mits passend en wenselijk.
- In Waterland is dus de bezoekdichtheid gering en de waargenomen drukte door de beheerder ook. Hier liggen dus mogelijk kansen voor extra opvangcapaciteit.

Toekomstplannen en ambities

Twiske[19]

- Korte termijn ambities, waar kunnen we 'morgen' al aan werken:
    - Identiteit definiëren en uitdragen van 'de verhalen van Twiske-Waterland';
    - Zonering aanbrengen, 'wat kan waar';
    - Faciliteren van overnachtingsmogelijkheden;
    - Faciliteren van bijeenkomsten en evenementen, groot en klein;
    - Voedsel, educatie en gezondheid – 'gebruik de kwaliteiten van het gebied';
    - Belevingsroutes – 'verbind alle recreatie-hotspots met elkaar';
    - Toegankelijkheid – ontwikkel nieuwe recreatieve verbindingen;
    - Informatievoorziening verbeteren – 'laat zien wat er te beleven is'.
- Lange termijn ambities, waar werken we naartoe:
    - Versterken van recreatie en toerisme door het beter benutten van het landschap en bestaande hotspots;
    - Recreatieve activiteiten, rust, stilte en natuurbescherming moeten zoveel mogelijk met elkaar in balans zijn;
    - Het agrarische cultuurhistorische productielandschap blijft een fundamentele kernwaarde van het gebied. Ook op de lange termijn moet dit behouden blijven en versterkt worden.

Recreatief Grid Laag Holland en Amsterdam Wetlands

Het Recreatief Grid Laag Holland is onderdeel van het Programma Amsterdam Wetlands. Dit programma is gebaseerd op het Visiedocument Amsterdam Wetlands (2018), waarin de gebiedspartijen Landschap Noord-Holland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Recreatie Noord-Holland hun ambities voor Laag Holland met scope 2050 hebben gebundeld en afgestemd. Deze ambitie is kortgezegd het realiseren van 12.000 hectare gebiedskarakteristieke natte natuur, samen met toekomstige landbouwbedrijven en met een onvergetelijke beleving van die karakteristieke natuur en dit landschap. Onder de (verdere) optimalisatie van recreatie verstaan we de versterking van:

- De fietsstructuur: focus op woon-werkverkeer, doorfietsroutes, ontwikkeling Markermeerdijken en recreatieve routes;
- De waterrecreatie: o.a. sloepenroutes, betere doorvaarbaarheid, bevorderen van actieve watersporten en zonering/ scheiding van diverse gebruikersgroepen;
- Het OV systeem: versterking van de grotere regionale knooppunten gekoppeld aan het sneltrein spoornetwerk. Daarnaast diverse kleine knooppunten in het metropolitane spoor- en HOV netwerk, in Zaanstad i.c.m. met o.a. woningbouw en met versterking van het HOV busnetwerk in de kuststreek. In de oostflank van Laag Holland inzetten op fiets-HUBS aan de randen. Ten slotte speciale aandacht voor de Buitenpoorten en knooppunten met directe ligging aan groen, voor een laagdrempelige natuurbeleving. In Laag Holland zijn dat Wormerveer, Purmerend Tramplein en station Amsterdam-Noord;
- Toerisme: aantrekken van toeristen door het uitbreiden van toeristisch-recreatieve locaties, met name in gemeenten Edam-Volendam,

[19] Ambitiedocument Twiske-Waterland (juni 2020)

Zaanstad en Castricum. Bovendien ook door het versterken van het Wormer- en Jisperveld als landschappelijke toeristische locatie en het stimuleren van verblijf aan het water (Alkmaardermeergebied) en de nieuwe oeverdijk en stadsstrand bij Hoorn. Vanuit de MRA is er de ambitie om toeristen te verspreiden, door te organiseren dat toeristen binnen 45 minuten op een toeristisch punt kunnen zijn en door realisatie van landschappelijke fietsroutes;
- Landschappelijke eenheden: o.a. ontwikkeling van brakke Oer-IJ natuur.[20]

Voor Purmerbos, Veenweidenpolders Zaanstreek en Hemmeland zijn (ons) geen toekomst- of beheerplannen bekend. Voor Waterland is het onbekend of er een toekomst- of beheerplan is opgesteld.

Highlights, kansen en opgaven
- Uitdaging in dit gebied is het managen van het aantal bezoekers op pieken en op hotspots.
    - Waterland kent structureel (te) hoge bezoekersaantallen en beheerachterstanden. Dit kan ten koste gaan van de waardering van het gebied (waardering 7,8).
    - In het Purmerbos, 't Twiske en de Veenweidepolders in de Zaanstreek wordt op bepaalde momenten/ plekken de grens van het maximale aantal bezoekers overschreden. '
- Uitdaging is de toename van waterrecreatie die zorgt voor overlast en vernielingen, gecombineerd met te weinig handhavingscapaciteit en achterstallig onderhoud (van o.a. aanlegsteigers).
- Met behulp van het GIS-model zijn de groenopgaven in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- De berekeningen voor Zaanstreek-Waterland laten zien dat er zowel in 2021 als in 2040 een tekort is aan recreatieplaatsen voor de inwoners van deze regio. Dit geldt zowel voor de uitgangssituatie als in een situatie waarin rekening gehouden is met de aanwezige kwetsbare natuur.
- In 2021 vertaalt dit tekort zich naar 4.737 hectare of 474 kilometer pad.
- In 2040 is het tekort 5.234 hectare of 523 kilometer pad.

Kansen
- In Middenbeemster is een TOP. Zorg ervoor dat er aantrekkelijke wandelmogelijkheden toegevoegd worden, zodat ook wandelaars zich aangetrokken voelen en dagjesmensen langer blijven. Ook aantrekkelijke fietsroutes zijn kansrijk in dit gebied.
- Het water in deze regio biedt (mogelijk) kansen voor recreatie. De opvangcapaciteit van het water kan benut worden door laagdrempelige vormen van waterrecreatie (suppen, kano, sloep-varen), door hiervoor voorzieningen te realiseren. Afstemming met de N2000 waarden is hierbij van belang. Kortom, de kans is aanwezig maar hier speelt ook zorg van overlast, vernielingen, te weinig handhaving en budget om voorzieningen op peil te houden.
- Het gebied Amsterdam Wetlands is een bijzonder natuurgebied en biedt ook recreanten bijzondere belevingen. Het uitbreiden van de recreatieve mogelijkheden is hard nodig (om de huidige en toekomstige druk op te vangen) en biedt ook kansen voor natuur en landbouw. Concept- en planontwikkeling is in gang, en moet verder richting realisatie gebracht worden.

[20] Advies versterking Recreatief Grid Laag Holland (Smartland & Bureau BUITEN, concept 09-02-2022)

5.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nlse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Purmerbos	7,7	€1,79	1. Wandelen 2. Hond uitlaten 3. Anders/ weet niet	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Bewegen/ fysieke uitdaging
't Twiske	7,6	€4,22	1. Wandelen 2. Zonnen/ luieren/ dagkamperen 3. Zwemmen	1. Dichtbij 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Buiten zijn, frisse neus halen
Veenweidenpolders Zaanstreek	7,6	€2,22	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen elektrisch 3. (Toer) fietsen	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Genieten van landschap/ natuur 3. Anders
Waterland	7,8	€7,26	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Horeca bezocht	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Dichtbij
Hemmeland	7,8	€5,04	1. Wandelen 2. Zwemmen 4. Hond uitlaten	1. Gezellig met familie/ vrienden op stap 2. Buiten zijn, frisse neus halen 4. Hond uitlaten

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Purmerbos	1.250.000	262	4771	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
't Twiske*	2.500.000	655	3817	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Veenweidenpolders Zaanstreek	825.000	3.813	216	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Waterland	1.750.000	5.008	349	Onbekend
Hemmeland	625.000	44	14205	Grens wordt niet overschreden

* Uit de bezoekersmonitor van Recreatie Noord-Holland blijkt dat voor het recreatiegebied 't Twiske in 2016 het aantal bezoekers lag op 1.250.574. Dit is dus beduidend lager dan de schatting uit het NBTC onderzoek.

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiege-bied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provin-cie	Aandeel (%) bezoe-ken overige Neder-landse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe om-geving (eigen ge-meente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrek-kingskracht o.b.v. herkomst bezoe-kers	Top 3 vervoersmiddelen
Purmerbos	86%	14%	75%	25%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Te voet 3. Fiets
't Twiske	91%	9%	29%	71%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Veenweidenpolders Zaanstreek	93%	7%	87%	13%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Waterland	93%	7%	35%	65%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Hemmeland	92%	8%	59%	41%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet

5.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

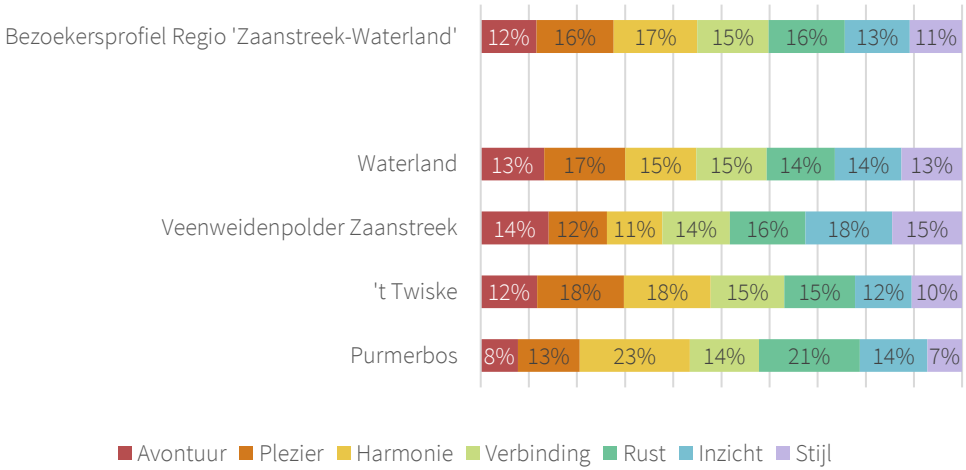

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Purmerbos	Purmerend
't Twiske	Oostzaan, Landsmeer
Veenweidenpolder Zaanstreek	Zaanstad, Wormerland
Waterland	Waterland
Hemmeland	Waterland

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

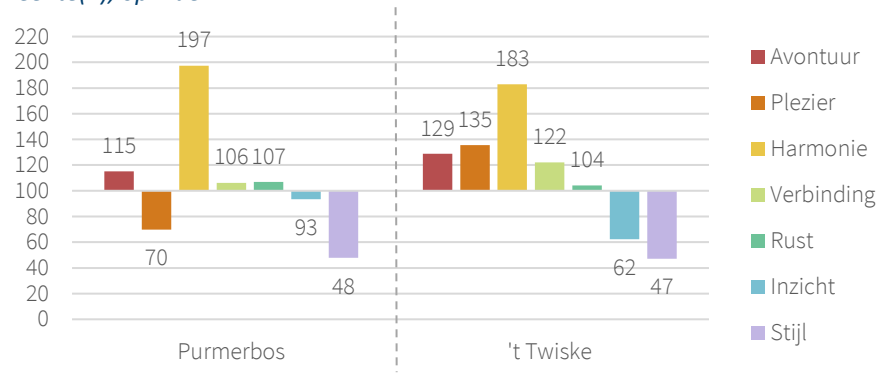

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

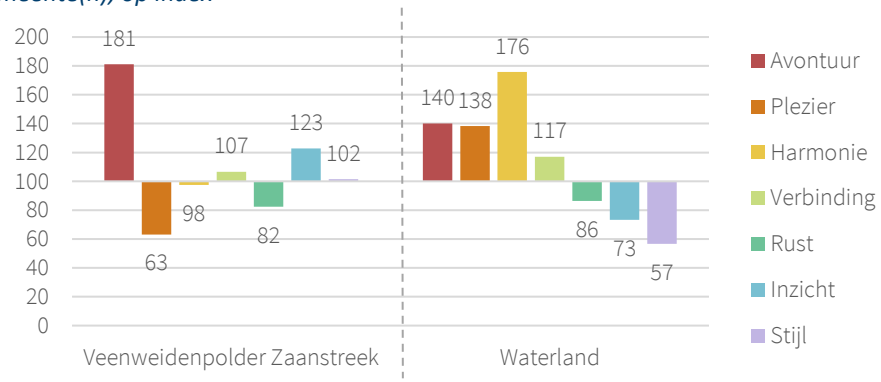

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- (Vaak) Oververtegenwoordigd: harmoniezoeker en avontuurzoeker.
- (Vaak) Ondervertegenwoordigd: inzichtzoeker en stijlzoeker.
- Bijzonder is het profiel van het Veenweidegebied: hier zijn inzichtzoeker en stijlzoeker ook daadwerkelijk aanwezig in de omvang die je zou mogen verwachten op basis van de omvang van de leefstijlen onder de inwoners.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De aanwezigheid van de inzichtzoeker en stijlzoeker in het Veenweidegebied is deels te verklaren door de activiteiten daar: watersport (motorbootvaren).
- Het Purmerbos is goed bezocht door inzichtzoeker en rustzoeker. Er zijn daar geen voorzieningen en het gebied is blijkbaar groot genoeg om de bezoekers op te vangen zonder dat die groepen de druktebeleving afbreuk vinden doen aan de bezoekersbeleving.
- Bijzonder is dat een groot en gevarieerd recreatiegebied als het Twiske niet voldoende aantrekkelijk is voor de stijlzoeker. De inzichtzoeker komt hier ook relatief weinig, maar dat kan mogelijk worden verklaard door het type gebied (recreatie, drukte, voorzieningen, minder natuurlijk).

6. IJmond en Zuid-Kennemerland

6.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de regio's IJmond en Zuid-Kennemerland, opgenomen in dit onderzoek zijn:

Nationaal Park Zuid-Kennemerland	3585 ha	1.220 bezoeken/ha	N2000
Beeckestijn	143 ha	8.741 bezoeken /ha	NNN
Amsterdamse Waterleidingduinen	3904 ha	448 bezoeken /ha	Deels N2000
Haarlemmerhout	41 ha	30.488 bezoeken /ha	Geen
De Veerplas	45 ha	8.333 bezoeken /ha	NNN
Strand Zandvoort - Bloemendaal	NB	NB	Geen
Spaarnwoude	1084 ha	563 bezoeken/ha	Deels NNN

- In dit gebied bevindt zich ook nog het gebied Leyduin (niet meegenomen in de selectie van gebieden voor dit onderzoek).
- Binnen deze regio behoren het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en de Amsterdamse Waterleidingduinen tot de N2000-gebieden. Van de overige gebieden in de regio behoren Beeckestijn, Spaarnwoude en De Veerplas wel tot de NNN, maar niet tot de N2000.
- De waardering van de gebieden (door Nederlandse bezoekers) ligt in elk gebied boven de 6,7 met een gemiddelde waardering van 7,6;
- Een kenmerkende kwaliteit in dit gebied is de kust gerelateerde natuur, strand en duinen, de bollenvelden en de binnenduinrand met landgoederen.

De bevolking in IJmond en Zuid-Kennemerland (bron: provincie Noord-Holland)

Absolute bevolking 2021	380.500
Prognose aantal inwoners in 2040	410.795
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+8,0%

Voorzieningen
- Nationaal Park Zuid-Kennemerland heeft veel en veel verschillende voorzieningen. De waardering is hoog;
- Ook de andere natuur- en recreatiegebieden hebben relatief gezien een hoog voorzieningenniveau met horeca, verblijfsrecreatie, dagrecreatie en rijksmonumenten;
- Gebieden met een lager voorzieningenniveau zijn: De Veerplas en (delen van) Spaarnwoude. Aan de andere kant wordt in deze gebieden wel boven gemiddeld besteed. Een uitschieter wat betreft de hoogte van de bestedingen is op het strand Zandvoort-Bloemendaal (ruim €14).

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Amsterdamse Waterleidingduinen	4	1	Geen	5
Beeckestijn	8	Geen	3	68
NP Zuid-Kennemerland	41	10	18	132
Haarlemmerhout	8	2	5	63
Strand Zandvoort/ Bloemendaal	46	21	5	1
De Veerplas	3	Geen	1	Geen
Spaarnwoude	9	Geen	11	5

Bereikbaarheid

- IJmond en Zuid-Kennemerland heeft een dicht fietsnetwerk rond Haarlem, Heemstede en Bennebroek;
- Het fietsnetwerk heeft een lagere dichtheid in Nationaal Park Zuid-Kennemerland. In de Amsterdamse Waterleidingduinen lopen geen fietspaden, aangezien in dit gebied alleen gewandeld mag worden. Wel kun je een rondje rondom de Waterleidingduinen fietsen;
- De natuur- en recreatiegebieden zijn goed te bereiken per fiets. Je kunt enkel langs de Waterleidingduinen, De Veerplas en het strand van Zandvoort-Bloemendaal fietsen;
- Er zijn geen recreatieve vaarmogelijkheden in IJmond, maar het Alkmaarder- en Uitgeestermeer zijn dichtbij.
- Tussen Haarlem, Heemstede en Noordwijk zijn vaarroutes onderdeel van het sloepennetwerk.
- Het wandelnetwerk heeft in het noordelijke deel van de regio een hogere dichtheid dan in het zuiden. In de Haarlemmermeer en ten zuiden van Haarlem is geen wandelnetwerk aanwezig. De Amsterdamse Waterleidingduinen zijn niet aangesloten op het wandelnetwerk, ook het Noord-Hollands Duinreservaat heeft maar één wandelroute in het netwerk.
- Wat opvalt is dat in Nationaal Park Zuid-Kennemerland slechts enkele wandelroutes in het netwerk opgenomen zijn, Beeckestijn en Spaarnwoude kennen een dichter wandelnetwerk. Door de Amsterdamse Waterleidingduinen en het gebied “De Veerplas” gaan geen routes van het wandelnetwerk, enkel eromheen.
- In IJmond en Zuid-Kennemerland zijn 5 TOP’s. Beeckestijn, Spaarnwoude en Nationaal Park Zuid-Kennemerland hebben een TOP, de overige gebieden niet;
- In de regio liggen diverse NS-stations vlakbij recreatie- en natuurgebieden, zoals Haarlem Spaarnwoude, Santpoort Noord en Zuid, Overveen.

Functioneren

- Beeckestijn, Nationaal Park Zuid-Kennemerland en De Veerplas behoren tot de gebieden met een hogere bezoekersdichtheid provincie breed;
- Haarlemmerhout, Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Beeckestijn zijn de gebieden die tussen 2016 en nu een sterke toename van het aantal bezoekers zagen. Voor De Veerplas en Spaarnwoude is dit onbekend;
- Voor Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Beeckestijn wordt aangegeven dat de bezoekersaantallen de draagkracht overschrijden (structureel). Voor De Veerplas, Haarlemmerhout en het strand Zandvoort-Bloemendaal geldt dit op bepaalde piekmomenten en/ of locaties. In de Amsterdamse Waterleidingduinen wordt de grens niet overschreden;
- In de meeste gebieden in IJmond en Zuid-Kennemerland is sprake van enkele beheerachterstanden. Voor strand Zandvoort-Bloemendaal en de Amsterdamse Waterleidingduinen is dit onbekend;
- In coronatijd was PWN genoodzaakt een zwemplas te sluiten, het gevolg was dat veel bezoekers op zoek gingen naar open water elders en zaten te zonnen op de duinvalleivegetatie. Toen de zwemplas weer openging concentreerde het bezoek zich weer bij de zwemplas en niet meer in de duinvalleien;
- Het recreatieschap Spaarnwoude heeft door middel van zonering en vanwege het grotere areaal minder problemen. Tijdens corona is op last van de burgemeester enkele malen een gebiedsverbod ingesteld om te voorkomen dat er ’s nachts onbedoelde feesten in de recreatiebossen werden georganiseerd;
- Waternet heeft de coronadrukte gemanaged door inzet van extra beveiligers bij de ingangen en door natuurlijke zonering in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De zes onderzochte gebieden omvatten twee landelijke trekkers, twee regionale trekkers en twee gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.

- In drie hiervan zijn pieken en in twee structureel te hoge bezoekersaantallen aanwezig, volgens de terreinbeheerders. In deze regio is de drukte dus in vijf van de zes gebieden zorgelijk.
- Dit is in drie hiervan ook te relateren aan relatief hoge bezoekaantallen, omdat deze het provinciale gemiddelde overschrijden (4626 bezoeken per hectare). Opvallend is dat één gebied met structureel hoge belasting (NP Zuid-Kennemerland) de bezoekaantallen per hectare relatief laag zijn (1220 bezoeken per hectare). Van het strand Zandvoort/Bloemendaal zijn geen bezoekaantallen bekend.
- Het enige gebied zonder zorgelijke bezoekaantallen is de Amsterdamse Waterleidingduinen, hier is echter vanuit bescherming van de drinkwaterwinning en ecologie een toename van de bezoekaantallen waarschijnlijk niet wenselijk en mogelijk.

Toekomstplannen en ambities

Nationaal Park Zuid-Kennemerland[21]

- Voor alle habitattypen, behalve kruipwilgstruwelen, zijn ten opzichte van het reguliere beheer aanvullende maatregelen nodig. Het gaat om beheer- en inrichtingsmaatregelen zoals het maken van stuifplekken, plaggen, opslag verwijderen, invasieve soorten bestrijden, drukbegrazing, (extra) maaien en oevers verflauwen.
- Afgeleid van de vier landelijke doelstellingen voor de Nationale Parken, onderscheidt het overlegorgaan Nationaal Park Zuid-Kennemerland de volgende hoofddoelen:
    - Het behouden en ontwikkelen van natuur, landschap en cultuurhistorie.
    - Het stimuleren en verbeteren van de mogelijkheden voor rustige recreatievormen.
    - Het bieden van een stimulerend pakket van communicatie en educatie.
    - Het geven van ruimte aan en stimuleren van (wetenschappelijk) onderzoek.
    - Het streven dat het Park in het hart komt van velen: omwonenden, gebruikers, ondernemers en bestuurders.
- De eerste doelstelling vormt de basis voor de andere doelstellingen. Bij alle activiteiten in het Park is duurzaamheid de toetssteen.

Amsterdamse Waterleidingduinen

De toekomstplannen en ambities voor de Amsterdamse Waterleidingduinen staan beschreven in het ‘toekomstperspectief 2040 Noord-Hollandse Noordzeekust’ – zie pagina 22 (‘Alkmaar en omstreken’).

De Veerplas en Spaarnwoude[22]

De ontwikkeling van Spaarnwoude Park wordt – op basis van vier thema’s – uitgevoerd aan de hand van een zonering. De zonering is een vertaling van de hoofdzonering uit ‘Visie groengebied Haarlem-Amsterdam'.

- Het thema landschap zet in op het vergroten van de (potentiële) kernkwaliteiten van de verschillende landschappen.
- Het thema verbindingen is gericht op verbeteringen voor langzaam verkeer, betere bewegwijzering en verbeteringen voor de interne circulatie van autoverkeer (en indien haalbaar OV).
- Het thema activiteiten is een duidelijkere zonering in gebieden die (extra) toeristisch-recreatief worden (met kerngebieden) en gebieden waar het rustig blijft of wordt.
- Het thema betrokkenheid is gericht op de blik naar buiten en de maatschappelijke rol.

[21] Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2018-2024 en beheer- en ontwikkelplan Nationaal Park Zuid-Kennemerland 2014-2024

[22] Visie Spaarnwoude Park 2040

Voor Haarlemmerhout en Strand Zandvoort/ Bloemendaal zijn geen toekomst- of beheerplannen opgesteld. Voor Beeckesteijn is het onbekend of er een toekomst- of beheerplan is opgesteld.

Highlights, kansen en opgaven

- Uitdaging in dit gebied is het managen van de drukte, er zijn meerdere gebieden waar sprake is van structureel (te) hoge bezoekersaantallen of te hoge bezoekersaantallen op piekmomenten of -locaties.
- Er zijn plannen voor de diverse gebieden bekend, maar de samenhang hiertussen is (voor ons in deze analyse) niet zichtbaar. Vanwege de al aanwezige hoge recreatieve druk, en de toename hiervan in de toekomst, is het belangrijk om hier in samenhang naar te kijken. Kijk daarbij ook naar de Westeinderscheg, de recreatiegebieden in de Haarlemmermeer en Spaarnwoude.
- In deze (te) drukke gebieden is ook sprake van (enkele) beheerachterstanden, hierdoor kunnen zowel de natuur- als recreatiekwaliteit onder druk komen te staan.
- Verschillende fietsroutes gaan noord-zuid (parallel aan de kustlijn), er is geen stevige oost-west verbinding tussen Spaarnwoude en Zuid-Kennemerland, of tussen Haarlemmermeer en de kust. Analyse van de recreatieve fiets- en wandelstromen (m.b.v. GPS data zoals TRACK landscapes bijvoorbeeld uitvoert) levert inzichten op hoe dit verbeterd kan worden, ook in relatie tot de natuur en het afleiden van de recreatieve druk van kwetsbare gebieden.
- Met behulp van het GIS-model zijn de groenopgaven in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- Berekeningen voor IJmond en Zuid-Kennemerland laten zien dat er in 2021 in de huidige situatie voldoende recreatieplaatsen zijn voor de inwoners van de eigen regio. Echter, wanneer er rekening gehouden wordt met de kwetsbare natuur, dan is er wel een tekort aan recreatieplaatsen. Hetzelfde geldt voor 2040.
- Deze tekorten vertalen zich in 2021 naar een tekort van 736 hectare of 74 kilometer pad. In 2040 gaat het om 1.004 hectare of 100 kilometer pad (hierbij is rekening gehouden met kwetsbare natuur).

Kansen

- Ontwikkelen en uitbreiden van de natuur- en recreatiegebieden in samenhang, biedt kansen voor natuur, landschap en (betere zonering van) recreatie.
- Verdichten van wandelnetwerk ten zuiden van Haarlem. Populaire natuurgebieden (indien wenselijk qua ecologische ambities) beter aansluiten op het wandelnetwerk.
- In IJmond en Zuid-Kennemerland zijn relatief weinig TOP's, wel kent de regio een mooie spreiding van NS-stations. Dit biedt kansen voor verduurzaming van recreatief vervoer. Een voorbeeld is het station van Zandvoort, dat waarschijnlijk al voor recreatie wordt gebruikt. Hoe kan dit nog meer versterkt worden? Welke recreatieve producten kunnen rondom de OV-stations in deze regio's ontwikkeld worden, voor fietsen of wandelen bijvoorbeeld. En kan dit binnen de regio bekend(er) worden gemaakt (recreatie-marketing)?

6.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nederlandse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Amsterdamse Waterleidingduinen	8,0	€4,52	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. Natuurstudie, dieren/ planten kijken	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Interessant gebied
Beeckestijn	7,8	€3,93	1. Wandelen 2. Hond uitlaten 3. Evenement bezocht	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Genieten van landschap/ natuur
NP Zuid-Kennemerland	8,0	€3,55	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Horeca bezocht	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Dichtbij
Haarlemmerhout	7,6	€6,16	1. Wandelen 2. Evenement bezocht 3. (Toer) fietsen	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Strand Zandvoort/ Bloemendaal	7,7	€14,09	1. Wandelen 2. Zonnen/ luieren/ dagkamperen 3. Horeca bezocht	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Gezellig met familie/ vrienden op stap 3. Genieten van landschap/ natuur
De Veerplas	6,7	€8,89	1. (Toer) fietsen 2. Wandelen 3. Hond uitlaten	1. Anders 2. Bewegen/ fysieke uitgaging 3. Dichtbij
Spaarnwoude	7,5	€8,23	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Evenement bezocht	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Dichtbij

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Amsterdamse Waterleidingduinen	1.750.000	3.904	448	Grens wordt niet overschreden
Beeckestijn	1.250.000	143	8741	Structureel overschreden
NP Zuid-Kennemerland	4.375.000	3.585	1220	Structureel overschreden
Haarlemmerhout	1.250.000	41	30488	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Strand Zandvoort/ Bloemendaal	4.500.000	Onbekend	Onbekend	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
De Veerplas*	375.000	45	8333	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden

* Uit de bezoekersmonitor van Recreatie Noord-Holland blijkt dat voor De Veerplas in 2016 het aantal bezoekers lag op 829.676. Dit is dus beduidend hoger dan de schatting van het NBTC.

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Amsterdamse Waterleidingduinen	58%	42%	8%	92%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Openbaar vervoer
Beeckestijn	97%	3%	49%	51%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
NP Zuid-Kennemerland	86%	14%	30%	70%	Regionaal	1. Fiets 2. Auto scooter motor bromfiets 3. Openbaar vervoer
Haarlemmerhout	94%	6%	75%	25%	Lokaal	1. Fiets 2. Auto scooter motor bromfiets 3. Te voet
Strand Zandvoort/ Bloemendaal	75%	25%	21%	79%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Openbaar vervoer 3. Fiets
De Veerplas	89%	11%	71%	29%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Hardlopend
Spaarnwoude						1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet

6.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

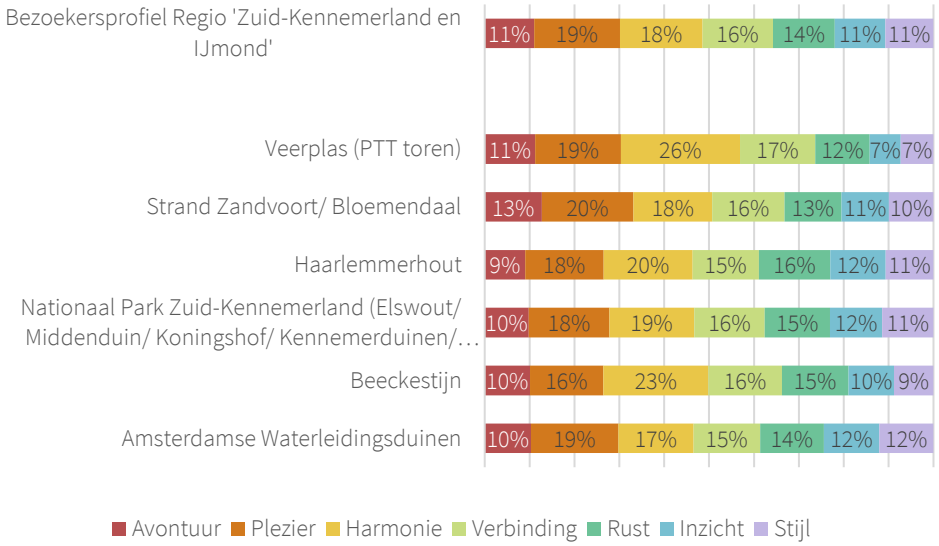

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Amsterdamse Waterleidingduinen	Zandvoort
Beeckestijn	Beverwijk, Bloemendaal, Heemstede
Nationaal Park Zuid-Kennemerland	Velsen, Bloemendaal Zandvoort
Haarlemmerhout	Haarlem
Strand Zandvoort/ Bloemendaal	Zandvoort, Bloemendaal
De Veerplas	Haarlem

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

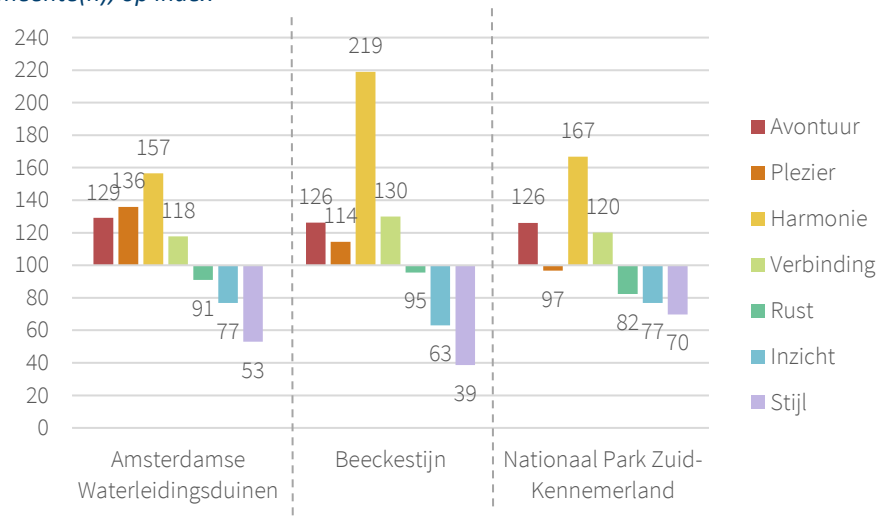

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

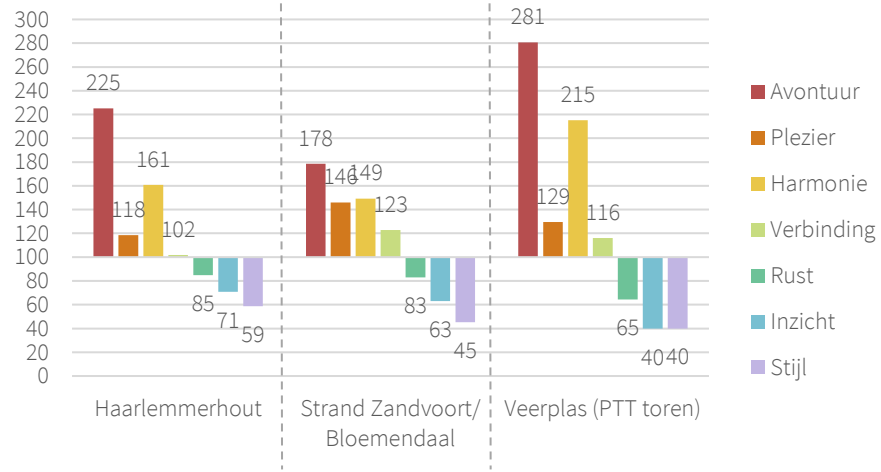

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordigd: harmoniezoeker en verbindingszoeker en deels de plezierzoeker;
- Ondervertegenwoordigd: inzichtzoeker, stijlzoeker en avontuurzoeker, deels ook de rustzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De oververtegenwoordiging van harmoniezoeker en verbindingszoeker (en deels) plezierzoeker is mogelijk te verklaren door het type gebied, duinen, stranden en de (buiten)activiteiten wandelen, fietsen door die gebieden, of de voorzieningen.
- De ondervertegenwoordiging van stijlzoeker, inzichtzoeker en rustzoeker is mogelijk te verklaren uit de mindere interesse in kustgebieden, te grote bezoekersaantallen en drukte, in combinatie met te weinig aantrekkelijke voorzieningen.

7. Amsterdam en Amstelland-Meerlanden

7.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in de regio's Amsterdam en Amstelland-Meerlanden, opgenomen in dit onderzoek zijn:

Amstel, oever, dijk en polders	2.287 ha	765 bezoeken/ha	Klein deel NNN
Amsterdamse Bos	981 ha	5.607 bezoeken/ha	NNN
Diemerbos/ Overdiemerpolder	363 ha	1.722 bezoeken/ha	NNN
Gaasperplas	190 ha	9.211 bezoeken/ha	NNN
Haarlemmermeerse Bos	135 ha	12.963 bezoeken/ha	NNN
Ouderkerkerplas	137 ha	4.562 bezoeken/ha	NNN
Westeinderplassen	1.377 ha	908 bezoeken/ha	NNN

- Andere natuur- en recreatiegebieden in deze regio zijn: Venneperhout, Spaarnwoude (valt in 2 regio's, zie IJmond en Zuid-Kennemerland), Lange Bretten, Diemerpark en Park 21 (in ontwikkeling).
- Ten zuiden van Amsterdam vinden we in de (bekende) scheggen van de stad groene gebieden met (restanten van) oorspronkelijk Hollands landschap, rivieren, plassen en parken. Onder meer langs de Amstel en de ringvaart vinden we cultureel erfgoed met de gemalen zoals Cruquius en de Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam;
- Het Amsterdamse Bos en Haarlemmermeerse Bos hebben door hun ligging en gebruik het karakter van een stadsbos of park, wat ook blijkt uit het aantal bezoeken per hectare aan deze gebieden;
- Dit geldt ook voor de Gaasperplas en Ouderkerkerplas;
- De natuur- en recreatiegebieden in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden worden gemiddeld beoordeeld, variërend van een 7,3 (Diemerbos/ Overdiemerpolder) tot een 7,8 (Amsterdamse Bos).

De bevolking in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden (bron: provincie Noord-Holland)

Absolute bevolking 2021	1.229.345
Prognose aantal inwoners in 2040	1.479.305
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+20,3%

Voorzieningen
- Amstel, oever, dijk en polders, het Amsterdamse Bos en de Westeinderplassen hebben veel en veel verschillende voorzieningen. De waardering is gemiddeld, binnen de regio aan de hoge kant;
- De overige gebieden hebben ook een breed scala aan voorzieningen. Opvallend is dat de Gaasperplas in verhouding tot het aantal hectare veel voorzieningen heeft;
- Gebieden met een lager voorzieningenniveau zijn: Diemerbos/ Overdiemerpolder, Haarlemmermeerse Bos en Ouderkerkerplas. Bestedingen liggen gemiddeld rond de €3/4, met een 'uitschieter' in het Amsterdamse Bos van €6,63.

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Amstel, oever, dijk en polders	44	3	26	94
Amsterdamse Bos	41	7	36	6
Diemerbos/ Overdiemerpolder	3	Geen	4	9
Gaasperplas	7	4	5	2
Haarlemmermeerse Bos	2	1	3	Geen
Ouderkerkerplas	1	Geen	3	Geen
Westeinderplassen	27	4	23	28

Bereikbaarheid

- In Amsterdam en Amstelland-Meerlanden is een dicht fietsnetwerk aanwezig, voornamelijk ten zuiden van Amsterdam (zie ook de webkaart waarop de routenetwerken te zien zijn);
- De natuur- en recreatiegebieden zijn goed aangesloten op het fietsnetwerk, en in de meeste gebieden kan door het gebied heen gefietst worden. Je kunt wel een rondje maken om de Westeinderplassen en Gaasperplas. De zuidzijde van de Ouderkerkerplas is niet per fiets toegankelijk vanwege de A9;
- Varen: er is één recreatieve vaarweg door Amsterdam-Noord, door Amsterdam zijn verschillende vaarwegen beschikbaar. Voor de rest van Amsterdam en Amstelland-Meerlanden geldt dat er diverse vaarwegen beschikbaar zijn, maar dat bijvoorbeeld rond Haarlemmermeer en Nieuw-Vennep een gat valt;
- De oostzijde van Amsterdam en Amstelland-Meerlanden kent een dicht wandelnetwerk, het netwerk heeft aan de westzijde een lagere dichtheid;
- Wat opvalt is dat aan de westzijde niet of nauwelijks wandelpaden aanwezig zijn, maar dat er wel een verbinding is tussen bijvoorbeeld het Haarlemmermeerse Bos en de Westeinderplassen. Hier moet een poldergebied worden overbrugd;
- In Amsterdam en Amstelland-Meerlanden vinden we 11 TOP's. De Amsterdamse en Haarlemmermeerse bossen hebben geen TOP, de andere gebieden wel. Amstel, oever, dijk en polders heeft er zelfs meerdere.

Functioneren

- Alle gebieden in Amsterdam en Amstelland-Meerlanden hebben provinciaal gezien een vrij hoge bezoekersdichtheid – met uitschieters in het Haarlemmermeerse Bos, Amsterdamse Bos, Ouderkerkerplas en Gaasperplas;
- Westeinderplassen en het Haarlemmermeerse Bos zijn gebieden die tussen 2016 en nu een sterke toename in het aantal bezoekers zagen. In Diemerbos/ Overdiemerpolder is sprake van een matige toename, voor de overige gebieden is dit onbekend;
- Van Haarlemmermeerse Bos, Westeinderplassen, Amsterdamse Bos en Diemerbos/ Overdiemerpolder is dat op piekmomenten en/ of locaties;
- In Amstel, dijk, oever en polders wordt de grens niet overschreden;
- In het Amsterdamse Bos en Diemerbos/ Overdiemerpolder is sprake van enkele beheerachterstanden, voor de overige gebieden is dit onbekend.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De acht onderzochte gebieden omvatten zes regionale trekkers en twee gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.
- Het gebied met de hoogste dichtheid van bezoeken is het Haarlemmermeerse bos (ca 13.000 bezoeken per hectare) en het laagste is Spaarnwoude (563 bezoeken per hectare).
- In vier gebieden zijn zorgelijke pieken qua drukte aangegeven door terreinbeheerders. In twee daarvan ligt het bezoekaantal hoger dan het provinciaal gemiddelde. In twee juist (behoorlijk) lager.
- Er zijn twee gebieden waar de opvangcapaciteit (nog) niet is overschreden: de Oevers van de Amstel en de Ouderkerkerplas. Hier komen

overigens wel veel bezoekers, deels veel routegebonden (Amstel), deels seizoensgebonden (zwemwater). Vanuit veiligheid en de bezoekersbeleving is het de vraag of een toename wenselijk is?

Toekomstplannen en ambities

Amsterdamse Bos[23]
Het doel is de natuur nog meer beschermen en verbeteren, terwijl er ruimte blijft voor vrijetijdsbesteding. Dit doel is leidend voor de ambities. Wat de gemeenten Amsterdam en Amstelveen voor ogen hebben op het gebied van groen, bereikbaarheid, recreatie, kunst en cultuur, sport, gezondheid en arbeidsmarkt, zoals in de collegeakkoorden staat, geeft richting aan de ambities van het Bos. Dit is onder te verdelen in vier thema's: beschermen, bereikbaar, benutten en bekend.

Gaasperplas[24]
De ambitie is om van de Gaasperplas een aantrekkelijk groengebied te maken voor omwonenden, maar ook voor alle bewoners van Amsterdam. Een groen omzoomde, goed bereikbare recreatieplas voor iedereen, met ruimte voor spel, recreatie en sport en uitnodigend om te bewegen, maar ook om van de natuur te genieten. Er wordt ingezet op het realiseren van meer diversiteit in en kwaliteit van het groen en natuurontwikkeling, een duidelijkere zonering van natuur en recreatie, een betere oriëntatie in het gebied voor fietsers en wandelaars en meer sport-, speel- en recreatievoorzieningen.

Voor Diemerbos/ Overdiemerpolder, Haarlemmermeerse Bos en Ouderkerkerplas zijn geen toekomst- of beheerplannen opgesteld. Voor Amstel, oever, dijk en polders en Westeinderplassen is het onbekend of er een toekomst- of beheerplan is opgesteld.

Highlights, kansen en opgaven

- Uitdaging in deze regio is het managen van de bezoekersstromen. Er wordt structurele overschrijding van het aantal bezoekers gezien bij de Gaasperplas en de Oudekerkerplas in de andere genoemde gebieden op piekmomenten en/of locaties. In combinatie met de NNN-status van alle gebieden en enkele beheerachterstanden, zorgt dit ervoor dat de kwaliteit voor zowel de recreanten als de natuur onder druk kan komen te staan.
- In de onderzochte plannen en ambities is versterking van natuur beschreven, en kwalitatieve verbetering. Geen uitbreiding om opvangcapaciteit uit te breiden.
- Met behulp van GIS zijn de vraag en aanbod naar groene recreatieruimte in beeld gebracht. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's. Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- Berekeningen voor de regio's Amsterdam en Amstelland-Meerlanden laten zowel in 2021 als in 2040 tekorten zien.
- In 2021 is de behoefte aan recreatieruimte te vertalen naar een tekort van 13.961 hectare of 1.396 kilometer pad.
- In 2040 is deze behoefte te vertalen naar een tekort van 16.150 hectare of 1.615 kilometer pad.

Kansen
- Verbinden van het Amsterdamse Bos aan de Westeinderplassen met een aantrekkelijke groenstructuur.
- Benutten van station Abcoude: Fort van de Stelling van Amsterdam, fietsroute langs riviertje de Gein en verbinding naar Nigtevecht. Kans om fietspad langs de Zuidrand van Amsterdam te realiseren?

[23] Bosplan Amsterdamse Bos 2020-2030

[24] Toekomstplan Gaasperplas (2021)

- Verbinding tussen Haarlemmermeer (Park 21 en Haarlemmermeerse Bos) met de Duinen en de Westeinderscheg.

7.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nederlandse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Amstel, oever, dijk en polders	7,7	€3,98	1. (Toer) fietsen 2. Wandelen 3. Wielrennen	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Dichtbij 3. Bewegen/ fysieke uitdaging
Amsterdamse Bos	7,8	€6,63	1. Wandelen 2. Horeca bezocht 3. (Toer) fietsen	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Dichtbij 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Diemerbos/ Overdiemerpolder	7,3	€1,48	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Hond uitlaten	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Bewegen/ fysieke uitdaging
Gaasperplas	7,4	€4,47	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Zwemmen	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Dichtbij 3. Bewegen/ fysieke uitdaging
Haarlemmermeerse Bos	7,6	€3,81	1. Wandelen 2. Zwemmen 3. Hond uitlaten	1. Dichtbij 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Gezellig met familie/ vrienden op stap
Ouderkerkerplas	7,5	€2,14	1. Wandelen 2. Zonnen/ luieren/ dagkamperen 3. Mountainbiken/ ATB	1. Dichtbij 2. Bewegen/ fysieke uitdaging 3. Buiten zijn, frisse neus halen
Westeinderplassen	7,7	€5,19	1. Varen met motorboot 2. Zonnen/ luieren/ dagkamperen 3. Zwemmen	1. Gezellig met familie/ vrienden op stap 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Anders

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Amstel, oever, dijk en polders	1.750.000	2.287	765	Grens wordt niet overschreden
Amsterdamse Bos	5.500.000	981	5607	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Diemerbos/ Overdiemerpolder	625.000	363	1722	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Gaasperplas*	1.750.000	190	9211	Onbekend
Haarlemmermeerse Bos	1.750.000	135	12963	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Ouderkerkerplas*	625.000	137	4562	Onbekend
Spaarnwoude*	610.000	1.084	563	Onbekend
Westeinderplassen	1.250.000	1.377	908	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden

* Uit de bezoekersmonitor van Recreatie Noord-Holland blijkt dat voor Gaasperplas in 2016 het aantal bezoekers lag op 2.000.070, voor Ouderkerkerplas op 567.100 en voor Spaarnwoude op 5.159.002. Het grote verschil tussen de cijfers voor Spaarnwoude is te verklaren doordat De Veerplas apart is genomen en de Westbroekplas niet is meegenomen.

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Amstel, oever, dijk en polders	89%	11%	10%	90%	Regionaal	1. Fiets 2. Auto scooter motor bromfiets 3. Te voet
Amsterdamse Bos	88%	12%	26%	74%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Openbaar vervoer
Diemerbos/ Overdiemerpolder	92%	8%	26%	74%	Regionaal	1. Fiets 2. Auto scooter motor bromfiets 3. Te voet
Gaasperplas	90%	10%	88%	12%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Openbaar vervoer
Haarlemmermeerse Bos	90%	10%	78%	22%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Ouderkerkerplas	89%	11%	23%	77%	Regionaal	1. Fiets 2. Auto scooter motor bromfiets 3. Te voet
Spaarnwoude[25]	89%	11%	Onbekend	Onbekend	Regionaal	nb
Westeinderplassen	79%	21%	67%	33%	Regionaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Boot kano roeiboot 3. Fiets

[25] Spaarnwoude bestaat uit meerdere gebieden. Van Oostbroek / Buitenhuizen en Dijkland is bekend dat dit met name een regionale trekker is. Van De Houtrak is bekend dat dit een lokale trekker. Voor het gehele gebied is daarom gekozen om het aan te merken als 'regionale' trekker.

7.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

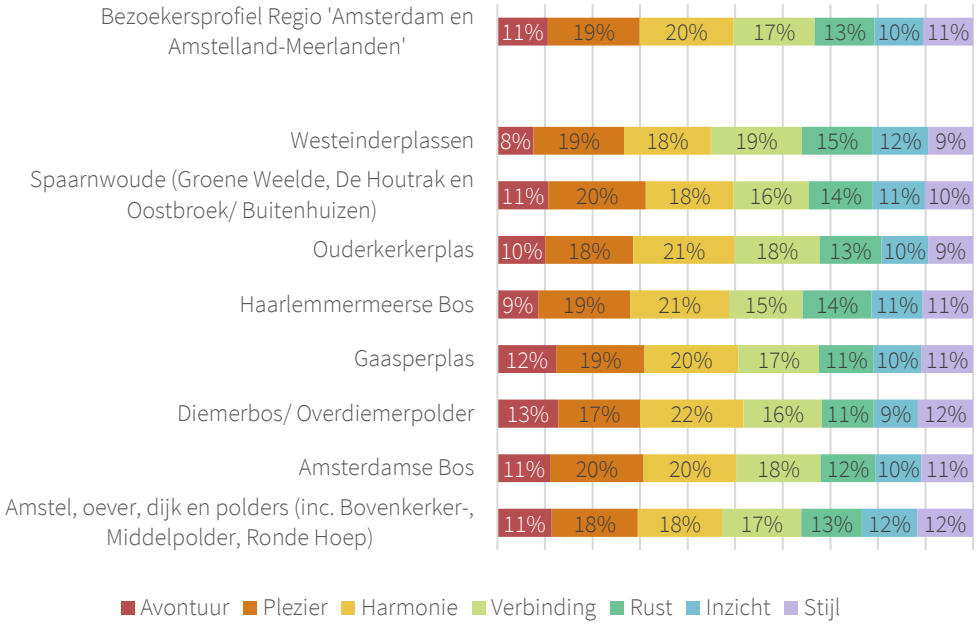

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Amstel, oever, dijk en polders (incl. Bovenkerker-, Middelpolder, Ronde Hoep)	Ouder-Amstel
Amsterdamse Bos	Amstelveen
Diemerbos/ Overdiemerpolder	Diemen
Gaasperplas	Amsterdam
Haarlemmermeerse Bos	Haarlemmermeer
Ouderkerkerplas	Ouder-Amstel
Spaarnwoude (Groene Weelde, De Houtrak en Oostbroek/ Buitenhuizen)	Haarlemmermeer, Velsen
Westeinderplassen	Haarlemmermeer, Uithoorn

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

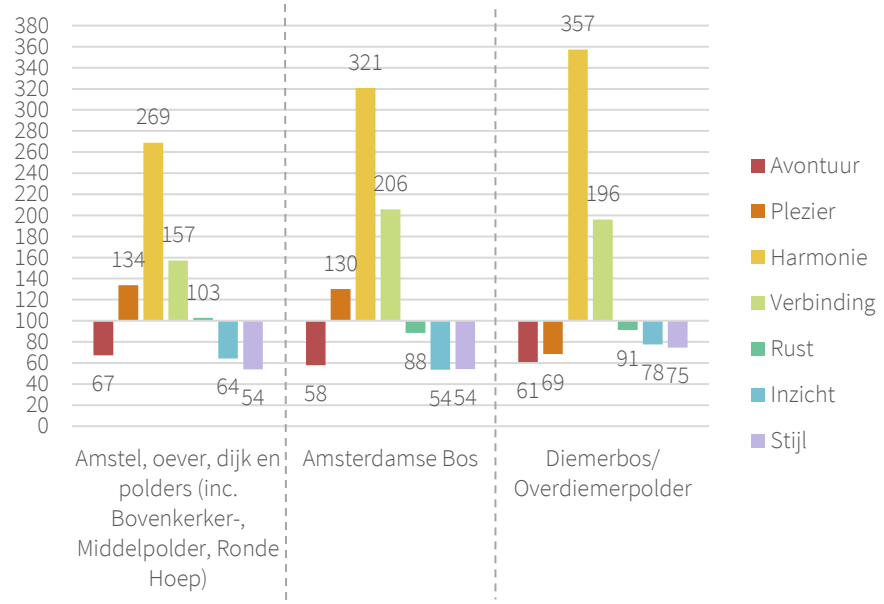

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

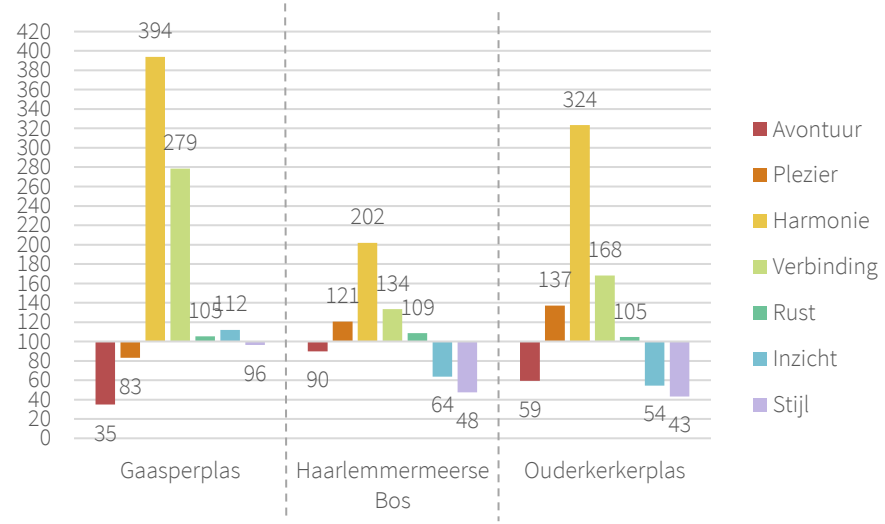

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

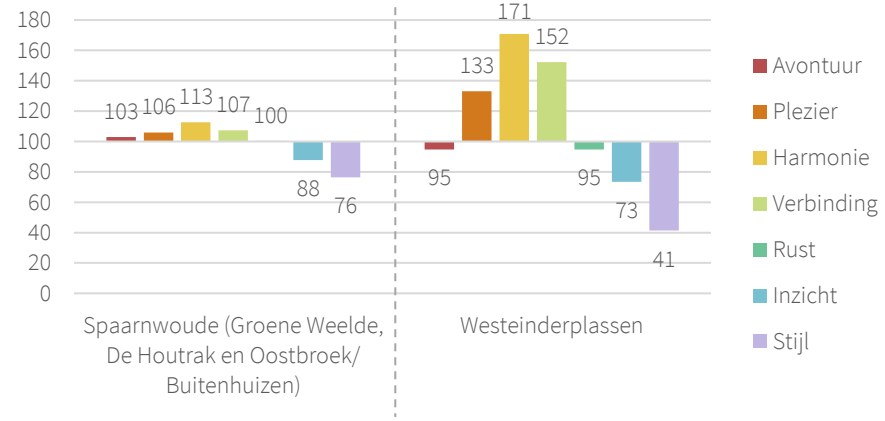

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordigd: harmoniezoeker en verbindingszoeker en deels de plezierzoeker;
- Ondervertegenwoordigd: inzichtzoeker, stijlzoeker en avontuurzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- De oververtegenwoordiging van harmoniezoeker en verbindingszoeker (en deels) plezierzoeker is mogelijk te verklaren door het type gebied; veel recreatiegebieden, stranden, recreatiebossen, activiteiten wandelen, fietsen door die gebieden.
- De ondervertegenwoordiging van stijlzoeker, inzichtzoeker en avontuurzoeker is mogelijk te verklaren uit de mindere interesse in recreatiegebieden, de drukte, te weinig echte natuur. Vooral voor de stijlzoeker en inzichtzoeker kan het ook gaan om te weinig aantrekkelijke voorzieningen.

8. Gooi en Vechtstreek

8.1 *Het aanbod in de natuur- en recreatiegebieden*

Kwaliteiten en kenmerken
De natuur- en recreatiegebieden in Gooi en Vechtstreek, opgenomen in dit onderzoek zijn:

Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	1.896 ha	659 bezoeken/ha	N2000
Spanderswoud en Fransche Kampheide	413 ha	3.027 bezoeken/ha	NNN
Wester- en Bussumerheide	581 ha	3.012 bezoeken/ha	NNN

- Andere natuur- en recreatiegebieden in deze regio zijn: alle andere Vechtplassen (Naardermeer, Ankeveense/Kortenhoefse Plassen, Wijde Blik), de 's Gravelandse Buitenplaatsen, Zuiderheide, Tafelberg & Blaricumse Heide, De Zuid-Erfgooiersbos, Hoorneboegse Heide/ Zwarte Berg /Loosdrechtse Bos, Naardermeer, Naarder Eng, Naarderbos, de (oevers van de) Vecht en de Randmeerkust.
- De Regio Gooi en Vecht kent een grote diversiteit aan natuur- en landschappelijke kwaliteiten: Water(sport), moerasnatuur, veenweide, de Randmeerkust met strand, historische buitenplaatsen, bos en heide.
- Daarnaast is er de Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie, met meerdere forten en de vestingsteden Naarden, Muiden en Weesp.
- De bezoekersdichtheid van Spanderswoud, Fransche Kampheide en de Wester- en Bussumerheide ligt relatief hoog. Het aantal bezoeken per hectare van de Loosdrechtse Plassen moet eigenlijk bekeken worden op basis van de oppervlakte van de oevers (nu is ook de wateroppervlakte meegerekend).
- De beoordeling van de gebieden ligt rond de 7,8 en 7,9.

De bevolking in Gooi en Vechtstreek (bron: provincie Noord-Holland)

Absolute bevolking 2021	259.125
Prognose aantal inwoners in 2040	285.455
Procentuele groei 2040 t.o.v. 2021	+10,1%

Voorzieningen
- Loosdrechtse Plassen/ Wijde blik is binnen Gooi en Vechtstreek het gebied met de meeste en het meest diverse aanbod aan activiteiten. Dit is overigens het enige gebied met verblijfsrecreatie. De waardering is gemiddeld (7,8);
- Ook de andere heide hebben een hoog voorzieningenniveau met meerdere horeca, dagrecreatie en rijksmonumenten;
- Het is opvallend dat de bestedingen in Loosdrechtse plassen/ Wijde blik aanmerkelijk hoger (€13,01) liggen dan in de overige twee gebieden (respectievelijk €5,74 en €2,50).

Aanwezige activiteiten en voorzieningen per natuur/ recreatiegebied

Natuur/ recreatiegebied	Horeca	Verblijfsrecreatie	Dagrecreatie	Rijksmonumenten
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	21	2	14	32
Spanderswoud en Fransche Kampheide	2	Geen	2	12
Wester- en Bussumerheide	7	Geen	7	20

Bereikbaarheid
- Het fietsnetwerk dekt de regio goed, ook rondom de plassen.
- Het wandelnetwerk is vooral in het oostelijk deel van de regio (het 'droge deel') dicht, in het plassengebied is de dichtheid (logischerwijs) aanmerkelijk minder. De Loosdrechtse Plassen en de Horstermeerpolder zijn helemaal niet aangesloten op het wandelnetwerk.

- De Plassen en de Vecht zijn aangesloten op het sloepennetwerk.
- In het gebied zijn drie TOPs: Zandzee, Bezoekerscentrum Natuurmonumenten 's Graveland, en Ottenhome Kortenhoef.
- De 6 NS-stations in het gebied zijn allemaal aangesloten op de wandel- en fietsnetwerken en liggen allemaal op korte afstand van bos- en natuurgebieden. Met name Bussum-Zuid ligt precies tussen Spanderswoud, Fransche Kampheide en de Wester- en Bussumerheide.

Functioneren

- De bezoekersdichtheid in de gebieden in het Gooi en de Vechtstreek is relatief hoog, zeker ook omdat de gebieden zelf vrij groot zijn.
- De gebieden Spanderswoud, Fransche Kampheide en de Wester- en Bussumerheide kennen sinds 2016 een matige toename van het aantal bezoekers. Van de Loosdrechtse Plassen is de ontwikkeling onbekend.
- Voor de Loosdrechtse plassen geeft de beheerder (Plassenschap) aan dat er een structurele overschrijding is van het aantal bezoekers dat het gebied aankan. Een groot deel van de bezoekers concentreert zich hier waarschijnlijk langs de (toegankelijke) oevers, waardoor de werkelijke dichtheid hoger is.
- Voor de gebieden Spanderswoud, Fransche Kampheide en de Wester- en Bussumerheide wordt het aantal bezoekers dat het gebied aankan, overschreden op piekmomenten en/ of locaties
- De gebieden Spanderswoud, Fransche Kampheide en de Wester- en Bussumerheide kennen enkele beheerachterstanden.

Huidige omvang bezoeken in relatie tot drukte

- De drie onderzochte gebieden omvatten één landelijke trekker en twee gebieden met een lokaal verzorgingsgebied.
- In twee (heide)gebieden zijn pieken qua drukte aangegeven door terreinbeheerders. Dit zijn ook de gebieden met de hoogste bezoekdichtheid (beide rond de 3.000 bezoeken per hectare), maar nog onder het provinciale gemiddeld per gebied (4626 bezoeken per hectare).
- Van de Loosdrechtse plassen/ Wijde blik is onbekend wat de ervaren drukte is en dus ook of er nog opvangcapaciteit beschikbaar is.

Toekomstplannen en ambities

Loosdrechtse plassen/ Wijde blik[26]

- Kernkwaliteiten die in 2030 in de etalage moeten staan: (1) beleefbaar (cultuurhistorisch) landschap, (2) hoge natuurwaarden, (3) focus op duurzaamheid, (4) recreatie, toerisme, wonen, water en natuur in harmonie, (5) sterk gelegen t.o.v. de omgeving: in de Randstad en aan de Vecht, (6) breed recreatief aanbod op water en land met focus op sport en kwalitatieve horeca.
- De merkwaarden zijn de belangrijkste (emotionele) waarden die gehecht worden aan het Loosdrechts Plassengebied. Ze typeren de sfeer en zijn voelbaar en zichtbaar in het gebied. Deze waarden geven richting aan beleid en toekomstige ontwikkelingen: verfrissend, smaakvol, uitnodigend en bewust.
- Kijkend naar het gebied, de kernkwaliteiten en de merkwaarden zien we de stijlzoeker, inzichtzoeker, verbindingszoeker en avontuurzoeker als kansrijke doelgroepen voor het gebied.

Spanderswoud en Fransche Kampheide, Wester- en Bussumerheide[27]

De belangrijkste speerpunten in het beheer van Goois Natuurreservaat voor de komende jaren zijn:

- Er wordt meer structureel invulling gegeven aan het bosbeheer.
- In het belang van de biodiversiteit is een goede balans tussen verschillende landschappen en ecosystemen belangrijk.

[26] Toekomstbeeld Loosdrechts Plassengebied (2021)

[27] Beheervisie Goois Natuurreservaat 2021

- We kijken naar de toekomst van onze enggronden en de mogelijkheden voor een meer ecologisch beheer van onze akkers.
- In het heidelandschap zetten we in op een integraal en klimaatbestendig beheer van het heidelandschap met veel aandacht voor kleinschaligheid en afwisseling in landschapstypen.
- De begrazing wordt als sturende factor voortgezet en waar mogelijk uitgebreid.
- Beschermen en zo mogelijk versterken van de grondwaterinvloed op de flanken van de Gooise stuwwal ten behoeve van de bijzondere natuurwaarden, maar tevens ten gunste van de functie als hydrologische buffer en grondwatervoorraad van de Gooise stuwwal.
- Structurele monitoring van onze beheerdoelen ten aanzien van Landschap, Natuur, Cultuurhistorie en Recreatie om onze terreinen blijvend doelmatig en kostenefficiënt te beheren.

Highlights, kansen en opgaven

- De selectie van gebieden in deze regio geeft maar een kleine deel van alle gebieden weer en is eigenlijk te klein. De benutting van natuur- en recreatiegebieden in de regio moet breed bekeken worden, waarbij alle gebieden (van Randmeer tot Vecht en Heuvelrug) betrokken worden. Dit is des te belangrijker omdat nagenoeg alle gebieden behoren tot het NNN en de Plassen ook tot het N2000 netwerk.
- De combinatie van beheerachterstanden, te hoge bezoekersaantallen op bepaalde momenten en/of plekken en behoud van natuurwaarden (NNN-gebied), is kwetsbaar. Het risico bestaat dat zowel de natuurwaarden als recreatiebeleving eronder lijden.
- De natuurgebieden in deze regio worden mogelijk ook bezocht door inwoners uit de omliggende regio's (Utrecht, Amersfoort, Almere, Amsterdam). Echter uit de data komt dat tot nu toe niet goed naar voren.
- Met behulp van GIS- zijn vraag en aanbod groene recreatieruimte berekend. Er is berekend hoe de hoeveelheid groen en natuur zich verhoudt tot de behoeften van inwoners. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hierbij gaat om berekeningen binnen de regio, er wordt hierbij geen rekening gehouden met inwoners van naastgelegen regio's (buiten de provincie). Voor meer informatie zie hoofdstuk 6 in het hoofdrapport (deel A).
- Berekeningen voor de regio Gooi en Vechtstreek laten zowel in 2021 als in 2040 een tekort aan recreatieruimte zien voor de inwoners van deze regio.
- In 2021 is dit tekort in de uitgangssituatie te vertalen 1.099 hectare of 110 kilometer pad.
- In 2040 gaat het om een tekort van 1.421 hectare of 142 kilometer pad.
- Kans: benutten van de NS-stations voor toeristisch-recreatieve productontwikkeling. TOP de Zandzee ligt vlakbij NS-station Bussum Zuid.

<u>Kansen</u>

- In deze regio moet nog de nodige gebieden ingericht worden voor natuur, en grond worden aangekocht voor natuur. Hierbij kan de combinatie gemaakt worden met het realiseren van aanvullende wandel- en fietsverbindingen, om de opvangcapaciteit te vergroten en mogelijkheden voor zonering te verbeteren.
- Waterrecreatie in het 'natte' deel van de regio biedt kansen om mensen een bijzondere recreatiebeleving te bieden. Om de opvangcapaciteit van het water echt te benutten moet ingezet worden op laagdrempelige vormen van watersport (suppen, kano, sloep-varen), in afstemming met de ecologische opvangcapaciteit van deze (N2000) gebieden.

8.2 *Gebruik en waardering per natuur- en recreatiegebied*

Waardering Nederlandse bezoekers, bestedingen, ondernomen activiteiten tijdens bezoek en motief om activiteiten te ondernemen (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Waardering Nederlandse bezoekers	Bestedingen	Ondernomen activiteiten tijdens bezoek	Motief om activiteiten te ondernemen
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	7,8	€13,01	1. Wandelen 2. Varen met motorboot 3. Horeca bezocht	1. Gezellig met familie/ vrienden op stap 2. Genieten van landschap/ natuur 3. Interessant gebied
Spanderswoud en Fransche Kampheide	7,5	€5,74	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. (Toer) fietsen elektrisch	1. Buiten zijn, frisse neus halen 2. Genieten van landschap/ natuur 3. Dichtbij
Wester- en Bussumerheide	7,9	€2,50	1. Wandelen 2. (Toer) fietsen 3. Hond uitlaten	1. Genieten van landschap/ natuur 2. Buiten zijn, frisse neus halen 3. Dichtbij

Aantal bezoeken, aantal hectare, bezoeken per hectare en de grens van bezoekersaantallen bereikt per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aantal bezoeken (2016)	Aantal hectare	Aantal bezoeken per hectare (2016)	Grens bezoekersaantallen
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	1.250.000	1.896	659	Onbekend
Spanderswoud en Fransche Kampheide	1.250.000	413	3027	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden
Wester- en Bussumerheide	1.750.000	581	3012	Grens wordt op bepaalde piekmomenten of specifieke locaties overschreden

Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving/ provincie(s), aantrekkingskracht en top 3 vervoersmiddelen per natuur- of recreatiegebied (bron: NBTC Bezoekersonderzoek 2016)

Natuur/ recreatiegebied	Aandeel (%) bezoeken uit eigen provincie	Aandeel (%) bezoeken overige Nederlandse provincies	Aandeel bezoeken (%) uit directe omgeving (eigen gemeente)	Aandeel bezoeken (%) overig Noord-Holland	Conclusie aantrekkingskracht o.b.v. herkomst bezoekers	Top 3 vervoersmiddelen
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	45%	55%	22%	78%	Landelijk	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Spanderswoud en Fransche Kampheide	88%	12%	80%	20%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet
Wester- en Bussumerheide	90%	10%	89%	11%	Lokaal	1. Auto scooter motor bromfiets 2. Fiets 3. Te voet

8.3 *Leefstijlen*

Bezoekersprofiel: gewogen profiel (op basis van aantal bezoekers) van de regio en profiel van de individuele gebieden

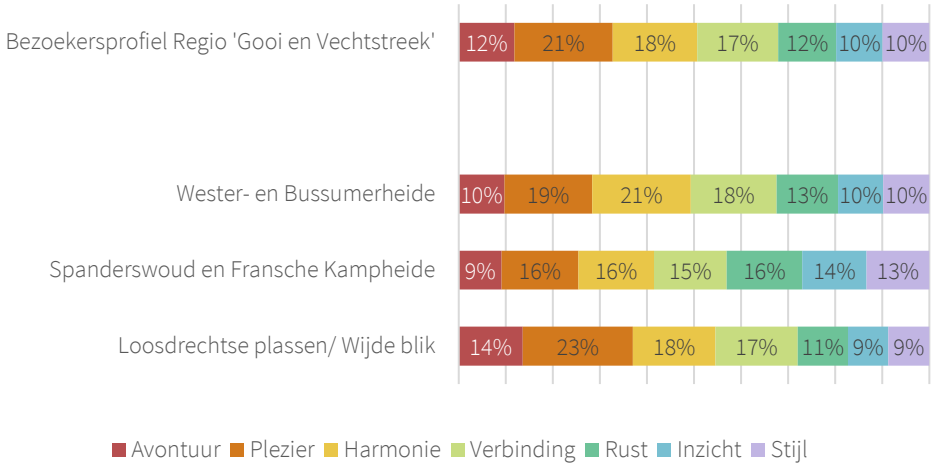

Bezoekersprofiel afgezet tegen het profiel van de inwoner van de eigen gemeente(n)

In onderstaande figuren zijn voor de gebieden in de regio het profiel van de bezoekers afgezet tegen het profiel van de inwoners van de eigen gemeente of eigen gemeenten (als er meerdere eigen gemeenten zijn). Als er meerdere 'eigen' gemeenten zijn, is er een gewogen profiel op basis van aantal inwoners gemaakt en afgezet tegen het bezoekersprofiel. Het percentage bezoekers van het gebied dat uit eigen de directe omgeving (eigen gemeente) komt is weergegeven in de laatste tabel op de vorige pagina (*Aandeel bezoeken uit eigen of overige omgeving).*

Natuur/ recreatiegebied	'Eigen' gemeente
Loosdrechtse plassen/ Wijde blik	Hilversum
Spanderswoud en Fransche Kampheide	Laren, Wijdemeren
Wester- en Bussumerheide	Huizen, Blaricum

Leeswijzer:

- Index boven de 100: er komen meer bezoekers van deze leefstijlen dan inwoners van deze leefstijlen.
- Index lager dan 100: er wonen meer inwoners met deze leefstijlen dan dat er bezoekers naar het gebied komen.

Bezoekersprofiel afgezet tegen het leefstijlprofiel van inwoners van eigen gemeente(n), op index

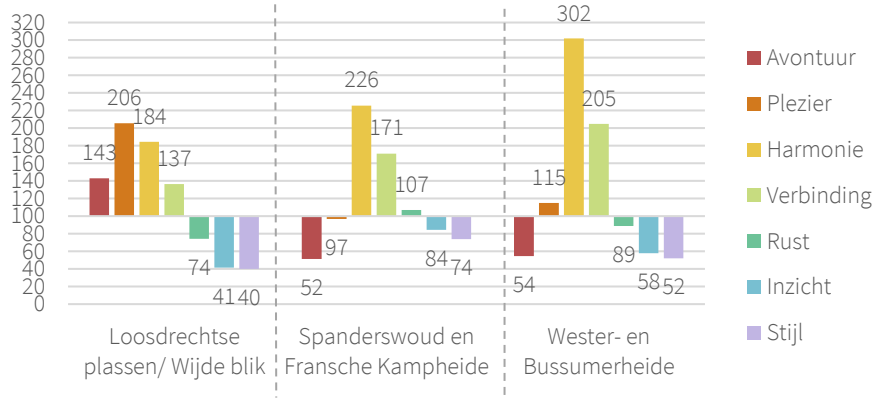

Conclusies leefstijlen

Opvallendheden in de omvang van de leefstijlprofielen van bezoekers ten opzichte van verzorgingsgebied:

- Oververtegenwoordigd: harmoniezoeker en verbindingszoeker. Avontuurzoeker en plezierzoeker zijn ook omvangrijk in de Loosdrechtse plassen;
- Ondervertegenwoordigd: inzichtzoeker, stijlzoeker.

Zijn de opvallendheden te duiden op basis van motieven en gedrag van recreanten:

- Oververtegenwoordiging van avontuurzoeker en plezierzoeker in de Loosdrechtse plassen heeft met watersport en voorzieningen daar te maken en is logisch te verklaren.
- Opmerkelijk dat ook de inzichtzoeker en stijlzoeker hier relatief weinig komen. Dit type natuur (heide) en activiteiten (sporten voor stijlzoeker) zou hen moeten liggen. Mogelijk heeft de drukte in natuurgebieden hiermee te maken?

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M.L.C.T. Aarts
BEL/GRN

Telefoonnummer +31235144862
milou.aarts@noord-holland.nl

Verzenddatum

25 MEI 2022

Kenmerk
1841233/1841267

Uw kenmerk

Betreft: afdoening motie Ladder van Leisure (M88-2021)

Geachte leden,

In uw Statenvergadering van 28 juni 2021 heeft u motie M88-2021 aangenomen (bijgevoegd als bijlage). Hierin vroeg u om, analoog aan de zogenoemde Ladder van Lansink die dient om prioriteit te geven aan de milieuvriendelijkste verwerkingswijzen van afvalverwerking, een *Ladder van Leisure* te ontwikkelen. Wij zijn verheugd u te kunnen melden dat de Ladder van Leisure is afgerond en door ons college is vastgesteld. U treft deze aan als bijlage bij deze brief.

Recreatieve druk in natuur- en recreatiegebieden
In uw motie beschrijft u de aanleiding om een Ladder van Leisure vast te stellen. Een optimaal toeristisch-recreatief aanbod is een middel om te werken aan een provincie waar het prettig en gezond wonen, werken, verblijven en recreëren is. Investeringen in recreatie en toerisme hebben een directe positieve invloed op het welzijn en de welvaart van onze inwoners. Onze natuur- en recreatiegebieden worden intensief bezocht door Noord-Hollanders en bezoekers van onze provincie. Dit is verheugend, maar kan tegelijkertijd zorgen voor spanning met de aanwezige natuur-, landschaps- en omgevingswaarden. Ons college is zich hier goed van bewust en tracht in de afweging van alle verschillende belangen, een goede balans te bewaren. Niet alles kan overal. In uw motie noemt u reeds de beschermde NNN-status die veel natuur- en recreatiegebieden hebben. Wij zijn zuinig op deze NNN-status en beschermen deze gebieden met onze Omgevingsverordening. De 'wezenlijke kenmerken en waarden' (wkw's), onderdeel van de Omgevingsverordening, spelen hierbij een belangrijke rol. U constateert dit ook in uw motie. De wkw's vormen een 'volumeknop', waarmee ervoor wordt gezorgd dat in kwetsbare natuur- en recreatiegebieden geen of slechts extensieve recreatie mogelijk is, en in minder kwetsbare gebieden wat meer kan. Dit past bij de maatschappelijke wens om zowel extensieve als intensieve vormen van recreatie mogelijk te maken. Een goed voorbeeld dat illustreert hoe zorgvuldig wij met de NNN-status omgaan is onze recente reactie op een verzoek van het Recreatieschap Spaarnwoude om NNN te

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

ontgrenzen om recreatieve functies meer ruimte te geven: dit verzoek hebben wij geweigerd.

Ladder van Leisure
De Ladder van Leisure is een schematische weergave waarbij de natuurwaarde en recreatief gebruik in een assenstelsel worden weergegeven. Dit geeft inzicht in de balans. Als sprake is van disbalans dan wordt gezocht naar manieren om die te herstellen. Denk aan het aanpassen van routes, het actief aanbieden van alternatieven voor drukke locaties. Meer spreiding van drukte kan ook door het verplaatsen of aanpassen van recreatieve voorzieningen of het niet bereikbaar maken van gebieden bijvoorbeeld in het broedseizoen of na zonsondergang.
De Ladder van Leisure is nadrukkelijk niet bedoeld om individuele activiteiten zoals een festival te toetsen. Hiervoor is de natuurvergunning en het bestemmingsplan leidend. De Ladder biedt geen totaaloplossing en is niet bindend. De provincie gaat de Ladder van Leisure onder de aandacht brengen van gemeenten en overige betrokkenen en hen stimuleren gebruik te maken van de systematiek.

Eindrapport Natuur - en recreatiegebieden Noord-Holland
Tevens bieden wij u het eindrapport 'Natuur - en Recreatiegebieden Noord-Holland' (deel A en B) aan. Het doel van dit onderzoek was te kijken hoe de natuur- en recreatiegebieden in de provincie zich tot elkaar verhouden en welke strategie voor de benodigde opvang en spreiding van de recreatiedruk verstandig is. Ook met het oog op de toekomstige recreatieve vraag biedt dit onderzoek ontwikkelperspectieven, die goed aansluiten op de handelingsperspectieven in de Ladder van Leisure.

Vervolg
Ons college wil blijven werken aan een goede balans tussen natuur-, landschaps- en omgevingswaarden enerzijds, en verantwoorde vormen van recreatie anderzijds. Dit doen wij in de overtuiging dat de NNN-status die veel natuur- en recreatiegebieden hebben, een zeer belangrijke bouwsteen is voor de bescherming van deze gebieden.
In het rapport Natuur- en recreatiegebieden Noord-Holland worden verschillende ontwikkelperspectieven genoemd om de toekomstige recreatieve vraag op te vangen. Deze zullen we in samenwerking met de terreinbeherende organisaties de gemeenten en de natuurorganisaties verder uitwerken.
De Ladder van Leisure schetst de draagkracht van natuur- en recreatiegebieden en biedt handelingsperspectieven om tot vermindering van de negatieve impact van recreatie te komen. Hiermee kan de Ladder worden benut in de gesprekken die wij met gemeenten en beheerders van deze gebieden voeren over de toekomstbestendigheid van de gebieden, ook ten opzichte van elkaar. Zo vervult de Ladder een nuttige functie om de gebieden te beschermen, versterken en waar nodig de druk van recreatie te verminderen en/of beter in te passen. En is als zodanig tevens een belangrijk hulpmiddel bij de uitwerking van de in het rapport genoemde ontwikkelperspectieven.

Wij stellen uw Staten voor om met de vaststelling van de Ladder van Leisure door ons college, motie M88-2021 als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

C.J. Loggen

3 bijlagen:

- Motie M88-2021
- Ladder van Leisure
- Rapport Natuur- en Recreatiegebieden Noord-Holland, deel A en deel B.

Agenderingsverzoek Statencommissies Noord-Holland

Willemien Koning (CDA) verzoekt de brief op de C-agenda onder nr. 20M van LTO met als onderwerp informatievoorziening situatie in Oekraïne ter bespreking te verplaatsen naar de B-agenda van de commissie NLG op 13 juni 2022.

Aanleiding

Gedeputeerde Ilse Zaal heeft toegezegd om te onderzoeken of de oorlog in Oekraïne invloed heeft op de voedselvoorziening en of aanpassing van landbouwbeleid in Noord-Holland nodig is. Dit naar aanleiding van onze motie waarvan het dictum luidde:

1. Eventueel samen met het rijk of binnen IPO-verband te onderzoeken wat de oorlogssituatie in Oekraïne en de sancties tegen Rusland betekenen voor de voedselzekerheid op korte en langere termijn

2. Te bekijken of het Noord-Hollandse beleid dat betrekking heeft op landbouw en voedselproductie aanpassing behoeft als gevolg van de oorlogssituatie en dit terug te koppelen aan PS.

De gedeputeerde heeft aangegeven tevens in gesprek te gaan met LTO en haar bevindingen terug te koppelen aan de Staten. Nu ontving PS een brief van LTO met enkele krantenartikelen over dit onderwerp. Afgelopen week is dit onderwerp ook besproken in Brussel bij een vergadering van het Comité van de Regio's, waarbij gedeputeerde Ilse Zaal aanwezig was. Wij zouden dit onderwerp daarom graag inhoudelijk bespreken met de rest van de commissie en de gedeputeerde.

Het behandeldoel

De vraag die wij aan de orde willen stellen en bespreken met de rest van de commissie en de gedeputeerde: Wat zijn de bevindingen van de gedeputeerde en hoe kan de provincie op een positieve manier bijdragen aan voedselzekerheid?

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	10278
Extern Zaak ID	1745357
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	27 juni 2022
Agendapunt	7.a.1
Titel	Amendement aangenomen in PS van ZH; aanvulling op het voorstel tot wijziging reglement voor Rijnland
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Amendement 721 ZH - Beukering (JA21) - Geborgde zetels.pdf
Brief aan PS over Amendement aangenomen in PS van Zuid-Holland (1 5-6-.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	27 juni 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	**27 juni 2022**
Ingekomen stukken ter kennisname	30 juni 2022

Toelichting

Aan PS is eerder de voordracht tot wijziging van het reglement van Rijnland toegezonden ter besluitvorming. Besluitvorming in PS van Zuid-Holland heeft geleid tot een geamendeerd voorstel. PS van Noord-Holland worden over dit besluit en de gevolgen daarvan voor haar eigen voordracht geïnformeerd.

AMENDEMENT

Nummer:

721

Wijziging regelementen van bestuur Zuid-Hollandse waterschappen niet ten koste van categorie ongebouwd

Invullen door Statengriffier

Agendapunt : 2b

Voordrachtnr. : 7462

Onderwerp : Wijziging regelementen van bestuur Zuid-Hollandse waterschappen

---

Provinciale Staten van Zuid-Holland, in vergadering bijeen op 15 juli 2022 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt;

Besluiten:

1. Bij besluitpunt 1, art. 1 B. in de bijlage van het bij het voornoemde voorstel behorende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat het komt te luiden als volgt:

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:
a. In onderdeel a wordt ‘eenentwintig leden’ vervangen door ‘drieëntwintig leden’.
b. In onderdeel d wordt ‘vier leden’ vervangen door ‘twee leden’.

2. Bij besluitpunt 2, art. 1 B. in de bijlage van het bij het voornoemde voorstel behorende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat het komt te luiden als volgt:

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:
a. In onderdeel a wordt ‘eenentwintig leden’ vervangen door ‘drieëntwintig leden’.
b. In onderdeel d wordt ‘vier leden’ vervangen door ‘twee leden’.

3. Bij besluitpunt 3, art. 1 A. in de bijlage van het bij het voornoemde voorstel behorende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat het komt te luiden als volgt:

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:
a. In onderdeel a wordt ‘eenentwintig leden’ vervangen door ‘drieëntwintig leden’.
b. In onderdeel d wordt ‘vijf leden’ vervangen door ‘drie leden’.

4. Bij besluitpunt 4, art. 1 B. in de bijlage van het bij het voornoemde voorstel behorende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat het komt te luiden als volgt:

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:
a. In onderdeel a wordt ‘eenentwintig leden’ vervangen door ‘drieëntwintig leden’.
b. In onderdeel d wordt ‘vier leden’ vervangen door ‘twee leden’.

Toelichting:

Op basis waarvan willen wij het aantal geborgde zetels verminderen met 2 en dit ten laste laten komen van bedrijven en niet de categorie ongebouwd?

- Democratisering de kwaliteit van de besluitvorming ten goede komt.
- De provincie Zuid-Holland de enige provincie is met waterschappen met 9 geborgde zetels, met uitzondering van het waterschap Limburg.
- Circa 50 procent (cijfer 2015, CBS) van de provincie Zuid-Holland is in gebruik als agrarisch gebied.
- Geborgde zetels van bedrijven en agrariërs vaak gezamenlijk optrekken.

Toine Beukering

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J. Lanting

BEL/OMB

Telefoonnummer 023-5143853

lantingj@noord-holland.nl

Verzenddatum

22 JUNI 2022

Kenmerk

1745357/1857310

Uw kenmerk

Betreft: Amendement aangenomen in PS van Zuid-Holland (15-6-2022); aanvulling op het voorstel tot wijziging reglement voor Rijnland

Geachte leden,

In aanvulling op de eerder toegezonden statenvoordracht d.d. 24 mei 2022, inzake de wijziging van het reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland, willen wij u laten weten dat op 15 juni jongstleden Provinciale Staten van Zuid-Holland het voorstel tot wijziging van het reglement van Rijnland gewijzigd hebben aangenomen. Op dit voorstel is aldaar een amendement ingediend door JA21, dat is aangenomen. Waar in het eerdere voorstel de vermindering van het aantal geborgde zetels over de categorieën ongebouwd (agrarisch) en bedrijven is verdeeld met elk één zetel minder, zorgt het amendement ervoor dat de vermindering van het aantal geborgde zetels geheel ten laste komt van de categorie bedrijven. De categorie bedrijven gaat dan van 4 naar 2 geborgde zetels. Dit heeft tot gevolg dat de categorie ongebouwd (agrarisch) het huidige aantal van 4 geborgde zetels behoudt. De categorie natuur bleef reeds gelijk op 1 geborgde zetel. Zie ook de bijlage met het amendement.

Door deze gewijzigde koers van Zuid-Holland is het belangrijk om kennis te nemen van de gevolgen daarvan voor de statenvoordracht van 24 mei, met daarin het ontwerpbesluit tot wijziging reglement van Rijnland. Het gewijzigde besluit in Zuid-Holland leidt tot de volgende scenario's voor Noord-Holland:

- Agenderen voor PS van 4 juli en besluiten conform statenvoordracht van 24 mei waarbij geldt:
    a. Of vaststellen ontwerpbesluit, uitgezonderd het onderdeel over de geborgde zetels;
    b. Of vaststellen ontwerpbesluit met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland.
- Voordracht aanhouden tot PS van 19 september.

Besluiten op 4 juli conform voordracht 24 mei, uitgezonderd het onderdeel over de geborgde zetels
Omdat Rijnland in zowel Noord- als Zuid-Holland ligt, moet het vaststellen van een reglementswijziging voor Rijnland bij gelijkluidende besluiten van PS Noord-Holland en Zuid-Holland plaatsvinden. Een

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

mogelijkheid is om slechts de overige wijzigingen vast te stellen en de wijzigingen ten aanzien van de geborgde zetels niet vast te stellen. Dit laatste zou betekenen dat de huidige bepalingen over de geborgde zetels in het reglement blijven gelden. Waardoor er dus 9 geborgde zetels blijven bestaan in plaats van de vermindering naar 7 geborgde zetels. De overige wijzigingen van het reglement die voorliggen zijn (zie ook de statenvoordracht van 24 mei):

- overdracht van het waterbeheer van een gebied in Zuid-Holland en
- enkele wijzigingen i.v.m. de Omgevingswet.

Vaststellen zonder aanpassingen
Het vaststellen van de statenvoordracht van 24 mei zonder enige aanpassing zal uiteindelijk leiden tot hetzelfde resultaat als 'besluiten, uitgezonderd het onderdeel over geborgde zetels', hierboven. Dit omdat dan voor wat betreft de geborgde zetels de besluiten in Noord- en Zuid-Holland niet gelijkluidend en zelfs tegenstrijdig zijn.[1] De overige wijzigingen zijn in beide provincies dan wel gelijkluidend besloten en kunnen in werking treden.

Besluiten op 4 juli conform voordracht 24 mei, met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland
Omdat het vaststellen van een reglementswijziging voor Rijnland bij gelijkluidende besluiten van PS Noord-Holland en Zuid-Holland moet, betekent dit dat een mogelijkheid is, het eerder toegezonden ontwerpbesluit vast te stellen zoals het is weergegeven in de statenvoordracht van 24 mei, maar met een gelijkluidend amendement als in Zuid-Holland, zoals te vinden is in de bijlage.

Ten overvloede nog een achtergrond bij de in Zuid-Holland aangenomen wijziging. Het amendement is in lijn met het op 31 mei jl. in de Tweede Kamer aangenomen wetsvoorstel over het schrappen van geborgde zetels *voor bedrijven* in waterschapsbesturen. Dit is bijvoorbeeld ook het advies geweest over het waterschapsbestuur van de Adviescommissie Water (AcW) uit 2015[2] en het advies van de commissie Boelhouwer[3]. Zie ook de paragraaf hierna.

---

[1] Gevolg is bijvoorbeeld: Zuid-Holland heeft besloten tot vermindering van de categorie bedrijven met 2 zetels; waar Noord-Holland dan besluiten zal tot vermindering agrarisch met 1 zetel en bedrijven met 1 zetel. Hoewel het lijkt dat de overeenkomst is dat in ieder geval 1 zetel van bedrijven wordt verminderd, zou dit leiden tot 8 geborgde zetels in totaal, wat weer leidt tot 29 i.p.v 30 leden in het AB. De besluiten zijn dus strijdig met elkaar.

[2] Kamerstukken II 2015/16, 31710, nr. 44, bijlage Adviescommissie Water, "Advies waterschapsbestuur".

[3] Commissie Boelhouwer (2020), 'Geborgd gewogen'. Volgens deze commissie is er goed te onderbouwen waarom er voor agrarische ondernemers en voor natuurterreinen geborgde zetels in stand worden gehouden, gelet op hun grondpositie en de afhankelijkheid van en bijdrage aan goed waterbeheer. Maar is deze er niet voor de belangencategorie gebouwd (bedrijven). Zij hebben een nauwelijks relevante grondpositie bij waterprojecten en zijn met name vertegenwoordigd vanwege hun relatief hoge bijdrage aan de zuiveringsheffing, die gekoppeld is aan de vervuilingsgraad van het geleverde afvalwater. Deze heffing wordt echter bepaald door wettelijke normen, waar het waterschap geen invloed op heeft.

Voordracht aanhouden tot PS van 19 september
Omdat er op dit moment zeer veel speelt rondom de geborgde zetels is het ook een optie om het besluit over het wijzigen van het reglement van Rijnland aan te houden tot in september. Op 31 mei is in de Tweede Kamer een wetsvoorstel aangenomen over de geborgde zetels. Daarbij hebben ChristenUnie, D66 en GroenLinks een aangepast amendement ingediend. Dit amendement stelt voor om het aantal geborgde zetels te beperken tot twee voor natuur en twee voor ongebouwd (agrarisch). Dat betekent dat er *geen geborgde zetels meer voor bedrijven zijn*. En ook vervalt de eis dat in het dagelijks bestuur minimaal één lid plaatsneemt via een geborgde zetel, zoals nu wel het geval is. Dit amendement werd aangenomen. Op 21 juni zal het voorbereidende onderzoek voor dit wetsvoorstel worden gehouden in de Eerste Kamer, de besluitvormingsdatum is dan nog nader te bepalen. Het blijft nog even de vraag of deze wetswijziging rond komt vóór de waterschapsverkiezingen in maart 2023. Het is wel zeer waarschijnlijk dat daarover meer bekend is in september. Als deze wetswijziging doorgang vindt, dan zal dit de voorgestelde reglementswijziging overrulen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

- Amendement zoals aangenomen in PS van Zuid-Holland op 15 juni 2022

Provincie Noord-Holland

Natuur Landbouw & Gezondheid

Dossiernummer	9928
Extern Zaak ID	1745357
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	27 juni 2022
Agendapunt	7.a.2
Titel	Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels
Organisatieonderdeel	BEL/OMB

Bijlagen
Statenvoordracht wijziging reglement Rijnland 2022-5-17.pdf
Nota van antwoord reglement voor Rijnland 2022 -2022-5-18.pdf
Brief aan PS over wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	30 mei 2022
Ingekomen stukken ter kennisname	31 mei 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	13 juni 2022
Natuur Landbouw & Gezondheid	**27 juni 2022**
PS-vergadering	11 juli 2022

Toelichting

Voor het reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland worden de volgende wijzigingen voorgesteld: het aantal geborgde zetels wordt van 9 terug gebracht naar het wettelijk minimum van 7; in Zuid-Holland wordt een gebied in beheer bij het waterschap gebracht; ook wordt met enkele wijzigingen voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet. Tijdens de ter inzage legging van het ontwerpbesluit van 22 maart tot en met 2 mei 2022 zijn 27 zienswijzen ingediend en is er een Nota van Beantwoording opgesteld.

Provincie Noord-Holland

2022

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, 24 mei 2022

Onderwerp: Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland inzake geborgde zetels

Kenmerk: 1745357/1831861

Bijlagen:
-Ontwerpbesluit wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland
-Nota van Beantwoording zienswijzen (Zuid-Holland)

1. Inleiding

Eind 2021 hebben Gedeputeerde Staten besloten tot het starten van een wijziging van het reglement van bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Dit vanwege het initiatiefvoorstel vanuit Zuid-Holland (oktober 2021) met het voornemen om het aantal geborgde zetels in het bestuur van Rijnland van 9 terug te brengen naar het wettelijk minimum van 7 en de verdeling van de geborgde zetels tussen de categorieën belanghebbenden dienovereenkomstig aan te passen. Het voorstel behelst het verlagen van het aantal geborgde zetels van de categorieën ongebouwd en bedrijven elk met één zetel, van 4 naar 3. De categorie natuur blijft op 1 geborgde zetel.[1] Het aantal zetels van de categorie ingezetenen, welke in verkiezingen worden verkozen, zal als gevolg hiervan met 2 zetels stijgen, van 21 naar 23.

Het Hoogheemraadschap van Rijnland ligt zowel binnen de provincie Zuid-Holland als binnen de provincie Noord-Holland, daarom moet de wijziging van het reglement worden vastgesteld bij gemeenschappelijk besluit van Provinciale Staten van beide provincies. In de Waterschapswet zijn Provinciale Staten aangewezen als orgaan dat het reglement voor het waterschap vaststelt en wijzigt. Voor alle waterschappen binnen Noord-Holland is er een dergelijk reglement vastgesteld.

2. Doelstellingen en evaluatiecriteria

Voorgesteld wordt het reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland op de volgende punten te wijzigen:

- Het aantal geborgde zetels wordt van 9 terug gebracht naar het wettelijk minimum van 7 en de verdeling van de geborgde zetels tussen de categorieën belanghebbenden wordt als volgt

[1] Er zijn in de Waterschapswet vier verschillende soorten bestuursleden bij de waterschappen voorgeschreven: ingezetenen (de grootste categorie en rechtstreeks te verkiezen door burgers) en drie “categorieën van belanghebbenden”, bekend als de zogenoemde geborgde zetels en te benoemen door belangenorganisaties. De drie categorieën van belanghebbenden welke door de geborgde zetels in het waterschapsbestuur voor 7 tot 9 zetels worden vertegenwoordigd zijn: *ongebouwd (agrarisch); natuurterreinen en tenslotte bedrijven.*

aangepast: het aantal geborgde zetels van de categorieën ongebouwd en bedrijven wordt elk met één zetel verlaagd, van 4 naar 3. De categorie natuur blijft op 1 geborgde zetel. Het aantal zetels van de categorie ingezetenen stijgt dan met 2 zetels, van 21 naar 23.

- Daarnaast gaat in Zuid-Holland het waterstaatkundig beheer van het poldergebied van het voormalig marinevliegkamp Valkenburg over op Rijnland, na overdracht door het Rijksvastgoedbedrijf aan Rijnland.

- Enkele wijzigingen in verband met het vervallen van de 'Waterverordening Rijnland' nu zowel in Noord- als Zuid-Holland reeds Omgevingsverordeningen in werking zijn getreden. En tevens wordt voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet, waarbij de wijzigingen die daaruit voortvloeien pas in werking treden met inwerkingtreding van die wet.

De wijzigingen zijn in overleg met de provincie Zuid-Holland tot stand gekomen. De bepalingen met betrekking tot de overdracht van het gebied zijn opgenomen op verzoek van het waterschap. Tussen het Rijksvastgoedbedrijf en Rijnland is een overeenkomst over de (feitelijke aspecten van de) overdracht van het waterbeheer gesloten.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

De procedure voor de wijziging van een waterschapsreglement is beschreven in de Waterschapswet. Het Hoogheemraadschap van Rijnland ligt zowel binnen Zuid-Holland als binnen Noord-Holland. Het in artikel 3 Waterschapswet voorgeschreven overleg met Rijnland over dit voornemen tot wijziging heeft op 18 februari plaatsgevonden. Na het bestuurlijk overleg is het ontwerpbesluit tot wijziging van het reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland opgesteld en vervolgens door de colleges van gedeputeerde staten van Noord-Holland en Zuid-Holland vrijgegeven voor de inspraak van 22 maart tot en met 2 mei 2022. Er zijn in Noord-Holland geen zienswijzen binnengekomen. In Zuid-Holland zijn 27 zienswijzen binnengekomen, waaronder 5 van Rijnland. Er is een Nota van Beantwoording opgesteld en bijgevoegd. De zienswijzen leiden slechts tot toevoeging van enkele zinnen aan de Toelichting op het reglement, het gaat daarbij voornamelijk over de verdere onderbouwing van het verminderen van het aantal geborgde zetels. Het reglement zelf blijft verder ongewijzigd.

Provinciale Staten van Zuid-Holland en Provinciale Staten van Noord-Holland moeten de wijziging van het reglement gezamenlijk vaststellen. In de provincie Zuid-Holland staat dit gepland op 15 juni 2022.

Het besluit tot wijziging van het reglement heeft geen financiële consequenties en er zijn geen financiële risico's.

4. Proces en procedure

Omdat er een gebied in beheer bij het waterschap wordt gebracht, na overdracht door het Rijk, moet het besluit van Provinciale Staten tot wijziging van het reglement van het waterschap aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat ter goedkeuring worden voorgelegd (art. 5

Waterschapswet). De goedkeuring kan alleen worden onthouden bij strijd met het recht of het algemeen belang.

Na de goedkeuring door de minister wordt het besluit tot wijziging van het reglement gepubliceerd in het provinciaal blad van de provincie Zuid-Holland en het provinciaal blad van de provincie Noord-Holland. Het besluit tot wijziging van het reglement wordt ook geplaatst op de website Overheid.nl.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit

Ontwerpbesluit Wijzigingsverordening Reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland 2022

Besluit van provinciale staten van Zuid-Holland en provinciale staten van Noord-Holland tot wijziging van het Besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland van 19 februari 2003 en van Noord-Holland van 10 februari 2003 tot vaststelling van het Reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland (Prov. Blad van Zuid-Holland van 2003, nr. 13 en Prov. Blad van Noord-Holland van 2003, nr. 43,) gewijzigd bij besluit van 16 december 2009 (Prov. Blad 2010, nr. 3A) en gewijzigd bij besluit van 28 januari 2015 (Prov. Blad 2015, nr. 997)

Nr. 1745357/1796389

Provinciale staten van Zuid-Holland en provinciale staten van Noord-Holland, ieder voor zover het hun bevoegdheid betreft;

gelezen de voordracht van Gedeputeerde Staten van 24 mei 2022;

gelet op de artikelen 2 en 6 van de Waterschapswet;

Overwegende dat provinciale staten van Zuid-Holland op 13 oktober 2021 een initiatiefvoorstel hebben aangenomen met het voornemen om het aantal geborgde zetels terug te brengen naar het wettelijk minimum van zeven en de verdeling van de geborgde zetels tussen de categorieën belanghebbenden dienovereenkomstig aan te passen;

Overwegende dat voor een dergelijk besluit een wijziging van het reglement nodig is;

Overwegende dat gedeputeerde staten van Zuid-Holland en gedeputeerde staten van Noord-Holland op grond van artikel 6 van de Waterschapswet een gemeenschappelijke commissie hebben ingesteld om de voorgenomen reglementswijziging voor te bereiden;

Overwegende dat het college van dijkgraaf en hoogheemraden van het Hoogheemraadschap van Rijnland op 9 december 2021 aan provinciale staten van Zuid-Holland heeft verzocht een herpolderingsbesluit te nemen voor het poldergebied Voormalig vliegveld Valkenburg in verband met de realisatie van nieuwbouwlocatie Valkenhorst, zodat het hoogheemraadschap het waterbeheer weer kan voeren in het gebied;

Overwegende dat de bevoegdheid tot reglementering van de taak en het gebied van een waterschap op grond van artikel 2 van de Waterschapswet geschiedt bij provinciale verordening en dat als gevolg daarvan het verzoek van het hoogheemraadschap bij deze wijzigingsprocedure is betrokken;

Overwegende dat van de gelegenheid gebruik wordt gemaakt om verschrijvingen en onjuiste wetsverwijzingen te herstellen;

Overwegende dat hierbij wordt voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet en dat de wijzigingen die daaruit voortvloeien pas in werking treden met inwerkingtreding van die wet;

besluiten:

Artikel I

Het Reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland wordt als volgt gewijzigd:

A.

Na artikel 2b wordt een artikel 2c ingevoegd, luidende:

Het waterstaatkundig beheer van het poldergebied van het voormalig marinevliegkamp Valkenburg, zoals aangeduid op de kaart in bijlage 2 bij de op 21 november 2021 gesloten overeenkomst met de titel 'Overeenkomst Rijksvastgoedbedrijf en hoogheemraadschap van Rijnland aangaande de ontwikkeling en de waterstructuur in de woonwijk Valkenhorst', als bedoeld in de bijlage behorende bij dit artikel, gaat over van het Rijksvastgoedbedrijf naar het Hoogheemraadschap van Rijnland.

B.

Artikel 9 wordt als volgt gewijzigd:

a. In onderdeel a wordt 'eenentwintig leden' vervangen door 'drieëntwintig leden'.
b. In onderdeel b wordt 'vier leden' vervangen door 'drie leden'.
c. In onderdeel d wordt 'vier leden' vervangen door 'drie leden'.

C.

Artikel 23 wordt als volgt gewijzigd:

a. In onderdeel a wordt 'artikel 4.2 van de Waterverordening Rijnland' vervangen door 'artikel 6.39 van de Omgevingsverordening Zuid-Holland en artikel 6.82 van de Omgevingsverordening NH2020'.
b. In onderdeel b wordt 'artikel 5.3 van de Waterverordening Rijnland' vervangen door 'artikel 6.36 van de Omgevingsverordening Zuid-Holland'.

D.

Een bijlage wordt toegevoegd met het opschrift 'Bijlage I behorende bij artikel 2c: Overeenkomst Rijksvastgoedbedrijf en hoogheemraadschap van Rijnland aangaande de ontwikkeling en de waterstructuur in de woonwijk Valkenhorst'.

E.

Artikel 3 wordt als volgt gewijzigd:

In het tweede lid wordt 'artikel 3.4, eerste lid van de Waterwet' vervangen door 'artikel 2.17, eerste lid, van de Omgevingswet'.

F.

Artikel 22 wordt als volgt gewijzigd:

Het zinsdeel ‘artikel 3.12 van de Waterwet’ wordt vervangen door ‘de artikelen 2.33 en 2.36, eerste lid, van de Omgevingswet’.

G.

Artikel 23 komt als volgt te luiden:

Artikel 23

Het dagelijks bestuur zendt onverwijld aan gedeputeerde staten:

a. ontwerpbesluiten tot vaststelling van een peilbesluit, als bedoeld in artikel 7.5 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening en artikel 6.91 van de Omgevingsverordening NH2022.
b. ontwerpbesluiten tot vaststelling, wijziging of intrekking van een omgevingsvergunning voor een permanente wateronttrekkingsactiviteit in een grondwaterbeschermingsgebied, inhoudende het onttrekken van grondwater door een daarvoor bedoelde voorziening of het in de bodem brengen van water, ter aanvulling van het grondwater, in samenhang met het onttrekken van grondwater door een daarvoor bedoelde voorziening, als bedoeld in artikel 7.93 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening;
c. besluiten tot vaststelling van een calamiteitenplan, als bedoeld in artikel 19.14 van de Omgevingswet;
d. besluiten tot oprichting of deelneming in een rechtspersoon.

Artikel II Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte in het provinciaal blad waarin het wordt geplaatst, met uitzondering van onderdeel B, dat in werking treedt met ingang van 23 maart 2023 en de onderdelen E, F en G, die in werking treden met ingang van de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet.

Toelichting behorende bij het Besluit van provinciale staten van Zuid-Holland en provinciale staten van Noord-Holland tot wijziging van het Besluit van provinciale staten van Zuid-Holland van 19 februari 2003 en van Noord-Holland van 10 februari 2003 tot vaststelling van het Reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland (Prov. Blad van Zuid-Holland van 2003, nr. 13 en Prov. Blad van Noord-Holland van 2003, nr. 43,) gewijzigd bij besluit van 16 december 2009 (Prov. Blad 2010, nr. 3A) en gewijzigd bij besluit van 28 januari 2015 (Prov. Blad 2015, nr. 997)

Artikelsgewijs

Artikel I

A.

Op 9 december 2021 heeft het college van dijkgraaf en hoogheemraden provinciale staten van Zuid-Holland verzocht om een zogenaamd herpolderingsbesluit te nemen voor het poldergebied van het voormalige marinevliegkamp Valkenburg. Dit gebied is op 25 september 1961 door de provincie aan de taakstelling en het gezag van het waterschapsbestuur onttrokken, omdat het hier een militair vliegveld betrof dat verboden terrein was voor onbevoegden. Het feitelijk beheer berust sinds de sluiting van het militair vliegveld in 2006 bij het Rijksvastgoedbedrijf. Het Rijksvastgoedbedrijf en het hoogheemraadschap zijn sinds 2017 met elkaar in gesprek geweest over overname van het waterbeheer in verband met de ontwikkeling van de nieuwbouwlocatie Valkenhorst. De gemaakte afspraken zijn neergelegd in de ‘Overeenkomst Rijksvastgoedbedrijf en hoogheemraadschap van Rijnland aangaande de ontwikkeling en de waterstructuur in de woonwijk Valkenhorst’, welke in Bijlage I behorende bij het nieuwe artikel 2a wordt opgenomen.

Artikel 2 van de Waterschapswet bepaalt dat reglementering van de taak en het gebied van waterschappen geschiedt bij reglement. Artikel 5a van de Waterschapswet beschrijft het proces als waterstaatswerken in beheer overgaan naar het waterschap. Bij of krachtens reglement worden waterstaatswerken aangewezen die in beheer overgaan naar het waterschap en wordt de datum daarvoor bepaald. De oude en nieuwe beheerder gaan over tot levering en aanvaarding van de onroerende goederen en stellen gezamenlijk vast of een verrekening nodig is en tot welk bedrag. In de praktijk wordt er meestal een overeenkomst gesloten tussen de oude en de nieuwe beheerder, waarin de waterstaatswerken worden geïdentificeerd en waarin de afspraken worden vastgelegd over de overdracht.

In dit geval zijn in de overeenkomst geen waterstaatswerken aangewezen, omdat het poldergebied van het voormalige marinevliegkamp Valkenburg waterstaatkundig opnieuw zal worden ingericht en er nieuwe waterstaatswerken zullen worden gerealiseerd. Daarom wordt in deze wijziging onder verwijzing naar de overeenkomst volstaan met de bepaling dat het poldergebied, zoals aangeduid op de kaart in bijlage 2 bij de overeenkomst, in beheer van het Rijksvastgoedbedrijf overgaat naar het hoogheemraadschap.

B.

Op 13 oktober 2021 hebben provinciale staten van Zuid-Holland het initiatiefvoorstel ‘Aanpassing reglementen Zuid-Hollandse waterschappen’ aangenomen. Dit voorstel omvat het voornemen om het aantal geborgde zetels in het algemeen bestuur van Hoogheemraadschap van Rijnland vast te stellen op het wettelijk minimum van zeven en een gewijzigde verdeling vast te stellen.

Het voorstel houdt in dat het aantal geborgde zetels van de categorieën ongebouwd en bedrijven elk met één zetel wordt verlaagd. Het aantal zetels van de categorie ingezetenen zal als gevolg hiervan met twee zetels stijgen. Dit betekent dat zowel de categorie ongebouwd als de categorie bedrijven van 4 naar 3 geborgde zetels gaan, en dat als gevolg daarvan de categorie ingezetenen van 21 naar 23 zetels gaat.

Door middel van deze reglementswijziging wordt, met medewerking van het provinciebestuur van Noord-Holland, uitvoering gegeven aan het Zuid-Hollandse statenbesluit van 13 oktober 2021. Dit besluit beoogt de invloed van de categorie ingezetenen in het waterschapsbestuur maximaal te vergroten gelet op het grote belang dat deze categorie heeft bij de taakuitoefening van het waterschap. Het belang van de ingezetenen is erin gelegen dat zij in staat moeten zijn te kunnen wonen, werken en recreëren in het waterschapsgebied, hetgeen door de wetgever als het algemeen belang is aangeduid. In een drukbevolkte provincie als Zuid-Holland treedt dit algemeen belang, mede als gevolg van de verandering van klimaat en een toenemende inwonersaantal, steeds meer op de voorgrond, hetgeen een grotere zeggenschap in het waterschapsbestuur rechtvaardigt.

De huidige bestuurssamenstelling van het hoogheemraadschap met een maximumaantal geborgde zetels dateert uit 2008. In dat jaar is het reglement aangepast als gevolg van de Wet modernisering waterschapsbestel (Stb. 2007, 208), die de Waterschapswet op een aantal punten ingrijpend heeft gewijzigd. Deze wijzigingen hadden onder andere betrekking op een hernieuwde afbakening van de belanghebbende categorieën, het garanderen van een minimale vertegenwoordiging van de belanghebbende categorieën in het waterschapsbestuur en het bij wet reguleren van de omvang van het algemeen bestuur van het waterschap.

Bij de vaststelling van het reglement in 2008 is de omvang van het algemeen bestuur op het maximum vastgesteld van 30 zetels, omdat het hoogheemraadschap in verhouding tot andere waterschappen in Nederland tot de grotere waterschappen behoorde. Het aantal geborgde zetels is daarbij eveneens op het maximum gesteld, omdat de overweging was dat bij de keuze voor een maximale omvang van het algemeen bestuur ook past dat het aantal geborgde zetels maximaal is. Dit uitgangspunt wordt met deze reglementswijziging echter niet langer onderschreven, nu de voorkeur wordt gegeven aan maximale zeggenschap van de categorie ingezetenen welke via vrije democratische verkiezingen ingevuld dient te worden.

Deze reglementswijziging beoogt niet de omvang van het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap te wijzigen. Een maximale omvang van het algemeen bestuur wordt wenselijk geacht in het licht van de uitdagingen die op de waterschappen afkomen, de toenemende complexiteit bij de uitoefening van de waterschapstaken en de schaal waarop de waterschappen deze taken dienen uit te oefenen. De omvang van het algemeen bestuur blijft aldus vastgesteld op het maximumaantal van 30 zetels. Dit maakt dat bij het verlagen van het aantal geborgde zetels van negen naar zeven, twee zetels vrijkomen voor de categorie ingezetenen, omdat de wet ervan uitgaat dat zetels die niet aan een geborgde categorie worden toegewezen ten gunste komen van de categorie ingezetenen.

Voor wat betreft de vermindering van de geborgde zetels komt de vraag op ten laste van welke geborgde categorie deze vermindering dient te komen. Hierbij dient op grond van artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet de aard en de omvang van het belang van elk van de geborgde categorieën (ongebouwd, bedrijven en natuur) bij de taakuitoefening van het waterschap

betrokken te worden. Bij de geborgde categorieën wordt dit bepaald aan de hand van de economische waarde van de onroerende zaken die aan de verschillende categorieën toebehoren.

De Waterschapswet gaat er bovenal van uit dat iedere belanghebbende categorie in het algemeen bestuur wordt vertegenwoordigd. Dit houdt in dat iedere categorie daarmee verzekerd is van minimaal één zetel in het waterschapsbestuur. Omdat de geborgde categorie natuur slechts in het bezit is van één geborgde zetel, wordt deze categorie bij de vermindering van het aantal geborgde zetels buiten beschouwing gelaten.

In de onderhavige reglementswijziging wordt geen aanleiding gezien om de onderlinge waardeverhoudingen tussen de geborgde categorieën zoals vastgesteld bij de reglementswijziging in 2008 te heroverwegen. Met betrekking tot de vermindering van het aantal geborgde zetels is daarom besloten om de lasten hiervan gelijkelijk te verdelen over de geborgde categorieën ongebouwd en bedrijven. In het licht van de vastgestelde verhoudingen tussen deze geborgde categorieën wordt dit als meest passend geacht.

Artikel 9 wordt overeenkomstig het voorgaande aangepast. Voor een nadere motivering wordt verwezen naar het besluit van 13 oktober 2021 van provinciale staten van Zuid-Holland (nr. 7402).

C.

Deze wijziging herstelt een onjuiste juridische verwijzing naar de Waterverordening Rijnland. De Waterverordening Rijnland is, voor wat betreft het Zuid-Hollandse deel, met de inwerkingtreding van de Omgevingsverordening Zuid-Holland per 1 april 2019 komen te vervallen. De Noord-Hollandse deel van de Waterverordening Rijnland is met ingang van 17 november 2020 komen te vervallen. Sindsdien geldt voor dat deel de Omgevingsverordening NH2020.

D.

Zie toelichting onder B. De bijlage in deze wijziging wordt om dezelfde reden toegevoegd.

E.

Deze wijziging betreft een aanpassing van een wettelijke verwijzing met het oog op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

F.

Deze wijziging betreft een aanpassing van een wettelijke verwijzing met het oog op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

G.

Deze wijziging betreft een herformulering van artikel 23 van het reglement met het oog op de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Dan zal ook de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening, als vervanger van de Omgevingsverordening Zuid-Holland, in werking treden. In Noord-Holland zal met inwerkingtreding van de Omgevingswet de Omgevingsverordening NH2022 van kracht worden en in de plaats treden van de Omgevingsverordening NH2020. In deze wijziging zijn de juridische verwijzingen en de gehanteerde terminologie in lijn gebracht met het wettelijk kader zoals die onder de Omgevingswet komt te gelden.

Artikel II

Dit artikel bepaalt het moment van inwerkingtreding van de wijzigingen in dit besluit. Met uitzondering van de onderdelen B, E, F en G, gelden de wijzigingen in Artikel I met ingang van de dag na publicatie in het provinciaal blad. Voor onderdeel B, betreffende de wijziging van het aantal geborgde zetels in het algemeen bestuur, is bepaald dat deze in werking treedt op de dag van aftreden van het zittend algemeen bestuur van het waterschap als bedoeld in artikel C4 van de Kieswet. Hiermee wordt bewerkstelligd dat de huidige samenstelling van het algemeen bestuur tot aanvang van de nieuwe bestuursperiode gecontinueerd kan worden. Voor de onderdelen E, F, en G is bepaald dat de wijzigingen die daarin zijn opgenomen niet eerder effect hebben dan met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, thans voorzien op 1 januari 2023.

Bijlage behorende bij artikel 2c: Overeenkomst Rijksvastgoedbedrijf en hoogheemraadschap van Rijnland aangaande de ontwikkeling en de waterstructuur in de woonwijk Valkenhorst

Haarlem,

Provinciale Staten voornoemd,

voorzitter,

statengriffier,

Den Haag, [datum]

Provinciale staten van Zuid-Holland,

griffier, voorzitter,

B.S.M. Schepers drs. J. Smit

provincie Zuid-Holland

Datum
24 mei 2022

Ons kenmerk
DOS-2021-0006914

Wijzigingsverordening reglement van bestuur voor Hoogheemraadschap van Rijnland 2022

Nota van antwoord

Artikel 4 Waterschapswet jo. afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht

Inhoudsopgave

1	**Inleiding**	**Pag.**
1.1	Aanleiding	3
1.2	Procedure	3
1.3	Ontvankelijkheid zienswijzen	4
2	**Ontvangen zienswijzen**	
2.1	Zienswijze LTO Noord	5
2.2	Zienswijze Glastuinbouw Nederland	9
2.3	Zienswijze VNO NCW West	10
2.4	Zienswijze NVWB	12
2.5	Zienswijze KAVB	14
2.6	Zienswijze Kaasboerderij Van Harten	15

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bij besluit van 13 oktober 2021 hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland het initiatiefvoorstel “Aanpassing reglementen Zuid-Hollandse waterschappen” aangenomen. Het besluit omvat het voornemen om het aantal geborgde zetels in het algemeen bestuur van Hoogheemraadschap van Rijnland vast te stellen op het wettelijk minimum van zeven en de verdeling van de geborgde zetels tussen de categorieën belanghebbenden dienovereenkomstig aan te passen. Voorgesteld wordt om het aantal geborgde zetels van de categorieën ongebouwd en bedrijven elk met één zetel te verlagen ten gunste van de categorie ingezetenen. Het aantal zetels van de categorie ingezetenen zal als gevolg hiervan met twee zetels stijgen.

Een aanpassing van de bestuurssamenstelling van het hoogheemraadschap vereist een wijziging van het reglement van het hoogheemraadschap. Omdat het grondgebied van het hoogheemraadschap eveneens in de provincie Noord-Holland is gelegen, is voor de reglementswijziging de medewerking vereist van het provinciebestuur van Noord-Holland. Bij brief van 15 december 2021 hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Holland geoordeeld dat gronden aanwezig zijn om een reglementswijziging te overwegen.

Op 9 december 2021 heeft het college van dijkgraaf en heemraden Provinciale Staten van Zuid-Holland gevraagd om voor het poldergebied van het voormalige marinevliegkamp Valkenburg een herpolderingsbesluit te nemen en het gebied onder waterschapsverband te brengen. Omdat de reglementering van de taak en het gebied van het hoogheemraadschap bij reglement plaats vindt, is dit verzoek bij de reeds voorgenomen reglementswijziging betrokken.

1.2 Procedure

Op grond van artikel 2 van de Waterschapswet zijn Provinciale Staten bevoegd tot vaststelling en wijziging van het reglement van bestuur voor het waterschap. De uitoefening van deze bevoegdheid geschiedt bij provinciale verordening. Op grond van de artikelen 3 en 4 van de Waterschapswet wordt een wijziging van het reglement voorbereid door Gedeputeerde Staten, die het bestuurlijk overleg daaromtrent voeren met het dagelijks bestuur van het waterschap.

Artikel 6 van de Waterschapswet vereist aanvullend dat een reglementswijziging van het hoogheemraadschap plaatsvindt bij gemeenschappelijk besluit van Provinciale Staten van Noord-Holland en Zuid-Holland. De voorbereiding van de reglementswijziging is overeenkomstig het bepaalde in dit artikel in handen gelegd van een commissie uit het midden van de colleges van gedeputeerde staten van beide provincies, waarin de gedeputeerden Water zitting hebben.

Het hoogheemraadschap heeft bij brief van 11 januari 2022 een schriftelijke reactie gegeven op het besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland d.d. 13 oktober 2021. Het bestuurlijk overleg op grond van artikel 3 van de Waterschapswet met het dagelijks bestuur van het hoogheemraadschap heeft op 18 januari 2022 plaatsgevonden.

Na voornoemd bestuurlijk overleg hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland op 15 maart 2022 het ontwerpbesluit Wijzigingsverordening Reglement van bestuur voor Hoogheemraadschap van Rijnland 2022 vastgesteld en vrijgegeven voor inspraak.

1.3 Ontvankelijkheid zienswijzen

Het ontwerpbesluit Wijzigingsverordening Reglement van bestuur voor Hoogheemraadschap van Rijnland 2022 heeft van 22 maart 2022 tot en met 2 mei 2022 ter inzage gelegen. Binnen de termijn zijn zes zienswijzen ontvangen, die allen ontvankelijk zijn.

2 Ontvangen zienswijzen

Hierna volgt een overzicht van de naar voren gebrachte zienswijzen. De zienswijzen zijn in samengevatte vorm weergegeven en voorzien van commentaar.

2.1 Zienswijze LTO Noord

Samenvatting van de zienswijze

1. *Er wordt geen enkele rekening gehouden met de nog onzekere uitkomsten van het initiatiefwetsvoorstel van Tweede Kamerleden Bromet en de Groot strekkend tot het afschaffen van geborgde zetels in de besturen van de waterschappen. Het is onzorgvuldig om los van het landelijk traject de getalsverhoudingen in de waterschappen aan te passen.*
2. *Provinciale Staten zijn onzorgvuldig gelet op de systematiek van de wet. De bevoegdheid tot vaststelling van de reglementen dient binnen de kaders van artikel 1 van de Waterschap gebruikt te worden. Hierbij past het niet om tussentijds, zonder enige objectieve grond, de zeggenschapsverhoudingen binnen het waterschap aan te passen.*
3. *Provinciale Staten komen tot de wijziging van de reglementen zonder enige objectieve grond. Nergens is gebleken dat de waterschappen hun werk niet goed gedaan. Dit tekent de onzorgvuldigheid.*
4. *De initiatiefnemers maken hun keuzes ten gunste van uiteindelijk hun eigen partijen.*
5. *De provincie opereert slordig, onzorgvuldig en niet transparant tijdens de periode van inspraak gelet op de bijeenkomst van 22 april 2022.*
6. *De reikwijdte, intensiteit en omvang van de belangen van de geborgde zetels ongebouwd zijn de afgelopen periode toegenomen. Er is eerder aanleiding om het aantal geborgde zetels uit te breiden.*
7. *Het ontwerpbesluit is niet op provinciaal beleid gebaseerd. Er is ook geen rekening gehouden met het standpunt van andere provincies, zoals Gelderland. Met die provincies heeft er geen zorgvuldige afstemming plaatsgevonden.*
8. *Instandhouding van het aantal geborgde zetels past goed bij de komende Omgevingswet, dat participatie centraal staat.*
9. *Artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet is niet gevolgd.*
10. *De huidige waterschappen en de daarbij passende wijze van bestuur met geborgde zetels voldoet.*
11. *Samenvattend wordt aangegeven dat het ontwerpbesluit niet goed is onderbouwd en ernstig tekort schiet. Het besluit is ontijdig gelet op de landelijke ontwikkelingen. De zorg die Provinciale Staten voor de waterschappen hebben mankeert zowel op grond van inhoud als proces. Het ontwerpbesluit is opportunistisch en de gebruikte argumenten bedreigen het zelfstandig voortbestaan van het waterschap.*

Beoordeling van de zienswijze

1. De behandeling van het initiatiefwetsvoorstel over afschaffing van de geborgde zetels is ook in Provinciale Staten van Zuid-Holland onderwerp van gesprek geweest. Zoals indiener terecht stelt, is het onzeker of het initiatiefwetsvoorstel in de Tweede Kamer zal worden aangenomen. Bovendien is onzeker of de besluitvorming op tijd zal zijn afgerond voor de waterschapsverkiezingen van 15 maart 2023. Vanwege deze onzekerheid, zijn Provinciale Staten van Zuid-Holland tot een andere afweging gekomen en is besloten om de uitkomsten van het landelijke wetgevingstraject niet af te wachten. Provinciale Staten van Zuid-Holland hebben op grond van de Waterschapswet de bevoegdheid om binnen de wettelijk gegeven bandbreedten de omvang van het algemeen bestuur en het aantal geborgde zetels te bepalen. Het gegeven dat momenteel in de Tweede Kamer een initiatiefwetsvoorstel wordt behandeld dat aan deze bevoegdheid kan raken, maakt niet dat het gebruik van die bevoegdheid om die reden onzorgvuldig of onjuist is. Noch leidt het er toe dat Provinciale Staten van Zuid-Holland om die reden geen gebruik zouden mogen maken van de bevoegdheid.
2. In artikel 1 van de Waterschapswet wordt het functionele karakter van het waterschap bepaald. Dit functioneel karakter komt terug in de samenstelling van het algemeen bestuur, waarin de wetgever zetels heeft ingeruimd voor de verschillende belanghebbende categorieën. Artikel 2 van de Waterschapswet geeft hierbij Provinciale Staten de bevoegdheid tot vaststelling van de samenstelling van het waterschapsbestuur. De bevoegdheid wordt ingekaderd door de artikelen 12 en 13 van de Waterschapswet. De voorgenomen reglementswijzingen blijven binnen de daarin vastgestelde kaders. De objectieve grond voor de reglementswijzigingen is erin gelegen dat Provinciale Staten van Zuid-Holland menen dat er maximale zeggenschap moet zijn voor de categorie ingezetenen om zoveel als mogelijk recht te doen aan de behartiging van het algemeen belang bij de taakuitoefening van het waterschap. Provinciale Staten baseren zich hierbij op het advies van de commissie Boelhouwer waarin wordt geadviseerd om de geborgde zetels af te schaffen.
3. Zoals hiervoor aangegeven, zijn Provinciale Staten van Zuid-Holland thans van mening dat er maximale zeggenschap moet zijn voor de categorie ingezetenen om zoveel als mogelijk recht doen aan de behartiging van het algemeen belang bij de taakuitoefening van het waterschap. Met de voorgenomen reglementswijzigingen wordt niet beoogd een oordeel te gegeven over het functioneren van de waterschappen, noch wordt hiermee gepoogd afbreuk te doen aan de gewaardeerde positie van het waterschap.
4. Artikel 13 van de Waterschapswet bepaalt dat de omvang van het algemeen bestuur maximaal uit dertig zetels mag bestaan. Voor het aantal geborgde zetels is het maximum bepaald op negen. Hierbij geldt dat de zetels die niet aan de geborgde zetels worden toegewezen toekomen aan de categorie ingezetenen. Het verlagen van het aantal geborgde zetels heeft bij een gelijkblijvende omvang van het bestuur daardoor automatisch het gevolg dat de vrijvallende zetels toekomen aan de categorie ingezetenen. Dit kan alleen worden voorkomen door ook de omvang van het bestuur te verminderen. Provinciale Staten van Zuid-Holland achten dit niet wenselijk gelet op de waterstaatkundige taken van de waterschappen.

Voor wat betreft de gemaakte verwijten van politiek opportunisme en willekeur, wordt opgemerkt dat de provincie in tegenstelling tot het waterschap geen functioneel karakter heeft. De provinciale besluitvorming is daarmee per definitie politiek van aard. Voorts is het nog maar de vraag of de partijen die voor de voorgenomen reglementswijzigingen zijn, voordeel zullen hebben bij een wijziging van de bestuurssamenstelling. In ultimo beslist immers de kiezer over de invulling van de zetels die aan de categorie ingezetenen toebehoren.

5. De bijeenkomst van 22 april 2022 is op initiatief van en onder verantwoordelijkheid van Provinciale Staten van Zuid-Holland georganiseerd. De bijeenkomst betrof een rondetafelgesprek tussen de Zuid-Hollandse statenleden en een afvaardiging van de afzonderlijke waterschappen over het besluit dat Provinciale Staten van Zuid-Holland op 13 oktober 2021 hebben genomen. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland en de provincie Noord-Holland hebben hierbij geen inhoudelijke bemoeienis gehad. Het rondetafelgesprek is om die reden geen onderdeel van de inspraakprocedure met betrekking tot de ontwerpbesluiten die recent ter inzage hebben gelegen, en dient derhalve als een separaat initiatief van Provinciale Staten van Zuid-Holland te worden beschouwd. Voor wat betreft de voorliggende ontwerpbesluiten, wordt opgemerkt dat Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland deze in een statenvoorstel, vergezeld met een samenvatting van de naar voren gebrachte zienswijzen, aan Provinciale Staten van Zuid-Holland zullen aanbieden. Bij de behandeling van het statenvoorstel zal uiteraard mogelijkheid tot inspraak worden geboden.
6. Zonder afbreuk te willen doen aan de belangen van de agrariërs, wordt opgemerkt dat de invloed van klimaatverandering zich niet beperkt tot de belangen van de geborgde categorieën maar zich ook strekt tot het algemeen belang van de categorie ingezetenen. Provinciale Staten van Zuid-Holland vinden een vermindering van het aantal geborgde zetels meer voor de hand liggen en verwijzen hierbij naar het advies van de commissie Boelhouwer. Hierin wordt de afschaffing van de geborgde zetels mede bepleit op de overweging dat "*de vraagstukken van het waterschapsbestuur steeds meer gaan over het in het kader van de klimaatontwikkeling voor het gebied noodzakelijke generieke waterbeleid*". De commissie overweegt ook dat politieke partijen in bestuurlijke discussies goed in staat zijn om met alle specifieke belangen rekening te houden. Dit standpunt wordt door Provinciale Staten van Zuid-Holland onderschreven.
7. De huidige samenstellingen van de Zuid-Hollandse waterschapsbesturen zijn in 2008 vastgesteld. De directe aanleiding daarvoor was de inwerkingtreding van de Wet modernisering waterschapsbestel (Stb. 2007, nr. 208). Indertijd is de omvang van de waterschapsbesturen op het maximum van dertig zetels vastgesteld, omdat de Zuid-Hollandse waterschappen tot de grotere waterschappen in Nederland behoren. Het aantal geborgde zetels is daarbij op het maximale aantal vastgelegd, omdat dit toentertijd nog als meest passend werd geacht. De gedachte was dat bij de keuze voor een maximale omvang van het bestuur ook past dat het aantal geborgde zetels op het maximum wordt vastgesteld. Deze gedachte wordt in de voorgenomen reglementswijzigingen losgelaten. Dit past in de tendens van de afgelopen jaren, waarin de positie van de geborgde zetels in het waterschapsbestuur steeds meer ter discussie wordt gesteld. Het pleidooi om de geborgde zetels af te schaffen in het advies van de commissie Boelhouwer vormt hiervan het sluitstuk.

Op grond van artikel 6 van de Waterschapswet vereist een wijziging van de reglementen van de interprovinciale waterschappen de medewerking van de provincies waarin het waterschap grondgebied heeft. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben voorafgaand aan het bestuurlijk overleg met de betreffende waterschappen allereerst de afstemming gezocht met de provinciebesturen van Noord-Brabant, Utrecht, Gelderland en Noord-Holland ten einde te bepalen of de voorgenomen wijziging van de reglementen van Hoogheemraadschap van Rijnland en Waterschap Rivierenland haalbaar is. Dit bleek alleen te gelden voor het reglement van Hoogheemraadschap van Rijnland, waarna verder vervolg is gegeven aan het bestuurlijk overleg met het hoogheemraadschap. Aan de voorbereiding van de reglementswijziging voor Waterschap Rivierenland is geen vervolg gegeven, omdat de provincie Gelderland heeft aangegeven geen medewerking te verlenen. De provincie Gelderland ziet geen reden om de vastgestelde bestuurssamenstelling te wijzigen. Liever ziet de provincie dat de geborgde zetels in zijn totaliteit worden afgeschaft.

8. De geborgde categorieën blijven een vertegenwoordiging houden in het algemeen bestuur. Het blijft derhalve mogelijk om via de vertegenwoordigers van de geborgde categorieën de besluitvorming te beïnvloeden. Bovendien bestaan er nog voldoende andere vormen van participatie waarvan gebruik kan worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld adviescommissies of klankbordgroepen.
9. Zie ons commentaar onder punt 7. Aanvullend wordt opgemerkt dat Provinciale Staten van Zuid-Holland geen aanleiding zien om de vastgestelde waardeverhoudingen tussen de geborgde zetels onderling te wijzigen. Om die reden is er voor gekozen om de vermindering van het aantal geborgde zetels gelijkelijk over de categorieën bedrijven en ongebouwd te verdelen. De geborgde categorie natuur is hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat deze categorie in elk waterschapsbestuur het wettelijk vereiste minimumaantal van één geborgde zetel bezet. De toelichting bij de ontwerpbesluiten tot wijziging van de reglementen is op dit punt aangevuld en verduidelijkt.
10. De provincie is zich ervan bewust dat de waterschappen door de eeuwen heen goed in staat zijn gebleken de uitdagingen die op hen afkwamen het hoofd te bieden. Ook nu spelen de waterschappen een belangrijke rol bij het veilig en leefbaar houden van de provincie. Het is dan ook geenszins de bedoeling om afbreuk te doen aan de belangrijke positie die de waterschappen daaromtrent innemen. Dit geldt ook voor wat betreft de kennis en kunde die de vertegenwoordigers van de geborgde categorieën in het waterschapsbestuur inbrengen.
11. Zie reactie onder punt 1. t/m 10. Aanvullend wordt nog opgemerkt dat met de voorgenomen wijzigingen van de reglementen het zelfstandig voortbestaan van de waterschappen niet wordt bedreigd. Niet in de laatste plaats, nu waterschappen openbare lichamen zijn die hun grondslag hebben in de Grondwet en de Waterschapswet, en de provincie geen enkele bevoegdheid bezit om dat te wijzigen.

2.2 Zienswijze Glastuinbouw Nederland

Samenvatting van de zienswijze

1. *Het terugbrengen van het aantal geborgde zetels zorgt voor politisering van de waterschappen en mogelijk verlies van specifieke kennis die benodigd is om de taken van een waterschap goed in te vullen.*
2. *Er wordt geen enkele rekening gehouden met de nog onzekere uitkomsten van het initiatiefvoorstel van Tweede Kamerleden Bromet en de Groot strekkend tot het afschaffen van geborgde zetels in de besturen van de waterschappen.*
3. *Provinciale Staten zijn onzorgvuldig gelet op de systematiek van de wet.*
4. *Provinciale Staten komen tot de wijziging van de reglementen zonder enige objectieve grond.*
5. *De initiatiefnemers maken hun keuzes ten gunste van uiteindelijk hun eigen partijen.*
6. *Onzorgvuldigheid en gebrek aan transparantie tijdens de inspraakperiode.*
7. *De reikwijdte, intensiteit en omvang van de belangen van de geborgde zetels ongebouwd zijn de afgelopen periode toegenomen.*
8. *Er is geen provinciaal beleid waar het ontwerpbesluit op is gebaseerd.*
9. *Instandhouding van het aantal geborgde zetels past goed bij de komende Omgevingswet.*
10. *Artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet is niet gevolgd.*
11. *De huidige waterschappen en de daarbij passende wijze van bestuur met geborgde zetels voldoet.*
12. *Samenvattend wordt aangegeven dat het ontwerpbesluit niet goed is onderbouwd en ernstig tekort schiet. Het besluit is ontijdig gelet op de landelijke ontwikkelingen. De zorg die Provinciale Staten voor de waterschappen hebben mankeert zowel op grond van inhoud als proces. Het ontwerpbesluit is opportunistisch en de gebruikte argumenten bedreigen het zelfstandig voortbestaan van het waterschap.*

Beoordeling van de zienswijze

1. De vraag kan gesteld worden of niet reeds sprake is van politisering van de waterschappen, nu een ruime meerderheid van de zetels in het waterschapsbestuur middels vrije verkiezingen worden ingevuld. In de huidige situatie zijn bij alle waterschappen 21 van de 30 beschikbare zetels in het algemeen bestuur immers toegewezen aan de categorie ingezetenen. Daarnaast wordt betwijfeld of het terugbrengen van het aantal geborgde zetels zal leiden tot een verlies aan specifieke kennis, nu de geborgde categorieën vertegenwoordigd blijven in het waterschapsbestuur en hun meerwaarde op dat vlak kunnen voortzetten.
2. Zie ons commentaar onder punt 1 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 6).
3. Zie ons commentaar onder punt 2 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 6).
4. Zie ons commentaar onder punt 3 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 6).
5. Zie ons commentaar onder punt 4 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 6-7).
6. Zie ons commentaar onder punt 5 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 7).
7. Zie ons commentaar onder punt 6 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 7).
8. Zie ons commentaar onder punt 7 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 7-8).
9. Zie ons commentaar onder punt 8 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 8).

10. Zie ons commentaar onder punt 9 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 8).
11. Zie ons commentaar onder punt 10 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 8).
12. Zie ons commentaar onder punt 11 bij de zienswijze van LTO Noord (pag. 8).

2.3 Zienswijze VNO NCW West

Samenvatting van de zienswijze

1. *Waterschappen dragen sinds jaar en dag zorg voor schoon en voldoende water, transport en zuiveren van afvalwater en voor veiligheid door aanleg en beheer van dijken en kades. De geborgde zetels zouden daarom niet afgeschaft moeten worden.*
2. *Het is wenselijk om de lopende discussie in de Staten Generaal af te wachten alvorens het reglement te wijzen. De provincie Gelderland doet dit wel.*
3. *Het ontwerpbesluit is zonder overleg met de betrokken organisaties zoals het bedrijfsleven tot stand gekomen. De organisatie staat open voor een gesprek, maar de bijeenkomst van 22 april 2022 was niet openbaar.*
4. *Een reglementswijziging voor de interprovinciale waterschappen vereist een gemeenschappelijk besluit van de provincies Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland. Een eventuele eenzijdige wijziging is discriminatoir van aard.*
5. *Met de voorgenomen reglementswijziging wordt het ondernemende en daadkrachtige karakter van de bestuurslaag aangetast en de groepen bedrijven, natuureigenaren en agrariërs op afstand gezet. Dit druist in tegen de geest van de Omgevingswet, waarin participatie door stakeholders juist een cruciaal element is.*
6. *Artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet is niet gevolgd.*
7. *De voorbereidingen voor de volgende bestuursperiode, waaronder de selectie en opleiding van kandidaten, is inmiddels gestart. Het voorstel is om de wijzigingen van artikel 9 van de reglementen pas in te laten gaan met de volgende waterschapsverkiezingen in maart 2027.*

Beoordeling van de zienswijze

1. De voorliggende ontwerpbesluiten leiden niet tot een afschaffing van de geborgde zetels. De waardering voor de taakuitoefening van de waterschappen wordt door de provincie gedeeld.
2. De behandeling van het initiatiefwetsvoorstel over afschaffing van de geborgde zetels is ook in Provinciale Staten van Zuid-Holland onderwerp van gesprek geweest. Vanwege de onzekerheid rondom de uitkomsten van het initiatiefwetsvoorstel, hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland besloten om het einde van het landelijke wetgevingstraject niet af te wachten. Dat de provincie Gelderland tot een andere afweging is gekomen is uiteraard hun goed recht.
3. Bij de totstandkoming van de ontwerpbesluiten hebben Gedeputeerde Staten de procedure in de artikelen 3 en 4 van de Waterschapswet gevolgd. In deze artikelen is bepaald dat Gedeputeerde Staten eerst het bestuurlijk overleg met het dagelijks bestuur van het waterschap voeren alvorens het ontwerpbesluit wordt opgesteld. De wet vereist niet dat ook de belangenorganisaties verbonden aan de geborgde zetels geraadpleegd dienen te worden. Een aanpassing van het reglement is immers vooral een bestuurlijke aangelegenheid tussen de provincie en het waterschap.

Na het bestuurlijk overleg met het waterschap is het ontwerpbesluit opgesteld en ter inzage gelegd. Deze inspraakprocedure biedt andere belanghebbenden bij het ontwerpbesluit voldoende gelegenheid om hun zienswijzen daartegen naar voren te brengen. Indiener wordt nadrukkelijk uitgenodigd om gebruik te maken van de inspraakmogelijkheden die gaan volgen.
Voor wat betreft de bijeenkomst van 22 april 2022 wordt opgemerkt dat deze op initiatief van en onder verantwoordelijkheid van Provinciale Staten van Zuid-Holland is georganiseerd en geen onderdeel uitmaakt van de inspraakprocedure met betrekking tot het voorliggend ontwerpbesluit. De bijeenkomst dient derhalve als een separaat initiatief van Provinciale Staten van Zuid-Holland te worden beschouwd.

4. Een wijziging van het reglement van een interprovinciale waterschap vereist een gemeenschappelijk besluit van de provincies waarin het waterschap zijn grondgebied heeft. De waterschappen waarvoor dit van toepassing is zijn het Hoogheemraadschap van Rijnland en Waterschap Rivierenland. Uiteraard is met de andere betrokken provincies bestuurlijk overleg geweest om te bepalen of een reglementswijziging voor deze waterschappen binnen handbereik ligt. Voor wat betreft het Hoogheemraadschap van Rijnland is gebleken dat dit inderdaad het geval is nadat Gedeputeerde Staten van Noord-Holland oordeelden dat er gronden aanwezig zijn om een wijziging van het reglement te overwegen. De voorbereiding en de besluitvorming met betrekking tot de reglementswijziging van het hoogheemraadschap vindt nadien in nauwe afstemming met de provincie Noord-Holland plaats. Een wijziging van het reglement van Waterschap Rivierenland blijkt op dit moment niet haalbaar, omdat de provincie Gelderland heeft besloten daar niet aan mee te werken.
5. De inbreng van specifieke kennis door de geborgde categorieën bedrijven, natuur en ongebouwd blijft ook met de voorgenomen reglementswijziging mogelijk. Elk van de geborgde categorieën behoudt immers een vertegenwoordiging in het waterschapsbestuur. Voor belanghebbende stakeholders blijft het daarmee mogelijk om via de vertegenwoordigers van de geborgde categorieën de besluitvorming in het waterschapsbestuur te beïnvloeden. Bovendien bestaan er nog voldoende andere vormen van participatie waarvan gebruik kan worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld via deelname aan adviescommissies of klankbordgroepen.
6. De huidige samenstellingen van de Zuid-Hollandse waterschapsbesturen zijn in 2008 vastgesteld. De directe aanleiding daarvoor was de inwerkingtreding van de Wet modernisering waterschapsbestel (Stb. 2007, nr. 208). Indertijd is de omvang van de waterschapsbesturen op het maximum van dertig zetels vastgesteld, omdat de Zuid-Hollandse waterschappen tot de grotere waterschappen in Nederland behoren. Het aantal geborgde zetels is daarbij op het maximale aantal vastgelegd, omdat dit toentertijd nog als meest passend werd geacht. De gedachte was dat bij de keuze voor een maximale omvang van het bestuur ook past dat het aantal geborgde zetels op het maximum wordt vastgesteld. Deze gedachte wordt met de voorgenomen reglementswijzigingen losgelaten. Provinciale Staten van Zuid-Holland zien verder geen aanleiding om de bestaande onderlinge waardeverhoudingen tussen de geborgde zetels te wijzigen. Om die reden is er voor gekozen om de vermindering van het aantal geborgde zetels gelijkelijk over de categorieën bedrijven en ongebouwd te verdelen. De geborgde categorie natuur is hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat deze categorie

in elk waterschapsbestuur het wettelijk vereiste minimumaantal van één geborgde zetel bezet. De toelichting bij de ontwerpbesluiten tot wijziging van de reglementen is op dit punt aangevuld en verduidelijkt.

7. Provinciale Staten van Zuid-Holland streven er naar om de besluitvorming met betrekking tot de vermindering van het aantal geborgde zetels voor het zomerreces af te ronden zodat de waterschappen voldoende voorbereidingstijd hebben in aanloop naar de waterschapsverkiezingen in maart 2023 en kunnen anticiperen op de gewijzigde bestuurssamenstelling.

2.4 Zienswijze NVWB

Samenvatting van de zienswijze

1. *Het voorstel van Provinciale Staten bevat geen objectieve maatstaf waarop de aanpassing van het aantal geborgde zetels is gebaseerd.*
2. *Er is geen afweging van belangen gemaakt op basis van artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet.*
3. *Er wordt geen onderbouwing gegeven voor de toename van het aantal zetels van de categorie ingezetenen.*
4. *De vier Zuid-Hollandse waterschappen verschillen onderling sterk van elkaar voor wat betreft oppervlakte, gebiedskenmerken, inwonerdichtheid, etc. Het getuigt van onzorgvuldigheid en willekeur om voor alle waterschappen één zetel op de categorieën bedrijven en ongebouwd in mindering te brengen. Ook is dit niet conform artikel 13, tweede lid, van de Waterschapswet.*
5. *De argumentatie in het voorstel van Provinciale Staten is eenzijdig gericht op het advies 'Geborgd gewogen' van de Commissie Boelhouwer en laat meerdere recente rapporten en inzichten over de geborgde zetels buiten beschouwing.*
6. *In de argumentatie wordt gesteld dat de relatie tussen belang en betaling niet helder is uit te leggen. De initiatiefnemers van de reglementswijzigingen gaan hiermee voorbij aan het feit dat in Zuid-Holland honderdduizenden bedrijven actief zijn die een groot belang en meerwaarde hebben bij het waterschap en een substantieel van de waterschapsbelasting opbrengen.*
7. *Indieners miskennen dat de huidige samenstelling van het waterschapsbestuur goed in staat is om adequaat te handelen als het gaat om het behartigen van het algemeen belang.*
8. *Provinciale Staten hebben nagelaten om voorafgaand aan het ontwerpbesluit met de waterschapsbesturen in gesprek te gaan.*
9. *De waterschapsbesturen hebben geen signalen vanuit de provincie ontvangen dat het in de huidige samenstellingen slecht zou functioneren. Integendeel, meerdere waterschappen hebben aangegeven dat de onderlinge samenwerking binnen het bestuur goed verloopt.*

Beoordeling van de zienswijze

1. Provinciale Staten van Zuid-Holland beogen met de reglementswijzigingen het democratisch gehalte in het waterschapsbestuur maximaal te vergroten. Hierbij baseren zij zich op het advies van de commissie Boelhouwer, waaruit blijkt dat er gegronde

redenen zijn om aan te nemen dat het belang van de categorie ingezetenen bij de taakuitoefening van het waterschap navenant is toegenomen. Zie ook ons commentaar onder punt 6 bij de zienswijze van VNO NCW West (pag. 11-12).

2. Zie ons commentaar onder punt 6 bij de zienswijze van VNO NCW West (pag. 11-12).
3. Zie ons commentaar onder punt 6 bij de zienswijze van VNO NCW West (pag. 11-12).
4. Dat de Zuid-Hollandse waterschappen onderling verschillen wordt niet ontkend. Evenwel moet geconcludeerd worden dat dit ook nu niet tot grote verschillen in de huidige samenstellingen van het algemeen bestuur van die waterschappen heeft geleid. In alle waterschappen heeft de categorie natuur één van de huidige negen geborgde zetels toegewezen gekregen. De resterende geborgde zetels zijn in de meeste waterschappen gelijkelijk over de geborgde categorieën bedrijven en ongebouwd verdeeld. Alleen in de waterschappen Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en Waterschap Rivierenland heeft een iets andere verdeling plaatsgevonden. Hierbij geldt voor wat betreft Waterschap Rivierenland dat het algemeen bestuur daar slechts acht geborgde zetels telt. Provinciale Staten zien geen reden om de onderlinge waardeverhoudingen tussen de geborgde categorieën aan te passen. Daarom is de vermindering van het aantal geborgde zetels bij alle waterschappen gelijkelijk over de categorieën bedrijven en ongebouwd verdeeld.
5. Voor de totstandkoming van het advies ‘Geborgd gewogen’ heeft de commissie Boelhouwer ook kennisgenomen van adviezen van eerdere commissies. Zo worden bijvoorbeeld in het advies de belangrijke conclusies uit de adviezen van de Commissie van advies inzake waterstaatswetgeving (2009) en de Adviescommissie Water (2015) aangehaald. Het rapport ‘De Stem van het Water’ van het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving bevat de opbrengsten van de consultatieronde naar aanleiding van het advies van de commissie Boelhouwer. Het doel van het rapport is het ophalen van de verschillende perspectieven in de discussie rondom de afschaffing van de geborgde zetels en verwijst voor een weging van deze perspectieven nadrukkelijk naar de hiervoor genoemde rapporten.
6. De constatering dat de relatie tussen belang en betaling niet langer helder is uit te leggen, is niet bedoeld als diskwalificatie van de meerwaarde en het belang van bedrijven bij de taakuitoefening van het waterschap. De constatering vormde reeds in 2008 aanleiding voor de wetgever om de omvang van betaling door een categorie als zelfstandig criterium uit de wet te schrappen. De wetgever overwoog hierbij dat de omvang van de betaling nog wel als globale indicator gebruikt kan worden, maar dat de provincie de mogelijkheid heeft om bij de bepaling van de zetelaantallen de mate van diversiteit van de belangen binnen de categorieën kan betrekken. Hierbij spelen bestuurlijke overwegingen als transparantie en herkenbaarheid van het waterschapsbestuur voor de burger een veel grotere rol dan vroeger.
7. De wet geeft de provincie de bevoegdheid om op basis van de aard en omvang van de belangen van verschillende belanghebbende categorieën de samenstelling van het waterschapsbestuur te bepalen. De voorgenomen reglementswijzigingen beogen de invloed van de categorie ingezetenen binnen het waterschapsbestuur te vergroten en maximale ruimte te geven aan de weging van het algemeen belang bij de taakuitoefening van het waterschap. Niet omdat het waterschap tekort zou schieten in de uitvoering van zijn taak, maar omdat is geconstateerd dat de omvang van het belang

van de categorie ingezetenen bij de taakuitoefening van het waterschap navenant groter is geworden en omdat vertegenwoordigers van deze categorie goed in staat worden geacht om behalve het algemeen belang ook de onderscheiden specifieke belangen te behartigen.

8. Indiener doelt vermoedelijk op het proces in aanloop naar het besluit van Provinciale Staten Zuid-Holland van 13 oktober 2021, waarin het voornemen is vastgelegd om het aantal geborgde zetels op het wettelijk minimum vast te stellen. Het klopt dat Provinciale Staten van Zuid-Holland voorafgaand aan dat besluit geen overleg hebben gevoerd met de waterschappen. Wel hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland op 22 april 2022 een rondetafelgesprek gehouden, waarin alsnog met de waterschappen over dat besluit is gesproken.
   Zoals hiervoor aangegeven, is de aanleiding tot de voorgenomen reglementswijzigingen niet gelegen in de veronderstelling dat de waterschappen tekortschieten in hun taken. Beoogd wordt de bestuurlijke representativiteit van het algemeen bestuur ten gunste van de categorie ingezetenen te wijzigen om zodoende meer ruimte te bieden voor de weging van het algemeen belang binnen het waterschapsbestuur. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ruimte die de Waterschapswet biedt.

2.5 Zienswijze KAVB

Samenvatting van de zienswijze

1. *De belangen zijn in het huidige systeem goed geborgd, passend bij de functionele organisatie die het waterschap is. De waterschappen functioneren goed, zijn toekomstgericht en dienen de brede belangen van alle betrokkenen.*
2. *Agrariërs en ondernemers zullen de gevolgen van klimaatverandering gaan voelen en hebben daarom groot belang bij de ontwikkeling en invoering van innovaties op het gebied van waterbeheer en waterkwaliteit. De kennis en ervaring van agrariërs is hierbij van groot belang.*
3. *Behartiging van de belangen van bedrijven vergroot het draagvlak onder het beleid van het waterschap en maakt nieuwe vormen van samenwerking mogelijk.*
4. *De bijdrage van agrariërs en bedrijven aan de zuiveringsheffing legitimeert het behoud van het aantal geborgde zetels. Hun inbreng aan de bestuurstafel voor wat betreft de invulling van processen en de hoogte van de rekening is onontbeerlijk.*
5. *Agrariërs en ondernemers komen niet of nauwelijks voor op politieke lijsten. Bij verlaging van het aantal geborgde zetels zal hun stem, grote kennis en ervaring in het waterschapsbestuur verstommen, waar de politiek gekozenen al een absolute meerderheid hebben.*

Beoordeling van de zienswijze

1. De voorgenomen reglementswijzigingen leiden niet tot een wijziging van het systeem dan wel het functionele karakter van het waterschap. Ook wordt hiermee geen waardeoordeel gegeven over het functioneren van het waterschap. De provincie maakt gebruik van de mogelijkheid die de wet biedt om bij de samenstelling van het waterschapsbestuur rekening te houden met de verdeling van de belangen die de verschillende belanghebbende categorieën bij de taakuitoefening van het waterschap

hebben. Provinciale Staten van Zuid-Holland zijn van mening dat er gegronde redenen zijn om de huidige samenstelling van de algemeen besturen te heroverwegen.

2. De invloed van de gevolgen van klimaatverandering (en andere ontwikkelingen) beperkt zich niet tot de categorie ongebouwd maar raakt ook de belangen van de andere onderscheiden categorieën belanghebbenden. Ook het belang van de categorie ingezetenen om te kunnen wonen, werken en recreëren in het waterschapsgebied, door de wetgever aangeduid als het algemeen belang, wordt hierbij geraakt. Voorts wordt opgemerkt dat de geborgde categorieën ondanks de voorgenomen reglementswijzigingen in elke waterschap een vertegenwoordiging in het waterschapsbestuur behouden. De inbreng van specifieke kennis en ervaring in het waterschapsbestuur blijft hiermee gewaarborgd.
3. De geborgde categorieën bedrijven en ongebouwd houden een vertegenwoordiging in het waterschapsbestuur. Deze categorieën behouden daarmee de mogelijkheid om de besluitvorming in het waterschapsbestuur via deze vertegenwoordigers te beïnvloeden. Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van andere participatievormen om het draagvlak van het waterbeleid onder bedrijven en de overige categorieën te vergroten. De voorgenomen reglementswijzigingen brengen hierin geen verandering.
4. De zuiveringsheffing wordt opgebracht door de categorieën bedrijven en ingezetenen, waarbij het overgrote deel van de heffing ten laste komt van de categorie ingezetenen. Op ongebouwde grond wordt geen zuiveringsheffing geheven. Zie ook ons commentaar onder punt 3 voor wat betreft de inbreng van agrariërs en bedrijven in het waterschapsbestuur.
5. Zie ons commentaar onder punt 3.

2.6 Zienswijze Kaasboerderij Van Harten

Samenvatting van de zienswijze

1. *Het waterschap is een functionele democratie en heeft niets met politiek te maken. Een vermindering van de geborgde zetels zal grote gevolgen hebben voor de agrarische ondernemers en bedrijven, en de totale samenleving in het beheersgebied van het waterschap.*
2. *De gevolgde procedure is onzorgvuldig en sluit niet aan bij de Waterschapswet. Het uitgangspunt voor een vroegtijdig en open gesprek heeft niet plaatsgevonden. Het voorstel is slordig, onzorgvuldig en niet transparant.*
3. *De omstandigheden die hebben geleid tot het vaststellen van negen geborgde zetels zijn niet gewijzigd. De huidige maatschappelijke ontwikkelingen rond klimaat, stikstof en de energietransitie nopen tot handhaving van het aantal zetels.*
4. *In het voorstel tot het verminderen van het aantal zetels is geen weging gemaakt van de onderscheidende categorieën als bedoeld in artikel 13 van de Waterschapswet.*

Beoordeling van de zienswijze

1. Het functionele karakter van het waterschap ziet op de beperkte taakomschrijving zoals opgenomen in artikel 1 van de Waterschapswet en wordt niet bepaald door de samenstelling van het waterschapsbestuur. De stelling dat het waterschap niets met politiek te maken heeft wordt niet gevolgd omdat het overgrote deel van de

bestuurszetels in het waterschapsbestuur worden ingevuld via democratische verkiezingen en de besluitvorming in dat bestuur overwegend politiek van aard is. De geborgde zetels zijn hierbij als zekerheidsstelling bedoeld voor de weging van de specifieke belangen van de geborgde categorieën. De voorgenomen reglementswijziging brengt in dit laatste geen verandering, omdat de geborgde categorieën, ondanks de vermindering van het aantal zetels, een vertegenwoordiging zullen houden in het waterschapsbestuur en de weging van hun belangen bij de besluitvorming daarmee gewaarborgd zal zijn.

2. Bij de totstandkoming van het voorliggend ontwerpbesluit tot wijziging van het reglement is de procedure gevolgd zoals opgenomen in de Waterschapswet. Alvorens het ontwerpbesluit werd opgesteld en ter inzage gelegd, is door Gedeputeerde Staten eerst bestuurlijk overleg gevoerd met het dagelijks bestuur van het waterschap omtrent de voorgenomen reglementswijziging. Het bijzondere aan dit voornemen is dat het initiatief hiervoor vanuit Provinciale Staten van Zuid-Holland zelf is opgekomen, hetgeen uiteindelijk in het statenbesluit van 13 oktober 2021 heeft geresulteerd. Daarin hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland beargumenteerd dat zij op basis van het advies van de commissie Boelhouwer van mening zijn dat er gegronde redenen aanwezig zijn om aan te nemen dat het belang van de categorie ingezetenen bij de taakuitoefening van het waterschap in omvang is toegenomen en dat het daarom gerechtvaardigd is om de zeggenschap van deze categorie in het waterschapsbestuur te vergroten. De Waterschapswet biedt hiertoe de mogelijkheden toe.
3. De huidige bestuurssamenstelling van het Hoogheemraadschap van Rijnland dateert uit het jaar 2008. In dat jaar is het reglement van bestuur gewijzigd naar aanleiding van de Wet modernisering waterschapsbestel (Stb. 2007, nr. 208), die de Waterschapswet ingrijpend heeft gewijzigd. Bij de vaststelling van het reglement is besloten om de omvang van het algemeen bestuur van het hoogheemraadschap op het maximum van dertig zetels vast te stellen. Het aantal geborgde zetels werd ook op het maximum gesteld, omdat de gedachte was dat dit het beste past bij de keuze voor een maximale omvang van het algemeen bestuur. Met de voorgenomen reglementswijziging komen Provinciale Staten van Zuid-Holland nu tot een andere afweging en wordt de toen ingenomen standpunt verlaten. Zie ook ons commentaar onder punt 2 bij de zienswijze van KAVB (pag. 15).
4. Zie ons commentaar onder punt 6 bij de zienswijze van VNO NCW West (pag. 11-12).

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

J. Lanting

BEL/OMB

Telefoonnummer 023-5143853

lantingj@noord-holland.nl

Verzenddatum

25 MEI 2022

Kenmerk

1745357/1831860

Uw kenmerk

Betreft: Wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, over de wijziging van het reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland.

De aanleiding voor een wijziging van het reglement is geweest een initiatiefvoorstel vanuit Provinciale Staten van Zuid-Holland (oktober 2021), met het voornemen om het aantal geborgde zetels in het bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland van 9 terug te brengen naar het wettelijk minimum van 7. Daarnaast zijn nog enkele andere wijzigingen meegenomen in deze procedure.

De voorgestelde wijzigingen in het reglement zijn:

- Het aantal geborgde zetels wordt van 9 terug gebracht naar het wettelijk minimum van 7 en de verdeling van de geborgde zetels tussen de categorieën belanghebbenden wordt als volgt aangepast: het aantal geborgde zetels van de categorieën ongebouwd en bedrijven wordt elk met één zetel verlaagd, van 4 naar 3. De categorie natuur blijft op 1 geborgde zetel. Het aantal zetels van de categorie ingezetenen stijgt dan met 2 zetels, van 21 naar 23.
- Daarnaast gaat in Zuid-Holland het waterstaatkundig beheer van het poldergebied van het voormalig marinevliegkamp Valkenburg over op Rijnland, na overdracht door het Rijksvastgoedbedrijf aan Rijnland.
- Ook wordt voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet, waarbij de wijzigingen die daaruit voortvloeien pas in werking treden met inwerkingtreding van die wet.

Het ontwerpbesluit heeft ter inzage gelegen van 22 maart tot en met 2 mei 2022. In deze periode zijn in Noord-Holland geen schriftelijke of mondelinge zienswijzen over het ontwerpbesluit naar voren gebracht. In Zuid-Holland zijn 27 zienswijzen binnengekomen, zie de bijgevoegde Nota van Beantwoording.

Omdat het Hoogheemraadschap van Rijnland ligt in zowel de provincie Zuid-Holland als de provincie Noord-Holland, dient de wijziging van het

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

reglement te worden vastgesteld bij gemeenschappelijk besluit van Provinciale Staten van beide provincies. In Zuid-Holland wordt dit besluit ongeveer tezelfdertijd voorgelegd aan Provinciale Staten op 15 juni.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

3 bijlage(n)

- Statenvoordracht
- Ontwerpbesluit wijziging reglement van bestuur voor het Hoogheemraadschap van Rijnland
- Nota van Beantwoording